J0A1INIS A SANCTO THOMA

CURSUS THEOLOGICUS

Tomus I

IN PRIMAM PARTEM
QUAESTIO PRIMA

De
Sacra Doctrina

Disputatio I

DE CERTITUDINE PRINCIPIORUM THEOLOGIAE
SEU QUOMODO DEj'DEDUNTUR PRINCIPIA THEOLOGIAE.

Descite et Sociorum
Parisiis - Tarnaci - Romae
1931

C\

i
rj

IN PRIMAM PARTEM

DIVI THOMAE

COMMENTARII

IN SEQUENTES DISPUTATIONES

EDITORUM SOLESMENSIUM

MONITUM.

Trea praecedentes tractatus auctori visum est " ad theologiae tirocinium " proemittere, ut rite edoceretur novitius quibus ex fontibus emanaverint vivifica Angelicae doctrinae fluenta, necnon quo ordine quave methodo in Summa processerit D. Thomas, ac denique quam praecellenti auctoritate Doctor Communis in Ecclesia polleat. Iis autem tractAtibus absolutis, tandem accedimus ad disputationes quibus Summam Theologicam fere integram illustravit Joannes a S. Thoma, opus sane maximi ponderis, maximaeque apud probos Thomistas existimationis. Quibusnam temporibus scripta sint haec in Summam Theologicam commentaria, definiro non audomus. Manifestum tamen ost, in eis inveniri praeclari ingenii fructus, non certe 'immaturos" - ut ipse modeste loquebatur - sed multum diuque cogitatos atque percoctos ac, assiduis et ad mortem usque protractiB laboribus, ad Jucundissimum perductos exquisitae doctrinae saporem.

QUAESTIO I.

DE SACRA DOCTRINA

QUALIS SIT ET AD QJJAE SE EXTENDAT

EXPLICATIO ET SUMMA TEXTUS D. THOMAE IN HAC QUAESTIONE.

Quid nomine sacrae doctrinae intelligat D. Thomae, dicemus in disputatio¬ne secunda prooemiali. Sufficit in praesenti advertere, quod nomine doctri¬nae et disciplinae intelligit Aristoteles (I Post. c. 1; lect. 1, apud D. Thomam) cognitionem probativam alicujus, sive sclentifice, sive probabiliter. Et eodem modo sumit D. Thomas in praesenti doctrinam, non pro ipsa cognitione fidei quae solum praebet principia huic scientiae, sed de cognitione probati¬va et quae deducit aliquas conclusiones : et haec vocatur theologia. Sed uti¬tur nomine doctrinae in genere, quia de hac doctrina 5nquiret postea an sit scientia vel non, speculativa vel practica, etc.: et ideo non debuit uti nomi¬ne scientiao, quia sic praesupponerot id quod debebat inquirere.

In toto textu hujus quaestionis tractat D. Thomas duo principalia. Primo, qualis sit ista doctrina sou sciontia. Secundo, ad quao se extendat.

Et quantum ad primum, qualitas istius doctrinae consideratur ex quinque praecipuis condicionibus ad eam requisitis. Prima est utilitas, seu necessi¬tas hujus doctrinae; quod pertinet ad quaestionem an est. Secunda est certi¬tudo, qua discernitur ista doctrina ab opinione et cognitione incertfi, et con¬stituitur in ratione scientiae; pertinetque quasi ad genus remotum. Tertia pertinet ad genus magis propinquum : an videlicet sit practica, vel speculati¬va. Quarta pertinet ad differentiam specificam : an sit una spocie, et an sit sapientia. Quinta pertinet ad modum procedendi : an sit argumentativa. De primis quatuor condicionibus agit D. Thomas sex prioribus articulis, de quinta autem in articulo octavo.

Quantum ad secundum, considerat subjectum istius doctrinao, quod ost Deus, tam quoad ea quae so habent ut conclusiones, et se habent ut objectum thoolo-giae, quam quoad ea quao so habont ut principia, et continentur ut erodita in sacra Scriptura. Et de subjecto circa quod theologia versatur, agit articulo septimo, ostendens quod est Deus, et quidquid ad Deum dicit ordinem. De prin¬cipiis vero, scilicet de contentis in sacra Scriptura, et de ejus sensibus ac metaphoris, ut inde nobis constare possit quidnam liquido de fide et littera-liter sit contentum in Scriptura, agit articulo nono et decimo.

ORDO DISPUTANDI IN HAC QUAESTIONE

Circa hanc quaestionem primam duas prooemiales disputationes instituemus : primam circa principia theologiae; secundam circa ipsam scientiam. Sunt autem principia theologiae res croditae per fidom : quae licet certitudine superna-turali erodantur a fidelibus, tamen respectu infidelium et eorum qui a fide deficiunt, operae pretium est ipsa principia in initio ipso et limino theolo¬giae defendere, eorumque certitudinem explicaro : vacillante enim principiorum firmitato, tota sciontia nutat. Et ideo, ut Juxta Apostolum possimus exhortari et eos qui contradicunt arguere, -paratique simus reddere omni poscenti nos ra¬tionem, praemittenda fuit haec prima disputatio de certitudine principiorum theologiae, ut defendamus fidei nostrae firmitatem contra omnes qui in ipsam volunt praevalere.

DISPUTATIO I.

DE CERTITUDINE

PRINCIPIORUM THEOLOGIAE

1. Lex Domini Immaculata (Inquit propheta, Psal. XVIII, 8, 9), convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis; justitiae Domini rectae, laetificantes corda, praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos. In his verbis aperte demonstratur fidei nostrae cortitudo et excellentia super omnes doctrinas et leges : et denotatur triplex ejus condicio ad convincendum triplex genus infidolium, scilicet paganorum, haereticorum et Judaeorum. - Nam in illis primis verbis : Lex Domini Immaculata convertens animas, ostenditur contra paganos excellentia legis et Scripturae divinae respectu omnium aliarum legum; quia nulla est ita immaculata, nec interiora animae sic attingens sicut lex Domini, ut egregie advertit Divus Thomas (super hunc ipsum Psal. XVIIi). - In illis autem verbis ; Testimonium Domini fidele, et Justitiae Domini rectae, agitur contra Judaeos, quibus oportet ostendere fidele fuisse promissum divinum, et testimonium ejus impletum de adventu Messiae : et quod cessaverunt justitiao carnis quae erant caeremoniae veteris legis, et successerunt justitiae laetificantes corda. - Denique, in ultimis verbis : Praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos, agitur contra haereticos : qui se illuminatos dicunt, non ex Domini praecepto et oboedientia fidei quae per Ecclesiam nobis proponitur, sed ex proprio spiritu et electione propriae voluntatis; cum tamen in praesenti, non propria voluntas, sed praeceptum Domini dicatur illuminare oculos. Contra haec ergo tria infidelium genera ostendendum est, principia nostrae theologiae, quae sunt veritates traditae a fide, esse omni ali& doctrina certiora; et sic manuducomur, tum ad ipsas ros fidei acceptandas, tum etiam oxeitabimur ad defendendas.

Articulus I.

Ostenditur contra naganos fidem nostram esse aliis omnibus certiorom

Lox Domini Immaculata convertens animas (Psal. XVIII, S).

Narraverunt mihi iniqui fabulationos, sed non sicut lex tua (Psal. CXVIII, 85)

Non doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri virtutem et prae sentiam (ii Petri I, 15).

2. PRINCIPIO oportet advertere eum qui contra paganos disputaturus est et fidem praedicaturus, nullatenus praesumere debere, quod ratione et discursu poterit eos convincere, et demonstrare ea quae fidei sunt. In hoc enim, ut optime advertit D. Thomas (I P. q. 32» a. 1; et I Contra Gent. c. 3). multum fidei derogaretur : tum quia, cum res fidei sint ita excelsae quod omnem intellectum creatum superant, non possunt humanfi ratione, quae valde infirma est, comprehendi et demonstrari : tum quia cedit in derisum et contemptum fidei, si videant gentiles nos non inducoro rationes cogentes : intelligent enim quod solum propter illas rationes credamus.

3- Secundo oportet advertere quod praedicatio fidei duplici vifi solet introduci. Primo, per modum extraordinarium et superiorem, videlicet per mirafeula, juxta illud (I ad Cor. II, 4) : Sermo meus et praedicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis. Sed hoc utendum non est communiter et ordinarie, nisi aliquis senserit specialem motionem Spiritus Sancti : alioquin magno periculo fidem exponet, si temerarie praesumat miracula velle facere in confirmationem fidei, ot non faciat. Fuit autem frequentior in principio Ecolesiae ista praedicatio fidei per miracula,. quia tunc primo plantabatur in mundo; et ideo non erat praesumptionis, sed necessitatis, postulare a Deo crebra ista miracula, ut sic posset fides publicari et manifeetari, juxta illud (Act. IV, 29-30) ; Bt nunc Domine da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates, et signa, et prodigia fieri per nomen sancti Filii tui Jesu. Haec erat tunc Ecclesiae oratioi Ceterum nunc postquam Icclesit. jn^tt J&fcGniracula et testimonia, radicata et fundata est in fide, non sunt quaerenda nova miracula, neque singulis diebus innovanda ad credendum, ne forte audiamus illud Christi Domini (Mat. XII, 39) ; Generatio mala et adultera signum quaerit ; et slgnum non dabitur ei. nisi signum Jonae prophetae. Quare sufficiunt nobis signa et miracula praeterita, quorum virtute Ecclesia fundata est et tot saeculis con servata, ut ea ulterius iterare necesso non sit ; cum in suo effectu appareant evidenter, id est, in conversione et conservatione fidei in tot gentibus et populi8, ut optime inquit D. Thomas (I Contra Gent. c. 6).

4. Relicto ergo hoc praedicationis modo extraordinario et praeter regulas communes, et assumendo solum signum Jonae prophetae, id est, miracula jam praeterita, et doctrinam prophetarum atque Apostolorum ; secunda et ordinaria via praedicandi et defendendi fidem contra pagano8, est per viam persuasionis et disputationis. Contra sapientes enim et majores inter gentiles disputatione procedendum est, ut inter fidem nostram et eorum sectam excellentia doctrinae nostrae demonstretur. Erga minores autem et simpliciores persuasione utendum est, per varias similitudines, exempla et parabolas, per promissiones vitae aeternae terroresque damnationis perpetuae, ot alia similia; nam et de ipso Domino dicitur (Mat. XIII, 34), quod in -parabolis loquebatur ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis. Qjiamvis autem juxta singulas sectas specialiter disputandum sit juxta speciales errores qui in tali secta docentur, de quibus in variis materiis theologiae agendum erit : nunc solum in generali proponendae sunt nobis viae, quibus fidei nostrae excellentia respectu omnium aliarum sectarum ostendi potest, praesertim disputando cum sapien tioribus gentilium qui, si reducantur ad fidem, facile ceteros sinpliciores reducent. Maxime autem curandum est, ut dixit Div. Petrus ad Clementum (ut refertu in libro primo Recognitionum), "ut fides de Christo possit omni cum examinatione probari; et cum erum cognoverint, de reliquo cuncta ei credantur; noo ultra die cutore erum per singula quae docuerit, sc habere f:1 quae dixit." Qui

Irus verbis docemur non esse laborandum in singulis (309) articulis fidei discu¬tiendis pro prima praedicatione gentilium: sed maxime probandum de Christo, et de ejus fidei fundatione : inde enim facile constabit omnia alia esse credenda, quae ipse dixit.

5. Igitur triplici medio potest genera¬liter probari excellentia nostrae fidei contra paganos. - Primo,, per viam nega¬tionis, scilicet solvendo rationes quibus nostram fidem impugnant et impossibilem reputant, Juxta illud (I Petri III, 15) . Parati semper ad satisfactionem omni pos¬centi vos rationem de efi quae in vobis est spe. Hoc enim nulli alteri doctrinae contingit, quod scilicet doceat aliqua excedentia cursum ordinarium causarum na¬turalium, et tamen possit de omnibus il¬lis reddere rationem et defendere quod non sit impossibile : sicut fit in fide nostra per totam theologiam, quae ad hoc praecipue dirigitur; et ideo inquit D. Thomae (quaest. 32 cit.), quod ad fidem sufficit defendere non esse impossibile quod praedicat fides; de quo etiam videri potest I P. q. 1, a. 8. - Secundo, po¬test procedi per rationes positivas. Nam vel gentiles errant in his quae naturali¬ter de Deo demonstrantur, ut quod sit u-nus, quod actu8 purus, infinitus, etc.: et tunc per rationes naturales docendi sunt, etiam per demonstrationem, ut exin¬de facilius manuducantur ad credenda ea quae sunt fidei : sicut Paulus (Act. XVII) cum Areopagi disputaret de fide nostra co¬ram philosophi8, prius per rationem natu¬ralem et discursum probavit dari unum Deum ejusque immensitatem, deinde manudu-xit eos ad mysterium resurrectionis in Christo. Si vero gentiles in his quae Dei sunt, non errant, non oportet in hoc laborare; sed ex his quae per naturalem rationem de Deo sentiunt, possunt persua¬sive deduci ad ea quae fides de Deo tra¬dit. Et potest excellentia nostrae fidei ab effectibus ostendi, ut a miraculis, pu¬ritate, sapientia, integritate, etc.; et e contra, aliarum sectarum potest ostendi vel impuritas, vel ignorantia, vel imper¬fectio. - Tertio, potest procedi contra gentiles per similitudines et exempla, quibus res fidei fiant perceptibiles, li¬cet non demonstrabiles : sicut docet D. Thomae (I Contra Qent. c. 8), quod 'huma¬na ratio ad cognoscendam fidei veritatem ita se habet quod ad eam potest aliquas veras similitudines ioIlVerws auae tamen non sufficiant ad hoc quod praedicta ve¬ritas quasi demonstrative, vel per se in¬tellecta comprehendatur : utile tamen est ut in hujusmodi rationibus, quantumcum-que debilibus, se mens humana exerceat, dummodo desit comprehendi vel demonstran¬di praesumptio; quia de rebus altissimis, etiam parv& et debili consideratione ali¬quid posse inspicere Jucundissimum est."

CIRCA PRIMUM MEDIUM.

6. Ad solvendum rationes quae in parti¬culari possunt fieri contra singula mys¬teria nostrae fidei ab infidelibus, suf¬ficient ea quae in singulis materiis theologicis, ubi agitur de istis myste¬riis fidei, tractabuntur : et a D. Thoma latissime adducuntur in libris Contra Q-en tiles. Possumus tamen ex hoc formare ra¬tionem ad probandum excellentiam nostrae fidei contra paganos et infideles, in hunc modum. Qjiaecumque «dia secta seu doctrina infidelium, si aliquid docet de rebus divinis praeter id quod ex natura¬libus effectibue et per philosophiam de prima causa demonstrative cognosci potest, labitur in fabulas, et res indefensabiles et ridiculas secundum lumen naturae; nos¬tra autem fides plura docet excedentia captum humanum, et tamen omnia defendere potest, ita ut non contradicant princi¬piis lumini8 naturalis; ergo sola fides nostra excellit supra omnem «diam doctri¬nam, et efficitur digna creditu superna-turali modo. - Major in primis asserta est a Christo Domino (Joa. X, 8) : Omnes. quotquot venerunt, fures sunt et latro¬nes; quod non essent si veritatem atti¬gissent in his quae ad Deum pertinent. Et I^Psal. GX7III, 85) ; Nftrraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non sicut lex tua. Et hoc constat, quia omnes «diae doctrinae, vel cognoscunt unum Deum aeter¬num et infinitum sicut ex effectibus natu¬ralibus demonstreuri potest, vel non. Si hoc secundum, ut plerique ex gentilibus etiam philosophis senserunt, existimantes dari plures deos, manifeste errcuit etiam in naturali scientia; et docendi sunt, antequam fides supernaturalis eis propo¬natur, de errore in philosophia naturali circa cognitionem Dei : de quo videri pos¬sunt quae adduximus circa VIII Physicorum (q. 2^0, et attingemus circa quaestionem 2 D. Thomae et «dias sequentes. Si vero dicatur primum, sicut revera multi anti¬quorum philosophorum cognoverunt dari u-num solum Deum ut videri potest apud Cy-

rlllum (llb. I ln Jullanun); C1 oronten Aloxnndrlnum (Oratione «xhortat. ad gen¬te»); Loetnntlun (llb. 1 Divinarum Institut. c. 6); Iheodoretun (llb. II Grae¬carum (JIO) affectlonua); et coneull ot-lon potest Senooa (ln llb. de Provlden tia,' et llb. I Satorallun quaestionum, et ln eolatolle ad Lucilium). et Cicero (llb. de Ustura door.). et alii apud Bi gublnun (llb. IT do Perenni philosophi*); et ranlfeato deducitur oi illo (Ron. X. 00-21) : Invisibilia Del per ea quae fa ota eunt Intellecta coneplcluntur. eonpi-teraa quoquo e.|ue vlrtue et divinitas, 14*. ut sint lnoscusirllae. quia cun ccg-norlssoat Deoa non sicut Bea glorlflca-r.runt Plure* ta>i«i e» Me philosophi*, oirca ea luao ad Doun pertinent errove-ront ! sicut Arlstotolee posuit mindun esse creatun ob aeterno, ot Eoum agore e* necessitate naturae. Aiu r«in corpo¬rem focerunt. Pluroe circa flnan ultl-rrn tvomlnls omnino orravorunt, ponentoe beatltudlnen ln corporalibus fortunis vol deliciis : ut etiam poeult secta Knhune-tanorrn, quam ooltao fabulae lxcieculeoo docot D. Tboana (I Contra Pont, c. 6); et videri potest S. Dnmascorais (llb. do Eaoroelbue. ln fine) et Bithynius, ln Pa-aonlla. ubi ploros do hac secto fabulae recenset. 3t oodea nodo ipod lnfldolcs quibas rainc praodlcatur fido*, ut apud Indos ot Sinas aliaoquo nationes, sillo flgnonta ot fntulao roperiuntur ln hio quae docent do diis suis. sloot otliui fu¬erunt multae fabulae apud Graocoe ot ali¬os gontllos, qui zulta commontltin ct fa¬bulosa de dlls aorlpeerunt. Unde non fuit eeeta aliqua, quae etiaael ursut deua cognoverit, non »xlta fabulo ea ot lnde-foneabllia miscuerit, aut circa ea quae Eoi vant, «it quae ad mores hotlrrux per¬tinent.

7. Sinor voro argunontl facti, qood scilicet fidos nostra sufficiat ee defen¬dere. et reddere rationem de hle q.iae do¬cet : conetat e* tota theologia ubi red¬ditur ratio, ot dofenditur a calunnlle quidquid fides circa systsrla divina pro¬ponit. praesertln in difficilioribus ar¬ticulis PrinitotiB. Incarnationis. Bicha-rletlao ot similium : cur haec omnia re¬gulentur por.oo infinitates naturae dlvl-nno ejusque omnipotentiam et axoroa. ac benlenltatam erga euno cronturas; ot sic fldoa nostra non doBtrult lunen naturae, tei perficit et elevat $d sentiendam de Deo et ejus operibus failto aWMtri sedo quam linitote ot constricta s&ura crea-turarom postulat. Ondo lppua lunen na¬turae mar.ifeete dccot quod, eum Cei po¬tentia ait Infinita, plue ln Illa latet, quam no a poeslme apprehendor»: ot ele eubliniori et Ineffabiliori nolo «ontlon-dum est do hle quae Coo attribuuntur et conveniunt, quam de his quae creaturi e : cun illa natura sit infinita, lata fini¬ta. In hle autem, quae pertinent ad ul¬timum flnan ot beet i tuditer, honlnlo. con¬gruentissime ad lunen naturale ostendit noetra fides, nullo modo poeoe consloto ro ln eliqua re hujus vltoo : tum quia plena est nlserile, et sic nihil aot ln Illa felicitatis perfectae; tua quia otiamsl onnlbJB bonis abundaret, tamen norto Ipoa finitur: tun der.lquo quia bea titudo dobot portinere ad a*csilentiorem partem honlnla, quae eet intellectiva, cum beatltudo elt saxlna hominis perfec¬tio : Intellectus autem mnxlno porflcl-tur ln abstroctlone a rebus natorlallbue. cum Ipse spiritualis ot lmnaterialls sit: unde oportet baatltudlnen lnvonirl po¬tius ln alia vita post mortes, ubi intel¬lectus eet libor et leta corruptiono ot matsrlalltate. Cudo consequens est op tino docoro noetran fidas. Id quod Infi¬delibus ot pagr i» durissimus oet crede¬re : scilicet oimila hujus vitae delicio¬sa ot appetibilia contemnenda oeee. cum SAxlme inpadlnnt et intricent homlnen ln hle quae ad oporatlonan intellectas ot eplrlbls pertinent, ot ridlculun elt tonporcllbos Inhaerere omittende aoter-na. sou imatorialia et eplritualla. ln quibue perpetuo vivendum oet post hanc vitam.

ci&u saomm saricy.

S. Hat Iones positivae quibis ree fldol possunt ostendi ot explicari Infidelibus sint ln duplici genere. Quaedam versan¬tor circa ea quae sunt praeambulo ad fi¬dem. et aatorali ratione de Ceo derens-tr&ntur : ut quod Caue elt umie, et qood hominibus restet alia vita poet morton; nan qood Deus ln quantum unus, et qooad sa quae cognoscuntur de eo Cimine natu¬rali, se habeant ut praoambulo ad fidec. dooot D. rnonas (II-II, q. 1, a. 5 ad }) In saeundo ordino eant rationes qune credlbil itator, ipoan rorun fidei persua dont. licet veritutor lpson do Ceo nen ostendant, sicut xlrscula, liq>lotlo pro-photlarum, toatlnonla (311) oartyrun et elnllla : quae non sunt rntlo fornalls fldol. sunt t* -n signa vanlfestantln cradlbllitatoh fidei.

9. QUANTUM AD PRIMUM, antequam fidos proponatur infidelibus, prius convenit scire an errent circa ea quae ratio natu¬ralis de Deo potest assequi. Quod si er¬rent, existimando v.g. quod non est unus Deus sed plures, aut quid simile, opor¬tet prius ipsis demonstrare ex ipsa natu¬rali ratione istas veritates; quamdiu e-nim ratio in naturalibus non est purgata et recte disposita, fidei semina minus bene percipiuntur. Et hoc modo Paulus praedicationem fidei Atheniensibus propo¬suit (Act. XVII, 22-32), ostendendo prius ex naturali ratione dari umim Deum immen¬sum, et supremum Dominum, nullis idolis seu imaginibus similem : et deinde marxu-duxit ad res fidei, scilicet ad resurrec¬tionem mortuorum et finale judicium; haec enim maxime movent homines ad fidem ample¬ctendam, quia sunt .duo maxima bona, alte¬rum timendum, scilicet judicium, alterum desiderandum, scilicet resurrectio et ae¬terna vita. Similiter Beatus Petrus, ut refert S. Clemens (lib. IV Recognitionum), a providentia divina, ejusque rectitudine, incepit gentilibus praedicare. Unde op¬time Ambrosius (lib. VI in Lucam, circa finem, titulo de eo quod Jesus praecepit, etc.) : "Nos, inquit, cum aliqui ex gen¬tibus vocantur ad Ecclesiam, ita praecep¬torum seriem formare debemus, ut primo unum Deum auctorem mundi omniumque esse doceamus in quo vivimus et sumus et move¬mur, cujus et genus sumus; deinde opinio¬nem illam, quae est de idolis, destruamus, et quod non possit auri argentique vel li¬gni materia vim habero divinitatis. Cum unum Deum esse persuaseris, tunc judicio ejus adstrues per Christum nobis salutem datam, incipiens ab illis quae gessit in corpore : et ea div.ina describens, ut plus quam homo fuisse credatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab infe¬ris suscitatum; paulatim enim fides cres¬cit, ut cum supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur." Quapropter minis¬trum evangelii pro infidelibus oportet in his metaphysicalibus esse satis instruc¬tum, et demonstrationes litas scire, prae¬sertim quae pertinent ad manifestandam Dei unitatem ejusque perfectionem : de quibus agemus in hac prima parte a quaes¬tione 2 usque ad 11, et aliquid tactum ost in VIII Physicorum, ot late D. Thomas agit in toto primo lib. Contra Qent. Quod voro anima nostra immortalis sit, et post hanc vitam permaneat, late ostondimus in libris do Anima (q. et D. Thomas os¬tendit in hac prima/3k<)O{c2'W ot II Contra Gent. a cap. 79); et ita circa is¬ta duo-principalia capita, scilicet uni¬tatem Dei, totius creaturae auctoris, et immortalitatem animae, oportet maxime la¬borare per rationem naturalem praedicato¬rem evangelicum.

10. Quomodo vero ex his manuducatur ad ostendendam fidei nostrae excellentiam, non erit difficile intelligere, argamen-to deducto ex discursu Apostoli ad Rom. (I, I8-I9,) ab illis verbis ; Revelatur ira Dei de caelo super omnem impietatem et injustitiam hominum eorum, qui verita¬tem Dei in injustitia detinent; quia cruod notum est Del, manifestum est in illis. Si enim semel cognoscimus, etiam ratione naturali, dari unum summum Deum omnis creaturae auctorem, et similiter post mortem restare nobis aliam vitam, quae perpetua est et gubernationi etiam Dei subest : stultissimum est non acceptare illam legem seu doctrinam tamquam inter ceteras excellentiorem, quae de re adeo nobis necessaria, sicut est de cognitio¬ne et cultu istius summi Dei et de feli¬citate vel miserifi vitae illius perpetuo duraturae, principaliter curat, nosque instruit et admonet. Quod non faciunt aliae sectae quae veritatem Dei in injus¬titia detinent; si quidem vel colunt ido¬la, seu plures deos, et sio negant unum summum Deum, quod est contra rationem na¬turalem, ut 0st^ detur infra (circa qu. 2 et 11 D. Thomae); vel non curant de his quae post mortem hominibus restant, sic-que non glorificant Deum, neque praemia ab ipso neque poenas exspectantes; vel si aliquas poenas et praemia post hanc vi¬tam fatentur, mille fabulis et ridiculis narrationibus ea miscent, ut apud genti¬lium et Mahumetanorum fabulas videre est: nec seriosam rationem de his reddunt, si¬cut reddit lex nostra quae omnino ratio¬nabiliter et pure circa illa loquitur, ut in his theologicis materiis, et praeser¬tim tractando de visione Dei et fine ul¬timo, videbitur. Sed solum attendunt ad ea quae sunt praesentis vitae, quae omnia sunt fortunae casuique subjecta, et com¬munia bonis et malis : unde in his non potest poni praemium vitae rationalis et virtutis; sed magis vita ista est tempus exercendi merita, non habendi retributio¬nem, quia brevissima ot mille mutationi¬bus subjecta. (312)

11. Quod siirilsta duo persuadentur paga¬nis, scilicet dsmnltnte summi Dei, et de

immortalitate animae, et de vita quae nobis restat post mortem : facile possunt manuduci ad consideranda alia attributa Dei, praesertim summam bonitatem et misericordiam : quam etiam decet esse maxime communicativam, praesertim in duobus, scilicet in reparandis defectibus et peccatis, et in manifestando se ipsum per visionem claram, in quo consistit fruitio ultimi finis, et sine quo numquam creatura intellectualis poterit habere felicitatem et beatitudinem. Et ex primo, scilicet ex reparatione defectuum et peccatorum, manuducimur ad considerandam maximam convenientiam Incarnationis, quae propter redemptionem generis humani facta est. Et ex secundo manuducimur ad con siderandam supernaturalem communicationem Dei in visione gloriae, quam exspectamus. Et ex his duobus mysteriis, tamquam ex praecipuis, dependent alia multa quae consequuntur; tum Incarnationem ipsam, tum glorificationem, ad quae manuduci possunt infideles, ut cognoscant nihil absurditatis et incongruentiae esse in his mysteriis. Nam si semel intelligitur conveniens fuisse ut ipse Deus assumeret naturam humanam, et summo modo illi se communicaret propter redemptionem generis humani et satisfactionem peccati, in primis ostendi potest nihil absurdi et impossibilitatis apparere in hoc, quod persona Dei infinita et quae eminenter continet omnes subsistentias creatas, naturam creatam terminet et assumat : ut in III P. q. 2 et 3 ostenditur. Deinde, decuit valde ut ille Eomo-Deus divinis virtutibus maxime polleret, et simul abjectissima quaeque pateretur, ut maximam Deo satisfactionem exhiberet, et nos viam humilitatis doceret (de quo D. Thomas III P. q. 14; et q. 40, a. 3? ®t q- ^6). Et ex primo oriuntur mysteria illa quae ad excellentiam Christi pertinent ; ut quod sit natus de Matre Virgine, quod miracula tam multa fecerit, quod in Eucharistia nobis se reliquerit, et multa alia. Ex secundo autem deducuntur omnia mysteria quae pertinent ad passionem et mortem Christi, quam voluntarie assumpsit, et in se permisit propter satisfactionem pro offensa Dei et reparationem totius generis humani : unde talis mors et passio, licet in se turpissima sit et valde vituperabilis in ordine ad aestimationem hujus mundi, tamen propter talem finem assumpta, scilicet ob bonum totius humani generis et summam Dei gloriam, maxime decet ipsum Deum/r> sicut maxime deceret aliquem regem exponere se periculo et morti propter bonum reipublicae. Et si hoc maxime laudaremus in rege, cur debemus vituperare in Deo ? Unde dixit optime Tertullianus (II Contra Marcionem) "assumpsisse Deum quaedam sibi indigna, nobis autem necessaria : et ideo jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quam salus hominum."

12. QUANTUM AD SECUNDUM, ea quae credibilitatem nostrae fidei maxime persuadent, ad duo capita reducuntur : scilicet ad puritatem doctrinae, et virtutem miraculorum simul cum aliis circumstantiis quas statlm enumerabimus.

12*>ls‘ Et quidam puritas doctrinae et rectitudo significatur illis verbis ; Lex Domini immaculata convertens animas; hoc enim, inquit D. Thomas (super Psal. XVIII) "ponitur ad differentiam legis humanae in qua quaedam illicita permittuntur, sicut usurae et prostibula ; non enim potest omnia corrigere;" sed lex Domini non est talis, sed immaculata, id est, omnia mala excludens (Psal. XI, j) : Eloquia Domini. eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum septuplum. Et hoc patet manifeste, quia propter quodlibet peccatum mortale, etiam in corde tantum commissum, docet poenam aeternam deberi, et propter veniale poenas temporales; et sic nullum innoxium derelinquit. ut dicitur (Num. XIV, 18). Et sic fides nostra non invaluit in mundo mala aliqua permittendo, vel delicias promittendo, sicut lex Mahumetanorum et plurium aliorum infidelium ; sed resistendo appetitui temporalium, et ab his praesentibus avertendo, et solam rationem sequendo; quod est maximum signum veritatis, neque in alia secta (etiam in praedicatione Antichristi, qui tot portenta faciet) hujusmodi puritas doctrinae reperietur. Et hinc constat, quod sit convertens animas, quia non tantum ordinat de actibus exterioribus, sicut lex humana, sed ptiam de interioribus; praecipitur enim (Mat. V, 21) non solum non occidere, sed etiam non irasci; non solum non adulterari, sed neque videre mulierem ad concupiscendum, et alia similia. Et sic tota praedicatio fidei maxime ordinatur ad conversionem animarum, ut (Act. III, 19) ; Poenitemini Igitur, et convertimini. (Act. XVII, 30) 7 Et tempora hujus ignorantiae despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omneB ubique poenitentiam agant. etCvig Quae omnia non fiunt

proptor aliquod 'bonum corporale, aut tem¬porale commodum hujus vitae, sed solum proptor bonum spirituale animae et ad vi¬tam aeternam conducens; et sic inter om¬nes leges ost excellentior. (313)

13. Secundum caput, scilicet ex parte miraculorum. Oportet considerare miracu¬la non quomodocumque, ut sunt quaedam por¬tentosa opera et extraordinaria : sic e-nim contingit dari multa miracula falla¬cia, quae etiam fecerunt et facient pseu¬doprophetae, juxta illud (Mat. 3ttIV, 24): Dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fleri potest, et¬iam electi; et de Antlchristo (II Thess. II. 9) : Cujus est adventus secundum ope¬rationem Satanae in omni virtute, et si¬gnis et -prodigiis mendacibus. Quare mi¬racula nude sumpta, abstrahendo a veris vel falsis, non sunt primae probationes nostrae fidei : sed ipsa miracula etiam indigent probari utrum sint vera, vel fal¬sa miracula. Quae discretio sumenda est, tum ex ipsa substantia miraculorum, quan¬do talia sunt quae a solo Deo possunt fi¬eri, ut suscitatio mortui, illuminatio caeci, immutatio corporum caelestium, et similia : tum ex circumstantiis ipsis qui¬bus nulla miracula falsa vestiyi possunt; et ex omnibus istis simul sumptis fit evi¬dentia manifesta credibilitatis fidei no¬strae super omnes alias sectas. - Ex substantid lpsd miraculorum discernuntur miracula vera a falsis quando constat a-liqua totam vim naturae excedere, ut sunt praedicta, et alia similia. Qjiod si ali¬quando arte daemonis videtur fieri susci¬tatio mortui, aut illuminatio caeci : vel non erat vere mortuus : vel non fuit vere suscitatus; sicut etiam, ut infra dicemus, si aliquando aliquis caecus est illumina¬tus, non fuit vere caecus. Et constat quod si quando videtur aliquod corpus mor¬tuum opera daemonis tamquam vivum appare¬re, non diu durat, nec opera vitalia exer¬cet, sicut exercent qui a Deo vel ab ejus sanctis suscitantur. Solum enim possunt daemones facere aliqua mirabilia ex motu locali et applicatione causarum natura¬lium : sicut possunt facere quod ignis de¬scendat de caelo, quod aqua non effunda¬tur deorsum, quod ranae vel serpentes nas¬cantur, quod imago aliqua loquatur, et a-lia similia : quae non sunt miracula, li¬cet sint mira, quia fiunt per concursum cau8arum naturalium. Miracula etiam dae¬monum non multis temporibus continuantur, miracula autem Eccl es*ajt saecula durant : neque enim umquam cessat in ea donum miraculorum. Et in hoc maxime os¬tendit Deus veritatem fidei, quia vult eam probari per tot saecula › quod semper refugit falsa doctrina. Quare D. Thomas (III P. q. 43, a. 4) ostendit tria con¬currere in miraculis Christi, quae evider ter ostendunt fuisse vera miracula, et a solo Deo facta : scilicet substantia ipsa aliquorum miraculorum, ut suscitatio mor¬tui, illuminatio caeci, etc.; deinde, mo dUB faciendi, scilicet solo inperio et propria potestate, et in tanta multitudi ne et continuitate miraculorum; et tertie ex ipsa doctrina qua/dicebat se Derum, fa¬ciendo talia miracula vera : Deus enim veris miraculis non confirmaret falsita-tem. - 14. Ex circumstantiis autem cum quibus fiunt miracula, maxime ostendunt illa fuisse vera, et veram doctrinam com-probaBse; nam in primis oportet in mira¬culis attendere circumstantiam finis : fiunt enim falsa miracula ad quaerendam propriam gloriam, vera autem ad fugien¬dam, et ad veram virtutem quaerendam. Unde dicit Apostolus (Eebr. II, 3-^) de doctrina fidei, quod in nos confirmata est, contestante Deo signis et -portentis et variis virtutibus, et Spiritus Sancti distributionibus secundum suam volunta¬tem. Ubi aperte significatur non esse attendenda sola miracula, sed etiam vir¬tutes et distributiones Spiritds Sancti: in hoc enim tendunt miracula, ut Spiritus Sancti gratia detur et stabiliatur. At vero de miraculis Antichristi dicitur (II Thess. II, 9~10) quod veniet in omni virtute, et signis et prodigiis mendaci¬bus, et in omni seductione iniquitatis. Est ergo finis illorum miraculorum ini¬quitatis seductio, non distributio Spi-rittis Sancti. Et maxime hoc constat, quia qui similia miracula falsa efficiunt, propriam gloriam quaerunt; unde dicitur quod Antichristus veniet in nomine suo, et illum recipient Judaei. Similiter dae mones quando faciunt aliqua mirabilia, propter superbiam id faciunt, ut tamquam dii habeantur. Unde dicit Augustinus (XXII de Civ. Dei, c. 10), quod si qua fecerunt daemones mira, sicut magi Phara-oniB, "fecerunt tamen illa daemones eo fastu inpurae superbiae, quo eorum dii esse voluerunt; faciunt autem ista marty¬res, vel potius Deus, ut fides illa pro¬ficiat qua eos non deos esse nostros, sed unum Deum habere nobiscum credamus." Et subdit : "Quibus igitur potius credendum est miracula facientibus ? Eisne, qui se

ipso8 volunt haberi deos ah hia qui ea faciunt; an oie qui, ut in Deum credatur, quod et Christus est, faciunt quidquid faciunt T" Quare ex fine intento in miraculis faciendis, tamquam a fructibus eorum, cognoscemus eos : quia nostra miracula non respiciunt propriam venerationem aut vanitatem, sed eolum gloriam Dei; miracula vero ficta, immo et quaecumque (314) aliae sectae, solum gloriam propriam quaesierunt. Unde recte Cajetanus super illa verba Christi (Joa. XVII, 22); Claritatem quam dedlBti mihi, dedi eis, admonet quod illa gloria seu claritas est ttquod ipse Jesus venit non quaerens gloriam propriam, et propagaturus nomen suum, sed nomen et gloriam Patris, quae utique etiam est sua; et hanc claritatem contulit discipulis, ut ipsi solam gloriam Dei quaererent, solfi Dei glorii delectarentur; in hoc enim succubuerunt omnes philosophi et magnates mundi, quantumcumque viderentur praediti virtutibus."

l^. Dices : Christus Dominus etiam ad hoc miracula faciebat, ut haberetur tamquam verus Deus; ergo in hoc nulla est discretio a miraculis Antichristi vel aliorum, qui etiam miracula faciunt ut habeantur pro Deo. Plurimi etiam Christiani propriam gloriam quaerunt in sapientia, et in virtute. - Respondetur ; miracula Christi cum summfi humilitate fuisse conjuncta, et fugd omnis honoris, eligendo potius contemni et vilipendi, quantum attinet ad gloriam hujus mundi; unde ipse dixit ; Si ego glorifico me. gloria mea nihil est (Joa. VIII, 5^): et iterum, quod non veni ministrari, sed ministrare; et (Joa. XVIII, 36) : Regnum meum non est de hoc mundo; semper ergo fugit honorem mundi : unde maxime humiliavit se, usque ad turpissimam et acerbissimam mortem : et sic in manifestanda sua divinitate nullo modo quaesivit ambitionem et manifestationem honoris, sed potius tanta fuga honorum fuit testimonium proprium divinitatis, ita ut opera ipsa testimonium perhiberent de eo. Cum tantfi autem humilitate et fugfi. honorum facere miracula, et ostendere se fuisse missum a Deo et esse Deum, maxima probatio est; Antichristus autem et alii similes non volunt vilipendi et contemni, sed maxime quaerunt honorari; et sic veniunt in nomine suo, non Patris. Quod vero plures Christiani quaerant gloriam propriam, non officit; quia in hoc non imitantur Christum, nec juxta^eju| ,r aplrr. prUrlant, sed ab ea deficiunt : "Unde ex personis non aestimamus fidem, sed ex fide personas," ut bene dixit Tertullianus.

16. Accumulantur denique aliae circumstantiae, quae cum tantis et tam continuatis miraculis conjunctae faciunt evidentiam de maxima credibllitate et excellentia nostrae fidei ; nam ooncurrit praedictio multorum oraculorum et prophetarum et Sibyllarum, et eorum adimpletio : quod nulli alii sectae contigit; nam de nulla sic praedictum est sicut de nostra: si enim de Antichristo prophetatum est, ad hoc est ut caveamus ab illo. Adimpletio autem prophetiae et praedictionis, maximum signum est veritatis, ut dicitur Deut. XVIII, 22). Uhde Augustinus XXII de Civ. Dei, c. 6) j "Brceptis, inquit, tot tanti«que miraculis quae persuaserunt Deum esse Christum, prophetiae quoque divinae fide^dignissimae praecesserunt, quae in illo non sicut a patribus adhuc credantur implendae, sed jam a toto mundo demonstrantur impletae. De Romulo autem, quia condidit Romam in eaque regnavit, auditur, legitur : non quia factum est quod ante fuisset prophetatum; sed quod sit receptus in deos, creditum tenent litterae, non factum docent : nullis quippe veris rerum mirabilium signis id ei vere provenisse monstratur." St videri etiam potest Augustinus, lib. XIII contra Faustum (c. 45, in fine, tomo VI).

17. Item est alia circumstantia probans veritatem nostrae fidei, scilicet tanta multitudo testium : sicut doctissimi, et BapientisBimi homines et sanctissimi, qui ad hanc fidem accesserunt, idque non rudioribus sed cultioribus saeculis. Item effusio sanguini8 multorum martyrum, non uno vel altero anno aut tempore, sed. omnitu.8 saeculis; et hi omnes non adducebantur ad fidem ullo favore humano blandiente vel terrore coacti, sicut (citato loco de Olv. Del) ponderat Augustinus, quod Romulus a multis recipiebatur ut deus metu Romani nominis, sicut etiam recipietur Antichristus. At vero Christus nullo metu terrente est receptus, et multo terrore persequente et urgente non est desertus : sed pro illo mortem et duriesima tormenta martyres toleraverunt. Quod si aliqui etiam pro suis sectis pertinaciter occubuerunt, tamen neque talla multo tenqjore duraverunt, sicut martyres in omni Ecclesiae saeculo floruerunt; ne-

quo illis suffragabantur miracula, sanctitas et morum puritas, atque sapientia et doctrina, sicut nostris martyribus. Ad haec testificatur nostram fidem multarum et gravi88imarum persecutionum victoria, sol& patisntid, nullfi potentiS, non armis nec favore hominum : ipsius etiam paupertati8 abjectionisque rerum saecularium amor, et mortificatio numquam fastidita per tot et tam longa tenpora. Nam contra haec omnia fidem praevalere sine alio adminiculo, sed solfi sua veritate propositd, maximum signum est indubitatae certitudinis. Accedit Apostolicae Sedis, quae ista omnia praedicat (315) atque subministrat, inter tot adversa, firmitas et perseverantia, adversus quam portae inferi praevalere non possunt : de quo dicemus articulo tertio.

18. Denique, interior mentium inspiratio et immutatio, etiam sine novis miraculis, quod inter maxima miracula a D. Augustino et D. Thoma computatur, maximum habet robur. Nam ut argumentatur Augustinus (EXII de Civ. Dei, c. 5 8), vel ea quae fides nostra dicit sunt credibilia, vel incredibilia. Si credibilia, ergo credi debent : praesertim cum tam magna et caelestia promittant post hanc vitam. Si incredibilia : quomodo a tot viris, tam magnis, per tot saecula, eaque non barbara sed valde exculta, tanto examine sapientium, tanta disputatione contendentium credita sunt ? Certe hoc est maximum miraculorum quod sine miraculis credatur; est enim certum indicium inspirationis divinae. Unde ut inquit D. Thomas (I Contra Gent. c. 6) : "Haec tam miRAbilis conversio mundi indicium est certum praeteritorum signorum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter. Etenim omnibus signis mirabilius est, si ad credendum tam ardua, et ad operandum tam difficilia, et ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus inductus fuisset a simplicibus et ignobilibus hominibus." Qp.em locum ponderans recte Cajetanus (III P. q. 43, a. 4) : " Adverte, inquit, ex libro I Contra Oent. c. 6, quod aut conceditur Christum fecisse miracula.'relata in evangelio, aut non. Si conceditur ; habetur illius deitas, ut patet ex praedictis illis tribus conjunctis" (scilicet quod sint vera miracula quoad substantiam, quod tanto imperio et continuatione facta, quod in probationem suaedivinitatis). "Si non conceditur vjfcune i^tetur etiam illius deitas ex hoc maximo miraculorum quod pauperculus, juvenis, indoctus, ex gente exosa (Judaeus scilicet), persecutionem cum tot injuriis et mortem turpissimam passus, derelictus, dicens se Deum, habitus fatuus a suis, a Judaeis, ab Herode, a Pilato, absque miraculis, promittens mortem et mala omnia : post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, morti obnoxios, et absque miraculis, contra totum mundum idola colentem pugnans superaverit. Vacate eigo et videte quoniam ogo sum Deus." Ita Cajetanus. Qjiae certe ratiocinatio demonstratio evidens est in hac materia credibilitatis.

CIRCA TERTIUM MEDIUM.

19. Tertio, pertinet ad persuadendas re; fidei uti aliquibus similitudinibus seu exemplis naturalibus, sive ad explicanda mysteria fidei, sive ad informandos mores; nam optime manuducitur intellectus ex aliquibus operibus naturae occultis et mirabilibus, ad credendum quod in Deo et in ejus omnipotentifi multo mirabiliora et supernaturalia latent; nec magnum est si credamus de Deo et ejus potentifi tam magna mysteria, si in operibus naturae tam multa sunt de quibus rationem reddere non possumus; nam ut dicitur (Eccli. XLIII, 36) : Multa abscondita sunt majora his, pauca enim vidimus operum ejus. Sic Christus Dominus manuduxit Nicodemum (Joa. III, 8) ad credendum regenerationem spiritualem, exemplo desumpto a vento, quia Bplrltus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, et nescis unde veniat, aut quo vadat; sic est omnis qui natus est ex spiritu; et Apostolus (I Cor. XV, 36-37) explicavit futuram resurrectionem exenq>lo grani quod seminatur, cujus corpus revirescit in alia forma. Sic etiam sancti Patres et doctores mysteria fidei variis similitudinibus explicare conati sunt : sicut quod in mysterio Trinitatis Filius sit coaevus Patri, exemplo solis emittentis lucem, aut corporis generantis imaginem in speculo ; haec enim statim atque sunt, generant lucem vel imaginem. Et de nativitate Christi,salvfi matris integritate ; quod fuit sicut radius transiens per crystallum. Et ad persuadendam resurrectionem et explicandam, multa exempia congregat Tertullianus in libro de Resurrectione camis, et D. Augustinus, lib. XXI derSjvltfrte. cap. 4 et 5; et respondet ade&;qiu\« objiciebant infideles,

lib. XXII, a cap. 13- St sic pro singulis mysteriis explicandis aliqua ex naturalibus mirabiliora possunt adduci, quae illi mysterio vel difficultati ejus declarandae aptiora videbuntur : quae non possumus hic singillatim apponere discurrendo per omnia mysteria, sed suis locis fiet, cum de quolibet mysterio disputabitur.

20. Quod vero attinet ad informationem morum, constat maxime juvari exemplis et similitudinibus. Exemplis quidem, quia sancti tot nobis exempla praebuerunt quibus accendamur ad virtutem, sicut (Judith VIII, 22-23) proponuntur in exemplum Abraham, Isaac, Jacob et Moyses; et (I Machab. II, £2-6o) plures adducit Mathathias (316) ex antiquis ad persuadendum filiis suis ut fortiter agerent; et Apostolus ad Hebraeos (XI, 4-33) plures ex patribus enumerat, qui in fide claruerunt Similitudinibus 'autem proceditur ad instar Christi Domini, qui per multas similitudines et parabolas explicavit formam regni Dei, seu Ecclesiae et fidei; quarum vim et similitudinem si quis conaretur ad vivum explicare, multum proficeret in informatione morum.

SOLVUNTOR ARGUMENTA.

21. PRIMO, ARGUI POTEST ab infidelibus contra certitudinem nostrae fidei : Quia licet omnibus notissimum sit Deo dicenti et testificanti esse credendum, tamen tota difficultas est in ostendendo quod Deus hoc vel illud dixerit; et ita totum argumentum fit contra instrumentum quo nobis traditur fides divina, scilicet contra propositionem Ecclesiae et Scripturam. Cum enim dicitur credendum osse quod Deus hoc vel illud dixerit, quia in Scriptura continetur, vel Ecclesia proponit : rursum restat inquirendum unde nobis constat.hanc esso veram Scripturam a Deo traditam, et hanc esse veram Ecclesiam, et regulam infallibilem; respondemus id nobis constare, quia Deus id dixit : et ita circulus committitur in verificanda ista certitudine ab Ecclesia ad Scripturam, et a Scriptura ad Ecclesiam, et ab istis ad testimonium Dei, et a testimonio Dei ad ista. - Et fortasse dicat gentilis, cur etiam similiter suis scriptis non credemus, quae apud ipsos habentur pro authenticis, tractantque de suis diis et eorum cultu, et legibus ad erum observandum ? NaiF&tiem ixbi dicent scripturae illi esse credendum; aut cur potius Scriptura nostra habenda est pro authentica, quam illa ?

22. Confirmatur : quia Scriptura nostra patet multis corruptelis et depravationibus, et translationibus : unde dicitur (II Pet. III, l6) de divinis Scripturis, rum -perditionem. Et constat modo a Sixto V et Clemente VIII, nostram vulgatam a multis depravationibus purgatam fuisse. Si ergo ista Scriptura erroribus subest et depravationibus, nec nobis de ejus emendatione constat certo per aliam revelationem vel Scripturam : ergo tota fides nostra nutat, si instrumentum quo nobis ministratur, id est, ipsa Scriptura, non constat nobis an sit emendata, et ab omni depravatione et errore libera.

23- Confirmatur secundo : quia aliquando fuit in Ecclesia dubitabile de aliquibus libri8 Scripturae, an sint vel non sint canonici, et modo pro canonicis recepti sunt; ergo ista Scriptura quam vocamus regulam fidei, exposita est dubitationibus et incertitudini : sicque tota fides nutat. Et similiter fides Ecclesiae proponentis; quia ratio quare credo propositionem Ecclesiae, est quia continetur in Scriptura; si ergo Ecclesia dijudicat de Scriptura, an sit certa vel non, dubia vel supp08ititia, et tota firmitas Ecclesiae ex eo constat quia habetur in Scriptura : «ine dubio circulus committitur in hac certitudine fundanda.

24. RESPONDETOR quod ad hoc argumentum dicemus latius infra (artlc. III), eo quod maxime urgetur ab haereticis. Interim dicimus, distinguendum esse de ratione formali credendi, et de condicione requisita 8eu instrumento, quo nobis ratio illa formalis applicatur et proponitur. Quantum ad rationem formalem erodendi, dicimus nullum committi circulum, quia ratio formalis credendi sistit in ipso testimonio divino quia Deus dicit, nec ultra resolvitur in ratione credendi. Ipsum autem testimonium Dei, quod scilicet locutio ista ipsius Dei sit, etiam per ipsum testimonium creditur, et non per aliud : sicut per eamdem visiorem certificamur de re visa et de ipsa visione, quam non videmus sed experimur. Et in politicis, legi promulgatae credimus et obtemperamus, quia a rege est, et ministro seu notario testi-

flcandl quod a rege elt: oredlaua fl* ea-
don auctoritAte regis. qua llluo notarius
creavit, de qua taxea noble non constat
alsi por ipsunnot notariun de ee otlan
testlfieantoa. Itaquo quando credlme
hanc logoa haboro auctoritat an regia, quia
notarius dicit, ot bunc notariun eeee ro¬
gis. quia rea et toictorltaten dodit : non
faolois olroulun, quia proceditur ln dl-
vorso gonoro cmueno. n rntlono fornall ad
lnetrunoitua, sou eondlclenon «qjpllcaatea.
ot o contra; Ita ab Xccleela vel Scriptu¬
ra nd Dcun, ot o converso. non oet clrmu-
lue : quia ln dlTorso gonoro caieao pro¬
ceditur. scilicet ab lnstnuaanto (Ali¬
enato quod oot Ecclesia. ad Deun dicentes
quae eet ratio foraalls, etlaa pro lpeo
lnetninento fornando.

2$. Cetorun tota hallucinatio et aequl-
voeatlo ln hac parte eet. quia non eo lue
Inquiritur a noble, unda credimus Dean
dlxlono; nan el q'iaerltur quare credimus,
evidons ost responelo data i quod non pos¬
sumus credoro nlel proptor lpsaa toetifl-
catlonen. quia ln credendo non poteet ul-
torluo reeolrl fldee, nlel ln testlflca-
tlones lpsax quae ost ratio credendi ee
et alia; el vero ulterlue resolvitur, Jam
non oet reeolutlo ln craderdo. *ed ln
alio gonoro oogaoeeondl. – Sal quaeritur
(317) a noble. non unde crodinus. oed un¬
de aclnue, aut unde noble oonetat Deum
dixisse : quasi non sola fides, sed sci¬
entia sai evidentia aliqua habeatur de
ipsa testlflcationo divina; sicut quando
credo fide hunan* alicui nlhl dicanti,
saltes Ipsas testificationes et vocen dl-
centle evidenter cognoeoo. licet ree quae
nlhl dicit credas ; ot de hac sinlll sci¬
ent 14 Inquiritur unde noble constet Daun
dlxlono non eolun undo constot credendo,
sal atla» unde constet edendo : et tran¬
simus ad allan rationes fornales. quae
non ost fldoi sed oridantlaa. Et de hac
rationo fornall roopondmuo dogcetlco, ot
socundun quod pertinet #*1 continuandam
nostras fid«n

*>• Al toc KB nm*tttf. avod de
hoc non habetur oridentla por lntrlnsocan
aliquas rationem qaao faciat orldontlas
do lpao tootloonlo, mit do ro tootlflca
ta ; sed quae faciat evldentlan de credl-
blltate; quod pertinet ad extrlneoca m-
tlra inducentia ad fldox. Et nlmilitcr
inter lpen Instrumenta proponentia noble
res fidei, ustas est jtllo nani festius.
Itaque et est ln»«^ujp*aa(VJ^Cpocene. et
eet notlvun faciens credlblllUtem. –
Instrumontun proponens, aliud fuit ln
pristis fundator limo fidei, eolllcet pro-
photie et Apostolis. qui quasi notarii
Dol ot ocribno velociter ecrlbontoo, et
Scripturas outhontlcnc Del exceperunt e;
noble tradiderunt atque Sccleelaa funda
rerunt. Et hi habuerunt certitudinem,
et constitit illis de certitudine fidei
per lumen prophetlcun. ot fortaeels ha-
buerunt ovldeatlan de Ipsa testificatio¬
ne Del. St sic dicitur (IX Pet. X, 19-
21) ; Habemus flirilorem prophetlcun e er
sonen cui benefacitis at tondent eo, etc.
Son enln voluntate hunana allata jst pro
phetla, sed Sr.lrltu San-to Inspirati Ag¬
enti eunt sancti Del homines. Aliud ice
tmxentun est ln noble. qui oontlnueirnir
Ulle prini e fundatoribus, ot euparaedl
flemur micer fuadananpun Apostolorum.
Hc. (*ph7 IX. 20). *t sic datur tri¬
plex lnstnusantun. Prlxo. Scriptura lp
sa, quae tradiderunt et probarunt Apoate-
11 ot prophotae. Secundo, ut diicsms-
bus quae elt vero Scriptura, est Jccls
sia quae nobis eam proponit; et haec es',
colurna et flrsanaaftu» veritatis {I Tln.
Ii!. Y5T. Ut autem credamus Ecclaalne -
non pro nobis, sed pro Infidelibus : $ul
enln Bceleelan non «adierit, sit tlbl ut
ethnicus ot publicamus (Stat. XTCXX. 17).
exstat tortio traditio continuata ab A
postolls neque ad noe; quan evidenter vt
datue contlmuarl et practioarl. eo mado
S datur evidentia ln convictu hunano.
e 7ertulllarus (ln llb. de Praoscrlp-.
c. 19) ostendit in letis dubiis non ecss
provooondum ad Sorlpturan. ds qua toto
dubitatio eet unde nobis conetat quod
sit vera et non adulterata : oed ad Bc-
cleelarua traditionem, cui noo conforma¬
mur et unlaur. 3t subdit (cap. 22) :
"Quid praedicaverint ipootoli. quid illli
Chrletue revelaverit, et hic praesorlbar
non olitor probari debere, quan per eas
dea Bcoleslas quoo Ipsi Apcetoll candide
runt,' inter q'ua» cqnt ot anglstra est
Potrl feclesla; de qua Ibi subdit (cap.
36) : "Habes Hoxon -undo nobis quoque auc
torltas praesto eet.* Csta auton conti¬
nuatio ot traditio por namue ab Aposto¬
lis et Ecclosla usquo ad noe, ex accep¬
tatione universali Bccloeloo ost Indubi¬
tatae et auperaaturall* fldoi; pro lis
voro qui Sccloslan non audiunt. sl nege¬
tur aut dubitotur do Illa, ost ldcn quol
revocare ln dublua ea quao ovldentlselni
sunt ln convictu hunano; eleut onln no¬
bis constat do iruseoo e Ionibus fanlllajus

de regno Hispaniae vel Pranciae, quod descenderit a talibus regibus, ita quod isti sint veri successores eorum, per solam traditionem illius regni et monumenta antiqua quae faciunt evidentiam moralem in convictu humano et tollunt omnem haesitationem : ita ut qui id negaret, scilicet, hos esse veros reges et successores illorum, et hoc esse vero regnum continuatum ah illo, ut insanus haberetur et relinqueretur; ita de successoribus Apostolorum ot prophetarum, et continuatione cum ipsis, nobis constat per ipsam traditionem continuatam et antiqua monumenta, quao (praetor certam Ecclosiao acceptationem ut regitur a Spiritu Sancto) evidentifi quadam morali in genere supernaturali probant hanc continuationem et derivationem ab Apostolis ad nos, ipsamque traditionem esse divinae auctoritatis.

27- St haec de instrumentis proponentibus. - Loquendo autem de motivis credibilitatis, ista faciunt evidentiam omnimodam non rerum ipsarum, sed credibilitatis ipsius supernaturalis et divinae, scilicet per miracula et alias circumstantias supra adductas. Qjiare unico verbo quando inquiritur a nobis, unde constat Deum dixisse; si per ly constat intelligatur, unde nobis constat credendo ; non est recurrendum ad aliam rationem formalem; sed credimus, quia Deus dixit, et per propositionem Ecclesiae tamquam per (318) instrumentum et condicionem applicativam. Si autem per ly constat intelligamus, unde nobis constet non credendo, sed sciendo : non potest nobis constare de evidentia clara ipsius revelationis sicut fortasso constitit prophetis et Apostolis; sed oonstat nobis evidentifi credibilitatis per signa et miracula, et evidentifi ipsius continuationis usque ad ipsos Apostolos et prophetas, qui viderunt. Unde infidelibus non ostendimus constare nobis de revelatione facta a Deo, per ipsam Scripturam, vel per Ecclesiam : hoc enim esset ridiculum, quia Bcolesiam non audit cum sit ethnicus et publicanus; sed solum probatur evidentia ipsa credibilitatis, et excellentia nostrae fidei per extrinseca signa ; sicut otiam probaverunt illis Apostoli quando eis praodicabant Juxta illud (Hobr. II, 3-4) : Quae cum Initium coplssot enarrari per Dominum, ab ois erui audiorunt, in nos confirmata Q8t, contestanto Doo slgnlB ot portentis et variis virtutibus et Spiritus Sancti diBtributIonibus. Ubir-aanifeste ponitur id quod hucusque diximus : si quidem de revelatione divina constat nobis quia Dominus ipse enarravit; et de hoc quod enarravit, ab eis qui audierunt per derivationem usque ad nos. De hac autem derivatione, quod sit certa, non constat nobif per evidentiam in se : sed recurrimus ad evidentiam credibilitatis per miracula et signa tunc facta, et nunc in effectu et continuatione sufi permanentia, secundum circumstantias assignatas : Contestanto. inquit, Deo signis et prodigiis, etc. Unde nunquam committitur circulus, quia senqper in diverso genero causae proceditur.

28. Quando autem dicitur quod similiter posset gentilis dicere de suis scriptis antiquis, etc. : Respondetur facile, id non posse dioi, quia non concurrunt in scriptis gentilium, quaecumque illa sint, ea quae in nostra Scriptura. Nam in primis non continent doctrinam ita puram et veram, sed aliquas falsitates immiscent, vel in veritate naturali vel in moralibus; aut si aliqua excedentia communem ordinem dicunt, miscent multa fabulosa; deinde veris miraculis carent aliisque circumstantiis supra positis, quae nostram doctrinam veram esse comprobant.

29. Ad primam confirmationem respondetur, quod Scriptura potest dupliciter considerari. Primo, secundum se, ut est pure instrumentum inanimatum, id est, prout invenitur scripta in chartis et codicibus, quae secundum so patent corruptelis et depravationibus hominum : et sic ratione hujus libri materialis in quo continetur et invenitur Scriptura, est certum quod patet multis corruptionibus et depravationibus. Alio modo sumitur Scriptura non praecise ut est in chartis et codicibus istis vel illis, in individuo, sed prout invenitur in pectore Ecclesiae et in ejus custodia, quae in se habet principium unde possit corrigere omnes corruptelas Scripturae; tum propter diversitatem et antiquitatem codicum quos habet; tum propter assistontiam Spiritus Sancti : et sic Scriptura non patet depravatIonibus, ot corruptelis, quia subest correctioni Ecclesiae et directioni ejus. Et ita ost differentia inter hanc Scripturam individualitor sunptam in hoc vel illo codice, et de hac Ecclesia individualiter sumpta cum hoc capito, qui est successor Petri. Nam de Scriptura non constat nobis ihunc.frvel illum codicem

non esse vitiatum in individuo, ex vi ipsius Scripturae; de ista vero Ecclesia in individuo, et de isto capite Romano Pontifice, constat in individuo esse legitimam et infallibilem Ecclesiam : tum ex ipsa Scriptura, quae in individuo designat Petrum pro infallibili capite Ecclesiae, et consoquenter ejus legitimos successoros et sino dubitatione acceptatos (quam acceptationem experimur manifeste quando datur); tum ex continuata, et perpotua traditione per tot saecula : quae indubitatum relinquit, Scripturam illam, quae docet Petro traditas esse claves Ecclesiae, non esse corruptam, sed certam : quia sic semper habita et lecta est, et ab universali Ecclesia proposita, et intellecta ut jacet; de quo IIa-IIae amplius dicetur.

30. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet aliquando fuerit dubitatum de aliquibus libris an essent canonici, numquam tamen dubitatum fuit esse in Ecclesia potestatem ad id doclarandum, et ad confirmandum fratres in fide; do quo articulo III sequenti. Unde illa dubitatio potuit per omnimodam certitudinom tolli, declaranto id et dofinionto Ecclesia.

31. SECUNDO ARGUITUR : Quia miracula non sufficiunt probare certitudinem nostrae fidei, quia etiam qui alias doctrinas docent aliquando faciunt signa et prodigia magna, ut dicitur (Mat. XXIV, 24); et praecipue fient in tempore Antichristi. - Quod si dicatur illa miracula esse falsa, et nostra vera : Contra est, quia de hoc ipso est dubium : si quidem multa aliorum miracula sunt omnino sicut nostra nam illuminatio caeci, quae videtur esse certum miraculum, dicitur facta a Vespasiano principe, ut narrat Tacitus (lib. IV, Histor.). Et resuscitatio mortui significatur (319) facienda ab Antichristo (Apo. XIII, 3) dum dicitur : Quoddam ejus cornu occisum, et plagam mortis ejus curatam. Et similiter faciet ignem descendere de caelo. Et a quadam virgine Vestali fuisse portatam aquam in cribro, sine hoc quod aqua caderet in signum suae pudicitae : refert ex Varrone Augustinus (XXII de Civ. Del, c. 11). - Quod si dicatur illa miracula dici falsa non in se, sed quia falsam praedicant doctrinam, cui non est credendum etiam si vera miracula faciant : Contra egt, quia in hoc enervatur tota[nostra <3ibidem jam fatemur posse veris miraculis confirmari falsam doctrinam. Et oommittimus circulum, dum probamus nostram doctrinam esse veram quia miraculis comprobatur, et rursus miracula esse vera quia nostram doctrinam confirmant. - Confirmatur : quia modo cessaverunt miracula, etiam cum praedicatur infidelibus; miracula autem, quae ab initio facta sunt, illis non constant: nec possumus ea probare per Scripturam, quia infideles illam non recipiunt, Bicut nec fidem; per historias autem humanas id probare, est niti auctoritate fallibili; ergo ista probatio deficit.

32. RESPONDETUR : certissime tenendum esse quod miracula quae fiunt a pseudoprophetis et fient ab Antichristo, esse falsa et mendacia, ut dicitur (II Thess II, 9). Quae dicuntur mendacia, ut ibi explicat D. Thomas (lect. 2), vel quia deficiunt a vera ratione facti, ut cum fiun' per illusionem et deceptionem; vel quia deficiunt a vera ratione miraculi, quia scilicet non transcendunt totum ordinem naturae, licet in se sint valde mira; vel quia deficiunt a debito fine miraculi, quia fiunt propter aliquam seductionem ic: quitatis. Ad discernendum autem ea quae sunt vera miracula, id est, supra totam vim naturae, ab his quae praeter ordinem naturae sed tamen per applicationem causarum naturalium ab aliquo spiritu creato fieri possunt qunntumcumque mira (quod non sufficit ad rationem miraculi, ut docet D. Thomas, I P. q. 110, a. 4) : debemus attendere, vel ad ipsam substantiam rei factae, vel ad ipsum modum faciendi. • Ad ipsam substantiam rei factae ; sicut omnes illi effectus, qui per causas naturales non possunt induci, sicut est resuscitatio mortui et illuminatio caeci, quamdo vere fiunt, aut etiam immutatio corporum caelestium. Sunt etiam alii effectu6 magis supernaturales, ut quod duo corpora penetrentur, et corpus humanum reddatur gloriosum, quae D. Thomas ponit inter miracula primae classis (I P. q. IO5, a. 8) Sed quia ista miracula fiunt occulte, non ita probatur per illa sensibiliter certitudo nostrae fidei sicut per miracula qua sensibilem mutationem faciunt in corporib Unde D. Thomas, (III P. q. 43, a. 4) doce ex Augustino quod nulla in operibus Christi videntur esse majora quam suscitatio mortuorum. Et similiter se habet iHumim tio caeci a nativitate, unde dicitur (Joa IX, 32) : A saeculo non est auditum, quod quis aperuitjoculos.-.caeci nati. Quare se:

per invenientur aliqua miracula facta in nostra fide ita excellentia, quod simi¬lia non sunt facta umquam in alia secta, nec possunt fieri nisi sola virtute divi¬na; et illa sufficienter probant verita¬tem nostrae fidei : quia Deus non potest in confirmationem falsitatis miracula facere : sic enim, speciali concursu, ad peccatum et ad falsum confirmandum Deus concurreret. - Ex modo autem faciendi miracula, etiam discerni possunt miracu¬la vera a falsis : quia ea quae per cau¬sas naturales, et per motum localem ap¬plicativum earum alias fieri possunt ab Angelo vel daemone, fiunt etiam divinitus, sed excellentiori modo : scilicet non per motum localem, et applicando activa pas¬sivis, sed solo inperio aut verbo vel vi¬su; quod est proprium Dei, qui dixit et facta sunt : sicut Christo inperante ventis, cessavit tempestas, et isperando leproso mundatus est, et imperando febri dimisit socrum Simonis.

33- Ad exempla vero quae in particulari adducuntur in argumento, negamus factam aliquando fuisse veram resurrectionem mortui, aut illuminationem caeci virtute diaboli; sed si quis apparenter resusci-tatus est, vel non erat ille vere mortuus, sed simulatorie ; vel cadaver motu daemo¬nis erectum fuit et videbatur ambulare, sed vere non vivebat; sicut legitur de Simone mago, quod fecit hominem decolla¬ri, et postea apparuit vivus per illusio¬nem sensuum. Unde similes mortui nec diu possunt durare, nec actiones vitales ex¬ercere. Qui autem resuscitantur virtute divina aperte visi sunt eodem modo exerce¬re actiones vitales sicut antea, idque non ad horam, sed diu et per multum tem¬pus. Unde Augustinus (super Joan. tract. 50) loquens de Lazaro resuscitato (320) discumbente : "Lazarus, inquit, erat imus ex recumbentibus, vivebat, loquebatur, e-pulabatur, veritas ostendebatur." Ejc is¬to ergo exercitio vitalium actionum, ve¬ritas resurrectionis ostenditur. - De illuminatione caeci facta a Vespasiano, constat illum non fuisse caecum simplici¬ter, neque a nativitate, sed obnubilatos habuisse oculos; ut enim ibidem refert Tacitus, Vespasianus consuluit medicos, an talis caecitas et.debilitas ope humana superabiles forent. Et medici dixerunt huic non exesam vim liminis, et redituram si pellerentur obstantia. Quare illa non fuit caeci illuminatio, sed curatio ocu¬lorum ab impedimentis ad videndum, quae arte medica, licet difficulter, curari poterant; sed arte daemonis facillime procuratum est. Portasse etiam totum il¬lud fuit impostrra aliqua Apollonii Thy-anaei, insignis magi, Vespasiano amicis¬simi, cujus imposturas refert Philostra-tus (in Apollonio, lib. V), indicatque Baronius, anno Christi 72 (c. 7. tom. 1). - De cribro gestante aquam, dicitur il¬lud non esse sinpliciter miraculum, quia potuit per vim Angeli detineri aqua ne caderet. Et similiter ignis de caelo po¬test dejici per motum localem Angeli vel daemonis, sicut per causas naturales de¬jicitur fulmen. - Plaga autem mortis cu¬randa ab Antichristo non est mortui re¬suscitatio, sed vulnus lethale quod po¬test curari aliquando medicamento occul¬to nobis ignoto, quod tamen a daemone fa¬cile praestari poterit. Et multa similia sunt, quae per applicationem causarum na¬turalium, ab Angelo vel daemone sine vero miraculo fiunt.

34. Quod vero aliqui dicebant apud Au¬gustinum (epist. 3) quod etiam vera mira¬cula non sufficienter ostendunt veram di¬vinitatem, quia respectu Dei parva sunt : hoc ridiculum est. Nam licet omne quod creatum est, modicum sit respectu Dei : tamen quia aliqua sunt quae solfi divlnd potentifi fieri possunt, haec sufficienter ostendunt omnipotentiam divinam; non quia illi sint aequalia, aut non parva, sed quia nulld alifi potentia fieri possunt.

35- Ad confirmationem respondetur : etiam modo in Ecclesia non deesse vera mi¬racula, quia quotidie fiunt ad invocatio¬nem sanctorum in caelo, vel servorum Dei in terra; sed simpliciter non requiruntur nova miracula pro conversiono infidelium, quia modo non plantatur fides in mundo, sed plantata propagatur : unde sufficiunt miracula antiqua, de quibus ad minus per fide.dignas historias et traditionem con¬stat, sicut apud ipsos gentiles constat de factis suorum majorum; nec oportet quod de istis miraculis constet per fidem divinam, sed per humanam, vel per expe¬rientiam; et, ut dixit D. Thomas (I Con¬tra flent, c. 6), illa manent in suo effe¬ctu, scilicet in hac conversione tot po¬pulorum quam videmus, qui per tot saecu¬la credunt in hanc fidem, ut Jam supra ex hoc loco et ex Cajetano ponderavimus. Huic autem operi qui non credit, cui mi¬raculo crediturus est ? - Nec obstat quo secta Mahometis, et aliquorum similium di

duravit : dicitur enim quod hoc fuit in¬nitendo potentiae saeculari et favori hu¬mano, et laxando frena deliciis : quorum totum oppositum est in.fide nostra; neque illa secta per totum mundum diffusa est et praedicata, neque a sapientibus viris approbata, et sanguine martyrum firmata, aut per rationes et disputationes discus¬sa, nec miraculis confirmata sicut nostra.

36. TERTIO ARGUITUR : Quia testimonia prophetarum in quibus maxime nititur fi¬des nostra, non omnino nobis constant; nec possumus certo cognoscere, an sint completa, nec quando complebuntur : ut plurima quae continentur in Apocalypsi, et multa quae sunt in Isaia et aliis pro¬phetis ; quae tantfi obscuritate dicuntur, ut non possit litteraliter assignari quid significent, quomodo et quando conplebun-tur. Ergo frustra ex obscuris prophetiis probare volumus nostrae fidei certitudi¬nem : si quidem obscuritas illa non per¬mittit nos scire, quaenam sint impleta quaeve inplenda; sed videtur hoc esse si¬cut oracula falsorum deorum, quae ambigui¬tate sua non intelligebantur. Immo cum aliquando Scriptura ipsa ambigue loquatur, et subintellectis quibusdam condicionibus, unde constat nobis quod ea quae de facto ut proposita ab Ecclesia credimus, non sint sub tali ambiguitate dicta ? immo quod ipsa promissio infallibilis assisten-tiae facta Ecclesiae sit absoluta, non sub aliqua ambiguitate vel condicione a-liqua subintellecta ? - Quod vero fuerint impletae prophetiae in Christo, non ita constat : cum ipse venerit in magna abjec¬tione et obscuritate; et sic^remansit obs¬curum quomodo illae prophetiae impletae fuerunt. - Et confirmatur : quia Chris¬tus venit ut cognosceretur tamquam Deus, et tamen sustinuit ea quae maxime nos e-longant a cognitione Dei : quia venit in magna (321) abjectione et vituperio, ita ut morte turpissima .condemnatus sit, et sic multis fuit occasio ut existimarent stultum in talem credere; ergo nostra fi¬des inconvenienti modo tradita est. - Confirmatur secundo : quia res quas propo¬nit sunt valde incredibiles et disconfor-mes rationi naturali : sicut ea quae pro¬mittit nobip in vita futura; quod homines vivent similes Angelis, et modo quodam in¬visibili, sine indigentia exteriorum re¬rum ut cibi, respirationis, etc.; quod cremabuntur in inferno sine morte; quod corpus Christi sit i^ Sacramento sicut spi ritus : qp.ae QEE.ian.uqKy\ "^ti^nis ita dure accipit, ac si corporalia nostra mutaret tur in spiritualia : quod est perdere substantiam suam et essentiam.

37. RESPONDETUR : in oraculis propheta rum aliqua perspicue et clare poni, alia obscure; et quae clare ponuntur, etiam impleta dicuntur in evangelio, et in his toriis legimus. Unde saepius in evange-liis dicitur : Ut impleretur quod dictus est per talem, vel talem prophetam. Et multa non esse obscure dicta, constat ma nifeste : ut de nativitate Christi ex Virgine, Isaiae VII : Ecce virgo conci¬piet, etc.; de miraculis Christi, Isaia; XXXV : Tunc aperientur oculi caecorum. etc.; de morte Christi, Isaiae LIII et Danielis IX, et alia multa quae longam esset percurrere, et ad litteram satis intelligibilia sunt; de quibus exstat pu lcher tractatus apud S. Prosperum in li¬bro de Praedictionibus Dei (par. III, et in Dimidio temporis). Qjiod vero aliqua obscure dicta sint, non est mirum : nam etiam in libris philosophorum et in scies tiis naturalibus multa sunt valde obscure et quae magna indigent inquisitione et le bore. Unde si terrena dicuntur nobis, et non intelligimus, quid mirum si non sta-tim caelestia apprehendamus ? Si nobis non est connaturale, ut res naturales si ne ulla obscuritate nobis tradantur : que modo erit connaturale nobis, ut superna-turalia quae dicta sunt a prophetis, in omnibus aperte dicantur ? praesertim cur fides ex sua naturfi obscura sit : et in omnibus apertam claritatem habere, potius est praemii in patria quam meriti in via. Denique, Apocalypsim et alias prophetis obscuras non est necesse quod omnes et omni tempore intelligant; sufficit quod aliqui, et eo tempore quo Deus disposue¬rit. Unde optime Augustinus (super Psal. CXLVI, ad illa verba Suscipiens mansuetos Dominus) inquit : "Honora Scripturam Dei, honora verbum Dei, etiam non apertum; dif fer pietate intelligentiam, noli proter¬vus esse, accusare aut obscuritatem aut quasi perversitatem Scripturae; perversui hic nihil est, obscurum autem aliquid est non ut tibi negetur, sed ut exerceat ac¬cepturum." Et infra : "Noli recalcitrare adversus obscura, et dicere : melius di¬ceretur. Quando enim potes tu dicere, aut judicare quomodo dici expediat ? Sic dictum est quomodo dici^.debuit; non corri git aeger medicamenta sua. Novit ea me¬dicus modificare ; ei crede qui te curat. Videndus est. etiam super Psalm. CXLVII, e

Illa verba Mittit crystallum suam elcut buccellas, ubi optime ld prosequitur. - Qjuod vero dicitur : unde nobis constet haec aut illa, sub ambiguitate non esse dicta, aut non subintellectfi condicione ? respondetur id constare tum ex modo loquendi, qui aliquando nullam habet improprietatem aut tropum, sed valde manifestus est, sicut com (Joa. XVI, 29) dixerunt Apostoli : Ecce nunc palam loqueris, et -proverbium nullum dicis; nunc scimus quia scis omnia, et non opus est ut quis te interroget; tum ex traditione et usu et declaratione Bcclesiae, cui non est promissa assistentia Spiritus Sancti sub aliqua ambiguitate, quia dictum est (Joa. XVI, 13) quod Spiritus veritatis docebit vo8 omnem veritatem. Non posset autem docere omnem veritatem si sub ambiguitate, et aliqua condicione subintellectfi, esset promissus : quia tunc de nulla certificaremur. - Quod vero dicitur de primo adventu Christi, fuisse obscure et lalenter impletum ; respondemus id quod dicit Paulus (Act. XXVI, 26) ad Agrippam : Latere eum nihil horum arbitror; neque Enim in angulo quidquam horum gestum est. Et Dominum (Joa. XVIII, 20) dixit Ego palam locutus sum mundo. Itaque in hac passione et abjectione, quae etiam praedicta fuerat, dignitatem suam satis aperte ostendit verbis et miraculis, et prophetarum oraculis.

38. Ad primam confirmationem dicitur, quod Christus venit ut Deus Salvator et sati8faciens pro peccatis, et consequenter ut patiens, et subjectus opprobriis et doloribus. Unde non debuit venire in manifestatione gloriae : quia si cognovlssent, numquam Dominum gloriae crucifixissent. Nec conveniebat quod venisset ad ostendendum gloriam, si veniebat ad satisfaciendum poenaliter pro pecoatis. Quod si semel pati debebat, potius erat conveniens quod valde indigna pateretur, (322) quia sic potius ostendebatur fortitudo divina in sustinendo tantam indignitatem. Unde dicit Tertullianus (in lib. deJPatientia.) : "Hinc vel maxime Pharisaei Dominum agnoscere debuistis : patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret." Videndus est D. Thomas (III P. q. 46, a. 1 et 2, et 3) ubi pulcre ostendit convenientias passionis in Christo. Et denique maxima gratia et liberalitas Dei in hoc enituit, ut egenus fieret propter nos in natura assumpta, sicut dicitur (II Cor. VIII, 9) : Scitis gratiam Dei, quoniam propter vos egenus factua est, ut Ullus inopia dlvites essemus. Videatur D. Thomas ibidem. q. 4o, a. 3* Hoc etiam conveniebat ad doctrinam suam, quae tota tendit ad ea quae conducunt ad alteram vitam et ad gloriam aeternam. Unde debuit docere abjectionem et contemptum omnis gloriae temporalis, quae impedit valde assecutionem aeternae, cum temporalia spiritualibus contrarientur, et virtus deliciis et vanitati i haec enim virtus moderatur; ergo si hoc venit docere, oportuit et facere : alias imprudenter doceret, si careret illfi virtute patiendi et sustinendi. Et in hoc maxime constabit Antichristum, et omnes qui ex eo sunt, falsa docere, quia maxime inhiant vanitati et gloriae tenq>orali : et sic non dirigunt nos ad aeterna, et ad ea quae post hanc vitam debemus inquirere,

39. Ad secundam confirmationem dicitur: illa omnia non esse incredibilia respectu omnipotentiae Dei apud quem non est impossibile omne verbum; maxime autem decet Deum, qui summe omnipotens et megnificus est, res facere in quibus excellentissima ejus potentia et gloria ostendatur. Illa autem contradictionem non involvunt, neque mutant substantiam et eesentiam corpoream, sed qualitates et extrinsecas perfectiones. Quod enim corpus reddatur luoidum, agile, incorruptibile, non ab intrinseco, sed per gloriam: totum hoc pertinet ad qualitates. Et multo difficiliora his a gentilibus credebantur de suis diis, quos ex hominibus transferri dicebant ad stellas et ad caelum, et commutari in sidera. Oportuit autem eos quos Deus suamet visione beatos faciet, habere in suis corporibus longe excellentiores qualitates modumque vivendi, quam in vita praesenti imaginari possit. Quod vero dicuntur futuri similes Angelis : id erit ratione divinae visionis in anima, non quantum ad substantiam corporum; licet haec etiam erunt perfecte subjecta spiritui, et ideo spiritualia dicuntur, et in incorruptione Angelis similia,

40. Quod si adhuc dicatur quod non videtur conveniens credere, Deum tam multa fecisse et passum esse propter tantam pancltatem electorum : neque enim magnus aliquis artifex in aliquo opere magnos sumptus inqpendit, si majori ex parte suo intento frustrandus est; at major pars hominum, immo et Christianorum damnatur;

frustra ergo videtur tantum pretium a Deo effusum, et ipsam Dei vitam datam pro tam paucis hominibus.

41. Respondetur. quod licet pauci sint qui salvantur quantum ad numerum, sunt tamen magni in qualitate et pretio; magnum autem pretium non solum convenienter expenditur pro multitudine, sed etiam pro pretiositate rei, otiam si parva sit: omno enim quod pretiosius est rarius esse debet. In hoc autem non frustratur Deus suo intento, quia licet exhibuerit pretium sufficiens pro omnibus propter suam maximam excellentiam, non tamen fuit ejus intentum ut applicaretur omnibus. Unde dicitur IV Isdrae VIII (licet liber non sit canonicus) : Hoc saeculum fecit Deus propter multos, futurum autem propta pauco8. Quomodo Interrogabis terram, et dicet tibi quoniam dabit terram multam ma unde fiat fictile, parum autem pulveris, unde aurum fit. Itaque sicut non es' inconveniens, quod in terra plus generetm de luto quam de auro : ita nec quod paucic res salventur, qui sunt quasi aurum, quam quod condemnentur qui sunt quasi lutum. It hoc fuit conveniens in natura humana, quae est corruptibilis, et ex se prona ad malum; et consequenter major pars corruptioni cedit ; eo quod in rebus corruptibilibus defectus est ut in pluribus, bonum autem ut in paucioribus. I contra vero de Angelis, qui sunt perfectiores, plu res salvantur. It tamen maxime lucet miserioordia Dei, quod etiam ex natura corruptibili misericorditer hos paucos liberavit a qua tam multi deficiunt : id enim maxime commendat Dei misericordiam, ubi tam grandis est miseria. Videatur de hoc Div. Thomas (I P. q. 23, a- 7. ad 3)-

Articulus II

Ostenditur fidem nostram esse veram contra Judaeos.

Testimonium Domini fidele, justitiae Domini rectae, laetificantes corda (Psal. XVIII, S, 9)".

Excoeca cor -populi hujus, et aures e-.tus aggrava, et oculos e.lus claude (Isa. VI, ioT.

Periam domui Israel et domui Juda foe¬dus novum, non secundum pactum quod feci patribus eorum (Jer. XXXI, 11-2).

1. CONTRA Judaeos et haereticos, fidei nostrae veritas probanda est per certitu¬dinem, ducendo argumenta contra ipsos ex Scripturis et principiis fidei quae ad¬mittunt. Sed tamen, quia multi ex ipsis Scripturas depravant, et non omnes admit¬tunt : ideo oportet quod disputaturus contra Judaeos vel haereticos, prius sta¬tuat quasnam Scripturas admittant, et quare non omnes; sic enim Jacobus frater Domini cum Judaeis disputaturus, ut re¬fert beatus Clemens (lib. I Recognitio¬num circa finem), hoc primum statuit : "Requiramus, inquit, primo ex quibus po¬tissimum Scripturis disputationem habere oporteat." Quod si non constet, nec ali¬quid certi statuatur seu admittatur ab ipsis de Scripturis, vix potest disputa¬tio ulla cum adversariis haberi, nisi vel ostendendo talem vel talem Scripturam pro canonica haberi apud antiquos, et a-pud auctores quos ipsi admittunt : aut saltem quod rationem reddant cur Scriptu¬ram istam rejiciant potius quam alias; praesertim quia, cum constet fidem tradi¬tam esse a Deo in Scriptura, si pro libi-to posset quis negare vel abjicere Scrip¬turam in partem vel in totum, aut varias corruptelas vel mutilationes adhibere, nec in hoc esset aliqua certa et firma regula a Deo relicta per quam possint is¬ta corrigi et ad verum sensum reduci, om¬nia essent confusa, et esBet perinde ac nullam habere fidem. Ista autem regula non est alia quam Ecclesia,quae in voteri logo gubornabatur por sacerdotes, quorum judicio standum erat (Deut. XVII, 8-11). Et ad ipsos pertinebat judicare de lege et mandato, ut habetur II Paralip. XIX, 10. In nova autem lege id commissum est Petro, et ejus successoribus (Luc. XXII, 32) : Confirma fratres^fruos; et (Joa. ECI, 17) : Pasce oves neas •^j.Otuxsaliius di¬cetur sequenti articulo. Et<<lc reduci debent disputatores haereticorum vel Ju¬daeorum, ut admittant Scripturas quas ab antiquo Ecclesi? admittit. Vel si Scrip¬turas quas Ecclesia admittit, nolint ad¬mittere Judaei vel haeretici : saltem vi¬dendum est an Scripturae, quas ipsi ha¬bent et admittunt, in aliquo concordent cum nostris : et saltem (an) aliquem ar¬ticulum fidei admittant, ex quo possit deduci argumentum contra illos in eo ar¬ticulo quem negant, ut D. Thomas docet (I P. q. 1, a. 8). Et constat exemplo Christi Domini qui rogatus a Sadducaeis, qui non admittebant nisi libros Moysi, circa articulum resurrectionis, illos redarguit loco petito ex eisdem libris : Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob : non est Deus mortuorum, sed vivo¬rum (Mat. XXII, 32). Petendum est etiam ab ipsi8 an saltem velint admittere Scrip turas in eo statu et modo quo tempore Apostolorum habebantur, et temporibus an¬tiquorum doctorum, ut Tertulliani, Cy¬priani, Athanasii, et aliorum qui cum Ju¬daeis disputabant, et tamen in Scriptu¬rarum admissione conveniebant; neque eas negabant Judaei, sed convincebantur ex illis, ut multis locis Actuum Apostolo¬rum habetur quae infra citabimus, et ex eisdem modo etiam possunt redargui. Quod 8i neque in hoc velint convenire, certis¬simum indicium est ipsos depravasse Scrip¬turas, non nos; quia cum, temporibus A-postolorum, ipsi et Apostoli convenirent in Scripturis, modo nolunt in illismet antiquis convenire sicut citantur ab A-postolls. A quo ergo habent novas istas Scripturas, et talem legem, cum careant sacerdote, Judice et republica a quibus possit id quod ambiguum fuerit in lege et mandato, discerni et judicari ?

2. Quod si his omnibus nolit acquiesce¬re Judaeus vel haereticus, sed solum suo privato spiritu et auctoritate Scripturas admittere vel rejicere : habendi sunt si¬cut ethnici et publicani qui Ecclesiam non audiunt; et sic vel omnino relinquen¬di sunt, vel tractandum cum illis sicut cum gentilibus, et melius est a disputa¬tione abstinere. Undo Tertullianus (lib. de Praescript. c. 17) optimam statuit re¬gulam, quae maxime observanda est in dis¬putationibus qum haereticis nostri tonpo-ris, qui tet Scripturarum corruptiones, mutilatiohes, (3&) translationes et ad-

Jectiones faciunt : "Nihil, inquit, proficiet congressio Scripturarum, nisi plane ut aut stomachi quis ineat eversionem, aut cerehri. Ista haeresis non recipit quasdam Scripturas : et si recipit, quas adjectionibus et detractionibus ad disputationem instituti sui intervertit. Et si recipit integras, nihilominus diversas expositiones commentata convertit. Quid promovebis, exercitatissime Scripturarum ? cum, si quid defenderis, negetur ex diverso; si quid negaveris, defendatur. Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione; nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione. Ille vero, si quis est cujus causa in congressum dosdondis Scripturarum ut eum dubitantem confirmes: ad veritatem, an magis ad haeroses deverget ? Hoc ipso motus quod te videat nihil promovisse, aequo gradu negandi et defendendi diversa parte statutum. Certe de pari altercatione incertior discedet, nesciens quam haeresim judicet. Haec utique, et ipsi habent in nos retorquere; necesse est enim, et illos dicere a nobis potius adulteria Scripturarum, et expositionum mendacia inferri, qui proinde sibi defendant veritatem. Ergo non ad Scripturas provocandum est, neque in his constituendum certamen : in quibus aut nulla aut incerta victoria est, aut parum certa." Sic Tertullianus.

3- Igitur tota cum Judaeis controversia ex illo unico puncto dependet : an Christus in lege promissus jam venerit, et sit illa singularis persona quae dicitur Jesus, filius Mariae; in hoc enim Paulus convincebat Judaeos, affirmans : Quia hic est Christus (Act. IX, 22). Exinde autem facile probari poterit, quod lex antiqua per Moysen data finiri debuit in Christo, ut late prosequitur Apostolus in epistola ad Hebraeos. Et secundo, quod regnum Messiae non erat futurum in sola gente Judaeorum, sed in omni terra; nec delicias et divitias terrenas promittebat, sed caelostes, et per mortem suam acquirendas.

4. Testimonia ergo contra Judaeos sunt in triplici genere. - Primo, sunt testimonia quae absolute promittunt Christum venturum, non designando tempus, neque circumstantias. - Secundo, sunt testimonia designantia tempus circa quod veniret Christus, licet non diem neque horam determinate. - Tertio. sunt testimonia tales circumstantias designantia quod non nisi illi singularirpersonat, filio Mariae, convenire possunt; circumstantiis probarunt Apostoli hunc Jasum esse Christum, ut in I Recognitionum S, Clemens testatur, de quo infra. Et ex his etiam manifestum erit quantum erraveri: Manichaei, aliique haoretici dicentes nullas prophetias veteres loqui in singulari de Christo, contra quod dicitur (Act. X, 43) : Huic omnes -prophetae testimonlum -perhibent; et (Rom. I, 2^ 3): Sicut -promisit in Scripturis sanctis de Eilio suo; et (Joa. V, 46) : Si erodere tls Moysi eroderetis ot mihi, de me eni. ille scripsit.

5. CIHGA PRIMtJM, promissus est Christus venturus in libris Moysi, in Psalci et prophetis, ut ipso Jesus dixit (Luc. XXIV, 44). - In libris Moysi promittitur (Gon. XII, 3 et XXII, 12), quod in semine Abrahae benedicorentur omnos gentes. Quod non potest intolligi, quia omnes gentes benedicant ipsum Abraham, ut dicunt Judaoi : quia non promittitur benedictio in ipsomet Abraham, sed in semine ejus, quod est Christus; nec modo, universae gentes benedicunt Abrahan sed Christum. Item (Gen. X1IX, 10) expresse promittitur Christus in illis verbis Jacob : Non auferetur sceptrum d Juda, etc., de quo infra dicemus; et (Deut. XVTlI, 15) : Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me. suscitabit tibi Dominus, quo testimonio usus est Stephanus (Act. VII, 37). - In Psalmis habetur (Psal. II, 7) promissio de Christo : Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te; quo testimonio utitur Apostolus (Hebr. V, 5). Et in Psal. ELIV per totum fit locutio de Christo, ubi vocatur "Derus": Quoniam ipse est Dominus Perus tuus et adorabunt eum, quod non potest convenire Salomoni, nec alteri regi. Et Psal. CIX aperte fit locutio de Christo, quod sit futurus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, et quod sedebit ad dexteram Dei; et Psal. CXXXI fit repromissio ad David : De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. - In prophetis manifeste fit praedictio de Christo (Isa. VII, 14) : Ecoe virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Bnmanuel; et (IX, 6-7) : Parvulus natus e nobis, et filius datus est nobis; et vocabltur nomen ejus admirabilis, consill ariUB, Deus, fortis. Pater futuri saoculi etc.; super solium David et super regnum ojus sedebit, ut corroboret illud amodo otousernofrin sempiternum. Quae verba de milio alijCE^agb, (325) vel regno

temporali possunt intelligi : quomodo enim dici potest aliquis illorum regnum Deus, et Pater futuri saeculi ? aut quomodo confirmabit regnum David usque in sempiternum ? cum regnum temporale David omnino sit destructum : neque in sempiternum durare posset, cum tandem totus mundus sit finiendus. Item (Isa. LIII) apertissime fit sermo de passione et morte Christi per quam a peccatis eramus liberandi. Item (Bar. III, : Hic est Deus noster, etc.; post haec in terris visus est, ot cum hominibus conversatus est. Et(Dan. IX, 24-6) clarissime fit praedictio de Christo qui vocatur Sanctus sanctorum, et occidendus dicitur, et quod finem accipiet peccatum : de quo testimonio statim dicemus. 'Et (Agg. II, 7~8) : Adhuc modicum, et ego movebo caelum et terram, etc. Et veniet desideratus cunctis gentibus : quod non potest quadrare alteri quam Messiae. Et alia multa sunt testimonia quae statim citabimus.

6. Ad haec non possunt Judaei respondere negando quod loquantur ista testimonia de vero Messia : cum apertissime vocetur Derus, vel Filius Dei, et dicatur venturus in benedictionem omnium gentium et redemptionem hominum, et regnum ejus futurum aeternum : haec enim nulli regi terreno aptari possunt. Solum possent dicere (omittondo fabulas eorum, quae potius ridendae sunt quam inqjugnandae) verum esse quod Christus fuit promissus in lege, sed sub condicione si non obstarent peccata populi, ut constat ex illo (Psal. CXXXI, 11-2) : Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia haec quae docebo eos. QjiO loco ad litteram loqui de Messia constat ex interpretatione Petri (Act. II, 3°)* ^~go cum ista condicio non fuerit impleta ex parte populi Judaici, sed potius aggravaverint peccata sua, non est cur dicamus fuisse impletam condicionem de adventu Messiae. - Respondetur : hanc promissionem factam fuisse omnino absolute, ut constat Jer. XXXIII, 20-21 : quia omnino facta est secundum immobilitatem consilii sui, ut Paulus dicit (Hebr. VI, 17-8); et hoc constat quia fuit promissus Messias ut occidendus in redemptionem peccatorum, ut manifeste patet Isaiae LIII et Danielis IX, 26; ergo propter nulla peccata ista promissio froetoendal erat, cum in remissionem oamiam-j^cmi^oktur Christus venturus. Nullum etiam peccatum grandius fuit quam ip6a occisio Christi tam crudeliter facienda; ergo si propter illud non erat promissio ista frustranda (quia potius promittebatur et praenuntiabatur ipsa occisio, sine qua non erat futura redemptio), propter nullum aliud eJus impletio omittenda erat. Praeterea Judaei fuerunt ducti in captivitatem propter peccatum idololatriae, et non custoditum testamentum Dei, atque adeo jam tunc non impleverant condicionem sub qua dicitur facta illa promissio; et tamen etiam post captivitatem facta est promissio et revelatio de Messia, absoluto et sine ulla condicione : ut patet Danielis IX, 24-6 in prophetia septuaginta hebdomadarum; Aggaei II, 8: Veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum isoam gloria; ergo promissio Messiae non est facta sub condicione. Et ad illum locum Psalmi CXXXI, 12 ! Si custodierint filii tui, etc. : dicitur illam condicionalem referri ad clausulam subsequentem ; Filii tui in saeculum sedebunt super sedem tuam, non ad antecedentem in qua fit mentio et promissio de Messia omnino absoluta, ut patet in illis verbis : Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam: de fructu ventris tui, etc.

7. SECUNDUM GENUS TESTIMONIORUM loquitur de tempore Messiae, quo venturus erat De quo tempore duo constant ex Scriptura. - Primum, non venisse Christum immediate post captivitatem Babyloniae : cum prophetae qui post talem captivitatem prophetaverunt, ipsum adhuc ut venturum praedixerint, ut patet (Agg. II, 8) : Veniet desideratus cunctis gentibus; et (Zach. IX, 9) ; Ecce rex tuus veniet tibi jusfris, et salvator, etc.; et (Mal. III. 1) : Ecce ego mitto Angelum meum, et statim veniet ad templum suum dominator quem vos quaeritis, etc. - Secundo, constat Christum non venturum post totalem destructionem templi et reipublicae Judaeorum. Nam Christus promissus est venturus ex illa gente Judaeorum ut (Mich. V, 2) : Et tu Bethleem Bphrata parvulus es in millibus Juda : ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israel. Et dicitur venturus templo adhuo stante, ut patet loco citato (Mal. III, 1) : Et statim veniet ad templum suum dominator quem vos quaeritis; et (Agg. II, 8) : Veniet desideratus crunctis gentibus, et Implebo domum istam giorlatro Cum ergo totaliter destructam ce.vi\£«uA/a.3LXSft renpublicam et

ejus templum, non est amplius exspectandus adventus primus Messiae. Nec potest dici, quod Messias venturus est ad restituendum illud regnum et templum; quia si nasciturus est ex illa gente, et adhuc eorum republica temploque stante : manifestum est ante ejus (326) ortum detere exstitisse templum illud ot rempublicam, ut in illa nascatur.

8. Tertio, ergo magis in -particulari designatur tempus quo Christus veniret, in duobus Scripturae locis quae famosiora eunt in hac parte, scilicet Genes, XLIX, 10 et Danielis IX, 24-26. - Nam primo loco sic dicitur : Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus donec veniat qui mittendus eat, et ipse erit exspectatio gentium. In Hebraeo autem sententia haec ad verbum sic transfertur ab Oleastro : Non recedet virga de Juda, et scribere faciens de subter pedes ejus usquequo veniet slloh, et 1111 oboediontia populorum. Ubi expresso fit sermo de Messia, ut etiam interpres Chaldaeus fatotur, dum sic interpretatur : Non auforotur sceptrum, etc. donec veniat Messias. Aliqui tamen Judaei negaverunt loqui hanc prophetiam de Messia propter obscuritatem illius verbi slloh, cujus pene significatio nescitur; et ideo varie translatum est; nam septuaginta legunt : Donec veniant reposita ei; vel : Donec veniat cui ille. Communiter autem dicitur significare quietum seu pacificum, aut securum; vel ut alii dicunt, significat missum, sicut de piscina Siloe dicitur (Joa. IX, 7) ; Quod interpretatur missus; et sic transtulit noster vulgatus ; Donec veniat qui mittendus est. It utrumquo singulariter convonlt Messiae, qui et missus est a Doo, ot pacificus atque quietus futurus praedicitur (Isa. XIII, 1-4; et LXI, 1). Maxime autem probat hunc locum de Messia intelligendum illa particula : It ipse erit exspectatio gentium, seu erit illi oboedientia populorum : quod utique non convenit nisi Messiae, de quo dicitur (Isa. XI, 10) : Irlt radix Jesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Nec possunt Judaei invenire regem aliquem seu ducem ex antecedentibus cui ista prophetia conveniat. Non Saniem, quia hic non fuit de tribu Juda, sed de Bonjamin. Non Davidem, aut Salomonem; quia cum ipsi venerunt, non defecit sed potius incepit sceptrum in Juda. Non Jeroboam, tum quia per^ejus adventum non defecit sceptrum i® ^u^j) •«te Roboam et aliis regibus continuatum est; tum quia ille non fuit exspectatio gentium, si quidem ultra terminos regni Israelitlci nihil habuit. Nec denique alius ©x regibus Judaeorum fuit exspectatio gentium, aut illi data est oboedientia a gentibus Ergo Messias, quicumque illo est, non fuit aliquis ex praecedentibus regibus; et alias, in vi illius prophetiae Jam venit, quia jam a longo tonpore dofocit sceptrum Judaeorum ot sic illa prophotie jam impleta est. - Nec tamen potest dici, quod fuit impleta in Sedocia, qui fuit ultimus regum Juda, ut objiciebat Julianus Augustus; tum quia post Sedecia: fuerunt multi duces in illo populo, ut Zorobabel et alii, licet non cum titulo regis; prophetia autem illa non solum loquitur de regibus, sed etiam de ducibus ; It dux de femore ejus; tum etiam quia, ut supra ponderavimus, etiam post Sedeciam et captivitatem, 'tenpore Zorobabel prophetatus fuit Messias ut venturus (Agg. II, 8 et Zach. IX, 9); ergo non fuit impleta ista prophetia in Sedecia.

9. Alter locus est Danielis IX, 24—27 ubi Angelus loquens Danieli praedixit tempus quo erat venturus Messias his verbis : Septuaginta hebdomades abbrevlatae sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam, ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur Justitia sempiterna, et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum. Deinde subdidit Angelus, occidendum esse Christum, et negandum a suo populo, et desolandam esse civitatem ultima desolatione.

10. In hac prophetia circa determinationem praecisam hujus tenporis adventus et mortis Messiae, tria sunt certa, et unum valde dubium. - Primo, est omnino certum loqui in hoc loco de vero Messia, expresse enim nominat ipsum ibi : Usque ad Christum ducem, et : Occidetur Christus, etc. Nominatur etiam Sanctus sanctorum, et quod peccatum delendum est, et prophetiae adimplendae : quae omnia non possunt quadrare nisi in verum Messiam; et ita intra illud spatium septuaginta hebdomadarum, assignanda est aliqua persona cui haec omnia competant : quod sit.Sanctus sanctorum, quod occidendus sit ot negandus a suo populo, quod finem accipiat peccatum et impleatur visio et prophetia; quod in sollo ice^bus Judaeorum, vel

ex principibus Romanorum, aut alio quovis rege mere temporali, intra spatium illius temporis poterit inveniri vel assignari. Optime autem quadrant in illo Jesu filio Mariae, qui apparuit in maxima sanotitate fuit occisus et negatus a suo populo, ut dicitur (Act. III, 13) : Quem vos tradidistis, et negastis coram Pilato; ex tunc cessaverunt omnes prophetiae, praedicavit paenitentiam et remissionem peccatorum, idque maximis (327) miraculis confirmavit ut testantur evangelia et omnes historiae, etiam Josephi Judaei, et constantiasima traditio; et vixit intra tempus illarum septuaginta hebdomadarum; ergo in illa singulari personA, intelligenda est inqpleta ista prophetia.

11. Secundo, oertum est istas hebdomades non esse dierum, sed annorum, quia frequens erat in Scriptura et in usu illius reipublicae Judaeorum nominare hefcdomadam cursum septem annorum, sicut nominatur hebdomada spatium septem dierum : expresse enim nominatur hebdomada annorum (Lev. XXV, 8 et Exo. 30CIII, 10-11). Nec alias hebdomadas licet fingore, quia non constat fuisse in usu nisi istas; Angelus autem loquebatur Danieli eo modo numerandi qui erat in usu apud Hebraeos; sicut etiam loquebatur de annis solaribus et ordinariis : ex istis enim constabant hebdomades apud Hebraeos, nam constat quod numerabant sex annos ad seminandam terram, septimum ab sabbatizandum ; quadraginta novem annos ad venditiones, qui faciebant septem hebdomadas, et annum quinquagesimum ad jubilaeum, ut patet Levitici XXV, 8-10. Si autem illi anni essent lunares, multum detraheretur sementi terrae, et multum damnificarentur contractus, quia in triginta quatuor annis, vel paulo minus, consumeretur unus annus : quia lunaris annus habet undecim dies minus solari. Quare numeratio per hebdomadas annorum apud Hebraeos nocessario exeludit annos lunares, et solum constat ex solaribus. Et ita septuaginta hebdomades annorum constituunt decem jubilaea (quia quodlibet Jubilaeum erat ex septem hebdomadibus) et efficiunt 490 annos.

12. Tertio, certum est hos annos Jam nunc esse transactos, et consequenter non posse jam sperari illum Messiam, qui intra illos annos praedicitur venturus; nam illa periodus annorum 490 habet ibi determinatum initium et terminum, cum dicitur : Ab exitu sermonis, uterum.-abdificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, etc.: iste autem sermo, seu decretum de reaedificanda Jerusalem necessario debet supponere Jerusalem esse desolatam et indigentem reaedificatione. Haec autem desolatio quae reaedificanda erat, vel est illa quam tunc patiebatur in captivitate, et pro qua abbrevianda tunc orabat Daniel; vel est illa quae tempore Machabaeorum facta est Jussu Antiochi Epiphanis, et postea aedificaverunt, seu purgaverunt templum (I Mach. IV, 36 sqq.) ; vel denique potest intelligi de desolatione ultima quam tempore Vespasiani et Titi, et postea tempore Hadriani, passa est Jerusalem : a quo tempore usque nunc non est iterum aedificata ab ipsis Jtidaeis, sed calcata a gentibus; ut omittam expugnationem factam a Pompeio, et eaqjilationom templi a Crasso, quia tunc non est desolata Jerusalem, licet capta : unde non indiguit reaedificatione, neque ad id ex~iit aliquod decretum. Si primo vel secundo modo intelligatur desolatio et decretum reaedificationis faciendae : jam transaetae sunt non solum septuaginta hebdomades, sed plus quam ducentae, vel trecentae. Si autem de ultima desolatione loquamur, et exsnectatur a Judaeis iterum aedificanda jerusalem, et ex illa aedificatione computandas esse septuaginta hebdomades, ut veniat Messiae : cum Jam ab illa desolatione Titi et Vespasiani transacti sint anni fere mille sexcenti, certe non sunt hebdomades abbreviatae, sed nimis prolongatae super populum illum et urbem sanctam; et nihil certi Angelus diceret Danieli, si in tam longum tempus, quod durabit usque ad finem mundi, exspectandum est decretum de reaedificanda Jerusalem et postea ab illo usque ad adventum Christi computandae sunt septuaginta hebdomades, et deinde post mortem Messiae dicitur dissipandum populum et vastandam urbem, et quod deficiet hostia et Juge sacrificium, et erit in templo abominatio desolationis. Quomodo ergo tale decretum de reaedificanda Jerusalem exspectandum est usque ad finem mundi T si post illum, tam multa saecula evolvenda sint ad adventam usque Messiae, et ut dissipetur populus, et veniat statuta desolatio, Immo nec modo potest exspectari in futurum, cum videamus nostris oculis jam impletum a tempore Titi et Vespasiani ; defecit enim templum et illud juge sacrificium, et dissipatus est populus Judaicus; ergo jam sunt impletae illae septuaginta hebdomades, et jam Chri

stus venit? nec amplius potest exspectari siquidem venturas prophetabatur durante illo templo (Agg. II, g) : Veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo donum Istam gloria; ergo cum a tam longo tempore illud templum penitus eversum sit, non potest Jam amplius exspectari Christus, qui illud templum impleturus erat gloria; et sic in ipso suo adventu et nativitate supponi debet quod exsistat illa respublica (32g) et templum, non quod sic eversa jam et desolati veniet ut restauret illam, sed ut restauret regnum Dei.

13. Quod autem valde dubium est et controversum, est in assignando praeciso articulo tempori8 quo incipiunt numerari istae hebdomadae : quod non potest a nobis in praesenti latius expendi, pertinet enim magis ad expositivos. Verumtamen breviter.'dicam quod probabilius apparet, quia etiam poterit hoc aliquo modo conducere ad convincendos Judaeos. Igitur ex Scriptura constat, post captivitatem Judaeorum quatuor vicibus sermonem seu decretum exiis8e de aedificanda Jerusalem vel templo. Duae pertinent ad deductionem coloniae, quae etiam propriissime dicitur aedificatio (nostro vulgari sermone poblar); duae aliae ad materialem aedificationem templi et murorum ex lapidibus. Primum decretum ad deducendam coloniam fuit tempore Cyri primi Persarum monarchae, ut constat I Esdrae I et II. Secundum decretum ad deducendam coloniam fuit septimo anno Artaxerxis, ut constat I Esdrae VII, 7-g. Et iste Artaxerxes est alius ab illo qui (I Esdr. IV) nominatur etiam Artaxerxes et Assuerus, siquidem isto Assuerus fecit intermitti opus templi; et intermissum est usquo ad tempora Darii: tempore autom Darii iterum prosecutum est (I Esd. VI, 6-15) et deinde (c. VII, l) dicitur : Post haec verba in regno Artaxerxis, etc.; ergo si fuit post haec verba, utique ille Artaxerxes fuit post Darium, atque adeo post illum primum Artaxerxem qui fuit ante Darium. Primum decretum ad prosequendum opus templi, factum est anno secundo Darii, ut patet I Esdrae VI. Secundum decretum pro reparando templo et muris, fuit anno vigesimo Artaxerxis in quo missus est Nehemias, ut patet II Esdrae II, 1. Ex his quatuor articulis, diversi auctores sumunt initium numerandi istas hebdomadas, et omnes vix possunt se expedire a difficultatibus.

14. Nos e^^^-cin^e^0ri1g^(Rideri incipiendos esse istos annos numerari ab illo secundo decreto deducendi coloniam Judaeorum in septimo anno Artaxerxis. Moveor ad hoc,quia numerando annos istos ab illo articulo, sine ulla violentia intelliguntur compleri anni 490 in ipsa morte Christi; et convenienter ad litteram textu8 nominatur istud secundum decretum exitus sermonis ut iterum aedificetur Jerusalem : est enim proprie aedificatio quando deducitur colonia ad aliquem locum inhabitandum : et fuit decretum ad aedificandum iterum, seru secunda vice, Jerusalem quia, ut dictum est, f\iit secundum decretum de hac re; et sic consonat verbis Angeli dicentis : Ab exitu sermonis ut iterum aedificetur Jerusalem, etc. Quod autei.. ab isto anno numerentur septuaginta hebdomades usque ad mortem Jesu filii Mariae, quem nos dicimus Christum, et in quem concurrunt omnes illae condiciones quas ponit Daniel de vero Messia, ut Jam supra ponderavimus : constat ex duobus principiis apud historicos notissimis. - Primum, quod mors illius Jesu accidit Olympiade 202 currente, anno ojus quarto, 00 quod iste annus concurrit cum anno 18 completo Tiberii, currente anno 19; fuit autem Christus baptizatur anno 15 imperii Tiberii Caesaris, ut patet Lucae III, 1, et ab ejus baptismo usquo ad mortem intercesserunt tros anni completi. - Secundum principium est, quod annus septimus Artaxerxis incidit Olympiade 80 in anno ejus secundo. Qjuod principium non possunt negare etiam illi qui sumunt initium istorum annorum a vigesimo anno Artaxerxis, ut sunt Julius Africanus (apud S. Hieronymum, in cap. IX Danielis), Rupertus, Beda, et alii : quia assignant vigesimum annum Artaxerxis in Olympiade 83, anno ejus tertio; a quo, subducendo tredecim annos qui interveniunt ab anno septimo usque ad vigesimum, remanet annus secundus Olympiadis 80, ut constat ex ipsa numeratione : cum in qualibet olympiade sit spatium quatuor annorum. Et fundamentum hujus est, quia apud omnes historicos constat, quod initium monarchiae Cyri in Perside fuit olympiade 55, ipso primo anno ejus quo celebrata est, ut constat ex Eusebio (VI de Praeparat. evang.) et citatur a D. Hieronymo loco citato. Quod intelligitur de principio regni Cyri in Persia, non in Babylonia; hanc enim cepit olympiade 58 vel circiter ut constat ex Herodoto, et Solino; et exinde numeratur primus annutiI Esdrae, scili-

Cerari ti
^ colonia
't&xerxis.
) annos igfc
violentia i
0 ia ipsa
er ad litu
ecundua de-
enun aedlf:
roprie aedi
5nia ad ali
fuit decrr
?0U Becunii
:um est, ft:
et sic cot
: Ab exite
r Jerusala
maerento
ad mortes
Icimus Car!
anes illae
de vero
Imus : cou
historicoi
rs illius
rente, afr
ppiifl concc
ii, curret
s baptizet
Le, ut pa-
iptismo
tros anni
un est,
incidit
do. Qttod
tiam ili1
rum a vi*
Julius
in cap.
; alii :
j*taxer-
ertio;
qui ifl-
ad vi'
oiympia-
atione t
atiufl
hujus
jonstat,
>ersids
io ®Ju8
Buseti®
itur a
.ntell*'
Persia.
; ol?®'
ex Hero-
itUT
scili'

cet primus in Babylonia, et tunc fuit soluta captivitas Judaica. Sed tamen primue annus Cyri in Persia fuit Olympiade 55- Regnavit autem Cyrus triginta annis, Cambyses ejus filius octo, Darius Hystaspis qui illi successit triginta sex, Xerxes ejus filius viginti uno. Huic autem successit Artaxerxes de quo loquimur, qui dictus est Longimanus. Quae omnia apud historicos sunt notissima, et sumi possunt ex Herodoto qui in historia regnum Persarum usque ad annum septimum Xerxis, fidelis valde habeimr; ex Diodoro Siculo; ex Thucydide. Videatur Eusebius (VIII De Praeparatione) citatus a S. Hieronymo in IX cap. Danielis; Bellarminus, de Scriptoribus Ecclesiasticis, in brevi chronico; et generaliter omnes chronologi, Salianus, Tornelius, et alii. Et sic ab initio regni Cyri in Persia usque ad initium regni Artaxerxis, currunt 95 anni; quibus addendo septem (quia septimo anno ejus exiit decretum de secunda aedificatione Jerusalem per Esdram, ut constat I Esdrae VII), fit manifestum quod ad olympiade 55 in qua oinnes historiae ponunt initium regni Cyri usque ad septimum annum regni Artaxerxis currunt 102 anni qui efficiunt viginti quinque olympiades et duos annos-: quas addendo super 55 61ympiad.es, manifestum relinquitur quod annus septimus Artaxerxis incidit olympiade SO, anno ejus secundo.

15. Ex his duobus principiis sic probatis, manifeste deducitur quod a septimo anno Artaxerxis, quo dictum secundum decretum exiit de aedificanda Jerusalem, usque ad mortem Christi, intercedunt praecise et abbreviate U90 anni qui faciunt septuaginta hebdomadas concisas, abbreviatas, punctuales. Patet hoc, quia ab olympiade SO in anno secundo, usque ad 202 in anno quarto ejus, intercedunt 122 olympiades, et duo anni ; quae efficiunt 490 annos praecisos, numerando in qualibet 0-lympiade quatuor annos. Et sic optime dictum est quod fuerunt abbreviatae septuaginta hebdomades usque ad consummationem passionis Christi, in qua deleta est iniquitas, et finem accepit peccatum, ut ibi dicitur (Dan. IX, 24 sq.), computando ab exitu sermonis, seu decreto de secunda aedificatione Jerusalem usque ad occisionem Christi septuaginta hebdomades. Quare autem ibi Angelus conputet, tractando de morte Christi, istas hebdomades per partes, scilicet septem, et sexaginta duo, et unam : cLtCBmie inisolutionibus argumentorum.

16. Et ex hoc constat omnes alia
putationes, vel a primo anno Cyri,
secundo Darii, vel a vigesimo Atta
non potuisse exacte explicare quom
ta supputatio annorum in Christo t
ta sit. Nam qui a primo edicto Cy
gis numerant, non possunt pervenir
%0 annos usque ad mortem Christi
xerunt enim fere 600 anni, videlic
olympiade 58 vel circiter quo capt
Babylon a Cyro et prolatum edictum
restitutione Judaeorum, usque addi
dem 202 qua mortuus est Christus; '
septuaginta hebdomades multo ante
nantur; nec possunt inveniri in qu
ficentur illa verba de Sancto sane
et impletione visionis, et fine pe
etc. Similiter Eusebius,qui a seo
anno Darii Hystaspis numeravit has
domadas, non potuit illas perducer
ad Christum, quia multo ante termi:
et ideo non intellexit illas de Ch
sed de pontificibus Judaeorum usqu
Hyrcanum. De quo tamen non potuit
ficare, quod fuerit Sanctus sancto:
et quod populus ejus eum negaverit
quod deleverit peccatum, et quod p<
mortem deficeret Juge sacrificium,
totum dicitur in hac prophetia. Qi
tem a vigesimo .'inno Artaxerxis sup]
istos 490 annos, perducunt numerat:
eorum ultra mortem Christi,Vvidelii
que ad sextum annum Claudii in olyi
de 206. Quo anno non constat occii
esse aliquem, cui competant illae ‹
ciones positae in hac prophetia. (
videns Africanus dixit illos 490 aj
esse lunares non solares, ideoque ‹
illas hebdomadas abbreviatas, id ei
vioree solaribus. Sed hoc non dic!
aliquo solido fundamento : cum non
consuetudo apud Judaeoe numerare hi
des annorum per annos lunares, quii
multum detraheretur sabbatismis et
laeis, ut Jam supra ponderavimus; :
etiam faciendo lunares illos 490 eo
adhuc non pervenitur ad annum mort:
Christi, quia 490 lunares habent 41
cim annos minus quam solares; et i'
putando a vigesimo anno Artaxerxis
annos, pervenitur ad decimum septii
berii : iste enim annus est decimu
tus ante sextum Claudii; Jesus aut
sus est decimo octavo Tiberii, vel
mo nono currente. Qui vero perduci
istas hebdomades usque ad primum a
Vespasiani, in quo eversa est Jero
et fuit viginti duobus annis post
annum Claudii, non possunt invenir
INieSpisimi supputandi istas hebdomades

in anno vigesimo Artaxerxis : neque in trigesimo secundo vel trigesimo quarto, in quibus solum inveniunt isti auctores aliquod vestigium decreti de aedificanda aut t>eneficianda urbe Jerosolyma; quia a nullo (330) ex istis principiis perveniri potest per 490 annos usque ad primum annum Vespasiani, qui fuit septuagesimus a Christo nato et vigesimus secundus post sextum Claudii. Solum ergo subsistit supputatio a nobis facta a septimo anno Artaxerxis.

17. ULTIMUM OENUS TESTIMONIORUM, quae probant Dominum Jesum esse verum Messiam, constat ex eo quod in ill& singulari persona, impleta sunt omnia quae de vero Messia praedicta sunt. - Nam dicitur Christus egressurus ex Bethleem Juda, ut dicitur Michaeae V, 2 : et sic erat communis intelligentia apud Judaeos, quia sic ipsi dixerunt Herodi, ut patet Matthaei II, 5; et similiter (Joa. VII, 42) dixerunt : foia ox castello Bethleem Christus venit. Constat autem Jesum natum esse in Bethleem (Luc. II, 4, 7» ®t Mat. II, 1) et ibi quaesitus est ab Herode ad mortem, occidendo omnes pueros qui erant nati in Bethleem. - Item Messiae dicitur venturus et impleturus gloria domum illam, seu templum quod erat in Jeruealem (Agg. II, 8; Mala. III, 1) : hoc autem impletum est in Jesu, qui in templo oblatus est infans a Matre Virgine, et vir factus saepissime in illud templum intravit, illudque suae praesentiae ac praedicationis et miraculorum glorifi replevit. Nunc autem Jam impossibile est, quod veniat aliquis Messias qui adimpleat hanc prophetiam, quia jam illa domus seu templum de quo loquebatur Aggaeus funditus eversum est. - Item praedictum est de Messia, quod in ipso benedicentur omnes gentes, et erit eorum exspectatio, et in ipsum credent; quod idola cessabunt, quod respublica Judaeorum destruetur. Haec omnia inpleta videmus in illo Jesu. Ergo ipso ost verus Mossias. Major constat manifeste ex repromissione facta Abrahae (Oen. XII, 3 et XXII, 18) : In te benedicentur omnes gentes; et (Sen. XLIX, 10) : Ipse erit exspectatio gentium; (Psal. II, 8) : Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam; (Isa. XI, 10) : Erit radix J~esse, qui exsurget regere gentes, in ipsum gentes sperabunt; et (XLIX, 6) : Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et faecee Israel convertendas; ecce dedi te tabium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae; (Agg. II. 8) ; Veniet desideratus cunctis gentibus. Minor vero probatur : quia ante Jesum per nullum hominem ex Judaeis natum, aut in ejus nomine, gentiles cognoverunt Deum Israel, aut crediderunt in eum, aut idola abjecerunt; post Jesum autem videmus, a mille et sexcentis annis, gentiles Deum illum cognoscere et adorare, qui erat notus in Judaea: Idola abjicere, Scripturas venerari, converti ad Deum etiam extrema terrae, et haec omnia in nomine illius Jesu crucifixi a Judaeis; ergo ille singularis homo est per quem gentes cognoverunt Deum, benedictionem accipiunt, et idola fugantur; et sic ipse est Christus. Item vastitas et eversio reipublicae Judaeorum quae praedicta est (Dan. IX, 26-27) futura post mortem Messiae, impleta est post mortem illius Jesu, sicut etiam fuit praedicta eb ipsomet Jesu (Mat. XXIV, 2, 15) et per ejus discipulos confirmata fugiendo a Judaea ut ipse praeceperat; ergo ipse est Christus.

18. Ultimo, modum vitae et mortis qui de vero Messia a prophetis praedictus est, videmus omnino completum in Jesu filio Mariae. Nam praedictum est quod veniret humilis et pauper et mansuetus (Isa. XLII, 9 et UCI, 1-3; et Zach. IX, 2-4) : Ecce Rex tuus veniet tibi justus et salvator; ipse pauper, et adscendens super asinam et super pullum. Qjiae omnia impleta sunt in Jesu filio Mariae; nam ipse pauperrime vixit, ita ut diceret de se : Elllua hominis non habet ubi caput reclinet; ipse super asinam sedens ingressus est Jerusalem; ipse consolatus est omnes maerentes et tristes, quia dicebat : Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; quod etiam testatur multitudo beneficiorum ejus, quia pertransilt benefaciendo. et sanando omnes oppressos a diabolo, ut dicitur (Act. X, 38); nullum despexit, omnium necessitatibus subvenit, febres abegit, dolores resolvit, mansuete respondit etiam ad gravissimas injurias provocatus, ut constat ex historia evangelii; ergo modus vivendi qui in Messia futurus prophetabatur, in Jesu impletus est. - Item etiam miracula, quae a Messia dicuntur facienda (Isa. XXXV, 4-6) : Deus ipse veniet, et salvabit nos, tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt, tunc sallet sicut cervus claudus- etc- Haec opra^ manifestissime

®SUS23
proiiK?'
f*oslseO
. r: mt
icwMnt- »i
o et loU
luc cogxc
ll« Is ,'iii,
w*m,
M* terra
tae /en 9
sln^tfarl
movent:
it, et Ui
rletai •
ubllew .V
Das. 3. S
M. i«*IW
elmi itic
iu (Mat.
:ijnloi ccs
i?ee?rw

sortit <fl
icdlctji
la /wc
ctt <pU
«aneto
Cneh 0.
MJuirci
daceolg.l
$U» <=-
:m; m*
:ie*ret l*
:i cag!
ena la-
eolatu*
qui» i!-
oboralli
WJ31'
esene»
raajafe:
lifiis. *'
rxxi*-
'ebro«
t« W
rlna P"
*..!• *
letne

in Jeeu lamleta eunt. ut constat Katthaol XI. 4-5 t Ite, dicite Joannl qua. *d i a t ia_ at vldletlo : caeci vident, claudi «ibulnat, nurdl audiunt, etc., i tecdene eeee Ixpleta la ee Illo signa Xosalao. – Hcdue etlan aortis Menelao culse lapletua oat ln Jeeu. non (lea. 6) dicitur : Pedi corpus ngun gercutlei tlbua. et ranae neas velientlbue; foci nutes ncan non everti ab lncre?*ntlfru? et congruentibus ln no: ot (lea. Z.IX1. dicitur quod Tulr^rotu» eat.jroptor_fe.

ro nostra, ln livore o.hie eacatl euauec quod non nltl do voro Kossla dici potuit, eolue (531) onln lpae aalvnro potorat a peccatle. Xt iterum dicitur quod Mn Pait ln eo speclee neque decor. et qucd nbggt r -:r :.A_tcrrajrl^.ntlux, et dfl myplttla et da ludIcto eublatua oet. 11 sis dlclty potaralu» aceto et felle rpsal. UfVIII. 22). Iton. quod neau e-Jua et pedea fodiendae orant, et onnla dlnuneranda, et veetlnenta dlvldoadaT (Poal. 3&T. 17-19). Sic xorlturue deecrlMtur "eaalao lr. prino euo advontu. ?uae onnla ln norte Jeeu fulese conpleta, neao qui legat hletorlan ejus ln evangellatia at ln allia anctorlbue. Ignorat Concordant ergo ln Jeeu omnia quAe de Ito»-eia prophetata eunt ln nativitate, ln vi¬ta ln nlraculle, ln norto, ln vocntlono gontlun, ln vastatione relpublicao Judooorun; aeque poesuct leta eigna Jan lapiorl ln alio : praooertln quia illud tenplun Jan eet destructus. ot totuu Illud regnum desolatus, ad quod venturus praedicitur Chrietuo; ergo non poteat ampllua oporarl voaturuo. Undo norroao Tortulliatua (llb. oontra Judaooa, cap. 13) : "Saec Igitur. Inquit, cun pati praedicarentur Judaei propter Chrletun, et paesoe eoa oeno Inveniaxua, et ln dlaperaione dexorari cername, manifestum oat prop ter Chrletun Judaeis leta accldieee. conspiranto socou Scripturarum cun axitu rerun at ordinis taoporus. Aut al nendus vealt Christus proptar quea haec paaourl praedicabantur, cun venerit ergo patlentur. St ubi tunc filia Sion relinquenda, quae nulla hodie eat t Ubi clvltatoo exurendae, ipuae Jas ln tnanlle exustae eunt. Ubi dispersio gectle. quae Jas extorris ? P.eddo atatua Judaeao. quae Chria tu a lavonlat. et allun contende venire.1 Ita Certull lame.

19. Sx dictio patet leges Judaeorum fl-endan eeas per Keeaiam '(ut late Apoeto-›s probat VsiU.PNiAid Eabraooa'),

tranolnio ab Illa sacerdotio, ut o: Boret allue eacerdoa aecundus ordli Holehieedoch i ot propter lctperfee talla legis, quao Juotlflcare non] rat : nom al ex lege pcaaot oaao Ji flcatlo, gratia Chrlatua nortuue o pro peccatis: aorlturun vero pro l\ aportisoine dicitur (Ban. IX, 24

HI*. "-81 : rqr.o_Uaflic.roa. lpe.e tulit, c.t Aq32ig?-gp»«g»-Jl tavlt. et Uvore WJJT--:TAV.u.TI Itotec oan:

cueel aia. SI aaitoo aort CSurletl i sarla fuit ad porflclecdun quod noi terat lox antiqua, ergo post acrtsi Christi non erat impiius duratura lax. quae eolua praeflorabat Chrli vantunm. et non poterat perficere Ipso perfecit. Unde licet Scriptu: antiquas venerenur, quia a Dao dic et praecepta ejus noralla etlaa ee: ano : non tacen caoreoonlalla quae observabantur. nano obaarvomo; qu: la non fuerunt data ut perpetua, ei quouaque vsr.lrant haoc quae ln 111! praeflorabantur. ut bene prosequi-Augustinus (llb. X antra famtum).

SOLVUDUUa Aa3CMZXTA.

2C. P51IKC ASOUITUE : $ula Xeceiai citur venturos, ut aodeat aupor ao: Davld, et reetauret regnum ejus, u-citur (Paul. CXXXI, 11) : De fracto tria tui jsonao super aednc tunn; o-aos IX. 11! : In die illa eqacltab' barnaculus ParId. quod cecidit: (Ia 32) : Dabit 1111 Dosloit Dcuc cedo: vld. patria ejua. Sed Joou» filiui rlae non habuit sede» Davld, neque gnus ojuo; sod valde paiper hono fi et crucifixae. Ergo non fuit vorui slaa. – Confirmatur : quia ln adn Messiae na»Ira Dei nieerlcordla fu-praodlcit-ur: sod haec futura ost ii tinia saeculis mndl, ut dicitur (I XCI, 11) : Exaltabitur alwt unlcg: cornu neun. et e enectus nea in nle-dia uberi: ergo pertinot advontu» ! ad ultlsun tenpue, quod eat senecti 11. Iten quia Jacob quande praenui vlt fl11le aula do Hoosia (Oon. XL dixit : Congregas! nl, ut annunties quae ventura eunt ln diebus novlte erge advor.tua Mosolao pro ultlsla

Titum et Vespasianum; ergo cum fuerit aedificatum sicut in diebus antiquis, tunc veniet Messias.

21. RESPONDETUR, quod Christus non praedicitur venturus ut sedeat super regnum terrenum David, quia David solum regnavit in Judaea et Palaestina; Messias autem praedicitur regnaturus super omnes gentes et totum orbem (Psal. II, 8) : Postula a me. et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae; et(Psal. LXXI, 8) ; Domlnabltur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum; non ergo regnum David accipi potest ita materialiter et determinate sicut fuit in David, sed pro spirituali regno ejus, in vera fide et religione sicut floruit tempore David. St quod hoc dominium et regnum in omnes gentes, non sit dominium temporale, neque modo temporali, constat; tum quia (Dan. VII, l4) dicitur de regno Messiae, quod (331) potestas ejus erit potestas aeterna, quae non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur; ergo non erit regnum temporale neque corruptibile, sed aeternum in alia vita; tum quia (Isa. IX, 6-7) dicitur quod erit pater futuri saeculi, et multiplicabitur ejus Imperium, et pacis non erit finis; super solium David. et super regnum ejus sedebit, ut corroboret illud etc.: ergo ipsa Scriptura clare significat quod loquitur de regno David spirituali, siquidem ad regnum istud pertinet quod sit pater futuri saeculi. - Cur autem specialiter vocetur regnum David hoc regnum spirituale Christi ? Dico quod reges inde solent denominare regnum suum, ubi primum fundamentum regni ponitur, et leges publicantur. Puit autem lex evangelica promulgata in monte Sion, ubi erat arx et palatium David; et in Jerusalem fuit primum fundamentum regni spiritualis Christi, Juxta quod dioitur (Isa. II, 3) : De Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem; ert (Mich. IV, 7) : Regnabit Dominus super eo8 in monte Sion, ex hoc nunc et usque in aeternum. Eoo autem ad litteram impletum est, cum super discipulos congregatos in monte Sion, a Christo missus est Spiritus Sanctus; quia ut dicitur (Psal. CIX, 2) ; Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion; quod in missione Spiritus Sancti inpletum est, ut optime observat Cajetanus super istum psalmum : eo quod virga regni Christi n$t virga, virtutis, id est, spi^IrSs et(griit»?a^Tj^ sic sedit super solium David, dum ex Sion ubi fuit solium David, missus est Spiritus Sanctus, mediante quo regnat in cordibus omnium gentium. Et hoc totum propriissime convenit Jesu filio Mariae; quia ipso resurgente et adscendente in caelum, misit Spiritum Sanctum in discipulos, ut testatur historia actuum Apostolorum; et hoc publicissimum fuit apud ipsos Judaeos : quia omnes illo die viderunt et erudierunt Petrum et Apostolos loqui variis linguis, et constanter praedicare resurrectionem Domini Jesu, et hoc fuit effectus Spirittis Sancti.

22. Ad confirmationem respondetur, quod ille locus de senecta uberi metaphorice loquitur, cum in Deo senectus non sit. Metaphora autem multis modis potest intelligi : et in primis dicitur senectus in misericordia uberi, non quoad ipsam Incarnationem, quae potius dicitur futura in medio annorum (Hab. III, 2) : In medio annorum notum facies; sed quantum ad effectus aliquos Incarnationis : quia in ultimo tempore convertentur Judaei ad Dominum, cum veniet Elias et restituet omnia; et quia in ultimo tenpore erit plena glorificatio in resurrectione, in qua ostendetur uberrima misericordia Dei. Secundo etiam dicitur senectus in misericordia uberi. intelligendo de ipso tenpore Incarnationis, quod dicitur senectus, seu \iltimum tempus mundi, quia lex gratiae est ultima lex quae durabit usque ad finem mundi, nec restat alia lex et beneficium Dei dandum in hoc saeculo. Ultima enim et plena glorificatio Jam non erit in tenpore, sed ultra tenpus; et sic ditur tempus legis gratiae novissima hora (I Joa. II, 18) et dicuntur dies novissimi (Gen. XLIX, 1); videatur de hoc D. Thomas, III P. q. 1, a. 6. Locus autem adductu8 ex Amos non loquitur de aedificatione regni et sedis David materiali, sed spirituali, ut interpretati sunt Apostoli (Act. XV, 14-17), et ex ipso textu deducitur, quia subdit ; Erigam illud, ut requirant ceteri hominum Dominum; ergo loquitur de regno complectente omnes gentiles, quod utique non est regnum materiale David sed spirituale.

23- SECUNDO ARGUITUR : quia locus (Gen. XLIX, 10) : Non auferetur sceptrum, etc., non probat venisse Messiam eo tempore quo natus est Jasus; ergo neque quod sit ipse Christus. - Antecedens probatur : nam sceptrum non c.efuitp^^bu Juda, illo

tempore quo natus eat Jesus, sed vel ante, vel post; nam si loquamur de sceptro pro titulo regio, certum est defecisse in Jechonia, seu Sedecia, post quem ceasaverunt reges in Judaea. Unde dicitur (Jer. XXII, 30) de Jechonia ; Scribe virum hunc sterilem ; neque enim de semine ejus erit vlfc, qui sedeat super sollum David, et potestatem habeat ultra in Juda; orgo cessavit sceptrum et potestas in Juda a tempore Jechoniae. Item temporibus Machabaeorum certum est ipsos fuisse principes in Judaea, et tamen non erant de tribu Juda; dicitur enim (I Mac. II, l) quod Mathathias, cujus filii postea regnaverunt, erat sacerdos de filiis Joarib ; sacerdotes autem erant de tribu Levi; ergo cessavit sceptrum in tribu Juda, etiam quoad titulum ducis, et non solum regis. - Quod si dicatur ipsos saltem per maternum genus descendisse a tribu Juda : contra hoc fit fortius argumentum, quia si sufficit maternum genus ut dicatur non cessasse sceptrum in Juda, quibus de Jure conpetebat regnum, et earum filiis : non verificatur defecisse sceptrum tempore Jesu; constat enim, quod tempore Herodis, et multo tempore post, adhuc fuerunt qui ex materno genere descendebant de tribu Juda, et habebant Jus ad regnum; ergo non defuit sceptrum in illo tempore quo natus est Jesus, sed multo post. Antecedens probatur : nam in primis Herodes erat ex matre Judaea, ut dicit Cyrillus (lib. VIII contra Julianum), licet pater ejus esset alienigena; deinde quia duxit uxorem Mariamnem, neptem Hyrcani pontificis, quae erat legitima heres regni, et ex illa natus est Aristobulus, ex quo Herodes Agrippa, qui regnavit apud Judaeos tamquam legitimus rex, post mortem Jesu (Act. XII et XXVi). - Nec obstat, quod Judaei tunc erant sub Romanis, qui erant principes totius regni; nam etiam tempore Persarum. Persae erant domini totius Judaeae et Palaestinae, ut constat ex libris Esdrae; et tamen adhuc remanebat sceptrum in Juda, licet subjectum sceptro Persarum, ut patet in Zorobabel et aliis successoribus : alias tunc defecisset sceptrum in Juda, et debuisset veniro Messias. - Quod vero Judaei dixe¬runt : Non habemus regem, nisi Caesarem. hoc non sufficit : tum quia fuit privatum dictum, non Juridicum; tum quia fuit dictum tenpore passionis Jesu : unde si tunc primo defecit sceptrum, ergo antequam defecit Jam venit Jesus* l quod lest contra prophetiam. - Denique, Herodes non erat rex, sed tyrannus; verus autem rex erat, qui ex Antigono vel ejus fratre Hyrcano, qui fuerunt veri reges, descendebat, ut Mariamne uxor Herodis, et si quis alius; ergo non verificatur quod defecerit sceptrum de Juda tempore Herodis, siquidem tunc erat legitimus heres regni de tribu Juda, licet violenter et tyrannice oppressus ab Herode,

24. RESPONDETUR : defecisse sceptrum do tribu Juda eo tempore quo natus est Jesus, non ante, nec post. - Non ante, quia licet in Jechonia defecerit filius qui sederit super solium David, titulo et majestate regis, non tamen qui sederit ut princeps seu dux; constat enim, quod Zorobabel et deinceps ejus successores descendebant ex Jechonia, ut dicitur Matthaei I, 11-13 et I Paralipomenon III, 16-19; fuit autem Zorobabel dux in Juda, ut dicitur Aggaei II, 3; prophetia autem Jacob non restringitur ad titulum regis, sed etiam ducis, dum dicitur ; non deficiet sceptrum de Juda et dux de femore ejus; vel communiori vocabulo in Hebraeo : non deficiet virga de Juda, id est, principatus. Quod vero attinet ad Machabaeos, seu Asmonaeos, constat quod licet essent ex tribu sacerdotali, tamen etiam de tribu Juda doscendobant; et sic in Scriptura vocantur viri Juda, quod solum dici solet de descendentibus ex tali tribu; dicitur enim (I Mac. V, 62-3) de quibusdam ; Ipsi non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel, et viri Juda magnificatl sunt valde in conspectu omnis Israel ; qui ' utique non sunt alii quam Machabaei, quia per ipsos facta erat illa salus. Constat autem quod tribus sacerdotalis cum tribu Juda copulabatur, quia Hisabeth dicitur cognata Mariae (Luc. I, 36) ; et tamen Elisabeth erat de filiabus Aaron, ut ibidem dicitur, et Maria ex tribu Juda, sicut Joseph vir ejus. Et (Exo. VI, 23) dicitur quod Aaron accepit uxorem IUisa¬beth filiam Aminadab, qui erat de tribu Juda ; sed tamen tunc nondum erat lata lex de tribulus non miscendis,

25- Ad repllcam vero contra istam responsionem dicitur, quod tempore Herodis totaliter defecit sceptrum de tribu Juda, tam ex genere paterno quam materno, quia Herodes fuit Idumaeus et gentilis, licet postea proselytus cor Quod vero Cyrillus

dicit fulono ox a»tre Judaea. 14 videtur orroro llbrarloxvn positus et legendum ex cetre Idumaea; nan ut refert Josepbue (llb. XIV Antlqult- ce®. U). Antipater Herodie pator duxit uioreo Arabice*. Cjrpron neniae, ax qua sustulit quatuor fllloe, quonun unue Herode* fuit. Ctiod vora lpeo Serodee duxerit uxores Xarlanaea ex sanguine regio tribuo Juda, nihil cbstmt : quia lpel personae Herodi* collatux oot rognua. et non uxori eJue. Prino quldax ex «enatu* conmilto. et boiioflolo Caesari* Augusti : tuncqu* cxetlnoto Antigono, qui ox fazllla Asnonaeorun ad rogram edsplroro poterat, tota Illa fanilia doleta ost. ut Inquit Josophus (llb. XIV. cap. ultlxo) ealten ln linea aoecullivx : renanalt oniri Marianae. quae Herodi nupsit. Deinda vero, quia adhuc non rufflclebat late titulus ai populus non volulc*ot eun habere pro legitimo rege (rsoanerst enla *olun tjrracnue). dlciwa quod tunc proprllsslno defecit ecoptrun de Juda. quando pojailue cocsnnalt ot acceptavit Illuxi ln ragen. oboedlentlnn et Juraoentun el praestando qued fecit pojxilue, ut refert Joeepftua llb. XVII Aatlqult. cap. 3): et hac de ceuaa animadvertit Karodoo ln quoedan Pharlsaoos, quia noluerunt *1 oboodlro, ut lblden testatur Josspttue. Hoc sute* (35l*-) Juranontun et oboedientia non eet facta uxori Herodi*, aod lpel personae Herodis; et alc eun usquo ad Illud tenpue pro lllegltl» roge haboretur. noc verlfloarotur defocisee ecoptrun do Juda: tnnon ex quo populus conaenelt, alne dubio translatu* **t «ceptru» d* tritu Juda ad Hercden. Contigit autca hoc Juranontun et acceptatio populi Illo lpeo anno quo natu* est Jeeue ex Xarla; nan Buseblua ln Chronico ponit Illud ln oaden olyaplode, qua nntu* est Chrletua; et Philo ln libro de ?empori ius (*1 ejus eet) ponit Illud in anno' trigeelra principatus Herodis, minorando hunc principatu* ab Illo anno quo Augusti beneficio illud obtinuit poet devictu* Aatonlu»; ab Illo enlx anno rognavlt Herodon triginta eeptex annoe, et eeptlno anno Christi rrortuue est : sl qulder. eopteu annorun orat puor Josus cun rolatus oot ex Aegypto. Horodo nor Pio, ut vldorl potest apud Saroniu» (X tono Anaal. «n Christi 7). »iare trlgeslnue annis prlnclpahls Heradls a tcnporo Augusti Caesaris concurrit cun primo anno Christi ; ot ele praecisus articulus adveatte Msslae fUlt illonet (nMwaaYfefuclt ecep-tni* de Juda. Cade quando dixerunt Ju-

non dicitur quod tunc prine receperunt II lun pro rege; sed potius ista verba supponunt Jwt antea lp»os habuisse lllun ln regen et recepisse, eclllcet quando Juraverunt Heredi, qui erat fac tue rex a Cee caro. ?ucd nunquam focorant Judaei qunr.-do erant subditi Persis; sed tunc habebant suos peculiare* duces da tritu Juda ut Zorobabel et alios; non vero alionlgo na aliquis illis praeficiebatur a Perele. neque acceptabatur ab lpel*.

26. Denique, nihil refert quod Herodce Agrippa, qui deeeendobat do tribu Juda per llnoaa natonian. eclllcet ex Marlanne, pooton rognavorit : nna sonol nblato sceptra n tribu JudA, ut factun eet ln prino Herado. Jam adlnplota orat prophotin quod dobobat vonire Messlas, quia eolu* dicebat quod non auferetur eoeptram Quouejue veniat; quod vora eonel ablatun lterux rediret ad trlbun Juda, hoc Ja* non pertinebat ad prophetia®

27. 7XRIX0 A20CITOH contra locun allatua ex capite IX Danlelle, ex quo praptor eui obscuritatem non rldotur posno aliquid probari taaquas de fido. Kon ln primis Ipsa oonputotlo psr hsblonadas extraordinaria eet, et patens rarlis expositionibus et opidonllns; nec opparot qua ratione Introducta elt ad tantum nyeterlun explicandum, vel potiue occultandun. - Deinde, quia non ponitur Chrlabus venturus dotorcinato hobdonadA septuagesima, sod quod poet 62 hebdonadae occidetur Christus; qua «ute* hebdoiad* determinate non dicitur; qui enla dicit "post tale* dlea veclot", non continuo determinat qua die veniet, sed indefinite pronuntiat. - Ad haec, xajer ohccurltea ost quando

densantem. «t hsbdonades eexaginta duae

occidetur Cnrlstua^ Ad quid Illa partitio tisblosAlarax. eepten et ee.xaglr.ta duc.-In principio otia* dixerat, quod «eatua b': t"- habdoaoles abbrevlataa sunt usque

la norte sua «netus est Christus, sod ln coaeoptlono oun ln quo fuit unctus dlvl niteto; at tason septuaginta hebdomades terminantur ln norte. ron ln concoptiona Christi. - Doniquo, dicit quod eonflraablt pactun cultis hebdomada una, et ln Ilnldio hebdomadis deficiet hostia ot Ju tejacrlflclnm^ In quo non apparet quae

sit Illa hebdomada una; nam si est ipsa ultima et septuagesima, non verificatur quod in dimidio illius deficiet hostia : si quidem septuaginta hebdomades non com¬plentur in dimidio illius, sed in ultimo, id est, in 490 annis; si autem est alia distincta, corruit totum nostrum funda¬mentum, quia nescimus quae sit illa heb¬domada, et ubi terminetur. - Ut omittam quod haec nostra sententia supponit in regno Graecorum, quod incepit in Alexan¬dro, fluxisse usque ad Joannem Simonis filium, qui est Hyrcanus, 194 annos : et exinde ad Christum 100; cum tamen con¬stet (ex I Mac. XVI, 14) solum fluxisse 177 annos in regno Graecorum : et sic est error fere viginti annorum, ut notavit Suareg (I Tomo III partis, disp. I, sect. 2).

27bis. RESPONDfcUR j supputationem is¬tam per hebdomadae fuisse admodum fami¬liarem et notam Judaeis, eo quod Juxta legem (Lev. XXV, 3-8) singulis septem an¬nis, qui faciebant unam hebdomadam annorum, terra vacabat ab agricultura; (335) et dicebatur annus, ille sabbatlcus. quia terra sabbatizabat, id est, non laborabat agricultura; et ex septem hebdomadis an¬norum, quae sunt quadraginta novem anni, . fiebat Jubilaeus in quo omnes possessio¬nes venditae ad priores dominos reverte¬bantur. Unde maxime iste computus jubi¬laeorum attendebatur pro contractibus et venditionibus celebrandis. Anni autem septuaginta captivitatis dispositi sunt a Deo, ut terra toto illo tempore sabba¬tizaret, ut dicitur (II Par. XXXVI, 21): Punctis diebus desolationis egit terra sabbatum; et sic implevit decem annos sab¬baticos, qui sunt 70 anni. Oum ergo Da-niel (illo cap. IX, 2-20) oraret Deum pro abbrevianda illa captivitate JO annorum qui sunt decem anni sabbatici, non fuit quoad hoc exauditus; sed revelatum est ei quo tenpore fieret liberatio captivitatis totius generis humani per mortem Christi, computando non decem annos sabbaticos, qui sunt 70 anni, sed decem jubllaea, quae sunt 490 anni seu hebdomades JO. Et convenientissime per confutationem Jubi¬laeorum exprimi debuit, eo quod tempus illud redenftionis Christi fuit summum Jubilaeum in quo totum genus humanum ad pristinam possessionem paradisi reductum est.

28. Quod vero diciijjr non poni tempus determinatum, ^qaq, C^r^0^s ^i^erretur : respondetur Angelum prius diffinite de¬terminasse tenfus redenptionis faciendae in morte Christi, dicendo : Septuaginta hebdomadeB abbrevlatae sunt super -popu¬lum tuum, ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et impleatur visio, et ungatur Sanctus sanctorum; ubi omnes istae actiones ad nostram redemp¬tionem pertinentes consummandae dicuntur in illis 70 hebdomadibus abbreviatis seu praecisis; postea vero fecit divisionem istarum hebdomadarum propter rationem statim adducendam. Et ita, cum dixit quod post septem et sexaglnta duas hebdo¬madas occidetur Christus, ly post non re¬linquit tempus indeterminatum, sed Intel-ligitur immediate post, id est, hebdoma¬da septuagesima : eo quod jam superius dixerat JO hebdomadas esse abbreviatas, ita quod ultra illae non poterat hoc ex¬tendi; ergo cum dicitur post septem et sexaglnta duas, Intelligitur immediate post.

29. Quando autem dicitur : ad quid,An¬gelus numeravit per partes illas hebdoma¬das, dicendo : Usque ad Christum ducem hebdomades septem et sexaglnta duae erunt; et rursum aedificabitur platea et muri in angustia temporum, et post hebdomadas se-xaginta duas occidetur Christus ? - Res¬pondetur, id consulto fecisse Angelum, ut designaret Danieli tempus in quo erat reaedificanda Jerosolyma Juxta pauperta¬tem et angustiam illorum temporum; quia enim Daniel postulaverat a Deo liberatio¬nem captivitatis et reaedificationem Je-rosolymae, voluit etiam in hoc Deus illi revelare non quidem terminationem capti¬vitatis (quia haec jam erat expressa a-pud Jeremiam, quod facienda erat post JO annos), sed reaedificationem civitatis post captivitatem. Et ad hoc praedixit illi a quo tenfore erant numerandae JO hebdomades, seu decem Jubllaea, usque ad liberationem captivitatis humanae per re¬demptionem Christi : scilicet, quod inci¬perent numerari ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem : seu a se¬cundo decreto reaedificatIonis ejus, quod datum est septimo anno Artaxerxis, ut os¬tensum est. Sed cum hac distinctione, quod intra primas septem hebdomadas, seu intra primum Jubilaeum ab illo secundo de creto confutandum, aedificabitur murus et platea Jerusalem : in hoc enim plures anni consumpti sunt, cum a vigesimo anno Artaxerxis $,t ^eindeps aedifioatus sit murus a Nehemia, ut. dicitur (II Esd. I et

II). Exinde voro post illas septem primas hebdomadas, quibus aedificabitur murus et platea Jerusalem, restabunt usque ad occisionem Christi 62 hebdomades, ita quod immediate post illas occidetur. Et sic oportet applicare singula singulis ; scilicet quod aedificatio plateae et muri correspondeat primis septem hebdomadibus post annum septimum Artaxerxis, id est, post secundum decretum : quasi haec aedificatio facienda sit intra primum jubilaeum post illud secundum decretum : occisio vero Christi non intra, sed post 62 hebdomadas ultra illas septem priores, id est, in ipsa septuagesima hebdomada annorum. - Quod vero dicitur unctionem Christi non esse in morte ejus, sed in conceptione ; respondetur, quod loquitur de unctione non ut praecise sanctificante humanitatom Christi, sed ut consummante redemptionem nostram, ot sanctificante nos; quod fuit quando unctus est sanguine suo, ut redemptor in cruce.

30. Ad ultimum de illis verbis : Conflrmablt autem -pactum multis hebdomada una, etc., fateor verba esse obscurissima et quae valde torquent expositores. Certum tamen videtur, loqui ibi de confirmatione pacti, seu testamenti novi, quod intercedente morte Christi testatoris confirmatum est, et disruptum antiquum : sicque cessavit hostia et sacrificium antiquum,expleta jam redemptione facta per hostiam Christi. Relictis (33^) erS° va_riis interpretationibus, quod probabilius videtur, et inhaerentius litterae, est quod Angelus declarans Danieli tempus venturi Messiae computando per hebdomadas seu annos sabbaticos et jubilaea, oportuit declararo quomodo istae hebdomades et jubilaea non concurrobant, neo pari cursu numerabantur cum annis ordinariis sabbaticis et jubilaeis, quae in populo celebrabantur et notabantur pro venditionibus et cessatione agriculturae et aliis similibus juxta legem (Lev. XXV, 2-33)- Revera enim annus quo mortuus est Christus non fuit annus sabbaticus terrae, sed quartus, vel circiter a sabbatico currente : et hoc fuit mori in dimidio hebdomadis ordinariae et currentis pro cultura terrae, licet esset in fine hebdomadis computandae ab initio illarum septuaginta de quibus loquebatur Angelus. Constat hoc, quia ultimus annus sabbaticus terrae qui in Scriptura notatus reperitur, est I Machab. VI, (20, sq.^4 ubi dixitur quod anno centesimo quin^u«,;erfiQ£»(qggni Graeconun obsedit Judas arcem Jerusalem, et venit Antiochus Eupator contra eum cum exercitu validissimo et elephantis; subditque sacer textus, quod erant tunc sabbata terrae; et infra ; Uscae autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset. Ab illo autem anno usque ad mortem Christi fluxerunt anni 194, paulo plus : qui faciunt 27 sabbaticos, et quatuor annos, paulo plus; et sic annus mortis Christi non fuit sabbaticus, sed fuit in dimidio sabbatici,paulo post : quod est in dimidio hebdomadis currentis pro sabbato terrae. Quod autem tot anni fluxerint, patet ; quia regnum Graecorum Juxta quod fit supputatio in libris Machabaeorum, non incepit a morte Alexandri : in quo hallucinatus est Pater Suarez (ubi supra); sed incepit a Seleuco Nicatore, a quo fundatum est regnum Graecorum in Syria post obitum Alexandri, id est, olynqjiade 117, ut affirmat SLisebius, et Sanctus Hieronymus (super cap. IX Danielis); quod etiam patet ex inscriptione Concilii Nicaeni I, quod fuit celebratum anno 325 Christi nati : dicitur autem in eodem Concilio, quod fuit aera Alexandri 636, Unde fit, quod Christus natus est aera 311 Alexandri, subtrahendo 325 a numero 636. Quod non potest esse ab obitu ipso Alexandri, sed a Seleuco Nicatore, qui fundavit regnum Graecorum in Syria, et ex eo computantur anni regni Graecorum in Machabaeis. Alexander enim mortuus est circa Olympiadem 114 et Christus natus est Olympiade 194 anno ejus secundo : unde intercedunt ab obitu Alexandri usque ad Christum plus quam 80 olympiades, id est, plusquam 320 anni, non 311* Computando ergo J>11 usque ad natum Christum in aera Alexandri seu regni Graecorum, ut sumitur ex supputatione Concilii Nicaeni, currebat ex istis annus 150 illo anno qui fuit sabbaticus I Machab. VI, 20, 49, 53; ergo ab illo eabbatico numerantur usque ad Christum natum 161, et addendo 33 vitae Christi, currebat in morte ejus annus 194 ab illo sabbatico Machabaeorum; qui, ut diximus, efficiunt 27 sabbaticos, et quatuor annos paulo plus; et sic passus est Christus in quarto anno sabbatici, id est, in dimidio hebdomadis currentis et ordinariae pro populo. Quare sic videntur intelligenda illa verba ; Confirmabit pactum multis hebdomada id est, hebdomada ultima illarum septuaginta : tunc enim confirmatum est pactum, seu testamentum novum. Et in dimidio hebdomadls, non^illius septuagesimae (Haec enim fuit completa in: morte Christi), sed

hebdomadis currentis et ordinariae pro agricultura terrae (eo quod non fuit annus sabbaticus, sed dimidium illius) : tunc deficiet hostia et sacrificium, id est, hostia et sacrificium antiquum, per hostiam et sacrificium Christi in cruce, Quando autem subdit : Et erit in templo abomlnatlo desolationis, hoc non pertinet ad illam dimidiam hebdomadam in qua deficiet hostia et sacrificium, sed ad illa verba antecedentia : Et -post finem belli statuta desolatio: miscentur enim diversae clausulae et interponuntur in hac prophetia, quarum singulae singulis applicari debent, et ordinate disponi. Abominatio autem desolationis et statuta desolatio pertinet ad tempus quo a Tito civitas desolata, est, quia illa fuit desolatio statuta, id est, firma et perpetua. Et 6ic videntur constare omnia, quae in ista prophetia dicuntur; licet propter sui magnitudinem profunda sit et obscura valde, ideoque indigeat magna attentione et advertentia.

31. An vero ille annus quo mortuus est Christus, fuerit annus jubilaei currentis apud Judaeos : an vero in dimidio Jubilaei, ut undique constet in dimidio hebdomadis tam sabbaticae quam Jubilaei defecisse hostiam antiquam : licet hoc nobis necessarium non sit, sed quae dicta sunt sufficiant pro dimidio hebdomadis explicando : nec modo disputare possimus, quando incepit primum Jubilaeum computari - an a primo vel secundo anno post ingressum primum filiorum Israel in terra promissionis, quando primo comederunt fructus terrae, et consequenter agriculturam inceperunt : an vero post divisionem terrae totaliter jam devictae et acquisitae : (337) tamen sustinendo nunc ut probabilius, quod immediate post ingressum terrae incepit computari primum jubilaeum (ut videtur probari Juxta litteram textus Levitici XXV, 2, 8 : Cum ingressi fueritls terram, sabbatises sabbatum Domino; numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, etc.; tunc enim vel saltem sequenti anno inceperunt colere aliquam partem terrae, ut habere possent fructus, licet tota terra non nisi post quinque annos a primo ingressu fuerit devicta) : et ab exitu Israel de Aegypto usque ad Christum natum computantur 1503 anni vel circiter, et consequenter ab ingressu terrae (qui fuit quadragesimo anno egressionis vel anno sequenti) incepit primum jubilaeum, et computantur usque ad Christum natum anni 1462 vel 1463 : inveniemus quod triginta Jubilaea efficiunt annos 1470, dando cuilibet Jubilaeo quadraginta novem annos plenos, ut dicitur Levitici XXV, 8 : et sic jubilaeum trigesimum completum est anno septimo vel octavo Christi; et sic quando crucifixus est, erat annus vigesimus sextus vel vigesimus quintus,Jubilaei trigesimi primi currentis ; quod fuit fero in dimidio Jubilaei, paulo plus; atque adeo in dimidio Jubilaei, et in dimidio hebdomadis anni sabbatici defecit hostia et sacrificium, et confirmatum est pactum novi testamenti,

Articulus III.

Ostenditur contra haereticos, solam fidem catholicam esse veram.

Praeceptum Domini lucidum illuminans oculos (Ps. XVIII, 9).

Qui superbierit, nolens ohoedire sacerdoti et decreto judicis, morietur homo ille (Deut. XVII. 12).

Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devita, cum sit proprio judicio condemnatus '(ad Tit. III, lO-llT.

1. Materia haeresum varia est et multiplex, et ideo non possumus contra singulos errores in praesenti tractare, sed contra illos agetur in diversis materiis theologicis prout occurrerit occasio in materiis circa quas erratur; at vero forma, seu formalis ratio in quam haereses omnes conspirant, ost oppositio ad Ecclesiam quatenus est proponens res fidei : cujus judicio et determinationi in proponendo, stare nolunt. Ut enim inquit Cyprianus (opist. 55) ad Cornolium Papam : "Non aliunde haereses ohortae sunt, aut nata schismata, quam inde quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos et ad tempus judex vioe Christi cogitatur." Et in libro de unitate Ecclesiae: "Hoc, inquit, eo fit, fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem non reditur, nec oaput quaeritur, nec Magistri caelestis doctrina servatur. Quae si quis consideret et examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio ost ad finem facilis oonpendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum : Ego dico tibi, quia tu es Petrus, ot supor istam petram aedificabo Ecclosiam meam ot portao inferi non vincent oam." Et infra ; "Hano Ecclesiae unitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit ? Qui Ecclesiae renititur et resistit, qui cathedram Petri super quam fundata est Ecclesia deserit, in Ecclesia se esse confidit ?"

2. Quod ergo in hac parte difficultatem facit, est argumentum quod omnes partes urgere videtur. Nam catholici dicunt normam, seu canonem regulandi fidem, osso Scripturam; judicem voro in difficultatibus, expositionibus, translationibus et aliis similibus controversiis, esse Ecclesiam seu Pontificem : et utrumque esse infallibile. Haoreti^rvero nrkssertim puritani hoc tempore, w alivolunt nos debere stare puro Dei verbo, et tamquam Judici, et tamquam normae seu regulae fidei. - Contra catholicos fit illud argumentum vulgare, quia videntur circulum vitiosum committere; quaerenti enim unde scimus Scripturam esse Infallibilem, respondemus : quia Ecclesia proponit. 3t rursum quaerenti unde constat Ecclesiam esse infallibilem, respondemus : quia Scriptura id dicit; quod est circulum committere. (333)

2^*8. E contra vero haeretici validius urgentur, cum inquirimus ab ipsis : unde constat hanc. Scripturam, cui tamquam puro Dei verbo credunt, esse divinam et legitimam et non corruptam ? Unde hoo discernunt ? Vel ex ipsa Scriptura id Judicant, vel ex alio principio praeter Scripturam. Si ex ipsa Scriptura, petitur principium; hoc enim est quod inquirimus, unde constat nobis hanc Scripturam esse legitimam, esse bene translatam, bene expositam, non depravatam neque corruptam: cum his omnibus defectibus subjaceant libri in quibus Scriptura continetur. Si ex alio principio praeter Scripturam ; in primis jam non statur puro Dei verbo, sed ad aliud principium devolvimur. Et secundo, inquiro quodnam sit illud principium, unde hoc infalllbiliter Judicatur ? Vel enim constat illis certo hanc esse legitimam Scripturam ex proprio cujuscumque spiritu. Vel quia sic acceperunt illam a Judaeis et Synagoga, cui primo tradita est. Vel quia illam acceperunt ab Ecclesia nostra visibili. Vel quia illam acce perunt a sua Ecclesia invisibili quam fingunt. - Primum stare non potest; quia si proprio spiritui credendum est, contradicitur ipsi Scripturae cum dicit ; Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi -pseudopro-phetae exierunt in mundum (I Joa. IV, 1) et redit difficultas unde probandi sunt isti spiritus. Et cum tot sint spiritus et sententiae quot capita, et inter se valde dissentiant et opponantur ipsae sen tentiae, multo major confusio orietur et incertitudo ; cum non sit major ratio cur credatur mihi, quam tibi vel aliis. Et quomodo committeret Derue rem ita infallibilem et.:certam, sicut est fides, rei incertissimae et defectuosissimae et inter se contradictorie repugnanti, sicut est varietas spirituum ih unoquoquo homine ?

Si secundum : quomodo credunt Synagogae, ot non Ecclesiae ? Undo constat Synagogam non potuisse errare in tradendis Scripturis, cum Jam sit ejecta et repudiata, et Ecclesiam potuisse ? Et praosertim ovangolium ot novum Testamentum a Synagoga accipere non potuerunt, sed a nostra Ecclesia : ergo saltem in illo tradendo Ecclesia non errat; aut si potest errare, non ergo ipsi sunt certi quod habent purum Dei verbum in novo Testamento. Et ab eo tempore ex quo Synagoga defecit usque ad nos : unde constat hanc Scripturam quam modo habemus, non esse depravatam in tot translationibus, controversiis, expositionibus ? Et ipsi Judaei pleni sunt mille erroribus et depravationibus Scripturae; et ipsa hebraica littera multis patet versionibus et depravationibus. - Si tertium : Jam fatentur Ecclesiam nostram errare non posse in tradendis et proponendis veris Scripturis, si ideo illis credunt quia ab Ecclesia acceperunt. - Si quartum ; in primis non constat quae sit ista Ecclesia invisibilis, nisi sint proprii spiritus cujuscumque : qui in unum congregati ut faciant Ecclesiam invisibilem, non unum quid sentiunt, sed tot sententias (easque contradictorias) habent quot capita; fides autem debet esse una, quia vera. Et sic reditur ad primam difficultatem; vel quidquid aliud sit, restat eadem difficultas : unde constat illam Ecdesiam invisibilem deficere non posse, et habere nunc sincerum Dei verbum, sicut dicunt nostram defecisse paulatim et inadvertenter ? Qaod si potest deficere : unde constat quod non defecerit ? Quare undique manent haeretici perplexi, et confusi in sua fide. Et tandem multi videntur desperare, non invenientes in quo quiescant, et potius eligunt nihil credere, et incidunt in atheismum; vel putant in quacumque fide quemlibet posse salvari : quo nihil pejus, cum varietas fidei tollat ejus unitatem, et consequenter veritatem : veritas enim una est, non contradicens sibi; quandoque autem una istarum sectarum contradicit alteri, cum tamen sit unus Deus, una fides, et sine fide impossibile sit placere Deo, ut inquit Paulus, et consequenter neque salvari.

3. QUARE OMNINO DICENDUM EST daxi_in Ecclesia_Judicem_infal1lbi1em in_proponen* da_et discernenda doctrina_fidei_,_ et_ejus controversiis; 1icet^-Scriptura habeat vim regulae et_normae Judicatur de_is^tisJ_ St talis judex est successor Petri. Romanus Pontifex. - In qua conclusione unanimiter catholici conveniunt : immo per eam solum ab haereticis discernuntur. Eam vero acceperunt ex ipsa Scriptura, ex traditione viva, ex Patrum consensu, ex ratione. Et sic constat omni probatione qua potest res fidei constare, et praesertim illa e cujus certitudine dependet omnis securitas doctrinae fidei.

4. ET PRIMIJ, CONTRA HAERETICOS PROBiU TUR AD H0MIN3M haec conclusio. Nam ipsi volunt Scripturam esse Judicem in controversiis fidei, et solum verbo Dei scripto standum esse; sed Scriptura ipsa, quam haeretici recipiunt, docet Ecclesiam errare non posse, et quod ad ipsam pertinet confirmare nos in fide, et controversias ejus sedare; ergo sicut acceptant Scripturas quoad alia, cur non acceptant quoad (339) istum articulum ? - Minor probatur: nam in primis in lege veteri erat potestas in Ecclesia ad discernendum controversias de lege, de caeremoniis, de mandato, quod totum pertinebat ad ipsam Scripturam, et generaliter de quocumque judicio ambiguo (ut constat Deut. XVII, 12)? et qui non oboedierit decreto sacerdotis morte condemnatur. Et quod posset determinare de mandato, de lege, de caeremoniis, etc., constat II Paralip. XIX, 10 : Omnem causam quae venerit ad vos, ubicumque quaestlo est de lege, de mandato, de caeremoniis, ostendite eis. - Quod si dicas : in illo loco Deuteronomii non solum dici recurrendum esse ad sacerdotes, sed etiam ad Judices terrae ; ergo vel Judices laici debebant cognoscere do causis fidei, quod non admittemus, vel non est ibi sermo de causis fidei cum datur recursus ad Judicium sacerdotis ; Respondetur : ibi fieri sermonem in generali de omni Judicio ambiguo, sive sit saeculare ot portineat ad laicos, sive ecclesiasticum et pertineat ad sacerdotos; postea vero discernitur, quid pertineat ad unumquemque; nam in illo loco (II Par. XIX, 6, J) judicibus constitutis per civitates dicitur : Ut exerceant judicium sine acceptione personarum, et numerum. De levitis vero et sacerdotibus dicitur specialiter quod omnem causam inter cognationem et cognationem, ubicumque quaestio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de justlflcatlonibus, ostendant fratribus suis. Pertinebat ergo ad judicium sacerdotum determinare et explicare populo dubia, seu quaestiones detege mandato : quae utique ac'

Scripturam pertinent; et hoc ita infallihiliter, ut qui non oboedierit, morte morietur : et sic non erat solum doctrina privata, sed auctoritativa. Qjiod ipsum approbat Christus Dominus (Mat. XXIII, 2, 3) : Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisaei; quaecumque ergo dixerlnt vobis, servate et facite; ergo ad ipsam cathedram pertinebat judicare de his quae servanda sunt t in quibus utique res fidei continentur.

5. Ex novo autem Testamento idem constat expressius quam in veteri, nam (Mat. XVI, 18) dicitur ad Petrum : Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam,et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Si autem Ecclesia posset deficere in fide proponenda et Judicanda, portae inferi adversus eam praevalerent : siquidem deciperent eam, et deciperentur alii per eam, hoc ipso quod in fido non subsisteret, sed deficeret; ergo, etc. Item (Luc. XXII, 32) dicitur ad Petrum : Ego rogavi pro te. ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; sed haec confirmatio fratrum et indeficientia in fide, non solum erat necessaria in persona Petri et durante ejus vita, sed pro tempore toto quo Ecclesia durat : cum non minus sint dubia et controversiae in fide nunc, quam tunc; ergo ad Petrum, et ad successores Petri recurrendum est pro confirmatione et judicio fidei. Et eadem ratione dicitur Ecclesia columna, et firmamentum v0ritatis (I Tim. Ili, 15); veritas autem maximo continetur in his quae sunt fidei; ergo fides per Ecclesiam firmanda est. Denique, id ostendit praxis Apostolorum; nam cum magna quaestio insurrexisset inter fideles de observatione legalium, recurrerunt ad Apostolos et seniores (Act. XV) qui quaestionem determinaverunt, et praeceperunt Ecclesiis observare; et sic Paulus, ut dicitur in eodem capite, porambulabat confirmans Ecclesias, praecipiens custodlre praecepta Apostolorum et seniorum. Ergo in Ecclesia, seu praelatis ojus, potestas est ad declarandas controversias fidei, qualis erat haec de obllgatione observandi legalia. Igitur si haeretici volunt standum esse puro Dei verbo et Scripturae, quare Scripturam non observant, quae talem Ecclesiae et Petro defert auctoritatem ?

6. Ex hac Apostolorum praxi, CONSTAT PER CONTINUATAM SUC£eSSI^N^A ET TRADITIONEM IN ECClESIA, hanu veritatem comprobari. Nam in omni controversia de fide semper recurrebatur ad Concilia et ad Sedem Apostolioam, et per ejus judicium terminabantur controversiae fidei; similiter per ipsos condemnatae sunt haereses usque ad haec tempora; quorum errores etiam haeretici nostri temporis abominantur, ut Arii, Nestorii, Macedonii et similium, quos errasse constat quia Ecclesia illos ut haereticos condemnavit. Est ergo potestas in Ecclesia ad discernendum et judicandum quae sit vera fides, et quis sit error in fide; quod si id infallibiliter non faceret, numquam certi essemus quod ille esset error, et ista esset fides vora. - Quod si dicatur : hos errores non ideo tamquam haereses haberi quia Ecclesia condemnavit, sed quia juxta Scripturam condemnavit, quod quilibet facoro poterat : Sed nos dicimus : quod Scriptura est norma seu regula, Ecclesia vero est Judex hanc regulam applicans, et declarans nobis ea quae fidei sunt* Non potest autem quilibet hoc declarare, resolutorie determinando et infallibiliter : cum de hoc ipso sit tota controversia, an contineatur in Scriptura id (3^0) quod Ecclesia sic proponit et declarat : et quidam negent, alii affirment; unde si quilibet posset hoc declarare, quilibet pro sua parte pronuntiaret, et manerent omnes in eadem confusione; ergo oportet quod ipsa declaratio et propositio Ecclesiae careat omni su8pitione et fallibllitate : alias semper dubitaremus, an ita contineatur in Scriptura, Quod si est infallibilis, 0bligat.ut teneatur.

6° . Respondent haeretici : fuisse in Ecclesia potestatem hanc, aliquando tempore, scilicet primis 400 vel 600 annis, quibus purum Dei verbum retinuit; sed post modum defecisse, cum ad traditiones se convertit, nec solo verbo Dei innixa est. Sed haec responsio omnem evacuat certltudinem et securitatem doctrinae fidei, et manifeste falsa est. Primo, quia est contra expressam promissionem Christi, qui dixit (Mat. XXVIII, 20) ; Scce ego voblscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi; et (Mat. XVI, 18) ; Portae inferi non praevalebunt adversus eam. Si autem semel tota Ecclesia deficeret a fido, utique contra eam praevalerent portae inferi, et Christus, non permaneret cum ipsa usque ad consummationem saeculi; neque enim sufficiebat ad hoc verificandum, quod Christus subrogaret aliam Ecclesiam, et istam relinqueret; nam eadem ratione di ci posset quod manet cum Synagoga, et non

reliquit eam usque ad consummationem saeculi : siquidem licet repudiaverit illam, subrogavit tamen Ecclesiam; ergo non sufficiet, ad verificandam illam promissionem Christi, dicere quod Ecclesiam primam deseruit, et reformatorum Ecclesiam subrogavit.

6ter. Secundo, quia Ecclesia illis primis 400 annis etiam sequebatur traditiones non scriptas sicut modo; constat enim quod Stephanus Papa, in Concilio in quo condemnavit episcopos Africae in articulo de baptismo haereticorum non revalidando, solum ex traditione id definivit; ut etiam refert ipse Cvprianus, qui oppositum sensit (epist. 7^)* videri etiam potest apud Augustinum (lib. V contra Donatist. c. 23 et seqq.). Gessit autem pontificatum Stephanus sub Gallieno et Valeriano principibus. Et Patres qui illis tenporibus vixerunt, aperte traditiones receperunt juxta praeceptum Apostoli (II Thes. II, 15) State et tenete traditiones quas didicistis, sive ner sermonem. sive ner epistolam nostram : ubi aperte distinguit traditionem sermonis a verbo scripto per epistolam. Easdem traditiones aperte testatur Tertullianus in libro de Corona militis, et in libro de Praescriptionibus adversus haereticos~Tc. 19 et seqq.) ubi ostendit, quando agitur contra haereticos, relinquendam esse controversiam de Scripturis, neque ad eas provocandum, sed ad Ecclesias fundatas ab Apostolis et ad traditiones earum. Videri etiam potest Epiphanius (lib. de Haeresibus, haer. 62); Basilius (lib. de Spiritu Sancto, c. 17); Augustinus (loco citato; et epist. 28 cui Vincentium; et epist. 128; : qui omnes Patres fuerunt illis primis 400 vel 500 annis, quibus haeretici fatentur Ecclesiam non defecisse; et tamen, si propterea defecit postea, quia non est secuta purum Dei verbum sed etiam traditiones : manifestum est quod tunc etiam debuisset deficere, quia eas etiam tunc habuerunt; nec modo nos habemus alias, quam eas quas tunc ipsi nobis tradiderunt.

7. Denique, non propter traditiones hominum debuit statim Ecclesia repudiari a Christo, et alia nova erigi in istis reformatis, contra promissionem suam quod maneret nobiscrum usque ad consummationem saeculi; neque enim durius ageret Christus contra Ecclesiam surna^ quam agit contra Synagogam, quam de dfcCjbk) fremidi avit, quia impletae sunt figurae veniente veritate. Constat autem quod Synagoga observabat plures traditiones seniorum, etiam transgrediendo mandata Dei propter traditiones suas, ut dicitur (Mat. XV, 3) : et tamen tolerabatur a Deo; nec repudiata fuit ob hoc solum, quousque inplerentur omnia quae ipsum promittebant et figurabant; et tunc novum Christi evangelium praedicatum est in mundo, contestante Deo veritatem ejus multis signis et portentis, et virtutibus, et variis Spiritus Sancti distributionibus, ut dicitur (Heb. 11, 4) : cum tamen etiam in ipsis prophetis praedictum fuisset, Synagogam non duraturam nisi usque ad (3*+l) Christum, et feriendum esse novum pactum seu testamentum cum domo Israel, ut Apostolus probat in epistola ad Hebraeos. Quomodo ergo predendum est Christum Ecclesiam suam deseruisse et novam fundasse, ex eo quod sequebatur traditiones; non exsistente de hoc aliqua determinati tenporis designatione usque ad quod duraret, sed potius quod usque ad finem saeculi; non exsistente etiam epeciali revelatione, nullis miraculis, signis aut virtutibus rem tantam confirmantibus; contra expressum Christi Domini verbum et promissionem, quod portae inferi non praevalerent adversus Ecclesiam quam tunc fundabat, et quod maneret cum ea usque ad consummationem saeculi ? sed solum propter nudum et simplex dictum haereticorum, qui hoc sine ullo fundamento affirmant, moventur tot homines ad relinquendam antiquam fidem et Ecclesiam Dei, nihil certi habentes quod sequantur, nisi vanitatem et caecitatem suorum ministrorum.

8. QUOD ATTINET AD CONSENSUM SANCTORUM PATRUM, longum esset omnes referre qui hanc doctrinam constantissime tradunt, quod Ecolesia in omnibus sit sequenda, et quia haereses inde oriuntur quia Ecclesiae non credunt. Videatur Tertullianus loco citato de Praescriptionibus (cap. 19 ad longum) et S. Cyprianus (epist. 55? lib. de Unitate Ecolesiae) quem supra citavimus; et S. Hieronymus (epist. 57 ad Damasum) : "Ego, inquit, beatitudini tuae id est, cathedrae Petri communione consocior : super illam petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est; si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio." Et (epist. 58) : "Ego interim clamito : Si quis cathedrae Petri Jungitur, meus^atjjA^ Ergo haeretici omnes ftu-

Jus temporis, qui cathedrae Petri resis¬ tunt et Papam dicunt esse antichristum, Hieronymi socii non sunt. Item Augusti¬ nus, in lihro contra Epistolam fundamen¬ ti (c. 5) : "Ego quidem evangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae moveret auctoritas. Quibus ego obtempe¬ ravi dicentibus : Credite evangelio; cur eis non obtemperem dicentibus mihi ; Ho¬ li credere Manichaeo ?" Et haec ratio, quia validissima est contra haereticos hujus temporis, sic illam urgeo ex ipsis verbis Augdstini ibidem : "Eligey inquit, quid velis. Si dixeris, inquit, Crede catholicis; ipsi me monent ut nullam fi¬ dem accommodem vobis. Si dixeris : Noli catholicis credere; non recte facies per evangelium me cogere ad Manichaei fidem (vel reformatorum nostri temporis) : quia ipse evangelio catholicis praedicantibus credidi. Si autem dixeris : Recte cre¬ didisti catholicis laudantibus evangelium, sed non recte illis credidisti vituperan¬ tibus Manichaeum ; usque adeo me stul¬ tum putas, ut nulla ratione quod vis cre¬ dam, quod vis non credam ? Multo quippe Justius et cautius facio, si catholicis quoniam semel credidi, ad te non transeo: nisi me non credere Jusseris, sed mani¬ festissime atque apertissime scire ali¬ quid feceris. Quocirca si mihi rationem redditurus es, dimitte evangelium. Si ad evangelium te tenes, ego ad eos me te¬ neam, quibus praecipientibus evangelio credidi : et his Jubentibus tibi omnino non credam. Quod si forte in evangelio aliquid aportissiraum de Manichaei aposto- latu (de haeretici8 reformatis) invenire potueris, infirmabis mihi catholicorum auctoritatem, qui Jubent ut tibi non cre¬ dam : qufi infirmata Jam neque evangelio credere potero, quia per eos illi credi¬ deram; ita nihil apud me valebit, quid¬ quid inde protuleris." Ita Augustinus, qui hac ratione manifeste constringit hae¬ reticos, ut supra contra ipsos arguebamus; quia evangelium cui ipsi credunt, est i- dem quod nostrum, et tam ipsi quam nos ab Ecclesia illud accepimus. Unde si cre¬ dunt hoc evangelium esse legitimum et in¬ fallibile, necesse est quod credant Eccle¬ siam in ipso proponendo et discernendo errare non posse; nam si potuit erraro, unde constat non errasse in tali evange¬ lio proponendo ? et consoquonter incerti sunt do ipso evangelio. Si antom Eccle¬ sia erraro non potuit : orgo noquo in a- liis fidoi decretis quao nobis proponit, et praesertim in hoc-^uod insis haoroti-

cis non credamus. Si autem aliunde acce¬ perunt evangelium quam ab Ecclesia, a quocumque acceperint, eadem manet diffi¬ cultas : unde certificantur de infalli- bilitate talis proponentis, quod non er¬ ravit in proponendo illo evangelio tam¬ quam rem de fide ?

9. ULTIMO, DEDUCITUR HOC IPSUM RATIONE: quia etiam stante Scriptura et puro Dei verbo, nihilominus multae et diversae haereses oriundae praevidebantur, Juxta illud Apostoli (I Cor. XI, 19) : Oporttt et haereses esse; depravationem etiam Scripturarum a multis fieri dicitur (II Pet. III, l6); ergo de se Scriptura pa¬ tet depravationibus, corruptionibus va- riisque interpretationibus Juxta cujus- que libitum, et quilibet suam (3^2) sen¬ tentiam Scripturae conformem esse exis¬ timat; ergo si in tanta confusione et contrarietate sententiarum non esset con¬ stitutus a Deo aliquis Judex qui posset veram et legitimam fidem discernere, et spuriam seu erroneam condemnare infalli- biliter, non esset provisum a Deo suffi¬ cienter circa rem adeo necessariam sicut est legitima et infallibilis fides ejus- que determinatio, ne semper fluctuemus.

10. Quod si admittatur debere dari hoc Judicium certum et infallibile in fide discernenda : restat videro in quo resi¬ deat ista auctoritas; nam vel fieri de¬ bet nova revelatio, et hanc neque vide¬ mus, neque experimur; immo etiam si da¬ retur, cum etiam multi sint prophetae fal si, sempor restat eadem difficultas : quomodo discernenda sit vora revelatio a falsa ? et cum inter haereticos et nos sit ista controversia de determina¬ tione circa rem fidei ; cuinam debet fie¬ ri ista revelatio ? Si utrique parti, certe nos illam non sentimus, multo minus haeretici; si alteri parti tantum, certe altera illi non credet, nec facile cedet; nec est major ratio cur isti detur reve¬ latio illa specialis, quam alii. Multo minus ex privato cujusque Judicio res is¬ ta fidei discernenda est, cum sit tam in¬ certum et varium privatum judioium, ut aperte videmus : neque est major ratio, cur iste debeat credere spiritui alterius quam e converso; si autem unusquisque Ju¬ dicium proprium sequitur, tot erunt fides et tam contrariae, quot sunt sententiae et capita; et sic oportet multa ex illis esse mendacia, cum duae contradictoriae numquam possint esso simul verae. In meo

dacio autem nullus potest salvari, sed est de numero eorum qui dixerunt (Isa. XXVIII, 15) : Quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus. Solum autem in vera fide salus esse po¬ test. Quod si est vera, etiam una.

11. Si autem dicatur ipsam Scripturam esse judicem sui, et illos solum fidem rectam habere qui puro Dei verbo inhae¬ rent, neque Ecclesiam audiunt : tunc mani¬ feste petitur principium. Nam cum Scrip¬ tura possit bene et male intelligi, et a multis depravari juxta illud (II Pet. III, 16) : Quao instabiles et Indocti depra¬ vant, sicut et ceteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem : inquiro, an purum Doi verbum et Scriptura debeat esse ju¬ dex istarum controversiarum, ut deprava¬ ta, aut ut legitime intellecta ? Primum eat manifeota perditio. Se&undum est id de quo dubitatur : unde efcim constat ex tam multis intelligentis et translationi¬ bus, sententiis circa Scripturam, quae¬ nam sit vera et legitima ? cum omnes di¬ cant se Scripturam sequi, et hanc trans¬ lationem esse legitimam non illam, hunc librum esse canonicum non illum : omnes enim haeretici, quotquot fuerunt, ex Scriptura conantur probare suos errores, sicut et modo haeretici intendunt. Ergo ipsa Scriptura per se sola non potest Ju¬ dicaro de controversiis et dubitationibus circa ipsam (cum de se tot depravationi¬ bus et intolligontiis pateat), nisi ali¬ quis sit qui juxta illam judicet, et ex¬ plicet legitimam intolligontiam Scriptu- rao. Igitur purum Doi verbum et Scriptu¬ ra ipsa, cum de se indifferentor patoat multorum depravationibus et calumniis, impossibile est quod constet et manifeste tur nobis quodnam sit purum Dei verbum, nisi prius istae depravationes et calum¬ niae tollantur : quod certe Scriptura so¬ la non facit, sed qui illam explicat.

12. Concludamus ergo hunc perniciosis¬ simum errorem quod solo puro Dei verbo est credendum, ad hoc maxime tendere ut omnes sint summe perplexi et obscuri, ne¬ que umquam assecurari possint de sua fi¬ de : siquidem licet verbis dicant se se¬ qui purum Dei verbum, tamen in re dantur multae contentiones, depravationes, intel ligentiae, translationes circa hoc purum Dei verbum; multi admittunt hos libros canonicos, alii rejiciunt; verba Scriptu¬ rae quidam sic intelUgunt, alii aliter. Qpls ergo judicabit sit purum Dei verbum ? Aut quis ex catholicis erit, qui non velit etiam adhaerere puro Dei verbo ? Sed tamen assecurari volunt prius quodnam sit hoc purum Dei verbum inter tot con¬ tentiones et controversias de illo : et pro hac securitate recurrimus ad Eccle¬ siam. Unde optime dicit Augustinus (XXXII contra Faustum, c. 19), similes al- loquens haereticos : "Videtis id vos age¬ re, ut omnis de medio Scripturarum aufe¬ ratur auctoritas : ut suus cuique emimus auctor sit, quid in quaque Scriptura pro¬ bet, quid improbet : id est, ut non auc¬ toritati Scripturarum subjiciatur ad fi¬ dem, sed sibi Scripturas ipse subjiciat; non ut ideo illi placeat aliquid quia hoc in sublimi auctoritate scriptum legitur, sed ideo recte ccriptum videtur quia illi placuit." Quare haeretici non possunt (3^3) certificare et assocurare homines do sua fide, quia non agnoscunt judicem a quo certificentur; soli vero catholici de hoc securitatem et certitudinem habent, quia cognoscunt Judicium infallibile Ec¬ clesiae in Petro, ejusque successoribus legitimis, cui dictum est : Non deficiet fides tua; confirmata fratres.tuos; immo si volumus credere puro Dei verbo, et in ipsd Scripturd Ecclesia dicitur columna et fundamentum veritatis (I Tim. III, 15) et quod ab ipsa fide Petri indefectibili confirmandi sumus; quare hoc etiam non sequuntur, qui puram Scripturam et verbum Dei dicunt se sequi, cum Scriptura ipsa testimonium perhibeat de Ecclesia ? Qui ergo nolunt ab Ecclesia et a Petro confir¬ mari in fide, oves Petri non sunt : et consequenter neque Christi, qui Petro 0- ves suas commisit; sunt ergo hirci diabo¬ li. - Denique, vel ipsi proponunt purum Dei verbum et judicant quid tenendum sit ex illo falliblllter : vel infallibiliter. Si fallibiliter : nec ipsi, nec qui eos sequuntur, securi sunt de sua fide; et sic salvari non possunt, quia sine fide vora impossibile ost placoro Doo, sed qui non credit jam judicatus est. Si infalli- biliter : ergo jam fatentur in proponen¬ do Dei verbo, et Judicando hoc quod propo¬ nunt esse purum Dei verbum, posse dari in¬ fallibilitatem in hominibus; cur ergo id denegant Ecclesiae, cui promissiones is¬ tae factae sunt ?

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

13. PRIMUM ARGUMENTUM sumitur ex ratio¬ ne dubitandi supra posita, quae reducitur ad illam, iiff:Lcuitfttaa de circulo a Scrip

tura ad Ecclesiam, et e contra.

AD QUOD JAM RESPONDIMUS (art. l) in praeSenti non esse locum circulo, quia proceditur in diverso genere causae; semper enim ratio formalis credendi est.unica, scilicet quia Deus dixit i nec ista reducitur ad alteram. Propositio autem Ecclesiae non est ratio formalis credendi; sed credimus illi tamquam proponenti infallibiliter, et instrumento applicanti nobis revelationem Dei quae est ratio formalis credendi. Requiritur tamen infallibilitas etiam in ipso proponente et applicante, tamquam in condicione requisita; quia si condicio applicativa deficeret, non maneremus certi de re proposita per illam. Sicut in lege promulganda requiritur tamquam ratio formalis auctoritas legislatoris; deinde, in ministro promulgante vel denuntiante talem legem, requiritur fidelitas omnimoda : non quidem factiva legis, sed tamquam seribae signantis et discernentis quaenam lex sit vera et legitima, ne decipiatur populus proponendo ei unam legem pro alia. Unde notariis datur auctoritas a rege et a lege, ut credatur ei quod ipsi signaverint. Sic Ecclesia non habet auctoritatem faciendi fidem : sed se habet tamquam Dei notarius, et instrumentum applicans. Unde sicut nullus est circulus in lege humana, et in obtemperando legi, quia lex jubet, quae a ministris proponitur, et quia a ministro publico promulgatur, quem lex auctorizat; ita neque in credendo fidei, quia Ecclesia proponit, et quia Deus dicit, non committitur circulus vitiosus. Sicut ergo legi a principe scriptae creditur et obtemperatur, dummodo tamen sit a legitima auctoritate signata per ministrum publicum ; sic etiam nos puro Dei verbo erodimus, sed signato a legitimo ministro publico, id ost, ab Ecclesia : quae non potest sic dopravari, sicut scriptura et libri materiales et inanimati, qui patent injuriis hominum et temporum, nec possunt fideliter custodiri nisi per homines. Isti autem ut fideliter id faciant et cum infallibilitate determinent, cum sint instrumenta viva, possunt habere infallibilem assistentiam Spiritus Sancti, qui fecit Ecclesiam columnam et firmamentum veritatis (I Tim. III, 15) et fundavit supra petram, contra quam portae inferi non praevalereat (Mat. XVI, 18).

14. Quod si instec : in hoc ipso nos committere circulum, quia probamus Ecclesiam auctoritatem habere ex Scriptura, cui non credimus nisi quia signata est ab Ecclesia; ergo in tradenda infallibiliter* fide, reducimur de Ecclesia ad Ecclesiam, - Quod si recurratur, non ad solam Scripturam, sed ad traditionem apostolicam et continuatam semper in Ecclesia,et ad accaptationem communem qua videmus hanc Ecclesiam tamquam veram Ecclesiam haberi, et hunc Pontificem ut legitimum acceptari : Contra est : quia non constat nobis hanc traditionem esse legitimam, nisi quia Ecclesia illam pro legitima habet; sicut Scriptura quam acceptat Ecclesia, habetor pro legitima. Et similiter acceptatio Ec~clesiae nihil aliud est, quam ipsamet auctoritas Ecclesiae, de qua est tota difficultas. - Quod si recurratur ad miniBtros scilicet prophetas et Apostolos, quibus primum locutus est Deus et per quos ministravit sermonem : adhuc non evacuatur difficultas, quia rratat videre unde constat nobis illos fuisse veros ministros, et istos.qui modo sunt, illis legitime succedere. (344)

15. Respondetur ; hoc argumentum inquirere certitudinem in re credenda et in fide, reducendo id ad aliquam evidentiam : quod est rationem fidei tollere. Nam mirabile est, quod in fide humana nullus dubitet in credendo id quod auctoritate publica alicujus ministri designatur : et tamen in rebus divinis oredendis non acquiescimus auotoritatl publicae quam Deus constituit, scilicet Ecclesiae ? Unde dicit Augustinus (VI Confess. c. 5) : "Consideravi, quam innumerabilia crederem quae non videram, neque cum gererentur affuissem; sicut tam multa in historia gentium, tam multa de locis atque urbibus, quae non videram; tam multa amicis, tam multa medicis, tam multa hominibus aliis atque aliis, quae nisi crederentur, omnino in hac vita nihil ageremus. Postremo, quam inconcusse fixum fide retinerem, de quibus parentibus ortus essem : quod scire non possem, nisi audiendo credidissem, Persuasisti mihi non qui crederent libris tuis, quos tanta in omnibus fere gentibus auctoritate fundr.ati, sed qui non crederent esse culpandos; nec audiendos esso, si qui forte mihi dicerent : Unde sCis illob libros unius veri et voracissimi Dei Spiritu osse humano genori ministratos ? 14 ipsum enim maxime credendum erat." Sic Augustinus; ubi illa ratio : "Id ipsum maxime credendum fuerat," valde formalis est

quia illud non poteet sciri, sed necessario debet credi : cum sit totum principium credendi hoc ipsum quod Deus dixit: neque hoc sit sciendum, sed maxime credendum, et primo. Itaque sicut in aliqua republica, tamquam stultus haberetur et derideretur, qui publicis tabulis et scripturis manu publici ministri signatis recusaret fidem adhibere, dubitando de auctoritate ministrorum, et dioendo quod committitur circulus : quod credimus et oboedimus his quae a rege ordinantur, quia ejus ministri sic proponunt : et credimus istos esse ministros, quia rex illos instituit; et rursum, unde constat illos instituisse ? et similia; totum hoc in politicis habetur tamquam ridiculum, et in divinis admittitur dubitatio de publico ministro qui est Ecclesia, et ejus auctoritate, etc.

106. Itaque dicimus, quod quando auctoritatem Ecclesiae probamus per Scripturam ab ipsa Ecclesia propositam et acceptatam, non committimus circulum : quia tam Scriptura quam Ecclesia in diverso genere causae se habent, ut dictum eet, et quaelibot illarum propter suam supremam auctoritatem est ratio sui et aliorum : Ecclesia in genere ministeriali, et in proponendo ; Scriptura in genere formali, et in testificando. Ulterius autem nititur traditioni, non Scripturae, quae per successionem et acceptationem Ecclesiae decurrit; de qua, quod traditio ita antiqua sit, per ipsam continuatam succesiionem constat; quod vero sit traditio supernaturalis et vera, non constat nobis per intrinsecam evidentiam, sed per extrinseca inductiva, quae ejus credibilitatem evidenter ostendunt : quia sic semper reputata est ab initio Ecclesiae, eo quod primi qui illam tradiderunt, fuerunt Apostoli et prophetae, quibus Dcrus locutus est per so ipsum : ot illis constitit de ipsa locutione divina per altius lumen, scilicot per propheticum; atque ita sicut Ecclesia est modo instrumentum publicum proponens nobis Dei verbum, ita ipsi fuerunt publici ministri Dei proponentes Ecclesiao veram fidem por lumen immediate a Deo acceptum, quod pertinuit ad prophotiam. Exinde voro tamquam ros supernaturales et a Deo dictae, per continuam successionem ab Apostolis et prophetis per successores eorum in Ecclesia usque nos, sine intermissione decurrit. Unde optime dixit Augustinus (XXXill contra Faustum, c. 6), similes haareti»doa pfeFStringens : "Unde constat, eos qui nunc habentur Hippocratis nobilissimi medici esse libros, nisi quia sic eos ab ipso Hippocratis tempore usque ad hoc tempus successionis series ita commendavit, ut de his dubitare dementis sit ? Platonis item, Ciceronis, Varronis, aliorumque hujusmodi auctorum libros, unde noverunt homines, quod ipsorum sint : nisi eadem temporum sibimet succedentium contestatione continua ?" Quare si quaeratur a nobis unde solamus Apostolorum esse istas litteras, breviter respondemus : ex fundatissima Ecclesiae attestatione a temporibus Apostolorum usque ad haec tempora, certis successionibus producta,

17. Deinde secundo, Ecclesia ot fides habont confirmationem extrinsecam suae infallibilitatis ab effectitais : scilicet a miraculis, eo modo factis ot cum illis circumstantiis quas diximus articulo primo, Et haec se habent tamquam rationes inductivae ostendentes evidenter credibilitatem fidei, non veritatem in se. Sic enim Apostolus (Heb. II, }-4) docet derivari fidem et continuari in Ecclesia, dum inquit : Oum initium accepisset enarrari per Dominum, ab iis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis et portentis, et variis virtutibus et Spiritus Sancti distributionibus. Ubi tangitur et ratio formalis credendi, scilicet enarratio Domini; et (3^5) instrumentum publicum proponens, scilicet illi qui a Domino audierunt, et derivaverunt ad nos; et confirmatio extrinseca per miracula et portenta, non quaecumque, sed cum virtutibus et Spiritus Sancti distributionibus facta, Haec tria solum videmus reperiri in Ecclesia catholica, quia sola ipsa credit ministris Dei et Ecclesiae, et confirmationem habet per vera miracula. Utroque vero carent haeretici,

18. SECUNDO, ARGUITUR ex aliquibus locis Scripturae, quae totum judicium de veritate fidei ad Scripturam et ad legem reducit, non ad Ecolesiam. – Nam (Isa. VIII, 19-20) dicitur : Ifcunquld non populus a Deo suo requiret pro vivis a mortuis ? Ad legem magis, et ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux; ergo quando populus requirit aliquid circa fidem, non est remittendus ad Ecclesiam vel Papam, sed ad legem vel testimonium. – Item Christus Dominus ad probandum se esse Messiam remittit Judaeos ad Scripturam foJ&flJVlRSJSr) : Scrutamini v.

Scripturas, et Illae sunt quae testimonium -perhibent de me. St ipsi Judaei ad cognoscendum de Christo, non ad summum sacerdotem vel ad Synagogam remittebant, sed ad Scripturas, ut (Joa. VII, 52) : Scrutare Scripturas, et vide quia a Galilaea propheta non surglt; et (Act. XVII, 11) laudantur Beroeenses : quia quotidie scrutabantur Scripturas, si haec ita se haberent, et non recurrebant ad Ecclesiam vel Papam. – Denique, (Gal. I, S) dicitur : Si nos aut Angelus de caelo evangelizaverlt vobis praeter id quod evangellzavlnms, anathema sit; ergo Bi non potest Ecclesia aliquid amplius addere vel ponere, quam quod Jam est evangelizatum, frustra recurrimus ad ipsam in dubiis fidei. Et eodem spectat quod dicitur (Deut. IV, 2) : Non addetis ad verbum quod ego vobis loquor, nec auferetis ex eo, etc.; et idem habetur Deuteronomii XII. Ergo quaecumque Judicia Ecclesiae circa controversias fidei, vel aliquid addunt, vel non. Si non, ergo sufficit ipsa Scriptura, et superfluit Ecclesiae Judicium; si autem aliquid addit, facit contra hoo praeceptum Scripturae allatum.

19. RESPONDETOR ; haec omnia solum probare quod Scriptura est regula et norma, secundum quam debet fieri Judicium; non tamen quod sit Judex ipse qui in dubiis pronuntiaturus est, et confirmaturus fideles. – Ad prinum ergo testimonium, dicitur ibi moneri fideles ne quaerant aliquid a pythonibus et divinis, sed magis convertantur ad legem; non tamen per hoc excluditur Ecclesia et sacerdotes, per quos lex tradebatur et explicabatur, Juxta illud (Mat. XXIII, 2-3) : Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisael; quaecumque ergo dixerint vobis servate et facite; et (Mal. II, 7) t Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus. Sicut non valet hoc argumentum : in Scriptura dicitur quod debemus Deum amare, virtutes colere, vitia, usuras, adulteria fugere; ergo non debet esse aliquis gubernator vel princeps, qui ista admoneat, praecipiat vel castiget; consequentia omnino est nulla. Adde, quod in eodem capite paulo ante dicitur : Liga testimonium, signa legem in discipulis meis; ergo testimonium Scripturae signatur et ligatur in discipulis : et sic per ipsos nobis proponitur, et non aliter.

20. Ad secundum locum dicitur : eodem modo Christum remisisse ad Scripturas, tamquam ad canonem et regulam per quam probaretur fides de ipso, sicut modo etiac ex Scripturis agimus contra Judaeos et haereticos : sicut qui ip litibus recurrit ad legem, non negat J^dlcjan; neque e contra, qui ad Judicem provocat, legem non negat. Et similiter Judaei remittebant ad Scripturam ut ad regulam et legem, secundum quam debebat Judicari illa controversia de Messia, non ut ad Judicem : hoc enim pertinebat ad sacerdotes, qui et ipsi miserunt ad Joannem, ut interrogarent eum : Tu quis es (Joa. I. 19). Beroeenses etiam laudantur, quia Scripturas scrutabantur tamquam regulam et canonem veritatis; nec tamen vituperantur, sed etiam laudantur alii, qui in controversiis et quaestionibus de fide recurrerunt ad Ecclesiam et ad Apostolos (Act. XV, 2-3).

21. Ad ultimum locum ex epistola ad Galatas, respondetur quod Ecclesia non evangelizat aliud evangelium quam quod evangelizatum est, sed idem explicat; aliud est ergo evangelizare, aliud evangelium explicare; evangelizare enim praeter id quod evangelizatum est, est aliud evangelium condere : quod omnino prohibet Apostolus : explicare autem evangelium, est circa illius lntelligentiam melius se habere. Apostolus aut-em non dixit : si quis vobis explicaverit evangelium; sed : si qui8 evangelizaverlt; alias enim qui Ecclesiam non audierit, Jubetur haberi tamquam ethnicus et publicanus (Mat. XVIII, 17); at ipsi Apostoli in Concilium convenerunt ad determinandas (3^6) controversias de fide (Aot. XV). Eodem modo respondetur ad illa loca Deuteronomii t quod prohibet aliquid addere vel auferre ad verba legis per modum legis et Scripturae, non per modum declarationis : quae non est additio, sed explicatio. Prohibetur etiam addere aliquid vel auferre (etiam per modum explicationis) personis particularibus : non sacerdotibus et ministris, quos posuit Deus ad Judicandum ubi fuerit Judicium ambiguum (Deut. XVII, 8-I3). Denique, non addere seu auferre ad verba legis idem est quod integre servare legem, nec per excessum peccando, nec per defectum; non autem excluditur ibi explicatio in ambiguis et difficilibus quaostionibus.

22. ULTtMO ARGUITOR argumento quo familiariter haeretici utuntur : Nam anctori-

tas Ecclesiae est creata et humana, cum non nisi ex hominibus constat; ergo deficere potest; ergo quidquid ipsa declarat, ita manet in dubio sicut ante, quia falli potest; vel si creditur, non fide divinfi, sed humand creditur; ex alia autem parte, Scriptura est infallibilis; ergo magis ipsi credendum est, immo ipsi soli, et non Papae. Prima consequentia constat ex illo (Rom. III, 4) ; Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, id est, mendacio et deceptioni subjectus; ergo cum Papa sit homo, et Ecclesia multitudo hominum, omnes sunt deceptioni subjecti et errare possunt. - Confirmatur : quia fides est de invisibilibus; id autem quod Ecclesia nobis repraesentat et ipsa etiam Ecclesia, visibilis est; ergo neque de ipsa, neque de propositis ab ea, ost fides.

23- RESPONDETUR : in primis hoc argumentum rotorqueri in haoroticos. Nam si Ecclesiae credendum non est, quia ex hominibus, est, et ejus auctoritas est humana : ergo similiter, neque ipsis reformatis, aut eorum auctoribus Calvino et Luthero et similibus credendum est, dicentibus se reformatum evangelium praedicare ; quia homines sunt, et eorum auctoritas est humana; cur ergo ipsis credunt et non nobis ? - Dicunt ; quia ipsi tradunt purum Dei verbum, et non mandata hominum. - Replico : et unde constat quod purum Dei verbum afferunt ? nonne ex ipsorum dicto, quia sic ipsi affirmant ? Ergo possunt in hoc mentiri et falli, cum homines sint ; praesertim cum ex puro Dei verbo libros quos volunt admittunt, quos volunt rejiciunt. Deinde, cum tam multa in suis libris commentantur circa intelligentiam Scripturae et circa impugnationem catholicorum, et cum Ecclesiam non audiunt nec subjici volunt Petro ; unde innotescit quod praecipit purum Dei verbum ? Vel ea dicunt ut homines, vel ut Deus. Non ut Deus, ut de se patet. Si ut homines ; ergo in his quae contra catholicos dicunt, credendi non sunt. - Nos ergo respondemus Ecclesiam Dei, ejusque caput Romanum Pontificem posse considerari, vel ex propriis, vel ex his quae habent ex assistentia Spiritus Sancti et promissione Christi infallibili. Primo modo auctoritas ejus humana est et fallibilis, et conprehensa sub illa universali : Omnis homo mendax; sicut etiam prophetae et canonici scriptores deficere poterant ut homines, non prout regebantur a Spiritu Sancto. Secundo autem modo non potest Ecclesia deficere, nec modo humano operatur, sed Spiritu divino Juxta promissionem factam Petro : Non deficiet fides tua; ot Ecclesiae fundatae supra Petrum, quod portae inferi non praevalebunt adversus eam; et quod Ecclesia est columna et firmamentum veritatis; et quia Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem (joa. XVI, 13) : ergo excludet omnem falsitatem, scilicet in pertinentibus ad fidem et salutem. Quam assistentiam Spiritils Sancti cognoverunt Apostoli in Concilio congregati (Act. XV, 28), cum dixerunt : Visum est Spiritui Sancto et nobis, etc.; ergo quod videtur Ecclesiae, non videtur solum hominibus, sed etiam Spiritui Sancto.

23bis. Ad confirmationem respondetur : nos credere Bcclrniam esse visibilem, non quia credamus aliquid ut visibile, cum fides sit de non visis; sed quia in re visibili (qualis est collectio hominum ex quibus Ecclesia constat, et ejus caput qui est homo visibilis) 'credimus' non solum haberi naturalem et politicam auctoritatem, sed supernaturalem gubernationem et assistentiam Spiritus Sancti et gratias Sacramentorum et similia multa invisibilia, sine quibus Ecclesia non constat (licet homines qui Ecclesiam componunt, aliquid visibile sint); sicut credimus de Christo, quod sit homo visibilis, licet non visibilitatem credamus : sed quod illud visibile unitum sit divinitati invisibili. Et Sacramenta sunt signa sensibilia : et tamen credimus esse Sacramenta, et invisibilem habere virtutem.

JOANNIS A SANCTO THOMA, O. P.
CURSUS THEOLOGICI TOMUS PRIMUS
In quaestionem primam primae partis sancti Thomae

DISPUTATIO II.
DE SCIENTIA THEOLOGLE

ARTICULUS I

Quomodo inter se comparentur
fides, theologia et sacra doctrina,
et loquatur Divus Thomas.

1- at?? g RIMUM quod se offert investi¬gandum circa scientiam theoiogiae, est id quod pertinet ad ejus necessitatem : de qua agit Div. Thomas in hac quaestione (art. 1) sub nomine sacrae doctrinae. Cum autem theologia sit cognitio quae ratiocinatur de Deo, oportet concurrere ad ipsam, aliquam cognitio¬nem per modum principiorum, et ex eis aliam cognitionem educi per modum conclusionis : sicut in omni scienti& et in omni cognitione probativi requiruntur principia, ex quibus per consequen¬tiam infertur conclusio. Est autem differentia inter theologiam naturalem, quae est metaphy-sica, et theologiam Christianam, quod in theolo¬gia naturali quidquid cognoscitur de Deo, se habet per modum conclusionis et non per modum principii: sed effectus Dei, et creaturae, se habent per modum principii; eo quod non possumus naturali scientia ad Deum assurgere nisi ex creaturis, juxta quod dicit Apostolus (Rom. i, 20) quod invisibilia Dei per ea quce fada sunt, intel¬lecta conspiciuntur. At vero theologia christiana ita agit de Deo et veritatibus divinis, quod pro principiis assumit non creaturas, sed ipsum Deum et veritates divinas, ex quibus ratiocinando pro¬cedit. Unde necesse est quod in ista vita procedat theologia ex creditis : quia de Deo in se ipso non possumus cognoscere aliquid nisi per revelatio¬nem divinam, et non ex creaturis; de Deo autem in se, solum datur duplex revelatio : scilicet per visionem claram in patria, et per obscuram, qua¬lis est fides in via. Ex fide ergo sumit principia theologia pro hac vita, ad inferendum suas con¬clusiones, et ratiocinandum de Deo : ita quod fides respicit immediate revelata, theologia au¬tem illata ex illis, quae dicuntur revelata mediate seu virtualiter.

2. Ex his colligitur, quomodo inter se compa¬rentur fides, theologia, et sacra doctrina. — Nomine enim doctrinae (ut dicitur i Poster, c. I; et explicatur ibi a D. Thoma, lect. 1) intelligitur quaecumque cognitio probativa : quae in docente nominatur doctrina, in addiscente vero disci¬plina. Unde ad rationem doctrinae requiritur id quod ad probativam cognitionem: scilicet aliquid per modum principii inferentis seu probantis, et aliquid per modum conclusionis illatae et pro¬batae. Unde patet, quod nomine sacrae doctrinae intelligitur cognitio probativa ex revelatis: haec1 enim dicitur cognitio sacra; et ita quae per cogni¬tionem revelatam probantur, nomine sacrae do¬ctrinae intelliguntur, sive probatio fiat probabi¬liter, sive scientifice : ab hoc enim abstrahit. — 3. Nomen a autem fidei proprie non intelligitur

cd. Bekker 7«« •• »qq

Id est, revelatio.

a Ita omnes n Melius forte legeretur : nomine.

cognitio probativa, quae nomine doctrinae appellatur; quae enim fide tenentur, non probantur, sed revelantur a Deo, et testimonio ejus atque auctoritate tenentur, juxta illud (Mat. xvi, 17) : Quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meas qui in ccelis est; et ita fides respicit ea quae formaliter et immediate revelata sunt. — Nomine vero theologiae intelligimus, non solum doctrinam probativam in communi, sed proprie et in rigore scientiam ratiocinatam de Deo, ex his quae revelata sunt. Et ita respicit ea quae sunt virtualiter et mediate revelata, id est, ex formaliter revelatis deducta.

4. Sic ergo comparantur haec tria, fides, theologia, doctrina sacra, quod fides dicit cognitionem circa res divinas, ut immediate revelatas obscure; et sic praebet principia theologiae, et comparatur ad ipsam sicut lumen principiorum ad scientias naturales. Theologia autem est cognitio scientifica, seu certa, procedens ex formaliter revelatis, et inferens ea quae mediate [1] et virtualiter revelata dicuntur, tamquam deducta, et connexa cum revelatis formaliter. Sacra autem doctrina dicit quamcumque cognitionem probativam ex revelatis a Deo, etiam probabiliter, quamvis communi usu loquentium sumatur pro doctrina probativa certo et scientifice : et sic est idem quod theologia.

5. Ex his elicies, quid nomine sacrae doctrinae intelligat D. Thomas articulo primo, cum inquirit an sit necessaria praeter philosophicas disciplinas. Intelligit enim nomine doctrinae sacrae cognitionem probativam, et illativam conclusionum ex creditis per fideni; sed nomine doctrinae eam nominat, non scientiae seu theologiae, quia postea de ipsa probaturus est quod sit scientia (in art. 2). Unde non debebat supponere, quod postea debebat inquirere; sed nomine generico doctrinae usus est, ut universaliori modo probaret necessitatem theologiae ex genere suo. Quod vero nomine doctrinae intellexerit cognitionem pertinentem ad theologiam, constat: tum quia eam doctrinam quam dicit necessariam, appellat scientiam in argumento Sed contra ubia dicit « et aliam scientiam esse divinitus inspiratam », et (in solutione ad 2, ibi) « de eisdem rebus aliam scientiam tractare secundum quod cognoscuntur lumine divinae revelationis»; tum quia alias diminutus fuisset D. Thomas in quaestione in qua agit de theologia, et non de fide, nec de aliquo abstrahente a fide et theologia, praetermittere necessitatem theologiae, et agere de necessitate fidei de qua acturus est suo loco (id est, II-II q. 2, a. 3).

5bis. Nec obstat, quod ratio D. Thomae probat esse omnibus necessariam cognitionem finis ultimi, quae utique non per probationem habetur aut scientiam, sed per lidem; unde ergo infert S. Thomas necessariam esse theologiam, quia necessaria est cognitio finis ultimi? Ad hoc enim sufficit cognitio revelata per fidem, et ratio id probat; quia theologia non est omnibus necessaria ad salutem, sed sufficit fides : ratio autem D. Thomae probat de necessario ad salutem. — Respondetur : D. Thomam compendio et virtualiter probasse necessitatem theologiae ut est doctrina, ostendendo necessitatem cognoscendi veritatem supematuralem, quae non potest attingi per philosophicas disciplinas; nam hoc ipso quod nobis necessaria est aliqua veritas revelata, necessaria erit aliqua probatio et discursus circa illam : alias non posset declarari, nec defendi. Hoc ergo tamquam per se notum et facile reliquit D. Thomas, et solum probavit primum, in quo est difficultas, scilicet quod talis veritas revelata formaliter sit necessaria : inde enim probavit, quod etiam virtualiter revelata erit necessaria seu utilis. Ad rationem dicitur theologiam non esse praecise necessariam ad salutem, sed ad declarandam et defendendam fidem quae est necessaria ad salutem. Itaque ex necessitate fidei simpliciter probatur utilitas theologiae, et necessitas : non pro singulis eodem modo, sed pro communitate, et pro omnibus suo modo. Requiritur enim theologia pro omnibus, sed non ut exsistat in omnibus : sed in sapientibus, ut exsistens : in aliis, ut dirigantur a sapientibus; sicut pro omnibus requiritur gubernatio principis, in eo architectonice, in aliis ministerialiter et ut in regulatis.

[1] MG mediate : recte ii LCP immediate : mendose.

' Omnes : ibi : forsitan tolerabile.

ARTICULUS II

An requiritur ad theologiam fides supernaturalis ?

1. ^supponendum est ex Il-n, in materia de fide, quod de rebus divinis et supernaturalibus possumus habere fidem, non solum infusam et supernaturalem, sed etiam acquisitam et humanam; quia possumus credere rebus divinis propter motivum aliquod humanum acquisitum, sicut contingit in haeretico, qui discredendo aliquem articulum fidei, reliquos articulos credit fide humana seu acquisita : quia non innititur motivo divino, prout a Deo proponitur infallibiliter mediante Ecclesia, sed prout sibi videtur ex judicio proprio, quod est fallibile; sufficit autem ad fallibilitatem assensfls, quod ex aliqua parte, v. g. ex parte proponentis, possit dubitare de certitudine rei propositae. Similiter potest aliquis credere rebus divinis et supernaturalibus, non quia Deus dixit, quem non videt, sed quia sic accepit a parentibus vel audivit a sapientibus, quos videt : et tunc credit propter motivum naturale, scilicet auctoritatem humanam. Inquirimus ergo, an sufficiat ad veram theologiam cognitio rerum supematuralium habita per fidem humanam acquisitam, an vero requiratur habita per fidem infusam : ita ut ill& amissi, amittatur theologia.

lbis_ In hac difficultate est sententia P. Vazquez (circa art. 1, in dubitatione textus; et disp. 5, cap. 3), quod ad theologiam non requiritur assensus fidei supernaturalis et infusae, sed quod est scientia acquisita ex articulis humanS fide creditis. — Fundamentum potest esse triplex. Primo : quia in haeretico non manet fides supernaturalis; et tamen manet vera theologia; ergo theologia ex sua formali ratione non dependet a fide infusa. Majorem admittimus; et minor constat : quia assensus haeretici circa conclusiones theologicas non est opinativus, cum sine formidine assentiatur sicut antea : ergo non pertinet ille habitus ad opinionem : ergo est certus et scientificus, sicut antea. — Confirmatur : quia ex sola amissione fidei supernaturalis non potest destrui theologia quae erat in homine fideli, siquidem infidelitas non opponitur theologiae, sed fidei; et similiter si haereticus fiat fidelis sine alia mutatione intrinseca, habet theologiam sicut antea; ergo ille habitus theologiae manet idem in haeretico, qui erat in homine fideli. Antecedens probatur : quia theologia non sequitur naturaliter ad fidem, sed per discursum acquiritur; ergo ex eo praecise quod tollatur fides, non destruitur habitus theologiae, quja illi non opponitur infidelitas. Similiter, restituti fide, non immediate et naturaliter sequitur habitus theologiae; et tamen ille, qui ante in haeresi habebat theologiam, vere manet theologus; ergo signum est, quod habitus theologiae non fuerat amissus. — Si dicatur, quod in haeretico manet habitus theologiae quantum ad qualitatem et entitatem, sed non quantum ad statum et denominationem scientiae : Contra est: tum quia jam theologia secundum essentiam et essentialem certitudinem non pendebit a fide infusa : vel si dependet, mutabit essentialem rationem, cum illa certitudo mutetur; tum etiam quia haereticus mediante theologia elicit assensum circa conclusiones, quas non negat : ergo habet exercitium ille habitus sicut antea : ergo oportet assignare speciem tali assensui : non opinativum ‘, quia assentitur sicut ante : ergo scientificum; et sic frustra dicitur manere habitum quoad entitatem et non quoad statum, cum difficultas currat in ipso actu, in quo non possumus hoc distinguere.

2. Secundum fundamentum est : quia theologia nostra est scientia naturalis et acquisita, ut infra ostendemus; ergo oportet quod ratio ejus formalis sit acquisita et naturalis; sed ratio formalis scientiae sumitur ex principiis; ergo principia theologiae non sunt res creditae per fidem infusam et supernaturalem, sed per fidem acquisitam et naturalem, qua possumus uti cum volumus : ad fidem autem infusam indigemus auxilio supernaturali, quo utique non indigemus ad theolc^izandum. — Confirmatur : quia habitus principiorum causant 3 in nobis habitum scientiae; fides autem supernaturalis non causat theologiam; ergo non est habitus principiorum respectu illius.

Omnes : non opinativum... ergo scientificum; id est : non opinativus est iste habitus... ergo scientificus.

3 Ita omnes il Forte legendum : causat.

Major est certa, quia assensus conclusionis dedu¬ citur ex lumine principiorum, in quo radicatur tamquam in seminario scientiarum. Minor pro¬ batur : quia habitus supematurales non causant in nobis habitus naturales, neque sunt radix illo¬ rum; theologia autem est habitus naturalis; ergo non radicatur in fide infusa.

3. Tertium fundamentum est : quia theologia nostra est per se subalternata scientiae beatae; fidem autem solum requirit pro statu in quo non continuatur suae subaltemanti; ergo fides non deservit ut praebens principia per se theologiae, sed ut supponens illa, sicut etiam in aliis scientiis subaltematis quamdiu non continuantur subal- ternantibus, utuntur principiis suis, ut creditis et praesuppositis in altiori scientia : ad hoc autem sufficit quaecumque fides, quia sufficit praesup- poni quod dentur talia principia; ergo non est necesse ad theologiam ponere fidem supernatu- ralem, sed sufficit illa fides quae praesupponat dari talia principia supernaturalia in superiori scientii beatorum.

4. OPPOSITA SENTENTIA OMNINO TENENDA EST : quod scilicet vera theolo¬ gia requirat pro principiis ea quae sunt credita per fidem infusam; nec possunt ullo modo comparari inter se theologia haeretica et theo¬ logia catholica, etiam in his quae haereticus non negat — De hac sententia videri potest Magister Navarrete (hic, controv. 2), et Magister Gonzalez (disp. 1, conci. 2*) : et est coqimunis inter auctores, praesertim Thomistas. — Deduci¬ tur primo ex D. Thoma, qui (in hac quaest. art. 5) comparans certitudinem hujus scientiae cum aliis, dicit quod € aliae scientiae certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanae, quae potest errare; haec autem certitudinem habet ex lumine divinae scientiae, quae decipi non potest ». Et (art. 4) docet «theologiam extendi ad diversas scientias philosophicas propter rationem commu¬ nem, prout sunt divino lumine cognoscibiles ». Ergo ratio formalis theologiae sumitur ex lumine divino, habente talem certitudinem quod errare non potest : hoc autem solum convenit fidei divinae infusae, fides enim acquisita innititur principio et motivo fallibili; ergo non potest theo¬ logia in illo fundari. — Deducitur secundo ex eodem Div. Thoma, qui (in hoc art. 2, in argu¬ mento Sed contra) docet ex D. Augustino « theo- logiam esse scientiam, qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur»; et ibidem * docet theologiam nostram subordinari scientiae Dei et beatorum, in quibus habet suam infallibilitatem, et sic inniti principiis notis lumine superioris scientiae. Sed theologia, quae innititur fide acquisiti, qualis est in haeretico ex proprio arbitrio, non potest defendere aut roborare fidem catholicam : quia in modo procedendi opponitur regulae catholicae fidei; similiter cum innitatur fides acquisita motivo fallibili et creato, non potest per se subordinari et continuari lumini divino, quod est omnino infallibile. Ergo theolo¬ gia nostra non potest accipere principia ex fide acquisita.

n. 17

* in corpore

5. Deducitur tertio ex ratione : Quia variatio certitudinis et incertitudinis circa principia ali- cujus scientiae non potest non variare talem scientiam et corrumpere : ex principiis enim in¬ certis solum potest deduci habitus opinativus, utpote incertus; ex principiis autem certis per bonam consequentiam deducitur cognitio certa et scientifica, quae non est opinativa. Sed theo¬ logia nostra in catholico deducit conclusiones ex fide catholica, quae omnino est certa; in haeretico autem non est fides catholica, sed acquisita, quae incerta est. Ergo tales cognitiones theologicae plusquam specie differunt. Consequentia est nota, et minor est certa. Major autem ex eo constat : quia certitudo principiorum et incertitudo non potest non communicari conclusionibus, siqui¬ dem totum lumen et probatio seu manifestatio conclusionum ex principiis desumitur; lumen autem certum quale est fidei divinae, et lumen incertum qualis est fides acquisita, differunt plusquam specie : praesertim cum fides infusa sit supernaturalis ordinis, ista ordinis naturalis; ergo scientia quae innititur uni, et [quae] alteri, debe[n]t [1] distingui inter se plusquam specie. — Nec dici potest, quod etiam theologia fidelium non innititur fide infusi, sed solum acquisiti, quia communiter ad theologizandum non recor¬ damur fidei infusae, neque elicimus actum illius : Respondetur enim, quod licet non semper actu credamus fide infusi quando theologizamus, prae- suppositive tamen et virtualiter fide infusi cre¬ dimus : quia ex adhaesione et certitudine in nobis manente ex rebus creditis per fidem procedimus ad conclusiones : et saepe etiam eas reducimus

[1] Omnes : ergo scientia, qua: innititur uni, et atteri, debet distingui inter se, etc. : eadem quippe sententia, at tanti in dicendo brevitate ut oportuerit, ad obscuritatem tollendam, ali- quid suppleri.

ad loca Scripturae, vel definitiones Ecclesiae, quas per fidem infusam actu credimus. Quod si nec actualiter, nec praesuppositive credimus fide infusi, hoc ipso non procedimus theologice, quia nec certo et infallibiliter : quando autem sic procedimus, ut reducere possimus probationes ad fidem infusam et supernaturalem, licet actu non credamus, certo procedimus; sin minus, incerto et opinative.

d. supra, p. 349. "• «"*

6. Ad primum fundamentum in principio positum, negatur minor; et ad probationem respondetur assensum theologicum haeretici esse opinativum ex intrinseca ratione sua et motivo formali, licet non sentiat formidinem in ilio assensu propter adhaesionem pertinacem ad propriam sententiam ; non enim ipse credit rebus illis fidei quas non negat,ex motivo infallibili et universali, sicut fides catholica : sed ex proprio arbitrio, quia sic sibi videtur acceptandum unum et rejiciendum aliud. Unde etiam in his quae non discredit, non habet firmius motivum quam proprium arbitrium et proprium sensum, quod totum ab intrinseco est fallibile : licet ex adhaesione et pertinacia ad suum proprium sensum et arbitrium, sine ulla formidine videatur sibi assentiri, sive his quae credit, sive his quae discredit.

• cf. supra, p. 349, n. i">, Si dicatur

7. Ad confirmationem respondetur : aliquos juxta solutionem ibi * assignatam sentire, quod in haeretico non corrumpitur habitus theologiae essentialiter et intrinsece, sed quoad statum et denominationem : de quo videri potest Magister Navarrete (hic, controv. 3, § 2, ad 5 et 6). — Sed oppositum tenendum est : quia mutatio scientiae ex parte principiorum (penes certitudinem et incertitudinem, supernaturale vel naturale lumen) est mutatio essentialis et intrinseca, et non solum quoad statum accidentalem : quia est mutatio in ratione formali et specifica, quae desumitur ex diverso lumine principiorum. Unde non potest manere habitus theologiae entitative : sicut cadaver, quod veniente forma vivificatur. Nam theologia non est aliquid in substantia sua constans ex materia et forma, sed qualitas quaedam : quae amissd ratione essentiali specifica corrumpitur totaliter, sicut calor sublatA ratione ejus intrinseci desinit totaliter. Illa autem similitudo cadaveris, in fide mortua et similibus, tenet quando destruitur in eis aliquis ordo accidentalis superadditus perficiens, et quasi vivificans : sicut in fide ordo ad caritatem, qui accidentalis est, et statum perfectionis et ordinem ad finem ei praebet. Unde non est simile de virtutibus acquisitis : quia remota prudentia a qua diriguntur, adhuc potest manere virtus acquisita quoad entitatem habitds, licet non quoad statum virtutis. Dicitur enim, quod hoc ideo est, quia prudentia non praebet finem et rationem formalem virtutibus, sed determinat et applicat electionem medii hic et nunc in particulari : quod non pertinet ad rationem formalem sed ad exercitium virtutis, sicut influxus logicae se habet ad scientias. Esset autem simile, si mutarentur principia practica virtutum a quibus deducuntur v. g. synderesis : ea enim mutata, omnino mutarentur virtutes. Sic variatis principiis scientiarum, omnino variatur essentialis earum ratio, et non solum status. Unde potius admitterem, quod ablati fide in haeretico manent saltem ad breve tempus duo habitus theologiae specie diversi : alter qui prius erat ex fide catholica genitus et non statim corrumpitur ex ablatione fidei, alter qui ab haeretico generatur ex fide acquisita qua solum credit : quam quod admitterem unam et eamdem theologiam deservire catholico et haeretico; licet apparenter et similitudinarie videatur eadem, quia versatur circa idem objectum materiale, et secundum easdem species coordinatas; et videtur sibi firmiter adhaerere sicut antea, licet ex intrinseca ratione motivi haereticus firmus non sit in theologia.

8. Respondemus ergo : amisso habitu fidei in haeretico non amittitur per illam infidelitatem theologia formaliter et immediate, quia infidelitas immediate non opponitur theologiae, sed fidei: excluditur autem causaliter et mediate, quia remotis principiis removetur scientia quae ab illis dependet; et generatur habitus theologiae opinativus, vel erroneus, qui formaliter excludit theologiam veram. Cum autem restituitur fides in haeretico, non restituitur theologia immediate et formaliter, sed causaliter vel radicaliter : restitutis enim principiis certis, potest rursum elicere assensus certos et infallibiles circa conclusiones, et tunc generatur de novo vera theologia. Hoc autem facillime fit et quasi insensibiliter, quia licet fides tollatur aut restituatur haeretico, manent tamen eodem modo dispositae et ordinatae species in memoria : in quarum ordinatione est tota difficultas acquirendi scientias. Unde ilia ordinatione posita, seu non amissa, facile acquiritur scientia quantum ad id quod est luminis et certitudinis ex principiis deductae.

cf. sapra, p. 34* n. 2
•• art. 8, n. 3, sqq.

9. Ad secundum fundamentum.' latius dicemus infra **, ostendendo quod theologia sit scientia

naturalis et acquisita formaliter : licet radicaliter et virtualiter supematuralis sit, quatenus resolvit in principia supematuraliter credita, licet modo naturali et acquisito per discursum : et sic ejus ratio formalis non est aliquid pure naturale, sed radicaliter supernaturale, seu virtualiter revelatum, quod modo naturali per discursum deducitur. Unde non requiritur auxilium supernaturale ad eliciendum formaliter actum theologiae, quia naturalis assensus est; sed praesuppositive requiritur auxilium supernaturale, quia praesupponit actum fidei ad quem requiritur auxilium supernaturale : et ita ad theologiam non pertinet formaliter attingere articulos fidei, sed praesupponere, sicut scientiae praesupponunt habitum principiorum.

10. Ad confirmationem respondetur, quod habitus principiorum causat habitum scientiae non per se solum, sed mediante discursu ad quem principalius concurrit intellectus, deducendo tamen illum ex principiis (ipse enim habitus principiorum discursivus non est). Et hoc modo non repugnat quod habitus fidei concurrat ad habitum naturalem producendum, non quidem se solo, sed mediante discursu seu revelatione virtuali, quae ex his quae in fide formaliter revelantur deducitur; et sic in eo participati ve invenitur fides, quatenus praebet principia ad discurrendum : sed discursus ipse et assensus inde deductus, naturalis est.

11. Ad tertiam fundamentum * dicemus etiam infra ** tractando de subaltematione theologiae ad scientiam beatam. Interim dicimus, quod in scientia subalternata naturali, licet sufficiat praesupponere principia scientiae subalternantis, ut credita : tamen saltem debet certo cognoscere dari talem scientiam subalternantem, et quod principia haec quae praesupponit, illius scientiae sunt : licet nondum sciat illa probare et resolvere. Hoc autem non potest theologia nostra certo cognoscere nisi per fidem supernaturalem; quia quod ista principia, quae supponit et credit, sint a Deo dicta, et consequenter ab eo cognita evidenter et a beatis qui Deum vident : non potest certo haberi nisi per fidem supernaturalem; et sic non sufficit quaecumque fides, sed illa quae praesupponit certo talia principia pertinere ad scientiam Dei et beatorum.

• cf. supra, P- 35°. n- 3
art- on. 8, 14

ARTICULUS III

Utrum theologia sit proprie scientia ?

1 ' ''vrocedit difficultas tam de.theologia I—^ nostra viatorum, quae ex principiis -®- fidei deducit conclusiones, quam de theologia quae est in patria, quae deducit suas conclusiones ex his quae clare videt in Deo. Nam circa primam theologiam, deest evidentia quae requiritur ad scientiam; et si forte innitatur fidei acquisitae, etiam deerit certitudo. In theologia autem patriae deest discursus, quia eodem actu videtur Deus et res in Deo.

2. Propter haec derivatae sunt duce principales sententiae circa hanc difficultatem. — Nam quidam tenent theologiam non esse proprie scientiam, praesertim in nobis viatoribus. Ita Valentia (hic, q. 1*. puncto 3); Vazquez (disp. 4); Arrubal (disp. 2, c. 6); et Vazquez etiam negat theologiam beatorum esse scientiam, propter defectum discurstis. Molina etiam (in hac quaest. art. 2, disp. 1, conci. 2) licet theologiam dicat esse scientiam, eo tamen modo dicit esse quo fides, scilicet quia est cognitio certa. — Alia sententia tenet esse vere et proprie scientiam. Hanc sequuntur communiter Thomistae, ad hanc primam partem, quaest. 1, art. 2 : ubi videri potest Cajetanus, Bafiez, Zumel, Gonzalez (disp. 1*), Navarrete (contr. 4**), Cano (xn de Locis, c. 1).

•disp. 1, puncto 3, i 1

* coodus. 3
*' pri^r,im

3. Supponimus theologiam prout in nobis non esse evidentem, licet sit certa. Cujus ratio est, quia pro hoc statu theologia non resolvit in principia evidentia, sed solum certa, scilicet in veritates creditas per fidem; evidentia autem scientiae sumitur ex evidentia principiorum, in quae resolvit. — Neque obstat, quod in theologia datur evidentia de bonitate consequentiae et discursfis; vel quod etiam reducit conclusiones suas in illud principium : Quidquid Deus dicit, est verum. quod utique est principium evidens. Nam primum non sufficit ad rationem scientiae : siquidem non est evidentia veritatis, sed bonitatis consequentiae et formae arguendi; haec autem etiam potest inveniri in materia probabili et opinativa. Secundum autem etiam non sufficit: quia

theologia non resolvit conclusiones in illud principium tantum, sed [procedit] ex ipsis veritatibus revelatis, de quibus non constat evidenter quod sint a Deo dictae et revelatae. Imrao, licet hoc constaret, adhuc illae veritates non essent simpliciter evidentes in ratione sui, sed solum essent evidentes ut dictae seu testificatae : cum quo compatitur veritatem ipsam in se esse obscuram, ut latius tractari solet II-II in materia de fide. Quia tamen theologia nostra resolvit in principia certa (quia fides certissima est), ideo theologia ipsa est certa, sed non evidens.

4. DICO ERGO PRIMO : Theologia prout in beatis, vere et proprie est scientia. — Ratio est manifesta : quia illa theologia versatur circa conclusiones deductas ex principiis certis et evidentibus per bonam consequentiam; ergo est vere et proprie scientia. — Consequentia est certa : quia talis cognitio non est opinio, aut aliqua alia cognitio incerta : neque est cognitio principiorum, cum sit illativa ex principiis; ergo est scientifica : ad scientiam enim nihil amplius requiritur, quam quod sit cognitio certa et evidens per illationem. — Antecedens probatur : quia illa principia quze modo cognoscimus per fidem ex quibus inferimus conclusiones theologicas, in patria videntur clare per visionem gloriae; ergo utitur principiis evidentibus et certis beatus ad inferendas conclusiones, quas hic inferebat ex principiis creditis. Quod vero deducat illas conclusiones per consequentiam, patet : nam beati possunt loqui et illuminare alios de his quae vident in Deo, ut faciunt Angeli (sicut dicitur I P. q. 106, a. 1): illuminando tamen alios extra Verbum, quia ad videndum intra Verbum non possunt aliquem meliorare et illuminare in cognitione. Si ergo de visis in Deo possunt illuminare ad extra, etiam possunt consequentias et discursus formare extra Verbum, sicut ex aliis principiis evidenter notis. Ad haec : ad scientiam proprie et in rigore, non requiritur discursus formalis, et ex parte subjecti : qui est imperfectus; sed sufficit eminentialis, et ex parte objecti: sicut salvatur in Angelis, immo in ipso Deo, vera et propria scientia, sine imperfectione vel metaphora; unde dicitur (Rom. xi, 33) : O altitudo divitiarum scientice et sapientia Dei; et (CoL n, 3) : In quo sunt omnes thesauri sapientice, et scientia Dei; ergo sufficienter salvatur scientia et theologia in beatis, etiamsi non sit discursus formalis. Ac denique, scientia infusa in Christo etiam comprehendit theologiam qua deducebat conclusiones ex visione beata; et tamen illa scientia erat collativa de se quantum ad usum, licet non quantum ad acquisitionem, ut docet D. Thomas (III P. q. 11, a. 3); ergo potest salvari theologia cum toto rigore scientiae, cum discursu et consequenti&, in beatis.

5. DICO SECUNDO : Theologia etiam in nobis est proprie et substantialiter scientia, licet habeat statum imperfectum sicut scientia subaltemata, quamdiu non continuatur cum subalternante. — Haec conclusio sine dubio est de mente D. Thomae, licet Pater Arrubal (ubi supra *) velit oppositum esse ipsius sententiam : eo quod D. Thomas requirit ad rationem scientiae evidentiam, et ex eo negat fidem non [1] posse esse simul cum scientia, quia ista evidens est (ut patet II-II q. 1, a. 5). Sed mirabile est, quod D. Thomas quatuor locis tractet ex professo istam quaestionem an theologia sit scientia, et in omnibus resolvat affirmative, et ponat illudmet argumentum quo oppositi auctores ducuntur, illudque solvat : et tamen velint illi auctores dicere, quod de mente D. Thomae est quod theologia non sit scientia. Hoc autem constat ex D. Thoma in hac quaest. 1, art. 2; et in I Sent., q. 1 Prologi, a. 3, qu 2; et in I ad Annibald., Prolog, q. 1, a. 1; et in opusc. 70*, q. 2, a. 2, ubi ad longum videri potest; idque probat ex Augustino, xn de Trinitate**, ubi scientiam vocat theologiam : et ex illo (I Cor. vni, 7) : Non omnium est scientia; et solvit argumenta in contrarium, et specialiter illud de evidentia et resolutione in principia per se nota, quo oppositi auctores moventur. — Quod si dicas D. Thomam solum dicere quod theologia sit scientia, non simpliciter, sed secundum quid et cum addito : scilicet quod sit scientia subaltemata, quae non resolvit in principia evidentia : Respondetur nos etiam hoc ipsum dicere; sed tamen esse scientiam subaltematam non tollit quod sit vera scientia : sicut perspectiva, quae subalternatur arithmeticae; sed dicitur secundum quid quantum ad statum ex parte scientis quamdiu non continuatur cum subalternante, ut infra dicemus. Et quidem S. Thomas docet theologiam esse digniorem reliquis scientiis naturalibus (in art. 5), et esse

* "i "t: in | "P'

• id est: inBoet.de ..

c. 1 n. 3; pl +2, 1037

[1] MG non posse || LCP omittunt non, ct recte quidem, si ad comptioris locutionis leges attendas; sed mos est auctori nostro inveteratus poet verbum negare particulam negantem, plane superfluam, interponere : de quo agimus in Pncfatione.

sapientiam, et maxime sapientiam (in art. 6), quod est esse excellentissimam scientiarum. Quomodo autem stat, quod theologia sit maxime sapientia et dignior omnibus aliis scientiis, si solum est scientia secundum quid, et non vere et essentialiter, quia subalternata est? Nam si in sua essentia et specie, scientia non est, remanebit ergo habitus opinativus seu non scientificus; atque adeo non poterit esse dignior omnibus scientiis, si necdum ad rationem scientiae pertingit. Et si scientia subalternata essentialiter et vere non est scientia, erit ergo opinio vel aliquid simile; ergo non poterit continuari et perfici per scientiam subaltemantem, quae evidens est, recipiendo ab ea evidentiam.

6. Fundamentum autem hujus conclusionis duplici via sumitur. — Primo, dicendo quod de ratione scientiae non est evidentia, sed solum certitudo; nam Aristoteles in definitione scientiae non posuit evidentiam sed certitudinem, cum dicit quod « scire est cognoscere causam, ob quam res est, illius causam esse : et fieri non posse * ut aliter ^ res habeat». Et ratio est, quia per solam certitudinem, etiam remota evidentia, habitus ille innititur connexioni infallibili, et respicit veritatem infallibilem; ergo secernitur per hoc ab habitu opinativo, qui respicit veritatem fallibilem et contingentem, ideoque est habitus subjectus errori : quod est non esse habitum rectum, neque virtuosum in genere intellectuali. Habitus autem infallibiliter et certo procedens perficit intellectum sine periculo erroris, sed indefectibiliter : ergo cum rectitudine intellectuali; et consequenter virtus est intellectualis. Ergo cum theologia procedat cum certitudine (licet non cum evidentia), quia resolvit in principia fidei quae sunt certa, utique habitus ejus est virtus intellectualis; sed non est virtus per raodum artis vel prudentiae : cum possit aliquis esse optimus theologus, et nihil artis scire, neque esse prudens, sed peccator; similiter non est habitus primorum principiorum, quia procedit per consequentiam et discursum; ergo solum est scientia, vel sapientia : quia virtus intellectualis adaequate dividitur in ista quinque, sapientia, scientia, intellectus principiorum, ars et prudentia (ut patet l-II q. 57).

i Poster, c. a <k*'-5); 'd B^T7' *

7. Secundo modo ostenditur theologiam esse scientiam quia ex natura sua evidentiam petit, licet ex defectu subjecti non semper illam exerceat. Et hoc videtur conformius menti D. Thomae qui ad ostendendum theologiam esse sdentiam, semper recurrit ad evidentiam suorum principiorum; sed distinguit duplicem evidentiam : aliam resolutam immediate in sua principia : aliam praesuppositam factamque a superiori scientia, continuabilem tamen cum inferiori; de quo amplius dicemus (art. 3); et ex eo ostendimus in Logica (quaest. 26) quod scientia subalternata, etiam quando non continuatur cum subaltemante, est vera scientia ex parte rationis formalis talis scientiae; licet ex parte subjecti non habeat perfectum statum scientis, quia non resolvit usque ad principia per se nota. Cujus ratio et signum est, quia illa scientia ex natura sua postulat continuari cum scientia subalternante : alias ex natura sua non esset illi subjecta, nec per se postularet habere principia et evidentiam ex illa. Si autem id ex natura postulat, ergo manente su4 naturi! potest participare lucem a superiori scientia, quae utique lux evidens est et non obscura; ergo talis scientia subaltemata ex sua natura et ratione formali evidentiam postulat, sicut et continuationem seu illuminationem a superiori scientia.Quod si ex parte subjecti in quo talis scientia invenitur, non continuetur de facto cum scientia superiori, quia caret ilI4 subjectum : non propterea amittet rationem scientiae ex parte objecti et rationis formalis, quia ex vi illius semper postulat talem continuationem,

8. Dices : Deliciente tali continuatione, deficiet quoque scientia subalternata, nec manebit in ratione scientiae : quod est intrinsece destrui; sed solum habebit rationem scientiae quamdiu de facto continuatur cum scientia superiori a qua habet evidentiam; sicut si tollatur lumen principiorum, destruitur scientia, et si tollitur fides supematuralis, corrumpitur theologia, ut supra diximus : quia tollitur id a quo essentialiter pendent in suo iumine scientifico. — Sed contra est : quia ad scientiam subaltematam non spectat resolvere per se ipsam in principia evidentia superioris scientiae; sed talis resolutio fit per scientiam superiorem, etiam quando simul concurrunt in eodem subjecto; ergo scientia subaltemata solum ex natura sua petit evidentiam praesuppositam, et factam ab alia scientia, non vero per se illam facit; ergo etiamsi inveniatur

* Omnes : non potest ii Aptius duximus restituendum : posse; qu* lectio est tum originalis graeci, tum latlnarnm translationum quascumque vidimus,

in subjecto non habente scientiam superiorem, adhuc habebit evidentiam eo modo quo sufficit ad talem scientiam subalternatam : scilicet habe¬re illam praesuppositam, et factam ab alia scientia superiori (sive de facto communicetur eidem subjecto in quo est scientia subalternata, sive non) : quia ad ipsam non pertinet facere talem evidentiam, sed supponere ab alia factam; licet perficiatur magis intra suam lineam, ex eo quod in eodem subjecto concurrat cum scienti^ subal-ternatd evidentia illa facta a superiori scientia. At vero in scientiis non subalternatis si tollatur lumen principiorum, ita quod scientia non possit in illud resolvere, tolletur evidentia talis scien¬tiae; quia ejus evidentia non debet esse praesup-posita, sicut in scientia subalternata, sed debet resolvere in talia principia, et sublatis principiis non potest resolvere : et sic tollitur evidentia propria talis scientiae. In theologia autem, si mutetur fides, ex eo destruitur scientia : quia non habet certitudinem de principiis, quod con¬tineantur in scientia superiori; et ideo non mi¬rum, quod destruatur talis scientia ex defectu firmitatis et certitudinis qua subordinatur scien¬tiae superiori : quod non currit si solum remo¬veatur actualis communicatio scientiae subalter-nantis, et ejus evidentia a subjecto, dummodo praesupponatur certo dari in scientia superiori cui subaltematur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA

5». Primo arguitur auctoritate D. Thomae et Aristotelis : nam D. Thomas requirit ad rationem scientiae quod sit evidens, et non solum certa : si quidem docet non compati scientiam cum fide, ex eo quod scientia importat evidentiam, et fides obscuritatem (ut patet I-II q. 67, a. 3; q. 14 de Verit. a. 2 [et 9]; et II-II q. 1, a. 5). Si autem evidentia non esset de ratione essentiali scientiae, non esset incompatibilis cum fide : in certitudine enim non repugnant. Idem sumitur ex eo quod docet (in III D. 33, q. 1, a. 2, qL' 4), quod si esset aliqua scientia quae non posset resolvere usque ad principia per se nota, illa non esset univoce scientia neque propria : ergo cum theo¬logia non resolvat usque ad principia per se nota, sed solum credita, non erit proprie scientia. — Confirmatur .-quia secundum Aristotelem (1 Poster. c. 2) principium scientiae sumitur ex his quae per apprehensionem nota sunt, quod utique non con-venjt njsj sciendae evidenti; et actus proprius scientiae est demonstratio, quae secundum omnes philosophos debet esse evidens: nec ipsi cognove¬runt scientiam aliquam certam quae non esset evi¬dens, cum naturaliter dari non possit; ergo talis scientia si datur, non est univoce scientia cum ea quam tradiderunt philosophi et Aristoteles.

(tcxt. 5) Bekker 7' ».*N-

10. Respondetur : D. Thomam in illis locis loqui de scientiis perfectis, vel habentibus sta¬tum perfectum, quales sunt scientiae quae resol¬vunt usque ad prima principia, vel etiam subal-ternatae quatenus eis conjunguntur et continuan¬tur. Quod vero non loquatur de theologia, quam tamen sine evidentia docet esse scientiam, mani¬feste patet in illo ipso loco adducto ex II-II q. 1, a. 5, ubi docet scientiam et fidem non esse simul; addit (solutione ad 2) : « Ex principiis fidei aliquid ita probatur apud fideles, sicut ex prin¬cipiis naturaliter notis probatur aliquid apud omnes. Unde etiam theologia scientia est, sicut in principio operis dictum est. » Quod vero affer¬tur ex tertio Sententiarum : respondetur ex his quae diximus in Logica (q. 26, art. 3), quod si esset aliqua scientia, quae nec actualiter juxta statum suum, neque ex inclinatione secundum speciem suam postularet resolvere in principia evidentia (id est, neque immediate, neque me¬diate) : talis non esset scientia; subalternata autem, licet non immediate resolvat in principia evidentia, resolvit tamen mediate : id est, me¬diante scientifk superiori cui continuatur; et simi¬liter theologia, mediante scienti^ beati, cui ex sua intrinseca ratione continuari postulat. — Ad confirmationem similiter respondetur, quod prin¬cipium scientiae sumitur ex his quae per appre¬hensionem sunt nota, vel immediate, vel me¬diate : in scientiis quidem superioribus imme¬diate resolvendo in principia per se nota : in scientiis vero subalternatis mediate, scilicet me¬diantibus superioribus. Quod vero dicitur, quod actus scientiae est demonstratio evidens : respon¬detur verum esse, sed evidentia demonstrationis aliquando est immediate resoluta in prima prin¬cipia : aliquando mediate, et solum praesuppo-sita, quatenus fit mediante superiori scientia. Et licet philosophi non agnoverint certitudinem sine evidentia, non tamen absolute evidentiam requi¬runt, ut patet in definitione scientiae supra allata; et si requirunt illam, sufficit quod sit mediate praesupposita.

11. Secundo arguitur : theologiae desunt condiciones requisitae ad veram scientiam; ergo. — Antecedens probatur : Nam in primis deest

evidentia actualis, actu enim non nititur principiis visis, sed creditis, quia subaltemata est; et sic, actu non erit scientia. Unde D. Thomas negat scientiam subalternatam esse proprie scientiam quando non continuatur cum scientia superiori (ut patet, q. 14 de Verit. a. 9*). — Secundo, theologia tractat de singularibus et de contingentibus, ut de vocatione, justificatione, etc.; scientia autem est de necessariis et de universalibus. — Tertio, deest certitudo scientifica. Tum quia ad theologiam sufficit fides humana, quia solum requiritur fides non ut dans principia, sed ut praesupponens illa in superiori scientia beatorum : ad hoc autem praesupponendum sufficit fides humana, sicut in aliis scientiis subalternatis cum' credunt sua principia. Tum etiam, quia certitudo theologiae est certitudo fidei : qui enim illam negaret censeretur haereticus; ergo ejus certitudo plus est quam scientia, si quidem supernaturalis est et obscura, et sic pertinet ad assensum fidei.

12. Respondetur negando antecedens. — Ad primam probationem, dictum est quomodo evidentia competat scientiae subaltematae, quantum est ex ipsa specie scientiae : de facto autem mediante scientia superiori habet illam; unde non innititur principiis creditis, quia credita, sed quia praesupposita evidenter in superiori scientia. Nec locus ille D. Thomae affirmat scientiam subaltematam non esse proprie scientiam : hoc D. Thomas non dicit, licet ita citetur a Patre Arrubal (disp. 2, c. 6, n. 27). Verba D. Thomae sunt : « Ille qui habet scientiam subaltematam, non perfecte attingit ad rationem sciendi, nisi in quantumejus cognitio continuatur quodammodo cum cognitione ejus qui habet scientiam subalternantem. » Ubi Div.Thomas non dixit non esse proprie scientiam, sed non perfecte : quia videlicet non habet statum perfectum sciendi ex parte subjecti, licet ex sua specie et ex parte objecti scientia sit.

13. Ad secundam probationem, dicitur in primis quod theologia non tractat de singularibus formaliter ut singularia sunt, sed de quidditate eorum secundum se : quae tamen propter suam excellentiam in uno solo individuo facta sunt, sicut Incarnatio Christi, dignitas Matris Virginis, et similia; qua etiam ratione philosophia et astrologia tractant de sole et planetis, quae singularia sunt. Et similiter tractat de vocatione et justificatione, quantum ad suam quidditatem : non secundum exercitium in hoc individuo contingens et singulare. De aliquibus autem singularibus non quantum ad suam quidditatem, sed ut singularia sunt, agit theologia : non tamquam de subjecto principali, sed in exemplum pro moralibus, eo quod theologia etiam practica est; vel in auctoritatem eorum qui tradiderunt nobis Scripturas, ut affirmat D. Thomas (hic, art. 2 ad 2). — Nec obstat instantia Patris Vazquez, quod de aliquibus singularibus tractat theologia tamquam de subjecto principali, ut de Christo, et Beata Virgine, etc. Dicimus enim, quod de his tractat theologia non formaliter ut singularia sunt, sed de eorum quidditate secundum se : multa enim tractantur de quidditate illius unionis, et consecutis ad illam, in communi et non determinando solum hanc ut facta est in individuo (licet de facto solum in uno singulari inveniantur) : sicut philosophia tractat de sole. Denique, dici potest quod licet scientia naturalis et dependens a sensibus non agat de singularibus, quia contingentia sunt : tamen scientia quae descendit ex revelatione divina, cui etiam singularia infallibiliter sunt nota, non est inconveniens quod de aliquibus singularibus agat prout divinae cognitioni subsunt et ek revelantur.

14. Ad tertiam probationem, dicitur certitudinem theologiae non inniti fidei humanae, ut praecedenti articulo ostendimus. — Et cum dicitur sufficere ad scientiam subaltematam credulitatem humanam : respondetur non sufficere in scientiis naturalibus credulitatem de principiis subalternantis, nisi certo constet (saltem per experientiam) talia principia contineri in scientia superiori, quoad an est; licet non sciat quis sine scientia subalternante resolvere et reducere in illa. At vero nobis non potest constare certo, quod principia theologiae, etiam quoad an est, contineantur in scientia Dei et beatorum, nisi per fidem aut revelationem superaaturalem : ideoque non sufficit ad hoc fides humana. — Quod vero dicitur certitudinem theologiae esse certitudinem fidei : respondetur non esse certitudinem fidei formaliter, sed virtualiter et per consequentiam; unde qui negat illam non est formaliter haereticus, sed virtualiter : et praesumitur [1] talis, quia nullus praesumitur negare id quod est evidens sibi, sed id quod est fidei. Non ergo theologia innititur revelationi formali, sed virtuali.

[1] Qui oegat propositionem quae per amaequentiam evidenter legitimam deducitur ex praemissis de fide, praesumitur haereticus. Non enim prasumitur id negare quod sibi evidens est (id est, consequentiam) : oportet igitur neget• principium cui innititur propositio illata, id est praemissam de fide inevidentem.

ARTICULUS IV

Quanta sit certitudo theologicae conclusionis sine definitione Ecclesiae, vel cum illa.

1. CIRCA certitudinem conclusionum quas deducit theologia, distinguendum est : quia vel attinguntur ex solo discursu theologico, vel ultra discursum adjungitur illis etiam definitio Ecclesiae. — Si primo modo se habeat, est duplex sententia : quidam tenent, quod conclusiones evidenter deductae ex principiis fidei, etiam pertinent ad fidem, ut sentire videtur Magister Soto (n Poster. | q. 2) citaturque a Navarrete loco infra allegando. Eam etiam attribuit Scoto Moiina (I P. q. 1, a. 2, disp. 2) dum dicit eumdem esse habitum fidei et theologiae. — Aliorum sententia, eaque communior, est conclusiones sic evidenter deductas non pertinere immediate ad fidem, sed mediate : per se autem ad scientiam theologicam; de quo videri potest Magister Navarrete (tom. I, controv. 4, § 7) et nos agemus infra * (art. 7, conci. 1).

* cf. infra, art. 7, n- 6. sqq.

2. Si secundo modo consideretur certitudo theologiae, etiam variant auctores. — Nam Pater Vazquez (hic, disp. 5, c. 3) parificat declarationem Ecclesiae quando de fide aliquid declarat, ipsi demonstrationi theologicae; et-solum ponit differentiam quamdam nimis materialem : scilicet quod Concilium proponit id quod definit, ut credendum toti Ecclesiae : ratio vero theologica solum illis quibus talis consequentia evidens est. Ubi parificat definitionem fidei rationi theologicae ; potestque juvari ex adductis articulo praecedenti (argumento ultimo, probatione 31), quae ibi solvimus. — At vero Molina (hic, art. 2, disp. 1) cum aliis, quos citat et sequitur Pater Granados (hic, disp. 3, sect. 2, n. 13 *), tenent propositiones ab Ecclesia deductas et sic definitas ex vi deductionis, non esse immediate de fide, sed adhuc pertinere ad scientiam theologicam ut conclusiones : non autem posse esse principia theologiae. Ne autem aliquis haereat putans hos auctores negare propositiones ab Ecclesia diffinitas absolute loquendo non 3 esse de fide, distinguit Pater Granados duplicem modum quo Ecclesia procedit; nam si declaret aliquid tamquam immediate revelatum a Deo, sine dubio immediate pertinet ad fidem. Si vero definiat aliquid illatum ex principiis revelatis : hoc non pertinet ad fidem, sed ad conclusionem theologicam. Et ita non sunt principia theologiae, nisi quando primo. modo declarantur : eo quod Spiritus Sanctus non assistit Ecclesiae ut novas revelationes faciat; et sic si aliquid non est immediate revelatum a Deo, sed solum deductum per discursum, non potest illud Ecclesia facere tamquam immediatum de fide.

t cf. supra, p. 356, n. 11, y>/-fioetn. 14

• ct praesertim n. 18

3. Tertia sententia est, quod propositiones deductae evidenter ex principiis fidei, si ab Ecclesia definiantur, immediate pertinent ad fidem, et fiunt principia theologiae; nec amplius innituntur discursu : sed eorum certitudo est ex testimonio divino, per Ecclesiam proposito juxta infallibilem assistentiam Spiritds Sancti in definiendis rebus fidei. Hanc sententiam communiter sequuntur Thomistae, ut videri potest apud Navarrete citatum*, et Magistrum Gonzalez (hic, disp. 2**); et pro eadem sententia citat Granados (ubi t supra) Bellarminum, Vegam, Canum, Vazquez et alios.

• verius: controvers. 7.
•• praesertim conci. 3
t disp. 3. scct. 2, n. 12

4. DICO PRIMO : Certitudo conclusionis theologicae deductae per evidentem consequentiam ex principiis fidei, prout talis, non est immediata de fide, sed scientifica et theologica; immo certitudo theologiae, ut scientia est, solum innititur consequentiis evidenter deductis ; si enim solum probabiliter deducantur, est opinio. — Ratio est : quia omnis certitudo quae habetur per consequentiam et discursum, non est immediate assensus fidei; ergo id quod habetur per evidentem consequentiam, prout sic, non est veritas credita sed deducta : nec per immediatam testificationem certificata, sed per connexionem et consequentiam, quae semper inferior est certitudine immediati! fidei : tum quia participata est a principiis fidei, et sic minor illi

| Ita omnes; ita etiam dtatur Soto apud Navarrete || At revera legendum | Poster, q. 2, ad 7", § Circa materiam confirmationis (in Dialect. Aristotelis, Salmanticae 1574, fol. 91 r° coi. 1).

* Omnes : negare... non esse : de hac negante particula, utique superflua, consule Praefationem nostram.

tamquam quid participatum : tum quia discursus ipse innititur regulis syllogisticis, de quibus solo naturali lumine certificamur; et sic certitudo pendens a tali discursu aliquid minus habet, quam certitudo immediata fidei. Antecedens constat : quia lides nullo humano discursu innititur, sed testimonio Spiritus Sancti, et non solum quia sic nobis videtur, sed quia sic visum est Spiritui Sancto (ut dicitur Act. xv, 28); ergo assensus qui innititur discursui et consequentia: (quia sic nobis videtur et infertur), non est immediate de fide. — Confirmatur : quia theologia est habitus scientificus, ut probatum est; ergo non potest inniti consequentiae probabili, sed evidenti; ergo tunc solum theologia erit scientia, quando ex principiis fidei per'consequentiam evidentem procedit : et sic vel est negandum theologiam esse scientiam, nec ' distingui a fide : vel fatendum est, cum procedit ex suis principiis per evidentem consequentiam, tunc proprie esse scientiam distinctam a fide : principia autem ejus sunt veritates fidei.

5. Quod vero parificare videtur sententia opposita certitudinem conclusionis theologicae, definitioni Ecclesiae : omnino tolerari non potest. Etenim conclusio theologica deducitur humano discursu, et connexioni praemissarum de fide innititur : quae connexio naturali lumine disponitur et attingitur, non speciali assistentia Spiritus Sancti. Definitio autem Ecclesiae Iit ex speciali assistentia SpiritOs Sancti; et non innitimur illi quia nobis videtur tantum, et quia ex connexione lumine naturali deducitur, sed quia visum est Spiritui Sancto; ergo majorem certitudinem habet quam conclusio theologica, cui non assentimur quia visum est Spiritui Sancto, sed quia a nobis illata. Alioquin conclusio illata theologice non indigeret definitione fidei tamquam confirmante et tamquam regula suae certitudinis, si habet in se tantam certitudinem respectu theologi inferentis quantam definitio Ecclesiae; ergfa non superadditur aliqua certitudo ipsi theologo ex definitione Ecclesiae, et sic theologus sibi erit sufficiens regula in certitudine rerum fidei sine recursu ad Ecclesiam : quod esset perniciosissimus error.

Act. xv, 2«

6. DICO SECUNDO : Veritates, qu* definiuntur ab Ecclesia definitione declarativa fidei, quocumque modo id faciat Ecclesia, pertinent immediate ad fidem, possuntque esse principia in theologia. — Suppono duo : primum, esse in Ecclesia auctoritatem infallibilem ad declarandas et definiendas res fidei, qua: antea definitae non erant, ut tradi solet II->-II* in materia de fide, et aliquid diximus disputatione praecedenti (art. 3); nec de hoc est aliqua dubitatio apud catholicos. Secundum est Ecclesiam, vel posse definire veritates ipsas, qu<e ante per discursum et consequentiam deducebantur : vel posse solum approbare et acceptare aliquam consequentiam seu discursum tamquam legitimum et conformiorem rebus fidei; et tunc Ecclesia non definit, nec declarat rem esse de fide, sed approbat id quod in tali materia a theologis discurritur. vel tamquam probabilius acceptat : sicut in materia de infusione habituum, et aliis similibus, fecit Ecclesia \ Et in hoc casu non currit conclusio posita : quia solum loquimur de definitione declarativa fidei. Ecclesia autem quando sic declarat res de fide, supponit ante illam declarationem solum deductas esse per discursum; immo ad ipsam definitionem praecedere debet disputatio et inquisitio, quae per multas consequentias et illationes fit : sicut Apostoli, ad definiendum legalia non esse observanda, magnam conquisitionem seu disputationem fecerunt (Act. xv. 7); et tamen postea in decreto definitionis non posuerunt quia sic disputatum est : sed quia visum est Spiritui Sancto, et nobis. Ecclesia ergo in definiendo veritates transit a discursu et disputatione, qua inquirit an hoc sit contentum in Scriptura vel revelatione Dei, ad testificationem immediatam fidei : quia sic, inquit, visum est Spiritui Sancto; non quia sic discursum est.

cf. supra, P 338-343. n. 3 12

• cf. supra, p. 228. n. 12

Act. \v. 2S

7. Ratio conclusionis, prseter allatam, manifesta est : quia veritas ab Ecclesia definita tamquam de fide proponitur omnibus ut credatur, ita ut qui illam negaret esset hzereticus directe et formaliter; ergo talis veritas immediate est de fide, et non conclusio theologica. — Consequentia manifesta est : quia id quod proponitur ut credendum, ita ut oppositum sit hseresis, non proponitur ut credendum fide humana et fallibili, sed divina. Haeresis enim fidem divinam destruit, siquidem reddit infidelem; ergo id quod immediate destruitur per hteresim, fide divina tenetur. — Antecedens vero constat : primo, ex Concilio Constantiensi post sessionem xlv, in condemnatione articulorum Joannis Hus, ubi habetur : « Cum verum credat, quod illud quod sacrum

Mansi wvii. 1211

' Omnes : nec distingui || Intellige : et distingui negatio enim hic abundat. Vide Praefationem.

Concilium Constantiense approbavit et approbat in favorem fidei et in salutem animarum, quod hoc est ab universis Christi fidelibus approbandum et tenendum; et quod condemnavit et condemnat esse fidei et bonis moribus contrarium, hoc ab eisdem esse tenendum pro condemnato, credendum et asserendum. » Deinde, quia quod definitur ab Ecclesia proponitur omnibus tamquam dogma credendum, non ut illative seu per modum conclusionis deducendum : alioquin solum proponeretur theologis, non omnibus fidelibus; et oppositum damnatur ab Ecclesia tamquam haereticum, et ut tale anathematizatur; ergo talis veritas immediate pertinet ad fidem, et oppositum ad haeresim.

t ei n. 24

8. Respondet Pater Granados (ubi supra, ri. 231) conclusionem illam sic definitam posse sine discursu credi ob Ecclesiae testimonium, infallibiliter quidem propter auctoritatem Ecclesiae, sed non fide divina : quia non innititur immediate Deo revelanti; sicut de sanctis canonizatis multi probabiliter sentiunt eorum beatitudinem non credi fide divina, et tamen infallibiliter credi ob auctoritatem Ecclesiae, minori tamen gradu quam res fidei. — Sed contra : quia in primis si semel fatetur nos [1] assentiri illi veritati definitae sine discursu, jam extrahitur a ratione conclusionis theologicae, quae per discursum habetur : et sic ruit fundamentum oppositum, quia dicunt non pertinere ad fidem quia per discursum habetur. — Deinde, talis veritas sic definita innititur auctoritati divinae,'et non soltim auctoritati humanae et creatae ipsius Ecclesiae : quod manifestum est ex duobus. Tum quia Ecclesia non definit quia sic sibi videtur, sed quia sic visum est Spiritui Sancto : ut patet in forma decreti definitionis traditae abVApostolis (Act. xv, 28) : Visum est Spiritui Sancto et nobis; ergo si Ecclesia proponit veritatem illam ut visam Spiritui Sancto, nos non credimus illi propter solam auctoritatem Ecclesiae, sed propter auctoritatem Spiritus Sancti. Si autem Ecclesia definiret aliquid ex solo discursu suo, et non ex eo quod visum est Spiritui Sancto, non esset definitio fidei, nec obligarentur fideles ad credendum illi: et sic non loquimur in tali casu. Tum etiam quia, ut diximus, oppositum veritatis definitae est haereticum immediate et formaliter, quia immediate damnatum ab Ecclesia et contra dogma fidei, quia ut tale dogma declaratur ab Ecclesia; ergo res sic definita immediate est de fide : alias periclitatur judicium Ecclesiae, si declarando esse dogma fidei, non creditur de fide. Unde non potest Ecclesia aliquid definire, ex eo praecise quia per discursum theologicum deducitur, tamquam ex ratione formali (licet praecedat disputatio et discursus tamquam dispositio praevia, ad inquirendum an id contineatur in revelatione divina), sed quia visum est Spiritui Sancto, et consequenter quia revelatum immediate a Deo, licet nobis esset implicitum et occultum quousque per Ecclesiam declaretur. — Nec obstat exemplum de canonizatione sanctorum, quia ibi directe non proponitur nec definitur aliquid ut credendum, sed ut colendum : ad quod Ecclesia sufficientia habet motiva, ut definiat et declaret illum hominem esse dignum tali cultu. Quando autem determinat aliquam veritatem ut dogma fidei, determinat illam ut credendam auctoritate divina, et quia visum est Spiritui Sancto. Unde pro canonizatione sanctorum pie creditur assistere Spiritus Sanctus ne erret Ecclesia, ut dicit D. Thomas (quodlib. 9, a. 16), sed non est certum de fide (ut ibi dicit); in definiendis autem rebus fidei, est certum de fide assistere Spiritum Sanctum, et ex ejus infallibili directione procedere illam definitionem; unde assensus illius non innititur auctoritati humanae, sed divinae.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

9. Fere omnia argumenta reducuntur ad illa duo : quia veritates definitae deducuntur per discursum; et quia Ecclesia non habet novas revelationes ad faciendas res de lide.

9*». Arguitur ergo primo : Quia actus fidei est ille quo creditur aliquid quia Deus revelavit; ergo quidquid a Deo non est revelatum, non potest credi medio actu fidei. Sed propositiones de quibus loquimur non sunt immediate revelatae a Deo, sed ab Ecclesia declaratae deducendo illas per discursum. Ergo non attinguntur immediate per fidem,, sed solum mediate ut conclusiones theologicae. — Nec dici potest, quod per Ecclesiae definitionem veritas illa extrahitur a discursu, et ut immediata de fide proponitur. Nam contra est: quia Ecclesia non definit illam ut immediate revelatam, sed ut illatam ex principiis fidei; ergo etiam post definitionem Ecclesiae, illa veritas attingitur ut illata, et non ut immediata de fide.

[1] Omnes : rt0/1 : quod videtur intclligi non posse, plancquc repugnare opinioni Patris Granados. Igitur reponimus : nos.

— Confirmatur : quia Ecclesia non habet auctoritatem condendi sacram Scripturam, quia non habet Spiritum Sanctum sibi dictantem ne erret; ergo non omnia qua: dicit Ecclesia sunt de fide, ut patet in canonizatione sanctorum et aliis similibus, in quibus licet Ecclesia non erret, non tamen facit illa immediate de fide. Solum ergo habet auctoritatem declarandi et proponendi nobis ea quae alias sunt a Deo revelata, et hucusque nobis non proposita. Quae autem inferuntur ex principiis fidei, et sic proponuntur ab Ecclesia, numquam redduntur immediate revelata, sed semper manent illata; in quo differt a scriptoribus canonicis : nam quae ipsi etiam inferunt, et dictante Spiritu Sancto per discursum colligunt, ad fidem pertinent, ut multi discursus qui inveniuntur in sacra Scriptura.

10. Respondetur negando quod propositiones definitae ab Ecclesia non sint immediate revelatae a Deo : licet revelatio illa sit implicita et occulta nobis, et ideo per discursum attingatur, et eodem discursu Ecclesia disponat et praeparet ipsam inquisitionem veritatis; tamen cum venitur ad diffinitionem, discursus ipse et disputatio humano modo facta non est ratio definiendi et credendi. sed quia visum est Spiritui Sancto : non quidem de novo revelanti illam veritatem, sed occultam revelationem factam illuminanti, et manifestanti legitimum sensum occultum; juxta quod dicitur (Luc. xxiv, 45), quod Dominus aperuit sensum discipulis, ut intelligerent Scripturas, et ad hoc promisit Spiritum Sanctum Ecclesiae ut doceret illam omnem veritatem. Et sic per auctoritatem Ecclesiae veritas immediate revelata transit ab occulta ad manifestam, non a revelata mediate ad revelatam immediate [1] [: licet] quoad nos per discursum cognosceretur illa veritas, quamdiu non manifestabatur esse immediate revelata.

Act. xv, 28

joa. xvi. 13

11. Instabis : Cum Pontifex ipse definit, actus ille definiendi non elicitur ab habitu (idei, si quidem nondum creditur res illa, sed determinatur et proponitur ut credatur; ergo procedit ex discursu quo per disputationem inquirebatur, non enim apparet a quo alio lumine eliciatur; ergo quia visum est[2] discursui, definitur. — Respondetur : procedere ex peculiari instinctu et assistentia Spiritds Sancti qua mens Pontificis movetur, non ex vi discursfts ab aliis facti. Cum enim dicitur : Visum est Spiritui Sancto et nobis, ly et nobis non excludit actum cognitionis proprium : sed directum esse a Spiritu Sancto declaratur. Unde Div. Thomas (super Joan. cap. xi, lect. 7) dicit quod «ideoevangelista dixit Caiphae dignitatem, ut insinuaret eum instinctu Spiritus Sancti esse locutum », ut etiam affirmat 1I-II q. 173, a. 4; iste autem instinctus est quid imperfectum in genere prophetia:, quatenus a Spiritu Sancto mens vel lingua movetur, sed non semper illuminatur ut intelligat id ad quod movetur, ut locis citatis docet S. Thomas.

Act. xv, 28

12. Ad confirmationem respondetur : Ecclesiam non condere Scripturam, sed conditam explicare auctoritate et assistenti^ divina. Nec dicimus Ecclesiam reddere de fide omnia quae declarat, sed solum illa quae declarat ut pertinentia ad fidem : quod non facit in canonizatione sanctorum, juxta opinionem D. Thomae relatam, quae communior et probabilior est; quia Ecclesia non proponit canonizationem sancti ut rem credendam, sed ut personam colendam : acf quod sufficit, quod praecedant diligentiae cum certitudine practica et prudentiali; sicut etiam Ecclesia non potest errare in gubernatione et moribus dirigendis, licet ea quae ad mores pertinent non credantur. Qui vero tenent canoni^tionem sanctorum immediate esse de fide, consequenter etiam dicunt illam definitionem non pertinere ad discursum theologicum, sed ad fidem immediate.

13. Quod vero dicitur Ecclesiam non reddere immediate revelata ea quae mediate revelata sunt: respondetur verum esse quod si aliqua nullo modo sunt immediate revelata, neque implicite neque explicite. Ecclesia numquam proponit tamquam de fide : quia Ecclesia non ducitur solo discursu humano; bene tamen ea quae immediate revelata sunt, sed quoad nos erant adhuc occulta et discursu solo attacta, potest Ecclesia declarare tamquam de fide, ex assistentia Spiritfis Sancti. Scriptores autem canonici habebant assistendam Spiritfls Sancti non solum ad declarandam occultam revelationem, sed etiam ad faciendum et scribendum illam de novo; et ipsas etiam consequentias quas discursu deducebant, de fide reddebant : quia erant discursus dictati a Spiritu Sancto.

14. Secundo arguitur : Quia veritates quas Ecclesia definit, per eumdem discursum cognoscimus per quem Ecclesia eas deduxit et declaravit; ergo pertinent ad habitum discursivum,

[1] Suspicamur hic aliquid excidisse : idcoque inserendum licet aut quid simile.

[2] Omnes : quia visum et discursui.

qui utique est theologia : fides enim discursiva non est. — Antecedens constat: quia in praesenti non loquimur de veritatibus quas definit Ecclesia tamquam immediate revelatas a Deo, sed de illis quas definit ut deductas ex revelatis; ergo cum non aliter nos cognoscamus illas quam Ecclesia, consequenter cognoscemus illas ut deductas per discursum; qui autem non sciunt deducere, co¬gnoscent illas credendo esse deductas, non autem credendo immediate esse de fide. — Confirmator : quia qui credunt illis propositionibus, credunt in virtute illius syllogismi : Ecclesia non potest errare, et Ecclesia definit hanc veritatem; ergo ita est. » Assensus autem fundatus in hoc dis¬cursu non est fidei, quia fides non est discursiva. Ergo illae veritates non pertinent ad fidem imme¬diate. Qua etiam ratione aliqui volunt fidem generari in nobis per discursum : quia quidquid Deus dicit est verum; Deus hoc dicit; ergo hoc est verum.

15. Respondetur : Ecclesiam dupliciter pro¬cedere in his veritatibus. Primo, antecedenter ad definitionem, per inquisitionem et disputationem, quae sunt praeambula ad definiendum, nondum declarati veritate; et tunc per discursum illam cognoscit. Secundo, de facto definiendo tamquam de fide, et non pure approbando discursum fa¬ctura tamquam fidei conformiorem (hoc enim non est definire) : sed tunc definit, quando ex tota illa disputatione compertum est veritatem illam immediate contineri in Scriptura vel traditione; et tunc non definit per discursum, nec solum ex eo quod sibi sic videtur ex vi sui discursOs : sed quia sic visum est Spiritui Sancto qui illam veri¬tatem primo dixit, et postea manifestavit sic ibi contineri : non per novam revelationem, sed per novam manifestationem revelationis antea factae; ad quod habet Ecclesia assistentiam infallibilem SpiritAs Sancti. Unde fideles quando assentiun-tur illi veritati ut definitae ab Ecclesia, non assen-tiuntur ex vi discursAs theologici, sed ex ipso testimonio divino : quia sic visum est Spiritui Sancto; possunt tamen etiam discursum illum formare, quo primo deducta est illa veritas, modo theologico : et tunc non assentiuntur illi ut defi¬nitae, sed ut illatae theologice.

16. Unde colliges, quod in veritatibus fidei potest aliquid contineri virtualiter, dupliciter. Uno modo virtualiter illative tantum : et hoc pertinet ad theologiam quae habet pro objecto illata ex veritatibus fidei. Alio modo virtualiter implicite « : id est, quae in re revelata sunt et

• cf. disp. a, a. iv nn. 1, 3.4. Si a. 4, nn. 8, 10, 13, 15; a. 5, nn. 6, 8; a. 7, nn. 1, 7.

[1] Non defuerunt theologi qui existimaverint Joannem a Sancto Thoma hic in apertam incidisse sui ipsius contradictionem : dum ex una parte ubique • ponit ad fidem pertinere ea tantum quae immediate revelata sunt; et ex alia parte, in prxsenti loco admittit aliquid virtualiter (= mediate) implicite revelatum posse definiri ab Ecclesia, indeque immediate ad fidem pertinere. Ita v. g. R. P. Marin-Sola O. P. (V&volution homogene du dogme catholique, Parisiis, 1924, tom. 2. p. 23). — Re tamen ver^, in doctrina Joannis nostri (dummodo ejus verbis is tribuatur sensus qui auctoris est, non qui aliorum quorumcumque) omnia perfecte consonare possunt. Ad cujus rei evidentiam, duo animadvertenda occurrunt.—Primo : Joanncs a S10 Thoma sape, pnesertim in hoc articulo 4. vocem « implicitum » adhibet sensu omnino peculiari et determinato, ita ut idem sonet ac « occultum • (cf. art. 4. n. 8, post medium; n. 10; n. 13). Unde hscc esset, secundum auctoris doctrinam, divisio revelati :

Revelatum
- fortnaliter (seu immediate)
  - lexplicitum (seu manifestum)
  - \implicitum (seu occultum)
- virtualiter (scu mediate = conclusio theologica stricte dicta)

Secundo : si attente consideretur alterum oppositionis membrum, nempe revelatum « virtualiter illative tantum », adhuc manifestius apparet quo sensu intelligendum sit illud revelatum « virtualiter implicite »; significat enim aliquid non tantum virtualiter seu illative revelatum, sed etiam implicite, id est occulte imme¬diatum.

Quid autem sit istud formaliter occulte revelatum, jam non obscure innuitur locis citatis (id est art. 4, n. 8 in fine; n. 10; n. 13); pauca tamen arbitramur ad majorem elnodationem addenda. — Formaliter explicite revelatum dicitur id quod absque ullo ratiocinio, ex primo adspectu, statim ab omnibus, saltem doctioribus, dignoscitur in sacro textu vel traditione ecclesiastica contentum. Sed multo plura in Scriptura latent quam quod omnes in ea agnoscunt adesse : qua; quidem formaliter et immediate exsistunt in revelationis deposito, at plurimos aut saltem multos fugiunt, ita ut dubitare fas sit an reapse revelata fuerint : tales veritates igitur rcvelatx sunt, et quidem formaliter et immediate, at non adhuc manifeste, sed occulte et modo impli¬cito. Hujusmodi, v. g. sunt omnes Scripturarum clausulae quarum sensus (immediatus utique et litteralis) adhuc controvertitur. In exemplum adducamus verba Angeli Gabriel : «Ave, gratia plena. * De quanam plenitudine intelligenda sit angelica illa salutatio, olim dubitare licebat. Hdlic, post Ecclesia definitionem, scimus, ct quidem sine ratiocinio, immediate hanc plenitudinem comprehendere omnia puritatis ct gratis genera, etiam gratiam prsservationis ab originali peccato. Hoc quidem immediate erat in textu cvangelico, at non ab omnibus agnoscebatur : revelatum ergo erat immediate et formaliter implicite scu occulte. Immunitas tamen ab originali, etiam deduci poterat ex illo principio commu¬niter apud theologos recepto, quod Dei Genitrici tribuit omnes perfectionis ct gratia; modos qui dignitati Redemptoris et condi¬cioni passibilis humanitatis non officiunt. Ideoque ad privilegium immaculati conceptus etiam syllogizando pervenire fas erat : unde «conclusio theologica» poterat dici. Ergo ct virtualiter revelata. At non virtualiter tantum, sed virtualiter et implicite.

Quibus positis, facilis evadit, omninoque sibi cohaerens, senten¬tia Joannis a Thoma; quam hujusmodi esse censemus : c Aliquid potest in fidei veritatibus virtualiter tantum contineri-: tales sunt conclusiones theologicae stricte dictae, per illationem ct

intenta a Spiritu Sancto : sed nobis occulta, et ideo discursu attacta. Et haec potest definire Ecclesia, et declarare.

17. Ad confirmationem respondetur : illum syllogismum proprie non esse probativum, nec illi inniti assensum fidei tamquam rationi formali : sed solum ille discursus explicat in actu signato, id quod ipsa certitudo fidei in actu exercito facit; et talis syllogismus non magis probat seu manifestat veritatem, quam si non ponatur, sed sine illo immediate stat assensus lidei. Alias simili modo probari posset, quod prima principia cognoscuntur per discursum, quia possumus formare hunc syllogismum : « quidquid manifestatur per lumen principiorum est certum; sed quodlibet est, vel non est, sic manifestatur; ergo est certum; » « quidquid oculis video est certum; sed oculis video solem fulgere; ergo ita est. » Haec et alia similia non sunt discursus probativi, nec afferunt aliam distinctam manifestationem, quam si sine tali discursu res ipsa proponatur. Quare in vi talis discursus non accipitur nec probatur certitudo principiorum; nec similiter in vi discursOs propositi assentimur veritatibus fidei : sed ex eo praecise, quia Deus dixit, et Ecclesia proponit. Quod vero proponatur in forma syllogismi « quidquid Deus dicit, vel Ecclesia proponit, etc. », non se habet ut medium probativum, sed praecise explicat in actu signato, id quod ipsa propositio in actu exercito repraesentat.

ARTICULUS V

Utrum theologia nostra subalternetur scientice beatae, et maneat cum ipsa ?

[DE SUBALTERNATIONE THEOLOGIAE.|

1. Circa primum punctum de subaltematione theologiae divisi sunt auctores, tam antiqui quam moderni. Nam ex ANTIQUIS PLURES EXISTIMANT NULLAM DARI PROPRIE DICTAM SUBALTERNATIONEM theologi* nostrae ad scientiam Dei et beatorum. Ex antiquis tenent Scotus *, Aureolus **, Durandus t, et alii quos citat Cajetanus (I P. q. 1, a. 2); ex modernis Molina (bic, art. 2, disp. 3), Vazquez (disp. 6, c. 2), Arrubal (disp. 2, c. 8), Granados (disp. 6, n. 8).

* in i Sent. 'I- 3 prolojfi, M- 4 5 lateral.
** in i Sent. Prolog,
t »n i Sent. prolog. q. 7

1**. Fundamentum reducitur ad hoc : quia in nostra theologia non salvantur condiciones essentiales subaltemationis, nec accidentales; ergo non datur. — De accidentalibus constat, quia inter alias sunt duae. Prima, quod subjectum subalternatae addat differentiam aqcidentalem supra subjectum subaltemantis, ita quod sit aliud subjectum unius et alterius; theologia autem nostra non addit supra subjectum scientiae beatae, quia utriusque subjectum est unum et idem, scilicet Deus. Secunda est, quod scientia subaltemata probet suas conclusiones per demonstrationem quia, subaltemans autem propter quid; theologia autem non probat veritates suas probatione quia, cum non habeat experientiam illarum, et eamdem causam assignat nostra theologia et scientia beata circa veritates suas : ut si quaeratur propter quid incarnatus est Christus, utrobique respondetur propter salutem humanam. — Quod vero non salventur essentiales condiciones patet: quia essentia subaltemationis consistit in hoc quod inferior scientia accipiat sua principia a superiori tamquam ab e& probata, non autem resolvat usque ad principia; sed in theologia et in scientia beatorum sunt eadem principia et conclusiones, nec principia theologiae probantur in scientia beatorum; ergo. Minor probatur : quia theologia probat suas conclusiones ex ipso Deo obscure credito, beati autem easdem conclusiones in Deo clare viso cognoscunt; ergo utrobique procedunt ex eisdem principiis, et circa easdem conclusiones; non autem principia unius probantur ab alia, sed solum est diversus modus attingendi easdem veritates.

2. Secundo : scientia subaltemans et subalternata sunt compossibiles in eodem intellectu; sed theologia nostra et scientia divina non possunt

ratiocinium tantum attactz. — Potest tamen aliqua propositio per discursum theologicum attingi (ideoque virtualiter in deposito fidei contineri), qua nihilominus revelata sit immediate, sed latenter, implicite ct occulte, saltem pluribus theologis : cujusmodi propositio poterit dici virtualiter implicite revelata, id est: non tantum virtualiter, sed etiam immediate, at modo implicito ct nobis occulto donec ex definitione Ecclesia manifestetur ct extra dubium ponatur ista immediata revelatio. »

esse in eodem intellectu, quia scientia divina non potest esse in nobis, nec theologia nostra in Deo; ergo, etc.

3. Ultimo : quia theologia nostra non potest continuat i cum scientia beata (siquidem innititur principiis fidei, qua; manere non potest cum scientia beata); scientia autem subalternata, continuabilis est cum subalternante, et compossibilis illi; ergo, etc. — Si dicatur theologiam per se non inniti fidei, sed per accidens, quatenus supponuntur principia illa evidentia lumine beatifico, credita autem nunc per fidem : Contra est, quia si fides solum requiritur ut supponens principia, non ut praebens illa : ergo quaecumque fides sufficit ad theologiam, etiam fides humana : quia haec sufficit ad supponendum dari illa principia. Si autem fides praebet illa et non solum supponit, utique theologia nostra non potest manere cum scientia beata ; quia mutantur principia essentialiter, scilicet fides et visio clara.

4. Oppositam sententiam, scilicet subalternari theologiam nostram scientiae beatae absolute et simpliciter, id est, quoad essentiales condiciones, licet desint accidentales, tenent communiter Thomist.e (ad hunc art. 2) et ibi videri potest Cajetanus, Banez, Nazarius * et alii; Capreolus (q. I prologi, conci. 2), et ibidem Hispalensis f. Pro cujus sententiae explicatione supponendum est ex his quae diximus in Logica (q. 26), quod duplex est subaltematio, alia ex parte principiorum, alia ex parte subjecti. Ex parte principiorum. quando principia unius scientiae non possunt esse immediate per se nota, sed manifestantur per lumen superioris scientiae : et ita scientia inferior non resolvit immediate in principia per se nota, scientia vero superior sic. Et in hoc consistit essentialis et praecipua ratio subaltemationis, ut delarat D. Thomas (in I ad Annibald. prolog. q. 1, a. 1). Ex parte vero subjecti est subaltematio, quando subjectum unius est diversum et extraneum a subjecto alterius, illique subordinatur quia per principia superioris subjecti de eo manifestatur; et tunc requiruntur aliquae condiciones, ut subjectum unius scientiae subaltemetur alteri, quas citato loco explicavimus : v. g. quod subjectum inferioris scientiae addat accidentalem differentiam ad subjectum superioris, ut sic maneat extraneum ab illo, et non essentialiter illi subjectum (quod enim essentialiter est subjectum, se habet ut species sub genere : ad eamdem autem scientiam pertinet

• controv. 5, seu conlrov. 2 in art. 2" hujus quaesi, t Didac. Dm, nrchicp. hispalensis (Echarri 11,51); iVov. Dtfens. in \ Sent. Prolog, q. 1. a. 1. conci. 2

agere de genere et de speciebus sub eo contentis). Et similiter, quod scientia subalternata habeat distinctas passiones a subalternante. Item quod subalternata sciat quia et subalternans propter quid, etc. Sed tamen istae condiciones ad hoc requiruntur, ut possint principia superioris scientiae inferiorem illuminare : in hoc enim maxime relucet essentialis subaltematio scientiae. His positis :

5. NOSTRA RESOLUTIO EST, reperiri in theologia essentialem subaltemationem quae sumitur ex parte principiorum, licet non repedatur subaltematio ex parte subjecti, et secundum illas condiciones accidentales, quae, ut ostendimus (citato loco Logica), non requiruntur necessario ad omnem subaltemationem : praesertim quod scientia subalternans sciat propter quid, et subalternata quia; hoc ostendimus (ibi) solum dici de subaltematis mathematicis, non de omnibus absolute. — Haec est perpetua sententia D. Thomae, ut patet in hac quaestione (art. 2) ubi ponit dependentiam theologiae nostrae a Deo, non in eo solum quod scientia Dei revelat nobis principia fidei ex quibus conclusiones deducimus : sed in eo quod principia theologiae sunt nota lumine scientiae Dei et beatorum : ubi notificationem seu manifestationem horum principiorum, non autem revelationem eorum per fidem, reducit Div. Thomas ad scientiam superiorem. Et praesertim quia si loqueretur de revelatione fidei, non reduceret manifestationem principiorum nostrae theologiae ad scientiam beatorum : quia revelatio nostrae fidei non fit nobis a beatis, sed a Deo; ergo non loquitur Div. Thomas de dependentia a superiori scientia ut revelante tantum credenda, sed ut manifestante et probante principia theologiae : quod pertinet ad subalternationem. Item (in I ad Annibald. cit. art. 2) docet principia theologiae manifestari perfecte in patria, imperfecte hic; ergo reduxit Div. Thomas manifestationem principiorum theologiae ad superiorem scientiam : quod est subalternari illi.

revera : Prolog. q. i, a. i, ad 2

0. Et fundamentum hujus sententia ex eo deducitur, quia principia theologiae non solum sunt veritates quae de ipso Deo in se, ut de re cognita, habentur : sed etiam veritates quaecumque quae per fidem immediate sunt creditae, et pertinent ad diversa mysteria quae rationes et causas suas habent in Deo; ergo quoad talia mysteria seu veritates, potest theologia sumere probationem et manifestationem ex illa scientia, quae evidenter

cognoscit in Deo rationes et causas talium mysteriorum; sed scientia divina, et scientia beatorum id cognoscit; ergo talis scientia manifestat veritates aliquas, quae sunt principia in theologia: in scientia autem beata cum sint deducta ex rationibus divinis, se habent tamquam conclusiones. — Primum antecedens manifestum est: quia theologia habet pro principiis omnia quae immediate sunt credita per fidem, ex quibus deducit ea quae virtualiter et mediate revelata sunt: plura autem mysteria fidei quae immediate sunt revelata, procedunt a Deo et in ipso habent suas causas et rationes (ut Incarnatio, glorificatio, justificatio, Eucharistia, et similia); ergo veritas istorum mysteriorum evidenter manifestatur in eo qui videt Deum clare, et in eo cognoscit rationes et causas horum mysteriorum. Ex quo patet salvari in theologia veram et essentialem subaltemationem : cura verificetur quod principia aliqua theologiae, quae immediate sunt credita, habent causas et rationes suae manifestationis in scientia beata vidente rationes istorum mysteriorum in Deo.

7 £2 vero quae cognoscimus de Deo ipso in se per fidem, non probantur quidbm tamquam conclusiones in superiori scientia (v. g. mysterium Trinitatis, et alia similia quae pertinent ad Deum), sed tamen sunt ibi evidenter nota, et hic credita; in quo diversimode se habet theologia nostra respectu scientiarum naturalium in sua subalternatione : quia in scientiis naturalibus non potest verificari quod ipsa principia per se nota ipso lumine principiorum in superiori scientia, sint tantum credita, et non per se nota in inferiori : quia quod est per se notum lumine principiorum, omnibus est per se notum; et principia quanto sunt superiora, et ad scientiam superiorem pertinent, tanto sunt magis nota omnibus propter suam universalitatem. At vero in supernaturali lumine potest id quod est per se manifestum per modum principii in lumine superiori, illudmet .esse tantum creditum lumine inferiori per fidem. Unde multo melius salvari potest subalternatio, etiam respectu ejusdem subjecti, cum inveniatur idem subjectum cognosci obscure per fidem, et evidenter per visionem : unde subordinari potest lumen inferius et obscurum lumini superiori et evidenti, non quidem manifestando principia inferiora per probationem, sed per immediatam visionem. Salvatur ergo ex omni parte vera subalternatio in theologia : respectu quidem illorum principiorum, quae in Deo habent suas causas et rationes, quatenus in superiori scientia beata manifestantur quasi probative, eorum rationes videndo; respectu vero principiorum seu mysteriorum quae in Deo causas non habent, sed sunt ipse Deus, salvatur subordinatio, quatenus principia illa sunt hic obscure credita, ibi autem clare manifestata, non per probationem, sed in se ipsis immediate. — Quod vero dicitur esse idem subjectum, scilicet Deus : respondetur esse idem, sed non eodem modo cognitum, sed in una scientia obscure, in alia clare, secundum diversa principia vel diverso modo manifestata, ut explicatum est.

8. Ad fundamenta opposita. Ad primum respondetur : quod attinet ad condiciones accidentales subalternationis, dicimus illas simpliciter non requiri; et sic, licet desint theologiae, non tollitur vera et essentialis subalternatio, ut ostensum est. — Ad id vero quod objicitur contra condiciones essentiales subalternationis : respondetur non esse easdem conclusiones deductas per theologiam, et visas in scientia beata; nostra enim theologia deducit conclusiones ex rebus immediate revelatis per fidem, sive pertineant ac* ipsam divinitatem, sive ad mysteria procedentia a Deo, quorum rationes et causas beatus Deo videt; unde ad scientiam beatam solum pertinet cognoscere evidenter ea quae in theolo- se habent ut principia, quaedam immediate videndo ut objectum primarium suae visionis (scilicet quae pertinent ad Deum in se), quaedam ut secundarium objectum, quorum rationes et causas in Deo videt. Illas vero conclusiones, quas theologia nostra hic deducit, et tamquam virtua- !iter revelata cognoscit, etiam scientia beata non immediate videt : sed illative deducuntur ibi a theologia, licet cum evidentia principiorum a scientia beata visorum, et non sine illa,

d. snpra, p- 36*. D »“*

9. Urgebis : Cur non poterit beatus, non solum mysteria nostrae fidei in Deo cognoscere, sed etiam penetrare ipsas conclusiones quas nos deducimus illative : et sic attinget illas intra Deum, et habebit eadem principia, quae nostra theologia, et easdem conclusiones? Et saltem de ipsa scientia Dei non est dubium, quod omnia illa videt intra se; ergo in divina scientia eadem principia et conclusiones sunt, quae in nostra theologia, et sic non subaltemantur. — Respondetur : quod attinet ad scientiam beatorum, non omnia revelari eis intra Verbum, sed ex his quae in Deo clare vident, multa possunt per consequentiam deducere : et haec non pertinent ad scientiam

beatam, quae consequentias non deducit, sed omnia quae cognoscit, intra Deum videt; sed pertinent ad scientiam inferiorem, et extra Verbum. Quod si omnia illa quae per consequentias deducit etiam intra Verbum videat, talis cognitio non erit theologiae formaliter, quae est scientia inferior et extra Verbum : sed erit theojogiae eminenter; quod tamen non tollit quin formalis theologia deducat conclusiones suas extra Verbum per illationem, et de tali theologia nos loquimur in praesenti, et dicimus illam esse subalternatam scientiae beatae. In scientia autem divina dicimus non dari theologiam formaliter, sed eminenter : quia non habet [Deus] scientiam inferiorem et subalternatam, sed solum scientiam supremam, et intra se cognoscentem omnia.

cf. supra, p. 362, n. 2

10. Ad secundum respondetur : scientiam subalternantem, scilicet scientiam beatam, compati cum theologia nostra ex parte ipsius scientiae (ut statim ostendemus), licet ex parte statfls imperfecti quem hic habet nostra theologia, non compatiatur cum scientia beata; sicut etiam quaecumque scientia subalternata, quantum ad statum imperfectum, non compatitur cum scientia subalternante, in cujus continuatione perficitur. — Quod vero scientia divina repugnet simul cum theologia in eodem subjecto, non est ex ratione subaltemationis, sed quia divina est. Unde nec theologia nostra formaliter et proxime subalternatur illi, sed eminenter et remote : proxime vero scientiae beatae.

rf. infra, n. ia

Cf. supr:<, p. 363, n. 3

11. Ad ultimum respondetur solutione data, sjcut jam sUpra tradidimus. — Ad replicam respondetur, quod ad praesupponendum principia in scientia superiori evidenter nota, non sufficit quaecumque fides; sed oportet quod supponantur certo diri illa principia in tali scientia, licet demonstratio ipsa non constet isti quomodo fiat, sed solum credatur. Facile enim in quacumque scientia subalternata naturali, potest sibi constare quod talia principia contineantur in scientia subalternante : vel ex ejus communicatione, vel ex libris in quibqs continetur. Quod si scientia subalternata taliter'praesupponat illa principia, quod aeque facile illa negare vel affirmare potest: talis non habebit scientiam, sed meram opinionem. Sic qui fide supematurali non praesupponit principia theologiae contineri in scientia superiori, non procedit certo, sed mere opinative : quia non certo sibi constat dari talia principia. Et praesertim haereticus, qui proprio arbitrio ducitur, et quaedam principia recipit et quaedam non, et sic est dispositus quod cetera etiam neget, si sibi videbitur (siquidem proprio arbitrio ducitur) : talis caret scientia theologiae, nec potest continuari cum scientia superiori; tum quia plura principia negat; tum quia in his quae non negat, sic est dispositus ac si negaret, quia solum proprio arbitrio tenet illa. — Quomodo vero non mutetur theologia ex eo quod hic habet principia obscure credita, et in patria evidenter nota, hic autem praesupposita : dicemus puncto sequenti.

[DE PERENNITATE THEOLOGLE.]

12. Circa secundum punctum, an theologia nostra maneat in patria, non modica difficultas est: quia ex una parte si est scientia subalterna, postulat continuari et compati cum subalternante. Ex alia vero parte, scientia semel obscura et inevidens non potest claritatem induere, nisi mutetur intrinsece : quia claritas et obscuritas non sunt denominationes extrinsecae, sed affectiones intrinsece convenientes : unde non potest mutari de una in aliam sine intrinseca mutatione; constat autem theologiam modo esse obscuram; ergo non potest eadem reddi clara et manere in patria.

13. Propter hoc multi auctores tenent theologiam NOSTRAM IN PATRIA NON MANERE. — Ita sentit Pater Valentia (hic, disp. 1, q. 1, puncto 3*), et alii qui existimant theologiam nostram intrinsece esse inevidentem, nec subalternari scientiae beatorum, sed solum inniti fidei ut fides est: cum in patria non detur cognitio obscura.

• § 2

14. Oppositum communiter tenent Thomist.*, ut videri potest in Cajetano (hic, art. 2, § Quoad secundum punctum, in fine); Bafiez (ibidem, dub. 2 et 3); Navarrete (controv. 5); Gonzalez (disp. 1, n. 9), et alii. Et sumitur etiam ex D. Hieronymo (in epist. ad Paulinum) : « Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in caelis;» loquebatur autem de rebus pertinentibus ad sacram Scripturam, non ad scientias naturales *.

ep. 53 n. 9; PI- ri‹ 549

15. Fundamentum sumitur, tum a priori, tum a posteriori. — A posteriori : quia non minus de-

Omnes : non ad res : arbitramur nonnulla rerba hic deesse, qux conjiciendo, utcumque reparare conati sumas. Ideo ubi tegebatur res, posuimus scientias naturales.

pendent dona Spiritfls Sancti a iide, quam theologia acquisita; sed hoc non obstante, sapientia et scientia quae est donum, manent in patria, remoti fide; ergo etiam scientia theologiae acquisita. — Major manifesta est: quia virtutes theologicae se habent ut principia regulativa donorum Spiritus Sancti, ideoque digniores sunt quam dona, ut tradit D. Thomas I-II q. G8, a. 8, et videri potest II-II q. 8 et 9. ubi donum intellectfls et scientiae dicit versari circa res fidei penetrandas et judicandas, discernendo credenda a non credendis : ergo ista dona dependent a fide, tamquam a praebente sibi principia regulativa suarum veritatum. — Minor vero constat ex eodem D. Thoma, loco citato I-II (art. G), ubi docet manere dona Spiritfls Sancti in patria, sublatis imperfectionibus, et mutato statu. — Consequentia vero probatur : tum ex eodem Divo Thoma, I-II q. 67, a. 2, ubi docet manere virtutes intellectuales in patria, quarum praecipua est scientia theologiae; tum quia si ratio propter quam dicitur non manere in patria, est propter diversitatem principiorum (quia scilicet ibi non est fides, sed lumen gloriae), etiam ob eamdem rationem non maneret sapientia et scientia quae est donum, quia non manet fides a qua habent hic sua principia; et similiter ibi dona Spiritds Sancti habent claritatem et evidentiam, hic obscuritatem; ergo si haec non sufficiunt tollere identitatem donorum hic et in patria, cur tollent in scientia quae est acquisita?

16. A priori autem probatur haec sententia : quia licet actus semel obscurus non possit reddi clarus, quia est sic determinate elicitus cum tali modificatione et circumstantiis : tamen habitus qui de se inclinat ad evidentiam, participando illam ab alia scientia superiori, non repugnat quod aliquando propter aliquod impedimentum careat illU, et tamen remoto illo impedimento illam participet; sicut etiam virtutes morales possunt aliquando esse formatae a>prudentia, ad cujus directionem passivam ex natura sua inclinant, et tamen possunt carere tali formatione prudentiae, nec essentialiter entitative corrumpi: quia haec directio est participata, non ab ipsa virtute morali nata. Sic scientia subalternata, ex eo quod subalternata est, de se non facit evidentiam resolvendo usque ad prima principia, sed factam a scientia superiori participat; et sic licet evidentia illa principiorum sit ei connaturalis et ' participata, non tamen essentialis, quia per se non facit illam. — Et sic fit argumentum: Scientia subalternata de se est habitus inclinans ad participandum evidentiam a superiori scientia, non de se illam habens aut faciens; ergo adveniente illa evidentia, sine sui corruptione illam participat : et ablata ill& etiam potest manere idem habitus sine tali evidentia. — Consequentia patet : quia evidentia illa non nascitur ab ipso habitu scientiae inferioris : siquidem non pertinet ad ipsam resolvere usque ad prima principia, sed praesupponere talem resolutionem et evidentiam factam a superiori scientia; ergo talis evidentia solum convenit scientiae inferiori, ut praesupposita, et nata ex alia distincta scientid; et consequenter si conjungatur illi, etiamsi ex tali conjunctione aliquam perfectionem participet inferior scientia, quia tunc movetur a suo proprio et connaturali principio clare manifestato : tamen talis perfectio orta ex illa evidentid sic participata non destruit, aut constituit, scientiam inferiorem : sed solum perficit et format, ponendo in illa ordinem et continuationem ad scientiam superiorem sibi in eodem intellectu conjunctam, sicut formantur virtutes morales ex ordine ad prudentiam sibi conjunctam; sic evidentia praesupposita et participata a superiori scientia, non orta ex scientia inferiori, format et perficit scientiam inferiorem, non constituit.

• Ita omnes. Forte tegendum : ut.

17. Fundamenta opposit.e sententi.e ex dictis solvi possunt. Reducuntur enim principaliter ad duo. — Primum, quod jam supra insinuatum est : quia theologia nostra acquiritur ex principiis fidei, et per actus inevidentes; ergo intrinsece manet inevidens, et sic non potest fieri evidens nisi intrinsece mutetur : quia evidentia et inevidentia semper sunt aliquid intrinsecum in scientiis, cum pendeat hoc ex principiis a quibus essentialiter pendet quaelibet scientia. — Ei confirmatur in actibus ipsis : quia non potest intelligi quod actus inevidens fiat evidens, stante eadem entitate actfis; ergo neque habitus : quia non minus intrinseca est tendentia in objectum in habitu, quam in actu : ex ipsa autem tendentia sumitur claritas vel obscuritas.

18. Secundum fundamentum est : quia nostra theologia est habitus acquisitus et naturalis; ergo non potest inclinare in evidentiam supematuralem, et ad continuationem cum lumine gloriae, neque perfici ab ipsa. — Antecedens a nobis admittitur et infra ostendetur. — Consequentia probatur : quia theologia non potest acquiri ex assensu luminis gloriae, sicut acquiritur ex assensu fidei; et sic non potest participare ab illo cla-

ritatem, sicut ab ista certitudinem et obscuritatem : quia habitus naturalis et acquisitus non potest evidentiam supernaturalem habere, nisi utendo lumine et medio supernaturali ad talem evidentiam; habitus autem acquisitus et naturalis, improportionatus est ad tale lumen et medium, estque illi indebitum, utpote supematurale; ergo non potest ex natura sua inclinare ad continuationem cum tali lumine, sicut ex natura sua inclinat scientia subalternata ad suba!ternantem : sicut etiam virtutes morales acquisitae non inclinant ad hoc ut formentur a virtute supernaturali. — Confirmatur : quia veritates deductae in theologia, quando evidenter apparent principia ejus, sub nova claritate et luce apparent quam antea, scilicet sub evidentia supernaturali; ergo tali claritati objectivae debet correspondere nova virtus ex parte habitOs, quae ante non correspondebat : siquidem proportionari debet' objectum illustratum cum habitu tendente in illud- — Confirmatur secundo / quia si daretur theologia per se infusa et evidens, sine dubio distingueretur specie a nostra acquisita; sed illa infusa non aliter haberet evidentiam, quam deducendo conclusiones ex principiis evidentibus lumine gloriae; ergo si eodem modo deducit nostra theologia illas quando est in patria, etiam erit distincta specie a nostra acquisita.

19. Ad primum respondetur : theologiam nostram acquiri et generari per actus inevidentes, inevidentia se tenente ex parte subjecti et per accidens conveniente illi, non se tenente ex parte ipsius scientiae et rationis formalis ejus. Nam ratio formalis intrinseca scientiae sumitur ex resolutione quam talis scientia facit in sua principia. Ex vi autem talis resolutionis petit tendere in principia evidentia ratione alterius scientiae, non autem ratione propriae resolutionis manifestae 2. Quod si desit scientia illa superior manifestans, non redditur scientia inferior obscura et inevidens ab intrinseco, et ex vi propriae resolutionis : sed per accidens, ex defectu superioris scientiae quae in tali subjecto non est. Quare negamus scientiam subalternatam, et theologiam ipsam, esse intrinsece et essentialiter, id est, ex vi ipsius rationis formalis, evidentem et inevidentem : sed solum participative et praesuppositive, ex ratione subalternantis quae probat illa principia; scientia autem inferior non probat, sed supponit probata. Dicitur enim intrinsece et essentialiter convenire evidentia, quando ex vi ipsius luminis et rationis formalis scientiae fit resolutio usque ad principia per se nota, a quibus essentialiter pendet manifestatio et evidentia conclusionum. Dicitur autem fieri participative et praesuppositive, quando lumen aliquod non est ita efficax quod possit ipsi resolutione a se facti pervenire usque ad principia per se nota : sed indiget subjici et subordinari alteri scientiae, quae illam resolutionem perficiat ; et ad scientiam inferiorem solum pertinet praesupponere illam, non autem facere : et hoc vocamus extrinsecam evidentiam, id est, praesuppositam, et factam.ab alia scientia, non ex propria resolutione usque ad prima principia ortam. — Et cum urgetur, quod esse evidens vel inevidens, non est denominatio extrinseca in habitu vel in actu : respondetur non esse denominationem extrinsecam, quae nihil omnino ponat in scientia inferiori (sicut esse visum in pariete) : sed esse respectum et subordinationem ipsius scientiae subaltematae, et dependentiam ad subalternantem, ut ex qjus illuminatione et conjunctione perficiatur scientia inferior, prohando ejus principia quae solum praesupponebat: sicut ex illuminatione Angeli superioris perficitur scientia Angeli inferioris, et ex conjunctione majoris scientiae, minor; sed quia haec perfectio et illuminatio non nascitur ex propriis et intrinsecis talis scientiae inferioris, sed praesupponitur facta a scientia superiori, dicitur ei extrinseca, id est, ab alia facta, quae probat talia principia; vere tamen, ex tali probatione, perfecta redditur talis scientia inferior per conjunctionem et habitudinem ad sua principia, prout sibi manifestata et probata; sicut etiam aliae scientiae habent evidentiam deductam ex alio habitu, scilicet ex habitu principiorum, factam 3 tamen a se per resolutionem in prima principia : subaltematae vero scientiae id faciunt non per se, sed per prohationem factam a subalternante.

20. Ad confirmationem respondetur, quod tam habitus quam actus scientiae subaltematae conveniunt in hoc, quod uterque est evidens evidentia praesupposita in scientia superiori, non a se fact4 et resoluta. Est autem differentia, quod habitus solum est actus prunus, habens indifferentiam ad procedendum cum tali applicatione evidentiae superioris, vel sine illa : quia actus primus de se solum est applicabitis non de facto applicatus, et potest hoc vel illo modo applicari.

' MG debent: mendose ti JXT debet: recte.

a Ita omnes || Forte legendum : manifesta. — * Omnes: facta.

At vero actus secundus determinate applicationem importat, quia jam de facto est exiens a suo principio. Unde actus semel evidens, etiam evidentiA praesuppositA et applicati ab alio, non potest reddi inevidens : quia non potest applicatio sua jam facta, et exitus a suo principio sic manifestato et probato, tolli.

21. Ad secandam respondetur, quod licet theologia nostra sit habitus acquisitus, non tamen oritur ex principiis acquisitis, sed infusis et supernaturalibus; et sic respicit pro objecto res virtualiter et mediate [1] revelatas. Unde talis scientia bene potest continuari et perfici ab evidentia supematurali, eo quod per se pendet a principiis supemdturalibus: et ita sub revelatione virtuali procedit, licet formaliter sit naturalis et acquisita. Unde motivum ejus non est pure naturale, sed originative et radicaliter supematurale; et ideo continuabitis est cum lumine supematurali claro, et in illud inclinat ex natura sua, secundum quod ex sua natura petit principia supernaturalia, sive fidei in via, sive luminis gloriae in patria. — Et ad probationem consequentiae dicitur, quod etiam ex lumine gloriae potest acquiri theologia, deducendo per consequentiam veritates aliquas ex his quae in visione Dei clare videntur : licet hoc communiter non accidat, quia vel praecedit visionem gloriae theologia nostra acquisita in via ex fide, sicut et ipsa fides : vel in ipsa patria infunditur theologia non habenti illam, non autem acquiritur; de se autem non repugnat acquiri, si beatus, sicut modo continuat scientiam theologicam et consequentias per jllam illatas, ita primo faciat illas et generet sciefitiam. — Et cum instatur, quod habitus naturalis acquisitus non potest uti lumine et medio supematurali claro : respondetur id esse verum de habitu naturali acquisito, quod ex omni parte naturale est, tam ex parte principiorum quam ex parte acquisitionis, et sic non est radicaliter supematurale; at vtero habitus theologiae radicaliter est supematuralis ex parte suorum principiorum, licet formaliter sit acquisitus. Unde sicut utitur lumine supematurali fidei ad accipiendum sua principia, ita potest uti lumine evidenti si praesupponatur. Neque est simile de virtutibus moralibus acquisitis, quia istae non originantur a motivo supematurali, tamquam a principio essentialiter specificante, licet possint a supernaturali virtute dirigi (v. g. a caritate) tamquam ad finem extrinsecum; theologia autem nostra respicit principia supernaturalia tamquam essentialia et specificativa, siquidem non habet aliam rationem formalem, quam procedere ex revelatis a Deo : et sic per se habet uti lumine supematurali, tamquam principio.

22. Ad primam confirmationem respondetur, quod quando objecta apparent evidentia per novam lucem non factam ab ipsa scientia et per ejus resolutionem, sed praesuppositam et factam a superiori scientia, tunc non exigitur novus habitus scientiae inferioris; quia semper salvatur idem formale motivum, scilicet tendere in conclusiones deductas ex principiis manifestatis per superiorem scientiam : et solum est variatio quaedam extrinseca in hoc quod talis scientia superior sit in eodem subjecto in quo scientia inferior : ex cujus conjunctione perficitur scientia inferior, habendo evidentiam suorum principiorum non solum praesuppositam, sed etiam applicatam sibi. Quando vero objecta illuminantur novA luce et evidentiA ortA ex ipsomet habitu inferiori, et per resolutionem* ab ipso factam usque ad prima principia, non autem praesuppositam in scientia superiori : talis illuminatio novam rationem formalem petit, et consequenter distinctum habitum.

23. Ad secundam confirmationem respondetur, quod si daretur theologia per se infusa, in duobus differret a nostra acquisita vel per accidens infusa. Primo, quod theologia infusa per se deberet immediate resolvere in principia per se nota, non autem id prSesupponere ab alia scientia factum : ita quod immediate ex natura sua postularet oriri ex lumine gloriae per revelationem supernaturalem. Secundo, quod veritates ipsae non solum supematuraliter cognoscerentur, sed etiam ipsa connexio et consequentia illativa supematuraliter deberet esse nota, et non lumine naturali acquiri. Unde theologia per se infusa vix potest reperiri formaliter extra visionem Verbi, sed intra ipsam : sed haec est theologia eminenter, non formaliter; nisi detur aliqua scientia vel revelatio extra Verbum, per se et essentialiter connexa cum lumine gloriae, et non cum alio lumine, ut evidenter versetur circa ipsum Deum et conclusiones illatas ex illo clare viso.

[1] Omnes : immediate : quam lectionem quomodo retineamus. omnino non videmus.

ARTICULUS VI

Utrum theologia subalternetur principiis naturalibus, ex quibus demonstrat.

1. "W""vlures ex demonstrationibus quae fiunt I—^ in theologia, deduci solent ex una prae- -*· missa, de fide, et altera lumine naturali nota, ut est in illo vulgari exemplo:« omnis homo est risibilis; Christus est homo; ergo Christus est risibilis; » ubi conclusio dependet ab illa praemissa naturalis ordinis «omnis homo est risibilis »; et tunc est difficultas in duobus. Primo, an talis conclusio respiciat utramque illam praemissam ex aequo, ita ut lumen naturale etiam influat per se directe in illam conclusionem : atque adeo, remota praemissa naturali, et utraque posita de fide, mutetur etiam lumen et assensus talis scientiae. Et secundo est difficultas, an hoc sufficiat ut subalternetur theologia ad scientiam naturalem, cujus est illa praemissa.

2. Circa primum, aliqui auctores existimant in theologia assensum ortum ex duabus praemissis de fide, esse distinctum specie ab eo qui oritur ex altera praemissa naturali: et consequenter praemissam naturalem influere ut principale principium et ex aequo influens cum principio de fide, siquidem specifice mutat assensum et lumen illius. Ita sumitur ex Molina (hic*, art. 3, circa finem disputationis), et sequitur Pater Granados (hic, disp. 8).

* disp. 3

3. Circa secundum, est sententia Patris Vazquez (hic, disp. 7, c. 5), et subscribit Pater Granados (disp. 6, n. 8, in fine), theologiam subalternari aliquo modo illi scientiae naturali a qua sumit principia, v. g. philosophiae morali in conclusionibus moralibus deducendis. Cui in hac parte contradicit Arrubal hic (disp. 2, c. 10), ubi docet theologiam nullis scientiis subalternari.

4. Supponendum est id quod diximus prazeedenti articulo* de duplici subalternatione : altera ex parte principiorum : altera ex parte subjecti, quando est extraneum et diversum a subjecto scientiae superioris. Et advertendum, quod non facit subalternationem simpliciter hoc quod est mutuari aliquod principium ab aliis scientiis, ad procedendum ex illo tamquam ex principio extraneo et mutuato. Ratio est, quia subalternatio propria et simpliciter, requirit quod aliqua scientia ex propriis principiis et intrinsecis non possit resolvere in principia per se nota : sed pro evidentia suorum principiorum necessario debeat recurrere ad aliquam aliam scientiam, quae talem evidentiam faciat. Si autem utitur principiis aliarum scientiarum tamquam extraneis et mutuatis, et in illis solum recurrit ad scientiam extraneam pro illorum evidentia : non manet subalternata intrinsece; quia quantum ad propria et intrinseca principia non accipit evidentiam ab alia scientia, sed solum quoad principia extranea. Et ex hoc judicanda est subalternatio propria et intrinseca : scilicet an inveniatur in principiis intrinsecis et propriis alicujus scientiae, an solum in externis et mutuatis; praeterquam quod scientia subalternata non utitur principiis aliarum scientiarum, sed conclusionibus : assumit enim principia quae probantur a scientia superiori tamquam conclusiones, non autem principiis superioris scientiae utitur resolvendo usque ad principia per se nota.

* cf. supra, p. 365, n. 4

5. DICO ERGO PRIMO : **Principia naturalia non assumuntur a theologia tamquam propria et per se principia ejus; nec ex hoc aliquam essentialem subalternationem habet theologia ad scientias naturales.** — Haec conclusio est communiter admissa a Thomistis. Videri potest apud Xavarrete (hic, controv. 10) et Gonzalez (q. 1, a. 3, disp. 3, conci. 6). Est expressa Divi Thomae hic (art. 5, ad 2), ubi inquit : « Non accipit haec scientia sua principia ab aliis scientiis, sed immediate a Deo per revelationem; et ideo non accipit ab aliis scientiis tamquam superioribus, sed utitur eis tamquam inferioribus et ancillis : sicut architectonicae utuntur subministrantibus, ut civilis militari. Et hoc ipsum quod sic utitur eis, non est propter defectum vel insufficientiam ejus, sed propter defectum intellectds nostri, qui ex his quae per naturalem rationem (ex qua procedunt aliae scientiae) cognoscuntur, facilius manuducitur iii ea quae sunt supra rationem, quae in hac scientia traduntur. » Ita D. Thomas. Qui etiam videri potest II Contra Gent. cap. 4; et in I Sent. q. 1 prologi, a. 1.

G. Ratio autem sumitur ex ipso D. Thoma (I-II q. 66, a. 3 ad 4) : quia sapientia non solum

utitur principiis indemonstrabilibus, sive propriis sive alienis, deducendo conclusiones ex eis, sed etiam judicando de illis et disputando contra negantes ipsa. Unde apparet quod scientia superior, qualis est sapientia, sine subaltematione vel inferioritate, sed servando suam superioritatem, utitur principiis aliarum scientiarum; constat autem quod theologia est sapientia, ut probat D. Thomas (hic, art. 6) : agit enim de rebus per altissimam causam, et de omnibus judicat, etiam de ipsa metaphysica, et corrigit omnes scientias naturales earumque principia; ergo utitur illis sine ulla subordinatione et subalternatione, sed retinendo suam superioritatem, et non sumendo ab eis certitudinem, sed potius illis praebendo, etiam quando utitur earum principiis.

7. Et potest fundamentum hoc penetrantius explicari, tum generaliter in omni sapientia, tum specialiter in theologia. — Generaliter quidem : quia sapientia, seu scientia superior, etiamsi aliquando utatur principiis aliarum scientiarum inferiorum, tamen non accipit ex illis certitudinem supremam, qualis est certitudo sapientiae : quia haec non potest provenire ex principiis inferioribus, ut inferiora sunt; sic enim non possunt praebere certitudinem illam supremam, qualis est sapientiae, nisi illa principia sint correcta et judicata, et consequenter perfecta per ipsam sapientiam ; ergo in inferendis illis conclusionibus ita utitur sapientia principiis inferioribus, quod tamen formaliter semper reducitur [1] ad superiorem rationem sapientiae, a qua principia inferiora perficiuntur, id est, judicantur et approbantur et defenduntur; ergo conclusiones sic illatae a superiori scientia, ut formaliter participant certitudinem supremam qualis est sapientiae, non dependent a praemissis scientiae inferioris ut inferior est, licet materialiter utatur illis [scientia superior] : sed solum dependent[3] ab illis ut subjectis lumini superiori, et ab eo correctis et approbatis: quod est formaliter dependere soluifi a lumine superiori, ut sapientiali.

8. Specialiter autem habet vim ista ratio in theologia, quia procedit ex principiis elevatis et revelatis; et sic conclusio illata ex principio fidei et praemissi luminis naturalis, altiops veritatis est quam conclusio pure ordinis naturalis : affirmat enim certo aliquam veritatem, et infert illam de subjecto supernaturali, et dependentera praemissa de fide; et sic praemissa naturalis non potest ibi influere, nisi vel cum aliqua elevatione (siquidem influit in veritatem excedentem ordinem naturalem) : vel solum se habet yt condicio applicativa seu explicativa principii supernaturalis : non vero se habet ut per se principium talis veritatis illatae; quocumque autem modo ponatur, non subordinatur illi praemissae naturali, quia non respicit illam ut principium perfectivum sui in quantum naturalis est, sed potius ut perfectam et elevatam a se; ergo non respicit illam per subordinationem et subalternationem.

9. [Ex quo colligitur, Patrem Vazquez (disp. 7, cap. 5) non solum falso dicere quod theologia subalternatur philosophiae morali, sed etiam pugnantia docuisse : dum ex una parte inquit tractatum moralem non pertinere ad theologiam, sed illam partem esse philosophiam moralem : ex alia vero docet theologiam subalternari philosophiae morali. Si enim subalternatur philosophiae morali : maxime in illa parte quae docet moralia; nam in pure speculativa, quomodo subalternabitur philosophiae morali? Si autem in moralibus subalternatur illi : ergo illa pertinent ad theologiam; aut si non pertinent, quomodo in illis subalternatur philosophiae?

10. DICO SECUNDO : Quando theologia sumit principia naturalia ad inferendum suas conclusiones, probabile est quod talis praemissa naturalis non concurrit ut causa principalis assensus, et ut praebens rationem formalem : sed ministerialiter, et tamquam condicio, seu applicatio, aut explicatio praemissae supernaturalis, propter defectum nostri intellectfis et imperfectionem in cognoscendo omnia quae pertinent ad revelata per fidem. Probabile etiam est, quod illa praemissa concurrit ut ratio formalis et verum principium, ut tamen elevata et judicata, seu approbata a principio supernaturali : et sic formaliter tota ratio reducitur ad principium superius. — Uterque modus dicendi admittitur a Thomistis, ut videri potest apud Magistrum Gonzalez (hic, disp. 3, n. 54), et Navarrete (controv. 10, § unie, circa finem). Et bene inspectus secundus modus non contrariatur primo, sed illum explicat et juvat. Nam prxmissa naturalis dupliciter potest consi-

[1] Omnes : reducitur : non male || Fortasse legendum : reducuntur, nempe principia scienti* inferioris quibus utitur sapientia.

[3] Omnes : dependet : minus recte, nisi subintelligatur : theologia.

derari. Uno modo ut praecise procedens ex proriis ad illustrandum conclusionem : alio modo ut superadditur illi nova aliqua ratio seu illustratio, ex conjunctione ad praemissam de fide; quia cum fides possit judicare de veritatibus naturalibus, easque corrigere si in aliquo deficiant, consequenter si illas approbat et assumit ad inferendum conclusiones, perfectiores reddit in ratione certitudinis : magis enim certificamur de his quae videmus a fide approbari, seu non reprobari, utpote altiori lumini subjecta et conformia, nec ab ipso reprobata : et sic, ut judicata et approbata a fide, reducuntur ad altiorem rationem, et elevari dicuntur a superiori lumine; et sic O. Thomas (in I ad Annibald. prolog. q. 2, a. 2 ad 2) inquit quod « dupliciter potest una scientia supponere aliquid ab alia : uno modo ut principium quo de aliis judicet, et sic inferior scientia accipit a superiori. Alio modo sicut illud de quo judicetur, et sic scientia superior accipit ab inferiori. Hoc autem modo accipit haec doctrina ab aliis, et non primo : ipsa enim judicat de his quae sunt in aliis scientiis per principia propria, et non e converso ». Ita Div. Thomas, Ergo sentit quod principia inferioris scientiae concurrunt cum principiis hujus scientiae, ut judicata et approbata a superioribus principiis; et sic accipiunt « majus robur et certitudinem, utpote judicata a superioribus principiis fidei, tamquam a superiori tribunali : magis autem certificamur de aliqua re, quando videmus ab altiori judicio confirmari et approbari. Principia autem sic certificata majori lumine, influunt ut causae principales, et tamquam verse prsemissae et principia : quia induunt eamdem rationem formalem superiorem, licet participative; et consequenter sub illa non manent tales praemissae ut inferiores. Ceterum si praemissa; naturales considerentur ut praecise ex propriis naturalibus, sic non prsebent rationem formalem influendi in conclusionem : sed ministerialiter deserviunt superiori lumini fidei, manuducendo intellectum nostrum ad ea quae in fide continentur virtualiter et illative : eo quod noster intellectus propter deficientiam suam non potest ex solo lumine fidei explicare se sine alio adjumento in omnia quae sub fide virtualiter continentur, sed hoc accommodatius ad suam debilitatem facit per ea quae cognoscit lumine naturali.

11. Unde D. Thomas in praesenti quaestione (art. 5 ad 2) dicit quod theologia non accipit tamquam a superioribus, sed utitur eis tamquam inferioribus et ancillis, sicut architectonicae utuntur subministrantibus, ut civilis militari; et hoc ipsum quod sic utitur eis, non est propter defectum vel insufficientiam ejus, sed propter defectum intellectfls nostri, qui ex his quae per naturalem rationem cognoscuntur, facilius manuducitur in ea quae sunt supra rationem, quae in hac scientia traduntur >; ergo secundum Div. Thomam naturales veritates prout naturaliter cognoscuntur, non deserviunt ut principia per se illuminantia objectum theologiae : sed propter defectum et imperfectionem subjecti, scilicet intellectils nostri, cui propter suam debilitatem magis accommodantur res supernaturales fidei per hanc applicationem luminis naturalis et modi connaturalis intelligendi, quam sine illo. Et hoc est ministerialiter illi deservire, non principaliter ; quia non propter indigentiam luminis supernaturalis ex se, sed propter accommodationem ad hoc subjectum, utitur illis principiis, non propter deficientiam intrinsecam luminis superioris.

12. Et sic videtur satis fundari conclusio quantum ad hanc partem quia lumen supernaturale de se non indiget ill4 praemissi naturali, quia ad illam extendi potest sine adminiculo naturalis luminis, solum beneficio ipsius Dei revelantis, si magis explicaretur in ipso intellectu : sicut invenitur in scientia animae Christi, quae ex revelatione est orta, et ad omne naturale se extendit. Ergo ex imperfectione subjecti participantis illud lumen, provenit quod illi ministret scientia naturalis; non tamen id provenit ex ipsa specifica ratione theologiae, quasi tali lumine naturali indigens 2 ex propria specie sua.

13. Dices : Sive hoc possit lumen naturale sive non, tamen suppositi imperfectione subjecti, de facto utitur theologia illfi praemissi naturali ut vere et proprie inferente, et influente in conclusionem : non quod se habeat ut condicio, seu ministerialis applicatio tantum. — Respondetur : influere quidem, et inferre illam praemissam : sed ut subjectam fidei, et elevatam ab ipsa, quatenus ejus correctioni et approbationi subjicitur, et sic de ejus certitudine participat. Sed tamen considerata illa praemissa quantum ad id quod est naturalis luminis in illa, ex hac parte solum

1 Omnes : accipit : vix tolerabile, nisi forte subaudiatur scientia inferior.

2 Ita omnes. Intelligendum : quasi tali lumine naturali indigens esset || Aut certe legendum : indigentis.

se habet ut deserviens ad hoc ut connaturalius utamur praemissi fidei juxta nostrum modum intelligendi, applicando et explicando illam ad inferendam conclusionem : sicut explicatum est.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

14. Primo arguitur : conclusio theologica deducta ex una de fide et altera de lumine naturali, infertur per veram dependentiam et illationem ab utraque praemissa, et non ab una tantum; ergo illa conclusio subordinatur utrique praemissae; alias si ab una tantum inferretur, non esset syllogismus, nec discursus integer : si autem est syllogismus, vere componitur ex tali praemissa naturali; ergo conclusio illata subordinatur illi scientiae et lumini a quo desumitur illa praemissa. — Unde manet exclusa solutio Patris Arrubal (hic. disp. 2, cap. 10), quod non subordinatur alicui scientiae naturali, quia potest' illam praemissam naturalem desumere ex lumine principiorum. Contra hoc enim est, quia jam fatetur haec solutio subordinari theologiam lumini naturali, sive sit scientificum, sive lumen principiorum (hoc enim materialiter se habet). Et deinde, quia conclusio theologica non potest semper immediate desumi ex lumine principiorum, sed mediante aliquo discursu naturali, et consequentiis inde deductis; sicut illa conclusio « Christus est risibilis », non deducitur immediate ex definitione hominis quae innotescit lumine principiorum : sed ex illa deducitur per consequentiam, quod homo sit admirativus, et ex eo quod admirativus, quod sit risibilis; unde per multas consequentias et discursus naturales reducitur ad lumen principiorum; ergo non solum subordinatur illi, sed etiam scientiae discurrenti.

15. Confirmatur : quia theologia est scientia naturalis et acquisita, ut infra * ostendetur; ergo continetur in seminario omnium scientiarum naturalium, scilicet in habitu principiorum, a quo omnes scientiae naturales derivantur; ergo theologia subordinatur illi, et non solum principiis supernaturalibus.

* cf. infra, art. 8

16. Respondetur ex supradictis, quod praemissa naturalis consideratur dupliciter. Primo, secundum quod praecise naturalis est; et sic ex hac parte non concurrit nisi ministerialiter, et ex defectu subjecti non perfecte participantis supernaturale lumen : non autem ex indigentia luminis theologici, loquendo ex specie sua, seu ut respicit objectum. Alio modo consideratur praemissa naturalis, ut conjuncta praemissae supernaturali de fide, scilicet ut ab ea elevatur : quia approbatur et corrigitur ab ipsa, et ejus certitudinem participat; et hoc modo etiam praemissa naturalis concurrit, nem principaliter et per se, sed sub altiori lumine, ut dictum est. Et hac ratione viri doctissimi dicunt concurrere praemissam de fide, et naturalem, quatenus in uno medio uniuntur, licet secundum se sint lumina diversi generis : quia non concurrit praemissa naturalis, ut lumen naturale est, nisi ministerialiter et dispositive : ut autem participat de certitudine fidei, atque ab ea elevata et approbata, concurrit sub eadem ratione formali qua fides, quatenus de ejus certitudine et ratione formali participans.

17. Ad confirmationem respondetur, quod theologia est scientia naturalis acquisita formaliter, originative tamen et virtualiter est ex principiis supernaturalibus in quibus fundatur. Unde non continetur in lumine principiorum naturalium ut praecise naturalia sunt, sed prout illustrantur et perficiuntur lumine fidei. Fides enim propter suam superioritatem non solum perficit scientias, sed etiam principia, quia etiam de eis habet judicare et corrigere. Unde in ipsa fide radicatur theologia, vel in habitu principiorum, ut illustrato per fidem.

18. Secundo arguitur : scientia quae nititur principiis desumptis ab altera scientia, subordinatur illi vel simpliciter, si omnia principia ab illa desumat, vel secundum quid, si solum aliqua mutuetur; sed theologia accipit pure principia a naturalibus scientiis, ut videmus in multis demonstrationibus; ergo saltem secundum quid subordinatur aliquo modo theologia aliis scientiis; nec amplius vult Pater Vazquez et Granados ubi supra *. — Nec sufficit dicere, quod concurrit praemissa naturalis ministerialiter et dispositive : nam non potest explicari quid sit hoc ministerialiter, siquidem conclusio illata per praemissam naturalem vere respicit illam ut inferentem et manifestantem se : non est autem alius modus concurrendi per modum praemissae principalis, nisi inferendo et manifestando conclusionem; si autem non concurrit inferendo, nullo modo concurrit etiam ministerialiter.

* citati supra, p. 369. n. 3

19. Confirmatur : quia quando dicitur quod praemissa naturalis elevatur a praemissa de fide : vel intelligitur quod per hanc subordinationem

non extrahitur praemissa naturalis a sua propria specie et formali ratione, sed per ipsam etiam influit: vel extrahitur ab illa, et transit in speciem praemissae supematuralis. Hoc secundum dici non potest: tum quia sic corrumperetur praemissa ordinis naturalis, quod est impossibile; tum quia jam totus syllogismus constaret ratione supernaturali et lumine, et sic theologia non esset scientia naturalis et acquisita. Si dicatur primum: ergo manet praemissa naturalis ut influens per suam rationem formalem, et tota illa elevatio extrinseca est, et non mutat aliquid de praemissa naturali: et consequenter influit illa praemissa ut principalis causa, etiam secundum quod naturalis est.

20. Respondetur : quod licet theologia mutuetur aliqua principia ab aliis scientiis ad inferendum suas conclusiones, non tamen subordinatur illis sicut aliae scientiae quae id faciunt; eo quod, ut diximus, theologia accipit ista principia ut scientia suprema, quae ita sumit principia inferiorum scientiarum, quod tamen communicat eis majorem certitudinem; quia, ut diximus, judicat de illis, defendendo et approbando et explicando : et ita sine subordinatione ad illa, sed potius subjiciendo ea sibi, facit et influit in conclusionem; et sic non accipit illa principia sistendo in earum[1] certitudine, sed illam etiam perficiendo et approbando : siquidem concurrit [3] ad conclusionem certitudine superioris scientiae, qualis est sapientia. Unde dicit D. Thomas (in hac quaest. a. 6, ad 2) quod « non pertinet ad hanc scientiam probare principia aliarum scientiarum, sed solum judicare de eis : quidquid enim in aliis scientiis invenitur veritati hujus scientiae repugnans, totum condemnatur ut falsum ». — Et quando dicitur quod non potest explicari quid sit ministerialiter se habere praemissam naturalem, et non principaliter : respondetur ex dictis quod praemissa naturalis, ex propriis et praecise naturalibus non deservit ad explicandum objectum theologicum ex necessitate aliqua vel defectu ipsius luminis : sed solum propter defectum intellecttis non perfecte participantis lumen supernaturale, accommodate et proportionate illum manuducit, et veluti disponit ad ea quae sunt inferenda ex supernaturali lumine; ut autem elevatum et approbatum a fide, influit principaliter tamquam verum et proprium principium conclusionis inferendae.

21. Ad confirmationem respondetur non corrumpi praemissam naturalem quantum ad id quod naturalis luminis est: sed perfici et elevari, quatenus participat majorem certitudinem ex conjunctione ad fidem, in quantum ab ipsa fide judicari et corrigi potest, aut approbari, talis veritas naturalis; licet enim non probetur principium naturale per theologiam, approbatur tamen et judicatur. Quando autem aliquod lumen influit in conclusionem ut reducibile ad superius lumen, sive per illud probetur, sive tantum approbetur aut corrigatur: non destruitur, sed influit ex propriis, tamquam inferius et ministeriale, et cum subordinatione ad superius; ex participatis autem a superiori lumine cui conjungitur, influit ut principale, quatenus participat eamdem rationem a superiori : et sic non destruitur, sed perficitur, quatenus confirmatur in sua certitudine per illam extrinsecam approbationem et subordinationem.

22. Ultimo arguitur : quia lumen naturalis praemissae et praemissa de fide, sunt diversi generis et ordinis; ergo non possunt convenire in unum lumen unius speciei, neque assensus ille theologicus sub uno lumine procedere. — Confirmatur : quia praemissa naturalis est evidens, et ex conjunctione ad fidem non redditur magis certa; ergo solum redditur [3] subalternata illi lumini naturali, a quo talis praemissa procedit. — Antecedens constat: quia illa praemissa accipitur ut nota lumine naturali, et sic ab eo habet evidentiam; ex fide autem non participat majorem certitudinem, quia non participat ejus rationem formalem; ergo neque effectum formalem ejus, qui est major certitudo. — Consequentia vero patet: nam illi subjicitur talis praemissa, a quo dependet et participat; constat autem quod participat evidentiam a lumine naturali, cum evidentior sit consequentia illata ex altera praemissa luminis naturalis quam ex utraque de fide (tunc enim simpliciter manet obscura); ergo in eo in quo participat evidentiam, subordinatur lumini naturali.

23. Respondetur : illud argumentum currere in omnibus scientiis quae mutuantur principia ab aliis, et tamen inferunt suas conclusiones sub sua ratione specifica, quia utuntur illis principiis mutuatis ut modificantur et approbantur vel corriguntur a lumine alterius scientiae et sic traduntur ad participandum formalem rationem

[1] Omnes : earum : quod potest tolerari si subaudias : scientiarum inferiorum. Melius tamen legeretur : eorum.

[2] Ita omne». Supple : principium inferioris scientice.

[3] Ita omnes. Subaudiendum : theologiat vel: prex missa de fide.

alterius scientiae : ut patet in scientiis superioribus quae utuntur inferiorum scientiarum principiis, ut approbatis a certitudine superioris scientiae. Et sic licet lumen naturale, et supernaturale secundum se sint diversi generis vel ordinis : tamen uniuntur per subordinationem unius ad alterum, quatenus lumen naturale certificari et approbari potest a supematurali, et sic participat de ejus ratione formali, et in eadem convenit cum illa; quae ratio formalis directe est in praemissa de fide, et participative in praemissa naturali, quatenus approbata a superiori lumine, et consequenter magis certificata ex tali approbatione quam ex proprio et solo lumine naturali. Unde S. Thomas (I Contra Gent. c. 4; et II-1I q. 2, a. 4; et in hac quaest. 1, a. 1) docet per fidem magis nos certificari de his quae naturali ratione cognoscimus de Deo, quia ratio nostra est multum deficiens et errori subjecta. Et certitudo haec dicitur convenire extrinsece, quia convenit per approbationem superioris scientiae, non per probationem : probatio enim intrinsece manifestat rem probatam; approbatio autem solum confirmat suo testimonio, vel utendo illa veritate, et sic perficit illam. Unde non intelligitur quod fides approbando praemissam naturalem reddat illam de fide : sed solum accipit illam ut non repugnantem, sed conformem sibi. Et ideo non est tam certa conclusio, cum deducitur ex altera praemissa naturali, quam cum ex utraque de fide : quia quando utraque est de fide, utraque habet essentialiter eamdem certitudinem; quando autem altera est naturalis, solum habet participative per conformitatem et subordinationem ad fidem; et tamen dicitur non concurrere principaliter sub propria et naturali ratione, sed sub lumine superiori : quia sumitur illa praemissa non propter se tantum, sed ut reducibilis ad superiorem rationem,ret regulabilis per lumen fidei cui subordinatur.

24. Ad confirmationem dicitur, quod illa conclusio procedit ex praemissa naturali evidenti, non sistendo in ipsa evidentia naturali, sed regulando illam per certitudinem et approbationem fidei: quod est reduci illam evidentiam ad superius lumen. — Et cum instatur, quod fides non communicat certitudinem, quia non communicat suam rationem formalem : respondetur quod non communicat suam rationem formalem essentialiter, sed participative : quatenus reddit praemissam naturalem regulabilem et reducibilem ad certitudinem fidei, quatenus ab ea approbatur et corrigitur, ut dictum est. Unde non subordinatur theologia praemissae naturali, quatenus naturalis luminis est: sed potius subordinat eam sibi, quatenus sibi ministrat, et altioris luminis certitudinem per approbationem ejus illi participat.

ARTICULUS VII

Utrum theologia sit una scientia unitate specifica.

1. i oquimur de scientia theologica, et non solum de doctrina; nam in doctrina * theologica possunt etiam comprehendi discursus aliqui probabiles et opinativi circa materias theologicas : quos certum est de se distinctum habitum a scientia theologica generare, quia nec evidentes sunt nec certi. Unde miilto magis distinguitur theologia ab aliis habitibus opinativis circa alias materias : quia et incerti sunt, et doctrinam theologicam non attingunt. Quare opiniones quae in aliqua scientia versantur, numquam constituunt unam rationem formalem cum tali scientia, sed aggregantur illi materialiter. Similiter demonstrationes, si quae fiunt in progressu hujus scientiae ex solis et meris principiis naturalibus, sine subordinatione et deductione ex revelatis : tales demonstrationes non pertinent ad habitum theologicum, sed ut extraneae in hac scientia admittuntur. Quare solum loquimur de habitu theologico, prout comprehendit veritates scientifice et certo deductas ex principiis revelatis, vel per subordinationem ad illa. Ubi etiam distinguitur theologia a fide : quia fides praebet principia, theologia autem deducit conclusiones ex illa. Et sic distinguitur a fide sicut habitus scientiae ab habitu principiorum in naturalibus. — Nec potest dici quod habitus fidei extensive est theologia, ut Scoto (in III D. 35) attribuit Molina (hic, art. 2, disp. 2); quia rationes formales sunt distinctae multo magis quam in habitu principiorum et scientia (in quibus habitus principiorum non

dicitur attingere conclusiones scitas, extensive): quia fides nititur testimonio dicentis sine discursu, theologia autem respicit veritates per discursum deductas, et virtualiter seu mediate revelatas.

2. Igitur in praesenti solum inquirimus an theologia nostra acquisita (omittimus enim infusam per se, quae ex tali specifica infusione distinguitur ab acquisita) habeat rationem formalem specificam ita unam, ut omnes ejus assensus sint ejusdem speciei formaliter : an vero sint diversae speciei ita quod non ordinentur sub uno lumine, sed potius diversa lumina aggregentur. — Et secundo, dato quod sint omnes unius speciei, quaenam sit ratio formalis quae istam unitatem praebere possit tamquam ratio formalis specificativa. Et distinguimus rationem formalem sciendi a ratione formali repraesentandi, sive in ipsisconceptibus, sive in speciebus, quibus utitur scientia : repraesentatio enim haec potest esse multiplex secundum diversitatem rei repraesentatae; ratio autem assentiendi potest esse una circa plures res repraesentatas, quia pertinet ad judicium quod de illis formatur, quod potest procedere sub eodem lumine et principiis circa res entitative diversas et repraesentatas. Neque in praesenti agimus de unitate scientiae in ratione qualitatis et habittis, quod se tenet ex parte subjecti : sed solum de specificatione ejus, ut ex parte objecti desumitur, et de ratione formali attingendi illud.

3. Igitur quantum ad primum est opinio aliquorum, ut Patris Molinae (hic, art. 3, disp. 3 ad finem), Granados (disp. 8, conci. 2*), quod in theologia sunt assensus specie distincti, quando conclusio procedit ex una praemissa naturali et altera de fide, et quando procedit ex duplici de fide; sed Molina hoc solum admittit ut probabile, Granados absolute. — Ex alia parte Pater Vazquez (disp. 7, cap. 4) sentit quod sive conclusiones theologicae deducantur ex fide infusi, sive acquisita, sunt ejusdem speciei: quod a fortiori dicendum est si altera praemissa sit naturaliter evidenter cognita. Fatetur tamen Pater Vazquez theologiam non esse unam scientiam, si complectatur partem moralem : sic enim esse diversam specie. — At vero Pater Arrubal (in hac qusest. disp. 3) absolute sentit theologiam esse unam scientiam, sive procedat ex altera praemissa naturali, sive non.

• n. 4

hic, disp. 7, c. 5

4. Quantum ad secundum videtur opposito modo procedere in hac parte Molina, et Vazquez. Nam ille (super art. 3, disp. 2) docet rationem sub qua formalem theologiae non esse revelationem ipsam virtualem seu mediatam, sed ipsam scibilitatem seu cognoscibilitatem objecti per talem revelationem. Vazquez autem (disp. 7 citata, cap. 3) rejicit distinctionem illam formalis rationis quee et sub qua, et docet nullo modo sumi unitatem et distinctionem scientiae a sdbilitate objecti : cum enim objectum dicatur scibile quia subest tali scientiae, si scientia specificaretur a sdbilitate, committeretur circulus a sdentia ad scibile, et e contra : quod damnat Philosophus v Metaph. (c. 15), ubi docet quod scientia non refertur ad scibile, ut scibile est, sed scientia terminatur ad ipsam rem quae est sdbilis. Sumit autem unitatem theologiae ex eo quod didt respectum ad unum subjectum, et consequenter a veritate [1] subjecti in esse rei sumit unitatem sdentiae (ut videri potest cap. 4, in initio; et cap. 5, in fine). Ad idem tandem inclinat Pater Granados (disp. 8, in fine *), dum habitum theologiae solum didt esse unum quia respicit unum subjectum, sdlicet Deum.

text. 20 (Bekker ,0JI a 29*qq')

* n. 10

5. Sententia Divi Thoma- (in praesenti quaest. a. 3) sumit unitatem theologiae ex unitate rationis formalis, quam didt esse revelationem divinam, virtualem sdlicet, quatenus objecta sunt deducibilia ex divinitus revelatis. Circa quam sententiam, dubium est de qua ratione formali loquatur : an de ratione formali qua, sicut est color respectu visfls, an de ratione formali sub qua. Nam quod intelligat de ratione formali qua, videtur convincere exemplum a Divo Thoma adductum de colore : et eo convindtur Pater Arrubal (ubi supra, cap. 3) ad intelligendum sic Div. Thomam contra Cajetanum \ Quod vero intelligendum sit de ratione sub qua, videtur ips4 ratione Div. Thomae convind, quia ponit revelationem pro objecto formali : revelatio autem non est res cognita tamquam ratio qua, sed tamquam ratio sub qua (quidquid dicat Molina super hunc art. 3, disp. 2) : conclusio enim theologica attingitur sub ratione revelati virtualiter, non ipsa ratio revelationis est quae attingitur. Hinc orta est varietas inter Thomistas ad explicandum hanc rationem formalem sub qua. Nam quidam explicant illam, quod sit aliqua formalitas, seu lumen intrinsecum ipsi habitui seu scientiae, quae

«uuP. q. 1, » 3

[1] Ita omnes || Censemus legendum : ab unitate.

specificatur ab objecto et tendit ad illud, ut Magister Banez (in praesenti art. 3). Alii sumunt istam rationem sub qua, ex ipso medio quo scien¬tia procedit ad probandum et manifestandum suas conclusiones : quod medium nihil aliud est quam ipsae praemissae ut dispositae ad inferen¬dum : sic enim constituitur lumen, non simplex, sed illativum et scientilicum; ita Magister Navar-rete (hic, controv. 5*, § 4 et 5). Alii ex diversa abstrahibilitate et immaterialitate objecti sumunt rationem formalem sub qua : quae etiam imma-terialitas invenitur in revelatione virtuali theolo¬giae; de quo videri potest Magister Gonzalez (hic, disp. 3, circa num. GO).

• revera : controv. 9

6. DICO PRIMO : Theologia est una scien¬tia secundum speciem iniimam, sive procedat ex utraque praemissa de fide, sive altera de fide, altera ex ratione naturali; sive versetur circa speculativa, sive circa moralia. — Sumitur ex D. Thoma qui sine ulla distinctione hanc scientiam unam appellat ad quaecumque objecta se extendat, etiam ad naturalia, ut ait ibi * (solu¬tione ad 2) : cum tamen fateatur aliquando uti principiis ab aliis scientiis qcceptis (in art. solutione ad 2). Specialiter, quod sit una et ea¬dem, etiam quando tractat de moralibus, constat : quia docet eamdem theologiam esse simul practi-cam et speculativam, ut patet in articulo 4. Constat autem quod de moralibus agit in quan¬tum practica. Et denique videri potest in I D. 1’, q. 1, a. 2, ubi inquit quod « ista scientia unica manens, non multiplicata, diversarum rerum considerationem habet: non tantum in communi, sicut metaphysica quae considerat omnia in quan¬tum sunt entia, non descendens ad propriam cognitionem moralium vel naturalium; ratio enim entis cum sit diversificata in diversis, non est sufficiens ad specialem rerum cognitionem, ad quarum manifestationem divinum lumen in se unum manens habet efficaciam ». *

* q 1. a 3. ad 2

• rectius : in l Sent. q. 1 prolog. a. 2

7. Fundamentum conclusionis est, quia theo¬logia in omnibus suis veritatibus procedit sub eadem ratione formali : scilicet respiciendo illas ut virtualiter revelatas, sive procedatur ex dua¬bus praemissis de fide, sive ex altera luminis naturalis. — Et quidem si procedatur ex duplici de fide, constat : quia talis conclusio illata non est immediate de fide tamquam credita, sed per discursum cognoscitur ut illata; ergo non respi¬cit immediate revelatum, sed ex revelatis dedu¬ctum, quod est virtualiter revelatum. Omnes ergo conclusiones deductae ex duplici de fide conveniunt in eadem ratione formali cognoscen¬di : scilicet, quia procedunt ex revelatis, et ex vi discursus et illationis cognoscuntur; non sicut consequentiae et illationes illae quae in ipsa Scri¬ptura immediate revelatae sunt: tales enim veri¬tates etiam immediate creduntur. Quae vero per nostram industriam discursu deducuntur, sub eodem lumine virtualis revelationis attinguntur; licet enim utraque praemissa, secundum se sum¬pta, sit de fide : connexio tamen earum inter se, non est per fidem cognita, sed naturali discursu, et ex revelatis deducta. — Quando vero altera praemissa est lumine naturali cognita, et altera de fide, adhuc non extrahitur a ratione formali virtualis revelati : quia conclusio infertur ex tali praemissa naturali, ut conjuncta et elevata a praemissa de fide, et ut illi deserviens ac mini¬strans (ut praecedenti articulo late probatum est); ergo semper producit assensum ejusdem speciei circa veritates sic deductas, quia non inferuntur ex vi praemissae naturalis ut praecise naturalis certitudinis est, sed ut approbatae a praemissa supernaturali, et [ut] de ejus certitudine partici¬pat ; ergo procedit ut deducens conclusionem ex certitudine revelata : siquidem ex participatione ejus in praemissa naturali, ut ministrante et de¬serviente superiori scienti*, procedit conclusio.

8. Respondet Pater Granados (ubi supra), quod illa conclusio ex una tantum de fide illata, est virtualiter revelata inadaequate : continetur enim etiam in altero principio naturali. — Sed contra : Tum quia etiam illa praemissa naturalis est redu-cibilis ad praemissam supernaturalem, et ab ea participans certitudinem; ergo conclusio illata non continetur in ea ut absolute naturalis est, sed ut participans de certitudine supernaturalis praemissae, et ad illam reducibilis; ergo adaequate continetur in lumine virtualis revelationis, quia naturalis praemissa non continet conclusionem ratione naturalis evidentiae praecise, sed ratione participatae certitudinis a fide. Tum etiam quia si inadaequate illa conclusio est revelata, quia pendet ab una praemissa naturali, et altera de fide : ergo non solum diversae conclusiones in theologia habent diversos specie assensus, sed etiam unica et eadem conclusio procedet a duplici lumine specie distincto : siquidem dependet a duplici praemissa distincti luminis, quae non coa¬dunantur in unica ratione formali virtualis reve¬lationis; aut assignetur quae sit illa ratio forma¬lis in qua uniuntur, et habebimus intentum.

disp s. conci, 2 n 6

Dicere autem quod una et indivisibilis conclusio non habet assensum unius speciei in eadem scientia, sed a. duplici lumine distincto procedit: omnino falsum est; quia assensus unius conclusionis sub lumine illativo procedit, et illativum lumen necessario coalescit ex duplici praemissa : et tamen in quantum illativum, semper est unum, quia ad unam scientiam spectat.

9. Quod vero etiam ut extenditur ad partem moralem haec scientia una sit, ex eo constat : quia ex eisdem principiis theologia versatur circa moralia et circa speculativa, cum sit simul speculativa et practica; ergo omnia illa pertinent ad idem lumen et scientiam. — Consequentia patet : quia lumen scientiae sumitur ex unitate principiorum : omnia enim ad quae ex vi principiorum potest aliqua scientia extendi, sub unitate illius luminis continentur. — Antecedens probatur : quia theologia procedit ex principiis revelatis in Scriptura. Sed constat in Scriptura contineri multa pertinentia ad praecepta moralia et instructionem nostram; unde dicitur (II ad Tim. m, 16, 17): Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Ergo independenter a philosophia morali, ex suis principiis revelatis potest theologia discurrere circa res morales; immo ea quae philosophi tradunt circa mores, per hanc scientiam corriguntur. Pertinet ergo ad principia hujus scientiae etiam moralia attingere : id est, ad principia revelata in Scriptura, ex quibus theologia formare potest discursus suos. Unde Augustinus (epist. 3) de theologia loquens dicit: « Hic invenjtur physica, quoniam omnes omnium rerum causae in Deo sunt; hic ethica quoniam vita bona et honesta non aliunde formatur quam cum ea quae diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur. »

cp «37. c. 5. n. 17; PL 33, 524

10. DICO SECUNDO ; Ratio formalis sub qua theologi* est divina revelatio virtualis. — Quando autem D. Thomas probat (in art. 3) theologiam esse unam scientiam, quia ejus ratio formalis est una, loquitur de ratione formali sub qua. Hoc enim ex articulo 7 infra colligitur, ubi dicit quod «illud est proprium objectum potentiae vel habitds, sub cujus ratione omnia referuntur ad potentiam vel habitum, sicut homo et lapis referuntur ad visum sub ratione colorati; omnia autem in hac scientia attinguntur sub ratione Dei ». Quod utique intelligitur sub ratione Dei revelantis. Sumitur ergo revelatio a D. Thoma pro ratione formali sub qua, cum dicit : « Sub cujus ratione attinguntur, etc. » Nec obstat, quod (tam in art. 3, quam 7) ponit exemplum in colore, qui non est ratio sub qua respectu visfls, sed ratio qua. Nam Div. Thomas non loquitur de colore, nisi ut lucido, et sic ut includente rationem formalem sub qua vistis, quae est lux : licet haec etiam habeat rationem formalem qua, eo quod attingitur ut objectum, cum sit res posita extra potentiam visivam, tamquam aliquid directe visibile.

11. Duo ergo nobis probanda sunt. Primum, quod revelatio virtualis sit ipsa ratio formalis sub‘qua, seu ultimo specificativa theologiae. Secundo, ostendendum est quid nomine revelationis virtualis intelligatur, et quid ad illam concurrat, et quid in objecto ponat.

11bis. Primum constat ex D. Thoma in hac quaestione (art. 3), ubi docet quod ‹ quia Scriptura considerat aliqua secundum quod sunt divinitus revelata, omnia quaecumque sunt divinitus revelabilia communicant in una ratione formali objecti hujus scientiae ». Ubi D. Thomas pro Scriptura ponit immediate revelata, quia ea quae Scriptura tradit sunt credita de fide; pro scientia autem theologiae ponit revelabilia, quae sunt virtualiter seu in potentia revelata; ergo virtualis revelatio est formalis ratio hujus scientiae, ut distinguitur a Scriptura, et a reliquis scientiis. Videri etiam potest art. 7 hujus quaestionis, et in I ad Annibald. (dist. 1 ↘ q. 1, a. 2) ubi docet subjectum hujus scientiae esse Deum, Ait subest revelationi, seu per viam fidei manifestatur : sed non ut immediate creditus et revelatus per fidem, sed ut infertur et scitur ex revelatis : ergo ut virtualiter revelatus. — Et ratio est: quia haec scientia per se habet pro principiis ea quae formaliter sunt revelata per fidem, ita quod revelatio ipsa est ratio assentiendi principiis hujus scientiae; sed conclusiones illatae virtualiter continentur in principiis; ergo revelatio virtualis, id est, continentia virtualis conclusionum in principiis fidei, quae sunt formaliter revelata, est ratio assentiendi conclusionibus, ut illatis ex talibus principiis; neque enim habemus aliud nomen, quod incomplexe significet hanc rationem formalem theologiae.

* revera : P 10*- 1

12. Secundum, quod explicandum est, consistit in assignandis his quae requiruntur, ut virtualis revelatio sit ratio formalis hujus scienti*. Com-

muniter autem duplex condicio seu ratio debet concurrere in constituenda et assignanda formali ratione alicujus scientiae. Primum, in quo convenit generaliter cum omni lumine intellectuali : scilicet quod constituatur per immaterialitatem, seu abstrahibilitatem a materia : inde enim sumitur spiritualitas seu intelligibilitas objecti; et ita abstrahibilitas non est ratio ipsa formalis, sed principium a quo sumitur ratio formalis cognoscibilitatis objecti in linea intelligibili. Secundum, quod constituat illuminationem seu manifestationem intelligibilem, non modo simplici, sed modo illativo et scibili : quia scientia manifestat deducendo unum ex alio. — Et primum constat : quia formalis ratio sub qua objectum cognoscitur, est illa ultima formalitas qua objectum manifestatur intelligibiliter, et proportionatur intellectui, ut intelligatur; unumquodque autem redditur intelligibile per hoc quod modo spirituali illuminatur et manifestatur.: spiritualis autem illuminatio sumitur ex abstractione materiae, quia spiritualitas immaterialitas est. Ratio ergo formalis, seu forma sub qua aliquid redditur intelligibile, seu proportio-' natum intellectui, in immaterialitate fundari debet, et ab ea ut a principio originari; et secundum diversum modum quo materia exuitur seu derelinquitur vel abstrahitur, sic fit diversum lumen, seu diversa ratio formalis intelligendi. — Secundum etiam manifestum est : quia lumen scibile, secundum quod scibilitas addit supra simplicem cognitionem, debet esse lumen illativum, et manifestativum veritatum mediante illatione et consequenti^; ergo oportet quod ratio illa formalis quae reddit rem intelligibilem, descendat a principiis ad conclusiones, seu a mediis per quae infertur aut cognoscitur conclusio : quia medium constat ex praemissis, seu principiis dispositis ad inferendum. Et sic ex diversitate medii, seu principii illuminantis, sumitur diversa ratio formalis in quantum scibilis illativa. Quare virtualis revelatio utramque hanc rationem includit : sumitur enim ex principiis fidei, quae sunt luminis supematuralis, et consequenter maxime spiritualia et elevata supra intelligibilia naturalia, utpote cum sumantur ex participatione luminis divini. Et per hanc spiritualitatem, seu immaterialitatem sic elevatam, discernitur a lumine et intelligibilitate naturali cujuscumque objecti naturalis. Per hoc autem quod principia fidei sumuntur ut illativa conclusionum, constituunt rationem formalem theologiae in ratione luminis scibilis, et virtualis revelationis : quatenus illativo modo, et non simplici, manifestant ea quae continentur virtualiter, et deduci possunt ex revelatis per fidem.

COROLLARIA EX DICTIS.

13. Ex quibus colligitur primo, contra Vazquez, non esse negandam distinctionem illam rationis quce, et sub qua, quam ponit Cajetanus, et communiter auctores. Constat enim varias et diversas res posse ab unica potentia vel habitu attingi, sicut a visu tam diversa visibilia attinguntur, a physici vel metaphysicA tam diversa objecta; ergo oportet quod in illis omnibus concurrat aliqua ratio quae diversitatem illam ad unitatem reducat, secundum quam determinato modo et distincto attingantur res ab una potentia vel cognitione, quam ab alia : neque enim una potentia, v. g. visus, eo modo cognoscit quo alia, v. g. auditus; et ea quae attingit visus, sub eodem modo visibilitatis attingit; aliquid ergo respicit in omnibus objectis, ratione cujus illa unico et determinato modo attingit distincto ab aliis; unitas enim vel distinctio potentiae proportionem debet habere cum objecto circa quod versatur et operatur, quia specifice et essentialiter dependet ab illo. Oportet ergo assignari in objecto, habente tantam diversitatem, aliquam rationem per quam unitatem aliquam habeat secundum proportionem ad talem potentiam; et illa formalis ratio si attingitur a potentia tamquam res attacta, dicitur ratio formalis qua. Sed tamen, quia solent plures formalitates concurrere in aliquo objecto, ut proportionando potentiae, illa formalitas quae est ultima et determinativa ceterarum, dicitur ratio formalis sub qua : quia sub ipsa reliquae ponuntur, et ab ipsa ultimate et magis determinate sumitur unitas vel distinctio; sicut in visu omnes colores habent diversam speciem, et tamen omnes attingit visus unico modo et sub unica ratione : et sic oportet reducere unitatem ejus ad aliquam formalem rationem ultimate determinativam etiam illius formalis rationis quae attingitur, nempe coloris : et haec est lux. Et similiter physica attingit res ut mobiles; et tamen sub ipsa mobilitate plura genera et species continentur; et idem est in metaphysica et aliis scientiis; ergo oportet assignare aliquam rationem quae ultimate determinet, et ad unitatem reducat omnem istam diversitatem : et haec est ratio' sub qua.

hic, disp. 7, c- 3

14. Secundo, colligitur quod esse scibile, seu cognoscibile, dupliciter sumi potest : uno modo denominative, alio modo radicaliter seu objective. — Denominative : est quaedam extrinseca denominatio orta ex scienti^ vel potenti^ cognoscitivA; sicut enim ex ipsa cognitione in actu secundo oritur denominatio cogniti vel visi in objecto, quae nihil reale et intrinsecum ponit in illo, sed solum denominationem extrinsecam : ita ex ipsa scientia vel potentia cognoscitiva, quae sunt cognitio in actu primo, resultat denominatio scibilis vel cognoscibilis denominatione extrinsecd; unde talis denominatio supponit scientiam vel potentiam, non constituit : siquidem oritur ab illa. — Radicaliter autem, seu objective, dicitur aliquid visibile vel cognoscibile, ex ipsa intrinseca entitate quam habet, vel ad cujus instar se habet : ratione cujus fundat aliquam majorem proportionem ad istam potentiam quam ad illam, ad istam scientiam quam ad aliam; et hoc modo scibile vel cognoscibile objectivum praecedit scientiam vel potentiam, tamquam praebens specificativum illius a quo potentia vel cognitio specificatur; sicque potius dicit potentia ordinem et habitudinem ad objectum, quam e converso, ut docet Philosophus (v Mctaph. Unde, qui dicunt rationem formalem in scientiis esse solum ipsam scibilitatem, si intelligant de scibilitate denominativa, falso dicunt : quia talis denominatio extrinseca, cum resultet ex ipsa pptentia vel scientia jam constituta, non potest illam primo et per se constituere seu specificare : sed supponere [1] constitutam. Et in hoc recte currit ratio Vazquez, quia committeretur circulus si specificatio scientiae sumeretur a scibili ut a ratione formali, et rursus denominatio scibilis resultaret ab ipsa scientia. Si vero scibile vel cognoscibile sumatur radicaliter seu objective, sic non supponit ipsam scientiam, tamquam denominatio extrinseca ab illi desumpta : sed antecedit ipsam scientiam, tamquam objectum proportionatum et coaptatum isti cognitioni potius quam illi; et cum cognitio essentialiter tendat ad objectum sibi proprium et proportionatum, non repugnat quod ista proportio et ratio objectiva praecedat ipsam cognitionem seu potentiam, tamquam proprium et per se specificativum illius. Et respectu hujus non committitur circulus, quia non desumitur ista proportio seu scibilitas objectiva ab ipsa potentia vel scientia, sicut denominatio illa extrinseca cogniti vel cognoscibilis. Et in hoc deficit sententia Patris. Vazquez, non distinguendo scibile objectivum et denominativum, et absolute negando non [2] desumi a scibili rationem formalem scientiae. Nec sufficienter potest sumi unitas et specificatio scientiae per ordinem ad unum objectum vel subjectum principale de quo tractat (ut ostendimus quaest. 27 Logica) : tum quia contingit ad unum objectum seu subjectum principale plures et diversas scientias concurrere, ut de homine et de Deo, tamquam de principali, agit metaphysica et theologia, de terra astrologia et physica : restat ergo praeter unitatem objecti principalis assignare rationes formales distinctivas inter ista; tum etiam quia contingit objectum principale alicujus, esse aliquid genericum.: restat ergo assignare unde sumat specificam unitatem in ratione scibilis.

te*t. » (B«k-ker uni a 29 *qq'

hic, disp. 7. c- 3

Logicae II Pars, q. 27, art. i, conci, i (ed. Reiser, t. i, p. 820-1)

15. Colligitur tertio, quod ratio sub qua specificans specificatione formali et objectiv4, ex parte objecti accipi debet, non ex parte alicujus luminis intrinsece inventi in ipso habitu scientiae. Quod est contra sententiam Magistri Bafiez (ubi supra). Ratio est: quia lumen intrinsecum alicujus scientia; est lumen specificatum, non autem formale specificativum : siquidem hoc lumen cum sit lumen habitus, debet desumi per ordinem ad objectum; constat enim omnem actum et potentiam, et similiter habitum, specificari ab objecto, quia essentialiter dependet ab illo : ut cum D. Thoma (I P. q. 77, a. 3) communiter docent auctores, et nos probavimus (Iib. I de Anima, q. 2*). Sed non specificatur illud lumen habitus ab objecto materialiter sumpto, cum circa idem objectum materiale contingat plures scientias versari; ergo sumitur ab objecto formali. Ergo praeter lumen illud intrinsecirtn oportet assignare aliquid ultimate specificativum ex parte objecti: et illud vocamus rationem formalem sub qua specificantem ex parte objecti, id est, ratio sub qua proportionatur objectum ultimate potentiae; illud autem lumen intrinsecum habitui est ratio formalis specificata. Unde oportet distinguere duplicem hanc rationem sub qua, unam specificativam ex parte objecti, aliam specificatam ex parte habitds. Et quidem ex parte habitfls datur aliqua tendentia sub qua agit et fertur in objectum, tamquam formalis rado intrinseca habitui.

cf. supra, p. 376, n. s

• art. 3

[1] Omnes : sed supponere ll Inteilige : sed debet supponere.

[2] Omnes : negando non desumi ll Inteilige : negando desumi: particula negans abundat; de quo in Praefatione nostra disseruimus.

Sed quia ista intrinseca ratio habittis dependet ab extrinseca objecti, oportet etiam ex parte objecti ponere rationem formalem, quae objective proportionetur isti rationi formali habitfis : et haec est ratio formalis sub qua objectiva. — Nec potest dici, quod haec ratio formalis ex parte objecti non est nisi denominatio aliqua proveniens ex ipso actu intellectils : sicut ex abstractione quae est actus intellectfls, provenit objectum esse abstractum, et ex revelatione quae etiam est actus intellectas, redditur objectum revelatum formaliter vel virtualiter. Sed quod attinet ad revelationem, statim dicemus quid ponat vel praesupponat ex parte objecti ad specificandum actum. Quod vero attinet ad abstractionem, dicimus quod licet esse abstractum solum dicat denominationem extrinsecam in objecto, tamen non est hoc id quod specificat objective, sed esse radicaliter abstractum, seu immateriale : quod non est aliud quam fundare ex se proportionem, ut aliquid possit tali vel tam abstracto lumine attingi, secundum diversam immaterialitatem et abstrahibilitatem potius quam abstractionem. Quare numquam ipse actus intellectils, vel aliquid illi intrinsecum, potest esse prima radix specificandi : quia quidquid in actu vel habitu est, specificatum est. Unde etiam ens rationis, cujus totum esse quasi effective resultat ab intellectu considerante, tamen ut objectum est, debet respectu ipsius acttis intellectas quem speciGcat, praesupponi fundamentaliter in aliquo ente reali, in quo virtualiter continetur, seu ad cujus instar concipitur : licet formaliter ab intellectu procedat, seu formetur. Unde ens rationis nullum fundamentum habens non potest specificare, aut terminare scientiam, ut diximus in Logica (q. 1, art. 2 \ ad 1).

• revera : Logicae u Par», q. i.a-3, ad i (ed. Rei9er, 1.1, p. 265-6)

16. Colligitur quarto, recte assignari pro ratione formali specificativa scientiarum diversam abstrahibilitatem objecti, et diversitatem medii; et utrumque recte componitur, ut late ostendimus in Logica (q. 27, art. 1); concurrit enim diversa abstrahibilitas ad specificandum, quatenus redditur objectum diverso modo spirituale et intelligibile ex diversa immaterialitate seu abstrahibilitate materiae : et ita ex diversa hac abstractione sumit Div. Thomas diversitatem scientiarum (in prologo libri de Sensu et Sensato, et in opusculo lxx *). Sed quia in scientiis objectum non attingitur nisi ut deductum ex aliquo medio, seu in virtute principiorum, oportet quod ista abstractio seu immaterialitas prius reluceat in mediis, seu principiis : et ita ex diversitate mediorum, prout diversimode illuminant, sumitur diversa ratio formalis scientiae, ut D. Thomas docet (II-II q. 1, a. 1; et q. 9, a. 2 ad 3). Et quia definitio subjecti solet assumi ut principium ad demonstrandum passiones, ideo etiam ex diversa definitione, seu diverso modo definiendi, sumitur diversitas scientiarum a D. Thoma (in vi Metaph. lect. ultima *). Revelatio autem divina cum descendat ex participatione luminis divini quod habet summam immaterialitatem, ideo in hac ratione formali revelationis etiam attenditur ratio immaterialitatis : non accepta per abstractionem a sensibilibus, sed ex diversa participatione luminis divini secundum quam fiunt diversae revelationes. Et quia theologia quantum est de se petit inniti revelationi luminis gloriae, quod est unicum, et interim utitur lumine fidei quod etiam unicum est: ideo theologia, quae respicit virtualiter revelata, seu deducta ex revelatis, unica scientia est secundum speciem.

ed. Reiser, 1.1, p.8i8,sqq.

in Boit. de Trin. lect. 2, q. 5.

* rectius : lect. J, circa medium

17. Quomodo autem revelatio ista specificet realem scientiam, cum nihil reale ponat in objecto revelato nisi tantum denominationem extrinsecam revelati? — Respondetur fidem et theologiam respicere pro ratione formali revelationem ipsam, ut tenet se ex parte Dei qui active revelat : sic enim est aliquid infallibile et increatum, et aliquid reale. Ex ista autem revelatione duo resultant extra Deum. Primum in objecto, scilicet esse dictum seu revelatum a Deo : et hoc est extrinseca denominatio. Secundum est revelatio passiva ex parte nostri, id est, illuminatio aliqua actualis qua nobis manifestantur talia objecta, vel etiam infusio luminis habitualis. Et illa illuminatio fit in nobis per aliquem actum, quo ex speciali Dei auxilio veritatem aliquam attingimus. Ratio ergo formalis, sive in fide sive in theologia, non sumitur ex illuminatione passiva in nobis : quia haec est effectus Dei ad extra, et proprie non est revelatio seu locutio Dei, sed auditio nostra, juxta illud (Psal. lxxxiv, 9): Audiam quid loquatur Dominus Deus; neque sumitur ex denominatione illa extrinseca in objecto, sed ex ipsa revelatione seu locutione Dei a quo 1 talis denominatio in objecto et talis illuminatio in nostro intellectu descendit; ita quod revelatio, ut se tenens ex parte Dei, praebet rationem formalem; ut autem

1 Omnes : a quo ‖ Forte melios legeretur : a qua.

denominative in objecto, vel illuminative in intellectu nostro, non dicit rationem formalem sed connotationem ejus. Atque ita haec ratio formalis non desumitur ab aliquo intrinseco objecti sed ab aliquo extrinseco, reali tamen et tenente se ex parte Dei : licet ut extrinsece attingit objectum, nihil reale in illo ponat, et sic solum dicit quamdam connotationem.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

18. **Contra primam conclusionem arguitur** : nam syllogismi quibus proceditur ex una de fide et altera naturali, non conveniunt in eadem ratione formali cum his qui procedunt ex utraque de fide; ergo neque assensus illi sunt ejusdem speciei; ergo neque theologia quae omnes illos complectitur, est unius speciei. — Prima consequentia probatur : quia diversificati ratione formali specifici, variatur specificatum per illa; sed assensus illi non specificantur nisi per formalem rationem theologiae; ergo si formalis ratio illorum specifica est diversa, etiam assensus. — Antecedens vero probatur : quia illa praemissa naturalis vere et proprie influit ut principium in conclusionem, et influit ratione luminis naturalis quod solum habet; ergo praebet distinctum lumen a praemissa de fide, quae luminis supernaturalis est. — Nec potest dici, quod non se habet ut principium, sed solum ut condicio ad inferendum conclusionem. Contra enim est : tum quia in discursu syllogistico duae praemissae per se concurrunt per modum principii, ergo non concurrit una solum; tum etiam quia non est major ratio cur ista praemissa sit condicio, quam altera : et de qualibet poterit quis id fingere, et sic non erit unde determinetur motivum formale et ratio assentiendi.

19. Confirmatur : quia diversa certitudo essentialiter est in propositione deducta ex altera naturali et altera de fide, vel ex duabus de fide; ergo etiam invenitur diversa ratio specificativa. — Consequentia patet: quia certitudo desumitur ex formali ratione et lumine; ergo ubi est distincta certitudo essentialiter, etiam erit distincta ratio formalis. — Antecedens probatur : quia certitudo fidei est major essentialiter omni certitudine naturali; ergo etiam connexio duplicis praemissae de fide majorem certitudinem efficiet, quam connexio cum una naturali quae est inferioris certitudinis. — Ut omittam diversas partes theologiae diversas immaterialitates habere : ut quae tractat de creaturis vel de Deo, quae tractat de moralibus vel de speculativis; et sic accipiunt principia mutuata a diversis scientiis v. g. a raetapbysica vel ethica. Hoc enim materialiter se habet in theologia, et pertinet quasi ad corpus organicum ejus; omnia enim ista reducuntur ad unum lumen formale revelationis virtualis, sub quo omnia ista quasi sub una anima formantur.

20. Respondetur concedendo concurrere duas praemissas in syllogismo theologico ut veras praemissas : sed tamen oportere quod ex utraque fiat unicum medium, sicut in aliis omnibus syllogismis : siquidem conclusio illata ex duabus praemissis unico judicio et assensu attingitur, et consequenter unico lumine seu medio ex utraque praemissa conflato. Non potest autem praemissa naturalis componere unum medium cum praemissa de fide, nisi per hoc quod illi subordinatur et ab ea corrigitur et judicatur, utpote a superiori a qua praemissa naturalis certitudinem suam regulat : et praemissa, sic conjuncta praemissae superiori de fide, influit simul cum ipsa : non diversi ratione nec diverso lumine, sed in quantum de ejus lumine et certitudine participat; et sic constituitur una ratio formalis, quae dicit virtualem revelationem et mediatam, sub qua eodem modo influit praemissa de fide, et naturalis ut elevata ab illa. Ceterum, considerando in praemissa naturali id quod praecise habet de naturali lumine, sic non praebet rationem formalem influentem, sed ministrantem praemissae de fide : ut veritatem illam connexam, et virtualiter inclusam in praemissa de fide, conformius et accommodatius ad nostrum modum manifestet: quia melius juxta ea quae naturalia sunt, manuducimur ad ea quae in supernaturalibus continentur. Et haec est ratio cur praemissa naturalis se habet ut condicio vel applicatio, non vero praemissa de fide; quia haec semper se habet ut superior, et alia ut sibi ministrans, et manuducens nos ad ea quae ex fide debent deduci : licet ut elevata ab ipsa fide, concurrat sicut illa sub eodem medio.

21. Ad confirmationem respondetur : illam certitudinem non esse essentialiter diversam, sed solum accidentaliter. Unde omnes propositiones theologicae per evidentem consequentiam deductae (etiamsi altera sit nota lumine naturali) si negentur, eidem censuri qualificantur : scilicet, ut erroneae et secundum praesumptionem haereticae. Quare licet praemissa naturalis luminis sit

minus certa quam praemissa de fide, in ratione tamen virtualis revelatae eodem modo adunatur duplex praemissa de fide, vel altera naturaliter evidens : quia etiam duplex praemissa de fide, mediante consequentia naturali, deducit veritatem virtualiter revelatam. Unde licet utraque praemissa sit de fide, connexio tamen utriusque ad inferendum, solum naturaliter cognoscitur : licet participative certitudinem habeat virtualis revelationis. Unde univoce convenit cum connexione quae est inter praemissam de fide et de lumine naturali ; praesertim cum haec etiam participet de certitudine fidei, in quantum approbata et correcta ab ea, et sic constituit unicam rationem formalem cum praemissa de fide.

22. Et si instes : quomodo potest praemissa naturalis participare certitudinem fidei, ita ut ex illa et ex praemissa de fide fiat unum motivum? Respondetur, quod illa praemissa in se intrinsece considerata, ut particularis propositio est, non participat certitudinem intrinsece (sic enim mutaretur et corrumperetur) : sed extrinsece, per approbationem et correctionem seu judicium de ipsa factum a fide, quatenus non reprobat illam ut repugnantem sibi, sed assumit ut veram. Ceterum ex ista praemissa sic assumpta et judicata a praemissa de fide, resultat connexio et adunatio praemissarum ad inferendum aliquid virtualiter revelatum : et sic dicuntur convenire in una ratione formali revelationis virtualis, ut inferentis : respectu cujus naturalis praemissa, secundum id quod habet de naturali certitudine, ministerialiter et applicative tantum se habet; secundum vero id quod participat ex approbatione illa extrinseca seu conjunctione ad praemissam de fide, sub eodem lumine virtualis revelationis, in illa connexione et adunatione praemissarum participative invento, concurrit.

23. Secundo, arguitur contra secundam conclusionem argumento Patris Vazqbez : quia secundum Aristotelem (v Metaph. c. 15) nec scientia definitur per scibile, neque scibile per scientiam : sic enim fieret inutilis circulus, et idem definiretur per se ipsum; ergo non potest specificari scientia ab objecto scibili (sicut nos illam specificamus), quia rursus ipsa ratio et unitas scibilitatis objecti debet sumi ex unitate scientiae a qua scibilis denominatur. — Confirmatur : quia objectum est prius scienti^, cum dicamus esse specificativum illius : et rursus, in ratione scibilis, est posterius ips& scienti^ (unitas enim objecti scibilis in ratione scibilis non est unitas rei sed rationis); ergo est aliquid posterius ips4 ratione et actu intellectos; ergo non poterit specificare ipsum secundum unitatem et rationem formalem scibilis, sed secundum unitatem entitativam.

Bekicer o*3«! «39

24. Respondetur : hoc argumentum aequivocare de scibili sumpto denominative, vel objective seu fundamentaliter (quod alii dicunt radicaliter). Neque hoc est idem quod scibile materialiter sumptum et entitative : sic enim objecta alicujus scientiae vel potentiae possunt esse valde diversa specifice in esse rei, sicut omnes colores quos attingit visus, et omnia corpora quae attingit-philosophia; sed scibile radicaliter seu objective est illa proportio quam quodlibet ex istis objectis fundat, ut possit attingi a tali potentia vel a tali scientia : quae proportio et habilitas potest esse ejusdem speciei, licet ipsa objecta diversae speciei sint in esse rei; et hoc dicitur scibile radicaliter, non quia talis proportio formalis non inveniatur in ipsis objectis : sed quia objecta sic proportionata sunt fundamentum et radix ipsius scientiae, quae tendit ad talia objecta ut ad specificativum sibi proportionatum. Scibile autem denominative, semper est posterius ips4 scientia tamquam denominatio extrinseca ab ea proveniens, sicut a visione seu cognitione in actu secundo provenit denominatio cogniti vel visi; scibile autem objective seu radicaliter, quod formaliter est proportionatum potentiae vel scientiae, praecedit ipsam sicut specificans suum specificatum. Aristoteles ergo docet non definiri scibile per scientiam vel e converso, sumpto scibili denominative, non specificative seu objective.

25. Ad confirmationem respondetur juxta dicta, quod scibile specificative est prius scientiO, denominative autem posterius. Unitas autem scibilis, quae praecedit et specificat scientiam, non est aliqua unitas realiter inventa in omnibus objectis: sed est convenientia Qt similitudo ejusdem habilitatis seu proportionis inventae in illis omnibus objectis ad immutandum eodem modo talem potentiam et talem scientiam; ita tamen quod unumquodque objectum habet suam proportionem et vim immutandi, licet ejusdem speciei et rationis in quantum sunt objecta talis scientiae, siquidem in ea conveniunt.

26. Tertio, arguitur contra secundam conclusionem, ad probandum quod virtualis revelatio non potest esse ratio formalis sub qua speci-

ficans, et ex parte objecti se tenens : sed ex parte habitds, seu scientiae. Nam revelatio virtualis nihil ponit in objecto, nisi extrinsecam denominationem revelati aut revelabitis : ergo non est ratio connexionis necessariae et intrinsecae cum aliqua passione et proprietate ejus : ergo nec illuminationis illativae. Prima consequentia est certa : quia extrinseca denominatio est aliquid omnino contingens et accidentale in objecto, aut aliquid rationis (sicut esse visum aut cognitum); ergo non potest fundare in illo aliquam connexionem necessariam et intrinsecam. Secunda vero consequentia patet : quia illuminatio illativa conclusionis fundatur in connexione necessaria unius cura alio, scilicet inferentis et illati : quia tota certitudo nititur in ista connexione; ergo remota ilia non datur talis illuminatio. Et idem argumentum fit de abstractione, quae in objecto non ponit nisi denominationem extrinsecam abstracti; ex tali autem denominatione nulla connexio necessaria fundatur.

27. Confirmatur : quia ratio sub qua se habet ut lumen manifestans objectum potentiae, siquidem mediante illS objectum redditur manifestatum : omne autem quod manifestatur, lumen est: (Eph. v, 13) et lumen intellectds intra ipsum intellectum esse debet, et non extra; ergo debet esse aliquis habitus, seu qualitas illius. Et similiter abstractio reddens rem aliquam immaterialem et abstractam, est aliquis actus intellectfis; ergo ratio formalis sub qua solum invenitur Intra intellectum, non ex parte objecti. Immo aliquando diversa abstractio non sufficit diversificare lumen intellectfis : ut patet in habitu principiorum qui est unus pro omnibus principiis scientiarum, et tamen principia sdftt diversa et diversae abstractionis. E contra vero intra eamdem abstractionem inveniuntur diversae scientiae, ut perspectiva et geometria in abstractione mathematica. — Confirmatur secundo : quia revelatio divina, vel sumitur active ex parte Dei, vel passive ex parte nostra. Primo modo, non potest esse ratio formalis cognoscendi nisi ipsi Deo intra quem est, et indifferenter se habet ad omnes revelationes sive evidentes sive inevidentes quae nobis fieri possunt. Si secundum, illa revelatio est actus nostri intellecttis, vel habitus : est enim effectus ab activa Dei revelatione impressus; sic enim illuxit Deus in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei (II ad Cor. iv, 6); ergo ratio sub qua non est aliquid in objecto, sed in intellectu.

28. Respondetur, distinguendo primam consequendam argumenti : « ergo revelatio non est ratio connexionis necessariae, » distinguo : « connexionis necessariae ortae ex principiis intrinsecis objecti, » concedo; « ortae ex testificatione extrinseca infallibili, » nego. Unde potest fundare illuminationem illativam fundatam in medio extrinseco habente infallibilitatem a Deo, non autem fundatam in principiis intrinsecis objecti. Et licet in objecto revelato non ponat illa revelatio nisi extrinsecam denominationem, quae accidentaliter convenit objecto (et sic se habet ut effectus ad extra, in quo non fundatur ratio formalis fidei vel theologiae) : tamen ex parte ipsius testificationis activae a quo illa denominatio provenit, omnimodam habet infallibilitatem, licet extrinsecam ipsi objecto. De abstractione vero, dicimus quod illa non est ratio formalis si sumatur solum denominative, prout est denominatio ab actu abstrahente proveniens : sed sumpta radicaliter et objective, pro abstrahibilitate seu immaterialitate quam fundat objectum. Et licet in objecto corporeo non detur actu aliqua abstractio seu immaterialitas : datur tamen radicaliter, quatenus ^ intelligibile in potentia; redditur autem actu intelligibile et immateriale in ipsis speaebus intelligibilibus factis ab intellectu agente, vel infusis a Deo. Et istae antecedenter se habent ad ipsam scientiam; et secundum quod diversimode combinantur, reddunt objectum diversimode abstractum et immateriale.

29. Ad primam confirmationem respondetur, quod ratio formalis sub qua objectiva manifestat tamquam lumen objectivum, id est, objectum reddens proportionatum potentiae vel scientiae : et sic se habet ut ratio specificandi actum vel habitum. Habitus vero est lumen effective, seu per modum virtutis, influens in actus cognoscitivos : sicut aliud est lumen quod ex parte medii Colores illuminat, aliud quod ex parte potentiae visivae influit in ipsam visionem. Unde ex eo quod ratio sub qua illuminat objective, non sequitur quod sit illuminatio effectiva, seu lumen ex parte potentiae se tenens. — Quod vero additur de abstractione : respondetur quod in his quae sunt per se nota ex terminis, sicut sunt prima principia, diversa abstractio non diversificat modum cognoscendi neque lumen, quia ex ipsis terminis sine alia illuminatione nota sunt. At vero conclusiones non sunt notae ex ipsis terminis, et ita indigent ut lumine superaddito manifestentur; unde secundum quod medium mani-

festandi illas habet diversam immaterialitatem et intelligibilitatem, diversimode illas manifestat et intellectas reddit, et sic diversum lumen sci¬bile causat.

30. Ad secundam confirmationem respondetur : revelationem, ut active se tenet ex parte Dei, esse rationem formalem testificantem et extrinsecam respectu fidei et theologiae : sed tamen non sumitur revelatio pro ipsa cognitione Dei in se, sed ut loquente et manifestante nobis : quae etiam est actio ex parte Dei se tenens; nam revelatio ex parte nostri non est locutio, sed auditio. Et ita testificatio divina habet duos effectus, unum ex parte nostri intellectfis cui imprimit lumen actuale vel habituale, et sic facit in nobis auditionem; alium ex parte objecti, quatenus reddit illud testificatum et revelatum denominatione extrinseca : isti tamen effectus non sunt formalis ratio scientiae aut fidei, sed connotantur ab illa; solum autem est ratio formalis testificatio, ut tenens se ex parte Dei. Nec sumitur pro actione indifferenti ad omnes revelationes, sed ut actio determinate et pro¬xime operans hanc revelationem potius quam illam : sic enim etiam ex parte Dei se tenet. Et sic dicitur Deus illuxisse in cordibus nostris ad illuminationem scientice : intelligitur enim hoc, tum de illuminatione effectiva, id est, in¬fundente lumen fidei ad deducendum ex illa conclusiones scientiae : tum de revelatione for¬mali, quatenus ex objecto ut revelato sumitur specifica et formalis ratio cognoscendi in scien¬tia theologiae.

ii Cor. iv, 6

31. Et hinc colliges quod medium cognoscendi seu probandi veritates in scientia theologica non est ipsa revelatio virtualis, neque in aliis scien¬tiis ipsa immaterialitas seu abstrahibilitas : sed medium probativum semper est aliqua veritas magis nota per quam manifestatur minus nota : quod medium se habet sicut principium magis notum ex quo diversificantur scientiae, ut docet S. Thomas (I-II q. 54, a. 2 ad 2; et U-II q. 1, a. 1). Sed tamen forma seu ratio secundum quam ista veritas probativa, seu medium, pertinet ad talem scientiam, est illa immaterialitas (seu revelatio) ratione cujus redditur res diversimode intelligibilis aut scibilis; et ita ratio formalis in concreto alicujus scientiae est medium probativum, ut subest tali formalitati seu immaterialitati; ratio vero formalis secundum se est ipsa immate¬rialitas seu abstrahibilitas secundum quam talis veritas constituitur tali modo intelligibilis, vel scibilis. Et medium ipsum debet esse res co¬gnita : immaterialitas autem seu abstrahibi¬litas, ratio cognoscendi. Et ad ipsam ratio¬nem formalem reducuntur passiones, seu pro¬prietates, quae a tali scientia demonstrantur : ad ipsam quidem veritatem cognitam, seu ad subjectum talis veritatis tamquam ad rem cu¬jus est illa proprietas : ad rationem vero for¬malem tamquam ad id sub quo illa proprietas attingitur et cognoscitur. Quae autem attin¬guntur sub ratione revelati a Deo, unico piodo attinguntur : quia revelatio illa est unius spe¬ciei, scilicet divina testificatio. Quae autem lu¬mine naturali attinguntur, sub diversis modis cognoscendi et intelligendi attingi possunt: quia per intrinseca principia attinguntur, quae non sunt ejusdem intelligibilitatis et abstractionis in omnibus.

ARTICULUS VIII

Utrum theologia sit supernaturalis scientia, vel naturalis ?

1. ATIO DUBITANDI PRO PARTE AFFIRMAttva, est : quia theologia versatur circa objecta supernaturalia modo supematurali; ergo scientia supernaturalis est. — Patet consequentia : quia nihil amplius potest requiri ut aliqua scientia sit supernaturalis, cum ex objecto et modo tendendi ratio scientiae desu¬matur. Antecedens vero probatur : quia obje¬ctum theologiae est conclusio deducta ex princi¬piis supernaturalibus, et ipsum in se supernaturale est (sicut cum probatur Christo convenire aliquam perfectionem supernaturalem, vel quid simile); modus etiam tendendi supernaturalis est, scilicet revelatio virtualis ipsius fidei; ergo. — Confirmatur : quia ut aliquis actus sit super¬naturalis, non requiritur quod omnes causae ad eum concurrentes supematurales sint: ut patet in actu contritionis et attritionis, qui elicitur ex auxilio divino et voluntate naturali; ergo simili¬ter si una praemissa sit naturaliter cognita (aut

etiam bonitas consequentiae), tamen si altera praemissa est supematuralis, hoc sufficiet ut ipsa conclusio supematuraliter cognoscatur. — Confirmatur secundo : quia praemissa de fide vere influit in conclusionem per suum actum supernaturalem : immo etiam alteram praemissam naturalem elevat ad influendum per modum unius medii in conclusionem theologicam; ergo ex tali influxu et elevatione, aliqua supernaturalitas imprimitur in conclusione illata, seu assensu theologico : non enim potest supernaturalis influxus non habere aliquem effectum supematuralem; ergo assensus theologicus non est mere naturalis. — Denique, in conclusionibus theologicis deductis ex duabus de fide'per evidentem consequentiam, constat quod sunt de fide per se secundo : ergo supematurales per se secundo. Similiter, certitudo theologiae superat omnem certitudinem scientiarum naturalium : ergo est supematuralis.

2. In hac difficultate, Molina (super art. 2 hujus quaestionis, disp. 1 et 2, in fine) tenet theologiam esse habitum acquisitum et supernaturalem, licet ex una praemissa naturali per nostrum discursum generetur; et aliqui absolute etiam vocant theologiam supernaturalem, ut Canus (xn de Locis, c. 3, cond. 2); Zumel (hic, art. 8, q. *, notabili 2) : de quorum sensu statim dicetur. — Oppositum autem communiter tenent auctores, ut videri potest apud Navarrete (contr. 8); Arrubal (hic, disp. 5, c. 4 et 6); Granados. (disp. 5 *), qui citat Vazquez (disp. 4, c. 8). Addit tamen Granados (ibidem, sect. 3) posse theologiam esse supernaturalem si ex utroque principio supernaturali procedat, et Deus impendat auxilium supernaturale sicut ad alias virtutes morales infusas. Alii dicunt dari theologiam supernaturalem non ex vi discursfls acquisitam, sed participando aliquo modo auctoritatem Dei circa conclusiones illatas : sicut prudentia infusa discursu quodam supernaturali versatur circa regulandas virtutes supematurales; quem modum refert et refutat Arrubal (ubi † supra). Denique, alii agnoscunt ^ari theologiam per se infusam, sicut ponitur in chrjsto omnjs scientia per se infusa (III P. q. 11).

* sect. i

† disp. 5, c. 4.7, praesertim nn. 20, 26

3. NIHILOMINUS ABSOLUTE DICENDUM EST : theologiam nostris actibus acquisitam esse habitum ordinis naturalis; posse tamen dari theologiam infusam supernaturalem, quae pertinet ad donum Spiritus Sancti secundum aliquam excellentiam gratis datam quae in illo invenitur. — Ita sumitur distinctio duplicis hujus theologiae ex D. Thoma (hic, a. 6 ad 3) qui simpliciter fatetur hanc nostram theologiam non esse ex infusione, sed per studium acquisitam; sapientiam autem infusam esse donum Spiritus Sancti. Et (U-II q. 45, a. 1 ad 2): « Sapientia, inquit, quae ponitur donum, differt ab ea quae ponitur virtus intellectualis acquisita : nam illa acquiritur studio humano, hxc autem est desursum descendens. » Et (II-II q. 9, a. 1 *) ponit quod donum Spiritus Sancti quod est scientia, non acquiritur discursu, sed est participatio quaedam divinae scientiae; scientia autem quae acquiritur studio nostro est scientia humana, et non scientia donum. Et (solutione ad 2) docet quod datur scientia supematuralis, quae est gratis data. Non ergo tribuit supematuralitatem scientiae theologiae quae non est donum. Videndus est etiam in I Sent. q. 1 prologi, a. 3, qla 2.

* ad 1

4. Ratio hujus conclusionis, et fundamentum quoad primam partem est duplex : alterum generale pro omnibus habitibus acquisitis, alterum speciale pro theologia. — Primum fundamentum in eo consistit, quia quicumque habitus si per se et ex genere suo est acquisitus, non potest esse supematuralis; constat autem theologiam ex suo genere esse scientiam acquisitam labore nostro et studio; ergo supematuralis habitus non est. — Minor constat : quia theologia nostra, nec est habitus per se infusus concomitans gratiam sanctificantem sicut aliae virtutes : alias non maneret in peccatore; nec est concomitans solam fidem, sic enim omnis fidelis esset theologus : quod constat esse falsum. Neque est habitus infusus sicut gratia gratis data, cum constet acquiri nostris actibus et labore, non autem gratis a Deo datur. Nam per exercitium et laborem studii theologici, aliquid acquiritur in nostro intellectu, quo percipimus et cognoscimus aliquid quod antea non cognoscebamus. Illud autem quod acquiritur non est aliud quam habitus scientificus, quia inclinat ad demonstrandum et assentiendum per discursum : ergo datur theologia ex genere suo acquisita. — Major autem etiam constat : quia habitus ex genere suo acquisitus petit causas naturaliter acquirentes; ens autem supematurale per se petit causas supematurales et excedentes nostram acquisitionem; ergo habitus ex genere suo acquisitus repugnat quod entitative et ex genere suo sit supematuralis. — Nec obstat, quod theologia nostra ex concursu fidei, quae est causa superaa-

turalis, generetur : quod sufficit ut entitative sit supernaturalis, sicut actus virtutum supematu- ralium supematurales sunt quia fiunt ab habitu supernaturali. Hoc inquam non obstat: quia con¬ cursus fidei est ad assentiendum objecto credito; ad deducendas autem conclusiones concurrit mediante connexione et consequentia, naturali modo facta : et ita haec non potest producere habitum supernaturalem. Immo actus ipsi eliciti a virtutibus supernaturalibus non producunt vel augent ipsos habitus, quia isti solum infundun¬ tur, non a nobis generantur; ergo concursus fidei non sufficit ad generandum habitum supernatu¬ ralem theologiae.

5. Cur autem non possit per actus supematu¬ rales habitus supernaturalis acquiri (licet actus supematurales possint a nobis elici), sed neces¬ sario debeat habitus infundi : tractari solet in I-n q. 110; et II-II q. 23. Breviter ratio hujus desumitur ex differentia inter actus et habitus supematurales : quia habitus datur per mo¬ dum actfis primi, et consequenter ut immediata participatio Dei qui est ens supematurale per essentiam; actus autem sunt participationes mediatae, quia sunt vitales vitalitate creati, et consequenter eliciendi creati : et sic [actus] ex ipsa ratione supernaturali, ut tali, scilicet quia vitalis est, petit procedere ab ipso homine, seu intelligente creato. Habitus vero non est ens supematurale vitale a vita hominis proce¬ dens, sed datur per modum actis primi : et sic cum in se sit ens supematurale non per modum actis secundi se habens, est immediata parti¬ cipatio Dei : et sic oportet quod immediate a Deo derivetur, alias immediata participatio supernaturalis non erit; et sic idem est esse ens supematurale non vitale seu per modum actis primi, et esse per se infusum et immediate a Deo procedens.

6. Secandum fundamentum est : quia bene stat aliquas veritates esse notas suffematuraliter quoad assensum, et tamen per discursum natu¬ ralem penetrari ea quae dependentiam et con¬ nexionem habent cum tali veritate; et tunc talis inquisitio erit ordinis naturalis, et ipse discursus et ordo consequentiarum fundatur in principiis naturalibus. Unde apud theologum bonitas con¬ sequentiae eisdem principiis regulatur, sicut aliae consequentiae logicales. Itaque res sup^matura- les ad modum metaphysicae scientiae tractatae, et discursu naturali collatae, generant habitura sdentificum naturalis ordinis, quia modus sciendi et discurrendi naturalis est. Et licet intellectus ex ipsa certitudine fidei roboretur et perficiatur ad assentiendum certius veritatibus illatis, quia ex ipsd connexione veritatum et dependendi potest certitudo unius ex alia magis certificari : tamen ista certitudo fidei ex parte veritatum cognitarum non elevat intellectum ad modum ipsum deducendi consequentias, et inferendum conclusiones aldori modo quam ratio naturalis attingit : sed talis modus discurrendi et infe¬ rendi relinquitur naturali discursui; tantum enim deducitur per discursum circa veritates fidei, quantum quis habet de ingenio et de naturali perfectione in discurrendo : et sic tota rado acquirendi sdentificum habitum est ex viribus naturalibus circa res supematurales; et ita habitus ille theologicus simpliriter naturalis est. Et licet in actibus eliciendis, sive voluntatis sive intellectfis, non requiratur quod omnia prin- dpia sint supernaturalia, sed suffidt quod auxi¬ lium vel habitus elevans potentiam supematura- lis sit, quia sic elevat potentiam ad agendum supematuraliter : tamen ad producendum seu acquirendum habitum non attenditur ad objecta supematuralia, quae se habent ut principia assen- tiendi conclusionibus circa quas versatur talis habitus; sed attenditur ad virtutem productivam entitative et physice : quae si naturalis est, et ex vi naturalis modi procedendi penetrat vel discur¬ rit circa veritates, non potest generare supema- turalem habitum, sed naturalem. Et haec est ratio quare certitudo fidei corrigit et elevat veri¬ tatem praemissae naturalis ad inferendum conclu¬ sionem, non tamen elevat virtutem naturalem productivam habitfis ad efficiendum illuni : quia efficere habitum, solum pertinet ad Deum.

7. Unde solvuntur duce instantice quae contra hoc possent fieri. — Prima : quia fides concurrit ad assensum theologicum saltem radicaliter, et ut causa universalis ad particularem effectum et secundarium : ergo sicut assensus theologicus participat virtualiter certitudinem supernatura¬ lem, ita habitus ipse, et specificativum ejus, supematuralitatem a fide mutuari possunt. — Secunda est: quia theologia per se infusa qualis fuit in Christo, non amplius habet quam derivari ex principiis supernaturalibus per discursum, sicut nostra theologia derivatur ex fide; ergo sicut illa est supernaturalis, ita et nostra. Et ratio esse videtur, quia bonitas et artificium conse¬ quentiae non pertinet ad rationem formalem, sed ad modum condicionemque illius; ergo ex eo

quod connexio consequentia: sit naturalis ordinis, non sequitur quod ipsa ratio formalis specificativa naturalis sit.

8. Ad primum respondetur : bene posse fidem quatenus praebet principia theologiae, communicare illi certitudinem, non tamen ipsi habitui supernaturalitatem. Et disparitas sumitur ex dictis : quia principia praebent certitudinem conclusionibus propter resolutionem et dependentiam veritatis conclusionum a veritatibus principiorum; ipsum enim resolvi hanc veritatem in illam et dependere ab illa, reddit veritatem resolutam firmiorem. Ceterum supernaturalis entitas habitCls non solum desumitur ex ipso objecto et certitudine supernaturali quomodocumque considerata, sed etiam ex ipso modo procedendi a Deo qui est auctor et prima radix totius entis supernaturalis. Unde cum theologia negotietur circa objecta supematuralia ex vi naturalis discursas, et secundum virtutem ingenii et intellectas, et laborem atque industriam propriam : ille habitus non derivatur a Deo per infusionem tamquam ens supematurale, sed ut ens naturale acquiritur.

9. Ad secundum dicitur, quod in Christo Domino fuit duplex theologia. Altera acquisita sicut nostra (vel si fuit Christo infusa, fuit infusa per accidens : quod non variat intrinsecam naturam scientiae) et haec theologia non processit ex fide, sed ex visione clara Dei; sed tamen lumen gloriae ita influebat in acquisitionem iflius scientiae, sicut in nobis fides, scilicet praebendo principia : non tamen supernaturali vi habitum producendo, sed ex studio et industria naturalis ingenii conclusiones deducendo. Alia theologia fuit, quae pertinet ad donum sapientiae vel scientiae, et haec non est per se discursiva. nec fundatur in lumine illativo, sed in quadam experientia interna divinorum : donum quidem sapientiae per experientiam Dei ut amati, seu per amorem uniti : donum vero scientiae per experientiam divinorum effectuum, ut revelationum, inspirationum, etc., ut statim dicemus in secunda parte conclusionis. Unde cum haec non acquiratur in vi discurstis, supematuraliter infunditur a Deo. — Ad id vero quod dicitur de bonitate consequentiae, respondetur quod licet bonitas consequentiae secundum se non sit ratio formalis scientiae, sed condicio : tamen lumen scientificum quod npnnisi per talem condicionem acquiri potest, naturalis ordinis est; sicut licet obscuritas non sit ratio formalis fidei, tamen lumen quod talem obscuritatem petit et fundat, fides est.

10. Secunda pars conclusionis de theologia per se infusa quae est donum Spiritds Sancti, sumitur ex D. Thoma qui distinguit (in hoc art. 6) sapientiam theologiae ab ea quae est donum. Datur enim donum SpiritOs Sancti quod est sapientia, et donum quod est scientia : et haec agunt de divinis, sed longe diversi ratione, quam nostra theologia. Et donum sapientiae aliquando ita perficitur, quod etiam pertinet ad aliquam gratiam gratis datam. Unde dicit D. Thomas (II-II q. 45, a. 5), quod quidam altiori gradu perficiunt[1] sapientiae donum : et quantum ad contemplationem divinorum, in quantum scilicet altiora quaedam mysteria cognoscunt, et aliis manifestare possunt : et etiam quantum ad directionem humanorum actuum secundum regulas divinas, in quantum possunt secundum eas non solum se ipsos sed etiam alios ordinare. Et iste gradus sapientiae non est communis omnibus habentibus gratiam sanctificantem, sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus Sanctus distribuit prout vult secundum illud (I ad Cor. xn, 8) : Alii datur per Spiritum sermo sapientia, alii sermo scientia. » Idem fere docet de dono scientiae (ibidem, q. 9, a. 1 ad 2). Ergo secundum D. Thomam ad ipsum donum sapientiae secundum gradum quemdam perfectiorem, pertinet mysteria penetrare, et alios ordinare : ad donum vero scientiae pertinet contradictores arguere, et fidem manifestare, et alios ad fidem inducere. Haec autem omnia sunt munera theologica; datur a ergo scientia et sapientia, infusae per modum doni, quae munera theologiae exsequantur, saltem quando perfectum illum gradum habent, qui pertinet ad gratiam gratis datam : nam ista dona sine tali gradu non pertinent ad instruendum alios, sed tantum ad instructionem propriam; et sic licet omnibus justis detur donum scientiae et sapientiae, non tamen omnes sunt theologi : quia non datur omnibus secundum illum excellentem gradum, secundum quem alios possunt instruere, sed solum 3 se dirigere.

Ita omnes, cum editione piana Summa: theologicae || Editio leonina ceteracque cdd. habent : petxipiunt: utique facilius.

2 Ita omnes || Melius legeretur : dantur, cum postea omnia ponantur in plurali numero : infusce... quee... exsequantur.

3 Intellige : sed solum tali gradu ut possint se dirigere.

11. Quomodo vero distinguatur ratio formalis nostrae theologi» a ratione formali istorum do¬norum, non potest hic latius explicari. Sed bre¬viter dico, donum scientiae non inniti discursu sed simplici cognitione : in quo assimilatur divi¬nae scientiae, ut docet D. Thomas (quaest. 9 dt. a. 1 ad ı). Unde ex hac parte longe differt a theologia, quae virtute studii acquiritur per con¬sequentiam et connexionem praemissarum. Se¬cundo, ratio formalis theologiae acquisitae est virtualiter revelatum, quatenus attingitur ex vi connexionis et consequentiae deductae ex aliqua veritate formaliter revelata. Ratio autem forma¬lis doni sapientiae, aufscientiae, est aliqua expe¬rientia interna divinorum, quatenus aliquis pati¬tur divina : vel per amorem et unionem ad Deum, gustando et videndo, id est, experiendo et judi¬cando de his quae Dei sunt : et hoc pertinet ad donum sapientiae, ut docet D. Thomas (II-II q. 45, a. 1); vel etiam aliquem effectum Dei internum experiendo v. g. revelationem aliquam vel inspirationem, per quos effectus judicat de divinis : et sic est donum scientiae, ut docet Thomas (11-11 q. 9, a. 1), quod scilicet ex spiritu et impulsu interiori Spirittis Sancti judicat de aliquo quatenus mens experiendo aliquos effectus supernaturales in se illuminatur, utjudicetjuxta experientiam ipsorum magis et minus, juxta quod magis vel minus perfecte experitur. Et ita istae rationes formales valde differunt, scilicet illuminatio ut experimentalis circa divina, vel ut illativa ex proprii industrii et studio : et hoc secundum pertinet ad theologiam acquisitam, primum vero ad donum Spiritfls Sancti; sicut differt judicium illius qui judicat de castitate per experientiam, ab illo qui judicat per philoso¬phiam moralem.

12. Ad argumenta a principio respondetur. — Ad primum * : quod objectum theologiae est aliquid supernaturale, modo tamen paturali dis¬positum et penetratum seu illatum : et ideo per¬tinet ad habitum naturalem et naturaliter acqui¬situm, licet veritates suas resolvat in veritates seu principia supematuralia, sicut dictum est. Et ita licet multa supematuralia tractet et inferat de Deo : tamen, quia sub modo naturali illativo per propriam industriam et studium illa attingit, non superaaturali lumine formaliter dicitur illa attingere, sed formaliter naturali et virtualiter supematurali, id est, resolubili in principia su-pematura!ia. — Unde cum dicitur quod medium probandi est supernaturale, scilicet veritates fidei, distinguo : ut connexae et penetratae modo naturali, et studio acquisito, concedo; ut stant praecise sub lumine supematurali, nego. Ad ratio¬nem autem luminis et habitOs supematuralis, non sufficit quaecumque dependentia et resolutio in medium seu principium supernaturale : sed requiritur quod modus ipse illuminationis super-naturalis sit, et non modo naturali dispositus et acquisitus et penetratus; licet enim modus sciendi et inferendi per consequentias non praebeat ra¬tionem formalem scientiae, tamen lumen quod solo discursu et industrii ingenii naturalis elici¬tur ex veritatibus supematuralibus, naturalis ordinis est : et ex hoc formalem rationem vena¬mur, non ex eo solum quod artificium logicale naturalis ordinis sit.

* cf. supra, p. 384. n. 1

13. Ad primam confirmationem respondetur ex supradictis, quod actus supematuralis bene potest procedere a potentia naturali, dummodo virtus seu ratio proxima secundum quam proce¬dit, supematuralis sit, et potentiam elevet ad producendum talem actum. At vero generatio habitds quantumcumque dependeat et originetur ex aliquo habitu supematurali praebente princi¬pia suarum veritatum, non tamen habitus sic generatus supematuralis est, cum per virtutem et modum naturalis potentiae generetur et acqui¬ratur, ut jam supra explicavimus. Unde actus procedens a tali habitu genito naturali modo, et qui naturalis entitatis est, naturalis etiam ordinis esse debet, licet ex principiis habittis supematu¬ralis dependeat; quia actus semper sequitur suum proximum elicitivum a cujus formali ra¬tione, si naturalis ordinis est, naturalem quoque rationem participat.

14. Ad secundam confirmationem respondetur ex dictis, quod praemissa de fide influit radicaliter et remote : non proxime, nisi mediante lumine naturaliter acquisito, quod est lumen scientifi-cum, quod est theologia. — Et cum instatur, quod praemissa de fide imprimit aliquid per illum influxum : respondetur quod imprimit subordina-tionem et dependentiam in cognitione conclusio¬num theologicarum ad ipsa principia fidei : non autem tendentiam formaliter supernaturalem ipsius scientiae theologiae in suum objectum; sicut virtutes naturales acquisitae cum imperan¬tur a supemataralibus, recipiunt ex tali motione aliquam subordinationem ad finem extrinsecum supernaturalem, non autem tendentiam forma¬lem et specificativam in sua propria objecta : ita,

cum principia se habeant in speculativis sicut fines in appetibilibus, ex eo quod principia influant in conclusionem per modum principii, licet sint supernaturalia, non constituunt tendentiam formalem in objectum scientificum modo supernaturali : sed stante tendentia naturali per modum scilicet scientificum naturalem in objectum, remanet habitudo et dependentia resolubilitatis in principia supernaturalia; et haec dependentia non facit lumen theologicum supematurale quoad entitatem, et formaliter, id est, quoad formalem tendentiam scientificam in objectum : sed solum reddit illud dependens, et resolubile in principia supernaturalia; ex quo tamen habet mqjorem certitudinem lumen theologicum, quia ad hoc sufficit resolvi et habere subordinationem ad lumen superius supematurale fidei cui connectitur : quod est esse virtualiter supematurale, non formaliter, quia virtuali revelationi innititur; de quo articulo sequenti.

• cf. supra, p. 385. 1. Denique

15. Ad ultimam * respondetur, quod etiam quando est duplex praemissa de fide, ipsa connexio ex qua resultat medium illativum et respicit conclusionem illatam tamquam objectum, est aliquid naturale formaliter, licet sit major aliqua subordinatio ad plura principia fidei : non tamen formale specificativum, neque ipsa connexio scientifica qua formaliter tendit in conclusiones, est supematuralis. — Et cum instatur, quod conclusio est per se secundo de fide, distinguo : per se secundo sub eadem ratione formali, nego; sub alia ratione formali consecuta, et subordinata ad primam, concedo; et ita illa consecutio et subordinatio petit distinctum lumen, licet dependens a primo et subordinatum ei : sicut lumen scientificum est distinctum a lumine principiorum, licet sit subordinatum ei et resolubile in illud. Et sic actus primarius et secundarius procedunt ab eodem habitu quando stant sub eadem ratione formali : non quando sub diversa, sicut habitus scientiae et principiorum. Quod autem est per se secundario supematurale ratione subordinationis et consequentiae, non infertur quod entitative^et formaliter sit supematurale : sed solum quod sit subordinatum principio supernaturali. — Ad illud quod dicitur de majori certitudine theologia;, dicemus articulo sequenti. Nunc sufficit advertere, quod illa major certitudo theologiae est certitudo subordinationis et resolubilitatis in principia certiora : non autem tendentia supematuralis formaliter in suum objectum; sufficit autem ad hoc ut superet omnem certitudinem naturalem, quod virtualiter et per subordinationem supematuralis sit, seu in principia supernaturalia resolubilis : non l quod formaliter.

ARTICULUS IX

Utrum certitudo theologice sit major quam omnis certitudo naturalis, et quomodo sit sapientia?

1. upponendum est quid sit certitudo, et in quo consistat, et quotuplex sit. Certitudo ergo diffinitur a D. Thoma (in IIID. 23, q. 2, a. 2, qla 3) quod est firmitas seu determinatio intellectfls ad unum; et in idem recidit quod ibi (dist. 26, q. 2, a. 4) dicit, quod est firmitas adhaesionis ad suum cognoscibile : determinatio enim intellectfls nonnisi ad cognoscibile esse potest. Haec certitudo est triplex. Prima, objectiva ex parte rei. Secunda, formalis ex parte intellectfls. Tertia, participativa ex parte voluntatis. — Certitudo seu firmitas ex parte objecti excludit fallibilitatem et contingentiam : illud enim objectum est certum et firmum in se, quod habet causas firmas et infallibiles suae entitatis et veritatis; et penes causas majoris vel minoris infallibilitatis, dicitur aliquid magis vel minus certum. — Certitudo formalis ex parte actfls intellecttis dupliciter consideratur, quia et tangit objectum, et determinat subjectum. Et prout est medium tangens objectum, certitudo actfls importat infallibilitatem, et excludit contingentiam quae desumitur ab objecto; prout vero tangit subjectum et illud determinat, excludit dubitationem et haesitationem : quod maxime fit quando certitudo fundatur in evidentia, nam evidentia est conformis intellectui, et intra proprios terminos illum determinat et inhaerere facit.

* Intelligf: non requiritur quod sit supematuralis formaliter.

De hac nimia in dicendo brevitate, consule Pnefationem.

— Certitudo vero participata, quae ex parte voluntatis se tenet, excludit inconstantiam vel timiditatem, et maxime pertinet ad fiduciam qua voluntas constanter rem aggreditur; qua ratione spes divina est certissima, non certitudine cognitionis de ipso eventu futuro assequendae beatitudinis (de hoc enim nullus certitudinem habere potest extra revelationem) : et tamen de hoc certissimam habet spem, quantum ad certitudinem voluntatis practicam; quae est certitudo constantiae, ut sine timiditate vel inconstantia aggrediatur beatitudinem, non propter virtutem propriam, sed propter divini auxilii infallibilitatem ex parte Dei.

2. Igitur D. Thomas in hoc articulo quinto ostendit theologiam esse digniorem omnibus aliis scientiis, quia excedit illas : tum dignitate materiae, quia agit de Deo ut auctor supernaturalis est, et de rebus supernaturalibus; tum ratione certitudinis, quia aliae scientiae certificantur de suis objectis in vi luminis naturalis : theologia autem in vi luminis supernaturalis a quo accipit principia, licet de conclusionibus judicet per lumen acquisitum discursivum. — Hinc ortum est dissidium inter auctores, qua ratione intelligatur haec major certitudo in theologa. — Nam in primis, theologia in nobis non excludit omnem dubitationem, cum non habeat evidentiam : scientiae autem naturales illam excludunt, quia habent evidentiam resolvendi in sua principia. — Secundo, quia certitudo theologiae solum est naturalis ordinis, et nostro discursu acquisita; ergo licet in ipsis principiis habeat majorem certitudinem quam habitus naturalis, tamen in ipso proprio lumine theologico potest claudicare et deficere sicut aliae scientiae naturales; sufficit autem, quod ex aliqua parte possit deficere, ut ejus certitudo non sit major certitudine naturali. — Tertio, quia non omnes partes theologiae possunt istam certitudinem habere, sicut quando deducit conclusiones ex altera praenlissa naturali, et similiter in parte practica et morali; nam praemissa naturalis ordinis non influit nisi certitudinem naturalem; pars autem moralis et practica versatur circa contingentia et singularia, quae recedunt a certitudine scientiae. — Quod vero dicitur elevari praemissam naturalem a supernaturali, non videtur verum : tum quia alias etiam posset elevari praemissa opinativa, et accipere certitudinem supernaturalem et omnimodam a fide; tum quia habitus principiorum naturalium non elevat praemissam minus certam ad hoc ut producatur assensus certior scientifico : ergo neque fides elevat praemissam naturalem, ut producat assensum certiorem naturali.

3. Propter hoc aliqui auctores non admittunt doctrinam D. Thomae universaliter, sed limitant illam quando theologia procedit ex utraque praemissa de fide. Ita Arrubal (hic, disp. 5, cap. 9, conci. 2); Granados (disp. 7, ad secundum*), qui citant alios. — Alii dicunt theologiam non esse certiorem illo principio quodlibet est, vel non est : non quatenus illud principium est notum naturali lumine, sed quia est ita universalissimum, ut ih qualibet re revelata a Deo imbibatur; nam revelando hoc vel illud esse, revelat oppositum non esse, quia oppositum est haeresis. Ita Magister Zumel (in praesenti art. 5+). — Alii dicunt theologiam non aliter esse certiorem aliis scientiis, nisi quia in nobis datur actus reflexus, quo judicamus illi cognitioni non posse subesse falsum : non vero ea ratione, quia fides cui theologia nititur est certior ceteris scientiis; res autem ipsas non posse dici proprie certas vel incertas secundum se, sed solum magis vel minus necessarias. Ita Pater Vazquez (super art. 5 hujus quaest.). — Alii denique putant D. Thomam loqui de theologia prout est in beatis vel in Deo tamquam in subjecto connaturali : non prout in nobis, in quibus solum est certior quantum ad adhaesionem intellectfls, non quoad quietationem.

t q. unica, notabit. 2

4. NIHILOMINUS RESOLUTIO NOSTRA EST : theologiam in conclusionibus scientificis quas resolvit in principia revelata, esse certiorem ex parte sua; rationis formalis omnibus aliis scientiis, universaliter loquendo de omni conclusione theologica, et non solum ut in Deo vel in beatis, sed etiam prout in nobis. — Non tamen repugnat quoad aliquos effectus certitudinem scientia: naturalis esse majorem certitudine theologis, imrno et fidei; qui tamen effectus potius se tenet t ex parte evidentis, quam certitudinis.

t Ita omnes. Forte legendum : tenent

Prima pars est communis Thomistarum, et videri potest Magister Banez (hic, art. et Zumel \ Magister Gonzalez (disp. 5), Navarrete (controv. 12) et alii. Et sumitur ex D. Thoma qui (in hoc art. 5) absolute et sine restrictione docet theologiam esse certiorem aliis scientiis, non obstante quod accipiat aliquando principia ab aliis scientiis ut sibi ministrantibus (ut patet solutione ad 2); ergo aperte sentit D. Thoma»; quod theologia, etiam cum utitur praemissi ali-

#q- i.a. 5.q. unica, conci. 1 et 2

qui naturali, est certior aliis scientiis : alias ad quid poneret et solveret illud argumentum de theologia quando utitur praemissi aliqui naturali? Et de eodem videri potest in I Sent. q. 1 prologi, a. 1; et ibidem ad Annibald. q. 2, a. 2.

5. Ratio est: quia theologia resolvit suas conclusiones per consequentiam certam et evidentem in principia certiora omnibus principiis naturalibus; ergo est certior illis. — Consequentia patet : quia ut aliquis assensus sit certus, sufficit quod ejus certitudo evidenter et certo sit resoluta in principia certa, quia certitudinem participat a principiis; ergo ut sit certior, sufficit quod sit resoluta in principia certiora per eamdem consequentiam evidentem. — Antecedens vero constat : quia principia in quae resolvit theologia per consequentiam certam, sunt principia fidei, cujus certitudo est major omni certitudine naturali (ut ostenditur II-II q. 4, a. 8), cum sit luminis supernaturalis, qui est ordo divinus, et consequenter veritas ejus immutabilior et firmior omni certitudine naturali. — Confirmatur : quia si aliqua scientia resolveret in principia evidentia supematuraliter, talis scientia esset evidentior omni scienti^ naturali, eo quod ab altiori lumine illustraretur ex parte suorum principiorum; ergo si aliqua scientia resolvit in principia certiora, talis scientia erit certior aliis : eadem enim ratio est in participando evidentiam et certitudinem, dummodo fiat per evidentem consequentiam. '

6. Quod autem haec certitudo theologiae sit major omnibus scientiis, etiam cum procedit ex altera praemissa naturali, constat ex supradictis; quia licet praemissa naturalis concurrat ad conclusionem inferendam, tamen non sistit in e£ ultima resolutio : sed ulterius resolvitur, et fit dependens a praemissa de fide, et elevatur ab illa saltem extrinsece, quatenus ejus veritas subordinatur et regulatur per illam de fide, et judicatur non opponi illi; et sic prout deservit ad inferendam veritatem, habet ex connexione cum praemissa de fide majorem certitudinem, ratione illius subordinationis ad fidem : et sic conclusio procedens est certior omnibus aliis scientiis, quae carent tali subordinatione et connexione cum certitudine fidei. Immo hinc clare revincitur sententia Arrubal * et Granados *, quia assensus theologicus ex una naturali et altera de fide, ad minus ex praemissa naturali habet certitudinem aequalem aliis scientiis naturalibus; et ultra hoc habet ex praemissa de fide aliquam majorem certitudinem, quia etiam illa praemissa de fide influit ad minus sicut praemissa naturalis; ergo ex hac parte superat scientias naturales. Veritas autem est, quod praemissa naturalis, ut conjuncta praemissae de fide, non extrahit illam a ratione virtualis revelatae, ut supra ponderatum est: et sic ili» praemissa naturalis solum se habet ut explicans, seu conducens ad explicandam connexionem objecti inferendi cum objecto revelato; et sic totum illud manet intra terminos objecti virtualiter revelati.

* citati supra, p- 390. n- 3

7. Quod vero attinet ad sententiam Patris Vazquez, manifestum est quod si certitudinem theologiae ponit in actu reflexo, quo quis judicat se non falli in illo judicio : vel tale judicium reflexum est verum ·. vel falsum. Si falsum : ergo theologia non est certa, siquidem falsum est judicium quo judicant de ipsa, quod sit certa et infallibilis. Si est verum : ergo ita est quod ipse actus theologiae est infallibilis, et certior aliis scientiis; ergo antecedenter ad actum reflexum habet istam certitudinem, nam per actum reflexum illam non acquirit, sed supponit: siquidem actus reflexus extrinsece se habet ad directum, nec potest illum constituere. — Nec potest dici, quod actus directus est certus objective, reflexus' vero formaliter. Contra enim est: nam ille actus directus vere et proprie est actus intellectds; ergo est capax certitudinis formalis, non minus quam actus aliarum scientiarum, nec minus quam ipse actus reflexus in quo non est aliquod principium unde sit magis infallibilis quam ipse actus directus : nam vel habet certitudinem fidei, vel evidentiam supematuralem, vel scientiae et discursfls theologici. Si hoc tertium : non est magis certus quam ipse assensus directus theologicus, et ita frustra ex illo actu reflexo sumitur haec major certitudo. Primum et secundum dici non potest : quia nec habemus revelationem specialem de illo actu reflexo, cum nullibi hoc proponat Ecclesia; et multo minus de hoc habemus evidentiam claram supernaturalem, cum nullus illam experiatur.

8. Quod vero theologia, non solum prout est in Deo et beatis sed etiam prout in nobis, sit certior, patet; quia etiam prout in nobis, procedit ex principiis cognitis lumine supernaturali, scilicet lumine fidei quae in nobis datur; fides autem, quae in nobis est, licet compati possit cum aliqua dubitatione ex parte subjecti : tamen secundum se, et ut tangit objectum, excedit omnem certitudinem naturalem, siquidem innititur

causae omnino infallibili et immutabili, scilicet revelationi divinae; ergo etiam theologia quae ex illa deducitur et est in nobis, et non solum in beatis, certior est secundum se, licet ex parte nostra possit compati aliquam dubitationem, ut jam explicamus.

9. Secunda pars conclusionis, quod certitudo naturalis quoad aliquos effectus sit major certitudine theologiae, sumitur ex D. Thoma II-II q. 4, a. 8, ubi docet fidem quoad nos, seu ex parte subjecti«, non esse certiorem aliis scientiis, licet secundum se certior sit. Quod ibi explicat D. Thomas sumendo certitudinem pro eo quod plenius consequitur noster intellectus : et hoc modo fit res minus certa ex parte nostra, id est, minus plene ab intellectu percipitur. Quod (in I ad Annibald. dist. 1 *, q. 2, a. 2) expressit D. Thomas dicens quod «theologia respectu nostri inteilectds minus captabilis est ». Et in hac quaestione (art. 5 ad 1) inquit quod « nihil prohibet id quod est certius secundum rem, esse quoad nos minus certum propter debilitatem nostri intellecttis; unde dubitatio, quae accidit aliquibus circa articulos fidei non est propter incertitudinero rei, sed propter debilitatem nostri intellectas ». — Et hinc sumitur fundamentum hujus partis : quia scientia habet certitudinem ortam ex evidentia, et sic aliquem effectum habet praeter solam certitudinem in quo excedit fidem, scilicet evidentiam, licet in ipsa firmitate certitudinis non excedat. Ex eo autem quod ejus certitudo oritur ex evidentia, sequitur quod plenius assequatur a nostro intellectu, et satietur et quietetur intellectus, siquidem evidentia est ultimum in quo intellectus sistit circa objectum; fides autem admittit aliquem motum, et ita dicitur, quod credere est cum assensu cogitare : id est, praebere assensum cum aliqua fluctuatione et motu cogitationis. Et inde est, quod positA fide adhuc potest insurgere motus dubitationis, propter debilitatem nostri intelfectfls nondum videntis veritatem. Quam dubitationem intellectus non potest exstinguere ex vi objecti, quia non videtur : sed ex vi voluntatis recte dispositae, aut ex vehementia motivorum credibilitatis. Et hinc etiam est, quod certitudo scientiae immediate incipit et desumitur ab objecto, quia videtur; certitudo vero fidei mediante voluntate, quae prius tangitur a motione divina, quam intellectus, eo quod voluntas debet movere intellectum ut credat et determinetur ad assentiendum, ut optime D. Thomas explicat (ad Hebr. xi, lect. 1); ergo certitudo scientiae, quia ex evidentia oritur, connaturalior est intellectui, magisque illum relinquit intra suos proprios terminos, quia intellectus hoc maxime intendit, scilicet rem penetrare et quasi intus legere : quod non permittit obscuritas fidei, quia potius captivat intellectum et sub alienis terminis relinquit, utpote dependentem a motione voluntatis.

* rectius : q 3 prologi, a. 3

9bis. An vero certitudo theologiae, quam ponimus majorem scientiis naturalibus, sit etiam major certitudine principiorum quantumcumque universalium? Respondetur affirmative; id enim convincit ratio D. Thomae (in hoc art. 5), quia theologia habet certitudinem ex lumine divinae scientiae, quae decipi non potest. Cum ergo resolutio theologiae sit in principia supematuralia, necessario ex hac parte excedit totum genus et ordinem naturalis certitudinis, etiam quoad habitus principiorum : quia haec principia innituntur certitudini inferioris ordinis, scilicet naturali, quze minor est certitudine divini. — Et explicatur hoc amplius, et confirmatur : quia veritas principiorum quantumcumque per se nota, in nobis semper est reducibilis ad sensus ex quibus originatur, et eorum universalitas ex inductione facta per sensus dependet[2]. Nam v. g. cum dico : Omne totum est majus sua parte, haec universalitas fundatur in inductione sensuum, quibus continue videmus partes et totum, et quod partes sunt minores toto; sed quod hoc ita universale sit ut etiam supematuraliter deficere non possit, licet ex terminorum natura optime deducatur, tamen ex vi inductionis per sensus factae a qua dependet et originatur, semper de se subest fallaciae et deceptioni, cujus sensus sunt capaces. Similiter cum dico : Quodlibet

[1] Omnes : objecti › mendose.

[2] Cave, prudens lector, ne existimes Joanncm a S. Thoma hic fundare certitudinem formalem et universalitatem primorum principiorum super cognitionem sensilem, et inductionem factam per sensus : id quod, profecto, monstrum quoddam esset in re metaphysica. Tantummodo enim voluit notare duplici modo imminui (non in se, utique, sed ex parte debilis nostri intellectus) certitudinem principiorum : tum quia excedunt omnem sensibilem experientiam, proindeque nequit mens humana in eorum contemplatione juvari imaginibus aut particularium exemplorum adductione; tum etiam quia fons et origo totius humans scientis est in cognitione sensuum, ut prsbente intellectui materiam unde suos abstrahat conceptus : quocirca saltem apud philosophos dubitari potest an ex tali origine aliquid incerti et fallacis contraxerint. — Qus duplex anxietatis et hssitationis causa prorsus tollitur quando divini revelatione approbantur rationis nostrs principia prima.

est, vel non est, hoc principium verificatur quidem in quocumque singulari ex sensibus cognito; nam hoc ipso quod video aliquid esse, etiam video quod non stat non esse; et hoc ipso quod Deus revelat aliquid esse, relinquitur ut haereticum dicere quod non sit. Ceterum universalizare illas propositiones, ita ut semper et in omnibus verificentur, non possumus plene videre ex sola vi inductionis quae habetur per sensus, quia ex illis non certiiicamur quid lateat in omnipotentia Dei, et quid possit vel non possit circa illa. Quare cum principia non sint quaecumque veritates ex terminis notae, sed universales redditae, et universaliter enuntiantes (alias non erunt principia, si universalia non sint): ideo certitudo principiorum naturalium corrigi potest et certificari per divinam revelationem, tam quoad suam universalitatem, quam quoad causam unde accipitur eorum certitudo, scilicet quantum ad inductionem sensuum : quia revelatio accipitur a divina scientia, quae universalior et certior est omnibus.

10. Ad argumenta a principio respondetur. — Ad primum * respondet D. Thomas (in hoc art. 5 ad 1), quod non excluditur dubitatio a theologii orta ex debilitate nostri intellectOs non potentis rem capere sine evidentia : et sic ex defectu evidentiae non quietatur intellectus; non tamen oritur illa dubitatio ex ipso objecto, vel ex ratione formali tendendi in illud, quod est divinum testimonium : hoc enim summam habet firmitatem; et sic non est causa dubitationis fundata in ipsa re aut lumine ejus, sed in imperfectione nostri intellectfls, et defectu evidentiae. Certitudo autem, major vel minor non judicatur ex dubitatione orta ex parte subjecti, sed ex objecto vel ejus lumine : quia propria certitudo habet causas fundatas in ipsa immutabilitate objecti; sine fundamento enim veritatis non datur propria certitudo, licet possit dari nimia intellectOs adhaesio orta ex passione vel prava dispositione, quae est pertinacia, et haec datur circa falsum. Unde sola dubitatio quae oritur ex ipsis fundamentis et causis objecti, opponitur certitudini in se : non autem quae solum oritur ex defectu subjecti non assequentis plene veritatem.

* cf. supra, p. 390, n. 2, in primis

11. Ad secundum respondetur, quod certitudo theologiae formaliter est naturalis ordinis : sed originative, et ex parte suorum principiorum, est supernaturalis; et hac ratione excedit omnem naturalem certitudinem, quia resolvitur in principia supernaturalia. Et cum dicitur, quod ex ea parte qua naturalis est, potest deficere : respondetur quod si absolute esset naturalis, deficere posset; sed ut habet connexionem cum principio supematurali, ad ejus indeficientiam elevatur : quia in bona consequentia, si antecedens est verum, consequens non potest esse falsum, et si antecedens est indefectibile, consequens non potest esse fallibile, prout subest illi antecedenti. Et hac ratione dicitur proprie elevari praemissa naturalis a supematurali : non in se intrinsece accipiendo majorem certitudinem, sed ex connexione cum praemissa supematurali ad inferendam conclusionem : ne possit dari antecedens infallibile, id est, tam major, quam minor, et consequens fallibile; sicut dici solet de rebus contingentibus, quae ut subsunt divinae scientiae et providentiae, sunt infallibiles, licet secundum se contingentes. Quando autem altera praemissa opinativa est, statim dicemus.

cf. supra, p. 390, n. 2, Secundo

12. Ad tertium respondetur, quod etiam quando altera praemissa est ordinis naturalis, conclusio est majoris certitudinis, quam sola praemissa ordinis naturalis; nec enim est necesse quod certitudo conclusionis sit minor qudlibet praemissi secundum se, sed utrique, ut constituit unum medium quod ex utrique praemissi resultat. In praesenti autem, ex praemissi naturali, et de fide, fit unum medium virtualis revelationis, quod est certius conclusione illati quae ab illo participat certitudinem. Et praemissa naturalis non ex aequo influit cum praemissi de fide, sed ut illi ministrans et subordinata, et ad ejus certitudinem elevata, ut saepe dictum est. Et tunc non sequitur conclusio debiliorem partem praemissae naturalis : eo quod non resolvitur ultimate in illam, sed in praemissam supernaturalem quae certitudinem praemissae naturalis corrigit et elevat. — Et ad replicam contra hoc, dicitur quod praemissa opinativa non est capax ut corrigatur et elevetur a majori certitudine fidei, quia in se nullam habet certitudinem, sed fallibilitatem; et ita si aliquam certitudinem accipiat, destruetur in ratione opinativae. — 13. Ad secundam replicam dicitur, quod habitus principiorum naturalium non respicit praemissam minus certam, ut ministrantem sibi, et regulabilem a se tamquam ab altiori lumine, sed ut inferentem secum ex aequo; et sic non potest praebere illi majorem certitudinem quam in alia scientia haberetur : nec enim ex habitu principiorum potest quaelibet praemissa naturalis majorem certitudinem haurire ad conclusionem inferendam, quam ad scien-

cf. supra, p. 390, n. 2, Teiiio

tificum assensum naturalem : non ut sit assensus sicut assenslis principiorum, quia hic illativus non est. Quod si esset scientia alia superior, quae posset regulare et corrigere seu perficere praemissam inferioris scientiae : etiam communicaret illi majorem certitudinem ad inferendam conclusionem, quam si sine tali superiori scienti^ inveniretur.

• ibidem

14. Ad id quod dicitur * de parte theologiae morali : respondetur quod in moralibus id quod scientificum est, solum tractat de regulis quibus recte operandum est : et istae non sunt contingentes, sed certae, sicut omnes aliae regulae artium, licet versentur circa materiam contingentem; quia versantur circa illam non absolute, sed ut regulabilis est regulis certis et determinatis, quae scilicet deducuntur ex principiis practicis certis.

• disp. 5, e. 9, conci. 2, n. 36

15. Si instes ex Patre Arrubad (ubi * supra): quia impossibile est quod consequens sit magis necessarium ex vi connexionis cum antecedente, quam ipsum antecedens; sed consequens theologicum non habet connexionem solum cum principio de fide, sed etiam cum principio naturali; ergo non potest esse magis certum quam illud complexum ex naturali et de fide : illud autem complexum non est magis certum quam principium naturale, siquidem pendet ab illo et includit illud; ergo non est magis necessarium quam illud, et sic assensus non est magis certus quam assensus ad propositionem naturalem : — Respondetur negando quod illud complexum non sit certius, quam illa sola praemissa naturalis. Et cum dicitur quod pendet ab illa et includit illam, distinguo : pendet ab illa ut sibi ministrante et subordinata, et per praemissam de fide regulata, concedo; ut aeque principaliter concurrente, nego; sed ut deservit virtuali revelationi, et ut facit connexionem*cum re formaliter revelata per fidem, ut saepe explicatum est. Et ideo illud complexum seu antecedens non redditur solum naturale, sed redditur virtualiter revelatum, et supematurale originative : quatenus resolvitur veritas conclusionis in illud principium supernaturale, et ipsa veritas praemissae natura-, lis etiam subordinatur et corrigitur per supematuralem; et sic tandem tota certitudo resolvitur et pendet a principio supernaturali ut inferente.

ARTICULUS X

Utrum theologia sit simul practica et speculativa.

j. TTN articulo quarto hujus quaestionis, duo dicit D. Thomas. Primum, quod in scientiis naturalibus, seu philosophicis (id est, ordinis naturalis), alia est scientia practica, alia speculativa. Et sic supponit quod speculativum et practicum pertinent ad scientias specie diversas. Secundum est, quod quia theologia se extendit ad ea quae pertinent ad scientias diversas, potest una exsistens esse simul practica et speculativa : licet magis speculativa sit, id est, principalius, quia theologia principalius attingit Deum, et de ejus disputat natur4.

2. Huic autem resolutioni D. Thomce, diversa sententia opponuntur diversis viis. Nam quidam existimant cum D. Thoma practicum et speculativum esse quidem differentias specificas et essentiales, non tamen theologiam esse simul practicam et speculativam, sed vel solunrspecularivam, vel solum practicam. Et pro primo citatur Hernicus *, pro secundo Scotus ", ut refert Arrubal (hic, disp. 4, c. 1). — Alii existimant practicum et speculativum esse differentias accidentales, et sic posse eidem habitui seu scientiae convenire, dummodo talis scientia non sit adaequate practica vel speculativa. Unde ex hoc quod fides seu theologia se extendit ad ea ad quae naturales scientiae, non sequitur quod sit simul practica et speculativa : quia hoc ipsum cum sit accidentalis differentia, potest in quacumque scientia reperiri, quae pro inadaequato objecto respicit rationem practici vel speculativi. Ita sentiunt Molina (hic, art. 4, disp. 2); Vazquez (disp. 9, c. 3); Granados (disp. 6 *), qui etiam eumdem actum in logica vel scientia naturali docet posse esse simul practicum et speculativum; idemque sentit Valentia * (quaest. 1, puncto 3, § 4); Arrubal (disp. citata, c. 3).

* Henr. Gandavens. Summa quaestionum, art. 8, 9- 3
•• in 1 Sent., q. 4 prologi, nn. 31, 41

• praesertim n. 12

• tom. 1, disp 1, q. 1, punct 3. «4

3. Ceterum communis sententia Thomistarum est, quod practicum et speculativum de se sunt differentiae essentiales; in theologia tamen non invenitur practicum et speculativum formaliter, ea formalitate ut est in scientiis inferioribus, sed

eminenter sub ratione superiori utrumque comprehendente. Quod de dono sapientiae, et scientiae, et intellecti affirmat D. Thomas (II-II q. 8, a. 3 et 6; et q. 9, a. 3; et q. 45, a. 3); idque reducit ad altitudinem horum donorum, et eodem modo id affirmat de nostra theologia (in hac quaest. 1, a. 4). Sequuntur D. Thomam ejus discipuli Cajetanus et Bafiez (super istum art. 4); Gonzalez (h!c, disp. 4 *); Navarrete (controv. 11). Inter quos tamen aliqua levior controversia est, an speculativum et practicum quod invenitur in theologia, sit formaliter illud speculativum quod invenitur in inferioribus scientiis : an solum virtualiter et eminenter. Nam Magister Banez videtur docere, quod speculativum et practicum, ut sunt differentiae scientiarum, formaliter inveniuntur in theologia. Alii vero, quod solum eminenter : formaliter vero est aliquid altius practico et speculativo scientiarum inferiorum; de quo Magister Navarrete (citato loco, § 5).

• praesertim conci. 4

4. Suppono ex his qu.e diximus in Logica (q. 1 *, art. 4), quod speculativum et practicum, per se loquendo, sunt essentiales differentiae Abituum intellectualium. Cujus explicatio constabit ex ipsa explicatione speculationis et praxis, a quibus accipitur ratio practici et speculativi. Et licet aliqui dubitent in quo consistat praxis, an in aliquo actu intellectas, vel in aliquo opere extra ipsum : tamen ista dubitatio facile componitur distinguendo de praxi formaliter, et objective. Nam formaliter est actus practicans, id est, dirigens et causans opus; et sic pertinet formaliter ad actum intellectds, qui solus dirigere potest. Si vero sumatur praxis objective, id est, pro objecto ad quod tendit actus practicans : necessario debet esse aliquid praeter cognitionem intellectOs, vel saltem dicere ordinem ad aliquid extra intellectum. Quod sumitur ex D. Thoma I-II q. 57, a. 1 ad 1; et II-II q, 179, a. 2, ubi docet quod practicum quod dividitur contra speculativum, sumitur ab opere exteriori. Et ratio est, quia intellectus practicus supponit speculativum juxta illud quod dicit Aristoteles 1 (in m de Anima), quod intellectus speculativus extensione fit practicus »; nam regulatio alicujus non potest fieri nisi cognitA naturi ejus quod ordinandum est : alioquin fiet ordinatio et regulatio imperfecte, et ex subordinatione ad alterum a quo dirigatur : et tunc in illo supponet cognitionem speculativam ejus quod dirigendum est. Si ergo practicum supponit speculativum tamquam dirigens et praecedens se, ergo debet supponere speculativum perfecte et sine errore cognoscens, ut ex illo oriatur practicum; alioquin si speculatio errat, practica non poterit rectificari, et sic neque emendare et dirigere ipsam speculationem; sed speculatio dirigi debet, ne erret, ab aliquo intra genus speculationis, et antequam ratio practici oriatur : qua ratione (loco citato Logica) diximus non posse logicam esse practicam, quia dirigit speculationem ne erret; speculatio enim recta, et sine errore anterior est omni practico. Quare ratio practica non potest habere pro objecto actum intellectfis, qui sit speculatio. Similiter neque actum ipsum practicum : quia vel haberet se ipsum pro objecto, vel alium actum practicum; se ipsum habere non potest : actus enim non potest ferri in se ut in objectum, nisi per reflexionem qui est alius actus distinctus. Si vero habet alium actum practicum, de illo inquiremus quid habeat pro objecto; et sic cum non procedatur in infinitum, oportet devenire ad actum qui respiciat pro objecto practicabile aliquid extra intellectum : et ab illo denominabitur tota directio illorum actuum practica. Quod si aliquando cognitio ipsa etiam practice dirigitur, id non est quatenus cognitio, sed quatenus voluntarie fit; qua ratione dicit D. Thomas (II-II q. 47, a. 2 ad 2), quod etiam « ipse actus speculativae rationis, secundum quod est voluntarius, cadit sub electione et consilio, consequenter sub ordinatione prudentiae >, quae utique practica est.

* Pars ii. q. i, a- 4 ^Ifrfcsqq)'

(«d. Reiaer, *•>. p-*73a>

5. Ex quibus deducitur manifeste, quod practicum et speculativum important differentias intra genus intelligendi; nam differunt secundum diversam rationem objecti intelligibilis, id est, secundum diversam immaterialitatem seu abstractionem, quae ad rationem formalem et essentialem intra genus intellectivum pertinet. Quod autem sic differant, constat : quia objectum ut speculabile solum importat et attingit objectum secundum rationem quidditatis suae, et eorum quae quidditatem consequuntur; ideoque respicit veritatem abstrahendo ab exercitio exsistendi. At vero practicum respicit objectum ut stat sub exercitio exsistendi, et quantum ad ipsam exsecutionem; ergo concernit id quod speculatio

1 Hoc cflatum a multis Aristoteli tribuitur; qui locum communiter asaignaat, nempe III de Anima, tezt. 49. Re autem verii haec verba nequaquam protulit Philosophus, licet locus citatus (ed. Bekker 438 a 14-15) aliquid oderat unde tritum illud adagium dedud potuit. Cf. S. Thomam, I P. q. 79, a. 11 in corpore.

relinquit, et a quo abstrahit; ergo diversa est abstractio objecti unius et alterius, et diversa immaterialitas; ergo et diversa intelligibilitas essentialiter, quia essentialis ratio intelligibilitatis ab immaterialitate sumitur. Nec solum differunt penes diversos modos, scilicet una modo resolutivo, altera modo compositivo; nam isti modi necessario reducuntur ad diversam immaterialitatem et abstractionem objecti, ut ostensum est, et consequenter ad diversafo intelligibilitatem : ex hoc autem sumitur, non solum modalis, sed etiam essentialis et formalis differentia in genere intelligibili. — Neque etiam obstat, quod practicum et speculativum videntur solum differre ex fine extrinseco, quia scilicet una intendit reducere ad opus id quod altera speculatur : quod certe non requirit distinctam cognoscibilitatem objecti, sed distinctam ordinationem ad finem, et quod subjiciatur nostrae potestati id quod speculabamur : nam hoc ipso illa notitia sufficit dirigere ad exsecutionem; quod totum extrinsecum est cognitioni. Sed respondetur non sufficere notitiam speculativam cum potestate exsequendi, ad hoc ut illa notitia reddatur practica : sed requiritur ulterius quod detur aliqua notitia directiva secundum rationem illius potestatis exsecutivae, et ad hoc non inclinat ipsa notitia speculativa, nec sufficit; multi enim optime intelligunt speculative, et inepte dirigunt practice; est ergo distincta difficultas in notitia speculativa, atque in directiva seu practica. Quare non distinguuntur ex solo fine extrinseco, vel ex appositione potestatis exsecutivae : sed ex ipso intrinseco ordine ad objecta, ex quo una notitia habet respicere tantum veritatem secundum se in abstracto, altera secundum ea quae requiruntur ut ponantur in exercitio exsistentiae.

6. His suppositis DICO PRIMO : Non potest ratio practici et speculativi, prout reperitur in scientiis inferioribus et naturalis prdinis, inveniri in theologia vel fide formaliter, etiam inadaequate. Sed oportet quod reperiatur aliquid altius et eminentius illo practico et speculativo inferiori, ita quod solum contineat perfectionem practici et speculativi, sed non formalitatem et limitationem quae invenitur in inferioribus. — Prima pars est contra auctores supra citatos *, qui existimant practicum et speculativum, quando inadaequate se habent in aliqua scientia, esse differentias accidentales; quando vero adaequate se habent, essentiales. Et sic ponunt in theologia idem practicum et speculativum, quod in scientiis inferioribus. Quae doctrina videtur parum constans, quia si semel aliqua differentia essentialis est intra aliquod genus, non potest intra illud reddi inadaequata et accidentalis. — Cujas ratio est: quia differentia essentialis est illa quae radicatur in aliquo genere ad constituendam quidditatem specificam intra illud genus; ergo differentia quae semel est essentialis, etiam adaequata esse debet pro constituenda specie : quia species constituta unica est, et unicam atque adaequatam debet habere differentiam; ergo si talis differentia intra idem genus redditur accidentalis et inadaequata, ergo tollitur radicatio ejus in illo genere, ut non sit essentialiter contrahens, sed accidentaliter adveniens : quod sine mutatione intrinseca ipsius differentiae et radicis ejus fieri non potest. Unde uti possumus inductione in omnibus aliis generibus : in quibus non poterit inveniri, quod id quod intra tale genus se habet ut differentia essentialis, possit intra id genus se habere ut differentia accidentalis; solum autem inveniemus, quod id quod in uno genere essentiale est, in alio genere accidentale sit. Cum ergo intra genus scientificum, practicum et speculativum aliquando sint essentiales differentiae, quia ex parte objecti formalis se tenent et diversam immaterialitatem inducunt, ut diximus : numquam poterit tale speculativum et practicum reddi accidentalis differentia intra tale genus. — Dicere autem, * quod est differentia essentialis quando adaequate se habet, et accidentalis quando inadaequate : est plane petere principium, vel committere circulum. Nam inquiro quando talis differentia adaequate se habet? Et dicitur, quod adaequate se habet quando est essentialis, ita quod aliam differentiam non habeat; hoc autem est quod inquirimus : quando talis differentia essentialis est, et non habet aliam, aut quando est accidentalis, et inadaequata redditur? Et si respondeatur, tunc esse accidentalem quando inadaequate se habet, committitur circulus : quia ideo est accidentalis, quia inadaequata, et ideo redditur inadaequata, quia accidentalis.

7. Nec potest dici, quod quia in scientia inveniuntur diversi habitus partiales circa diversas conclusiones, etiam dantur diversae differentiae partiales practici et speculativi. — Contra enim est: tum quia apud nos scientia totalis et integra non conflatur ex diversis habitibus partialibus, sed est unica qualitas unicam habens differen-

* cf. supra, p. 394, n. 2, Alii existimant

• rarsii. q._27. a. 2 V Wi^sqq)

tiam, et simplicem, ut probavimus in quaest. 27 Logicce * ex D. Thoma (I-II q. 34, a. 4); tum etiam quia in opposita sententia eadem currit difficultas : nam de quolibet partiali habitu inquiro, an habeat pro essentiali differentia, quae respectu sui adaequata sit, practicum vel speculativum : vel non. Si primum : ergo numquam salvatur quod illa differentia reddatur accidentalis et inadaequata respectu illius partialis habittis, cui semel essentialiter convenit. Si secundum : restat difficultas, quomodo in illo partiali habitu ratio speculativi, verbi gratia, accidentalis differentia sit, cum se teneat ex parte objecti formalis, et diversae immaterialitatis : et ita non potest reddi accidentalis differentia in illo partiali habitu, nisi supponatur alia prior, cui ista accidentaliter adveniat; et illa non assignatur, quaenam sit. — Nisi forte dicatur tunc speculativum esse differentiam essentialem, non quidem respectu partialis scientiae, sed totalis, quando in aliqua scientia totali omnes habitus partiales speculativi sunt : tunc autem esse accidentalem differentiam, quando unus habitus partialis est speculativus, et alter practicus. Sed contra hoc est : quia scientia totalis, si conflatur ex multis habitibus partialibus, non habet aliquam differentiam essentialem ipsi toti convenientem praeter differentias partiales : quia illa totalis scientia non est aliquid per se unum conflatum ex compositione vel mixtura partialium habituum, cum talis physica compositio non detur; ergo in tali sententia non potest speculativum vel practicum reddi essentialis vel accidentalis differentia, nisi ex parte habituum partialium, in quibus tamen currit ratio facta.

8. Secunda pars conclusionis, scilicet non posse fidem et theologiam simul in se includere tale practicum et speculativum, quale invenitur in scientiis ordinis naturalis : constat ex generali ratione, quia duae species essentialiter distinctae non possunt conjungi in aliquo quantumcumque superiori, nisi remoti earum oppositione : siquidem species essentialiter distinctae oppositionem habent inter se. Removeri autem non potest illa oppositio, quamdiu non removetur illa forma et ratio inferior limitata ex qua causatur, et l reperiatur in aliqua forma eminentiori, in qua sit illa formalitas, non sub ratione opposita et limitata respectu alterius, sed altiori *, in qua non sit talis oppositio actualiter, sed eminenter. Itaque tota perfectio inferioris poterit inveniri in superiori, sed non limitatio et coarctatio inferioris, causans actualem oppositionem cum alia forma; sicut sensus communis continet superiori modo perfectionem omnium sensuum exteriorum, et intellectus perfectionem omnium sensuum, sed non formalem modum eorum.

* id est: sed sub aiiiori

9. Si autem quaras : quomodo fides et theologia eminenter contineant perfectionem practici et speculativi ? Respondetur dupliciter hoc posse explicari. — Primo : quia habitus supematurales, vel originati ab illis, induunt modum potentiae, et afficiunt potentiam intellectivam tam quoad rationem speculativam, quam practicam; potentia autem intellectiva simul est speculativa et practica; et ita habitus ille superioris ordinis, quia ad modum potentiae se habet, et totam eam informat, tam ut est practica quam ut est speculativa, simul etiam induit rationem practici et speculativi : non eo modo quo est in habitibus inferioribus, sed ad illum modum quo est in potentia. Sic colligitur ex D. Thoma II-U q. 32, a. 2 ad 2; ubi ponit differentiam inter donum consilii et donum scientiae, quod donum consilii directe adjuvat prudentiam, sed « donum scientia non directe respondet prudentia, cum sit in speculativis : sed secundum quamdam extensionem eam adjuvat ›. Constat autem, quod donum scientia simul est practicum et speculativum (ut dicit eadem 11-11 q. 9, a. 3); ergo si extensione quadam fit practica a, consequenter habet rationem speculativi et practici ad modum potentia, quia potentia intellectiva seu intellectus speculativus extensione fit practicus. Et similiter donum sapientia informat istum intellectum, tam quoad partem practicam, quam speculativam, ut docet D. Thoraas (II-II q. 45, a. 3 *). Et sic in istis habitibus speculativum est radix et fundamentum practici, non tamquam regula extrinseca, sed tamquam intrinseca : id est, ut conveniens eidem habitui, sicut eidem potentia convenit speculativum et practicum; et ipsa ratio speculativi est fundamentum practici, non tamquam regula extrinseca ipsi potentia, sed in e£dem potentii fundata, et quadam extensione rationem practici habens.

* et praesertim *rt- 3

10. Secundo, explicatur ista conjunctio practici et speculativi in illa ratione eminenti, quatenus fides et theologia derivantur a lumine divino. Ad hoc enim reducit D. Thomas hoc ipsum (in

• Ita omnes n Censemus legendum : ita ut reperiatur.

\Ita omnes ll Forte legendum : practicum.

ista quaest. art. 4), dum inquit quod «licet in philosophicis, alia sit doctrina practica, alia speculativa, sacra tamen doctrina comprehendit sub se utramque, sicut Deus eadem scienti^ cognoscit se, et ea quae facit». Cujus ratio redditur a D. Thoma (II-II q. 9 citata, a. 3), quia « fides primo et principaliter in speculatione consistit, in quantum inhaeret primae veritati; sed quia veritas etiam est ultimus finis propter quem operamur, inde etiam est quod fides ad operationem se extendit, juxta illud (ad Gal. v, 6) : Fides, qua per dilectionem operatur. Unde etiam oportet, quod donum scientiae primo quidem et principaliter respiciat speculationem in quantum habet [homo] scire quid fide teneri debeat : secundario autem se extendat ad operationem, secundum quod per scientiam credibilium, et eorum quae ad credibilia consequuntur, dirigimur in agendis». — Ex quo fit argumentum : quia principia theologiae sunt res revelatae per fidem; fides autem non solum credit Deum esse primam veritatem (quod pertinet ad speculationem), sed etiam tangit ut finem, ad quem consequendum dirigimur (quod pertinet ad praxim) : unde in Scripturi multa praecepta continentur, tam moralia, quam caeremonialia; theologia autem versatur discurrendo circa omnia, circa quae versatur fides et Scriptura credendo; ergo non solum versatur speculative circa veritatem, sed directive et practice circa finem et media et praecepta tradita a Deo : atque ita quoad hoc habet eminenter vim prudentiae, nec solum sistit in speculatione, sed etiam dirigitur 1 in praxi, quia ut dicit D. Thomas citato loco, « per scientiam credibilium et eorum quae ad credibilia consequuntur, dirigimur in agendis. » Quae autem consequuntur ad credibilia, sunt ea quae theologia deducit ut conclusiones consecutas ex creditis per fidem.

11. Unde etiam constat qua ratione dicatur theologia magis speculativa, quam practica : quia scilicet lumen fidei, quod sequitur theologia, principalius respicit Deum ut veritatem in se, quam quoad assequibilitatem practicam ejus ut finis ultimi, eo quod principaliores fidei articuli sunt de his quae pertinent ad Deum in se; hoc autem pertinet ad speculationem, quia tangit praecise veritates Dei in se.

12. An vero absolute dicenda sit theologia formaliter practica, vel speculativa? Respondetur posse dici; sicut etiam divina scientia formaliter speculativa est et practica : quia istze rationes practici et speculativi non important aliquam imperfectionem intrinsecam, ratione cujus metaphorice, et non proprie, debeant poni in Deo; idem est autem poni proprie, et formaliter. Si tamen ly formaliter intelligatur sub ea formalitate qua invenitur in inferioribus, scilicet limitate et determinate : sic non inveniuntur in Deo formaliter formalitate limitatd, sed eminenter; et sic inveniuntur eminenter et formaliter, eminenter quidem comparative ad practicum et speculativum quod est in inferioribus, formaliter autem quia proprie et non metaphorice, secundum perfectionem suam, non secundum limitationem suam; sicut in anima rationali invenitur vegetativum eminenter formaliter, eminenter quidem respectu vegetativi quod est in planta, formaliter autem quia proprie et non metaphorice habet istum gradum. Eodem modo dicimus de theologia et fide, quia participant eminentiam illam ad eum modum quo invenitur in Deo.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

13. Primo, arguitur ad probandum quod non sint essentiales differentiae in scientiis practicum et speculativum : Quia in ipsa potentia intellectiva non sunt essentiales differentiae, ut docet S. Thomas (I P. q. 79, a. 11); et similiter in visione beata et fide, nos dicimus non facere differentiam essentialem. Ergo neque facient in habitibus inferioribus : ideo enim in potentia non faciunt differentiam essentialem, quia non se tenent ex parte objecti; ergo neque in habitibus essentiales differentiae erunt, sed pertinebunt ad diversum modum operandi. — Confirmatur : quia ex diversa intentione operantis et diverso modo operandi, variatur scientia speculativa et practica; ergo istae differentiae non possunt esse essentiales, utpote non desumptae ex objecto, sed ex operante. — Antecedens est D. Thomae, I P. q. 14, a. 16, ubi inquit quod « si quis aedificator consideret qualiter posset fieri aliqua domus, non ordinans ad finem operationis sed ad cognoscendum tantum, erit quantum ad finem speculativa consideratio ». Et subdit quod € scientia, quae est speculativa ratione ipsius rei scitae, est speculativa tantum; quae vero speculativa est secundum modum vel finem,

1 Ita omnes || Forte melius legeretur : dirigit; aut aliquid supplendo, intelligendum : [ab ea] dv-igitur [homo] in praxi. %

est secundum quid practica, et secundum quid speculativa; cum vero ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica »; ergo esse practicum vel speculativum est aliquid accidentale, utpote dependens ab ordinatione et fine operantis. — Et a signo id constat: quia dirigere opus, vel non dirigere, est aliquid extra genus notitiae: sicut in intuitivo et abstractivo, habere rem praesentem physice, vel non habere. — Et saepe notitia aliqua desinit esse directiva aut practica, quia non est in facultate nostra id facere, cum tamen ex parte notitiae habeat quidquid ad id sufficit: sicut modo non habemus scientiam practicam de nutritiva v. g., quia non est in potestate nostra eam dirigere; si tamen Deus eam subjiceret nostrae potestati, per hanc eamdem notitiam practice illam dirigeremus.

14. Respondetur : practicum et speculativum non diversificare potentias, sed habitus; quia potentiae procedunt universaliori modo et magis indifferenti, et ideo ea quae sufficiunt ad diversificandum habitus, non sufficiunt ad variandum potentias; et tamen ex parte objecti se tenent respectu habituum; sicut dantur diversae scientiae secundum speciem, in eadem tamen potentia intellectiva. Visio autem beata et fides propter rationem superiorem, quia supernaturales sunt, tamquam quaedam participationes divinae scientiae altiori modo uniunt in se practicum et speculativum, ut explicatum est.

15. Ad confirmationem respondetur : D. Thomam distinguere practicum et speculativum, quando sunt differentiae essentiales ex parte objecti seu finis intrinseci; at vero speculativum et practicum secundum quid, id est, quantum ad aliquem modum seu condicionem extrinsecam pertinentem ad usum et exercitium scientiae, ita quod non solum scientia ipsa sit practica, sed etiam intentio ususque scientiae practicus sit, et cum applicatione ad opus : ex hac parte distingui potest practicum et speculativum accidentaliter. Itaque quando D. Thomas dicit considerationem aliquam esse speculativam ex fine, et posse esse practicam ex fine, idque docet esse practicum et speculativum secundum quid : loquitur de speculativo et practico ex parte scientis, seu quantum ad intentionem et usum scientis : non ex parte sdentiae et secundum specificationem ejus. Cum vero dicit, quod quando ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica, ly simpliciter non est idem quod absolute et quantum ad substantiam : hoc enim habet ex fine scientiae, seu ex parte objecti secundum se; sed ly simpliciter est idem quod omnibus modis, quia tunc, tam ex parte scientiae quam ex parte scientis, practica est. — Ad id vero quod dicitur a signo : respondetur directionem non esse extrinsecam ipsi cognitioni, sed essentialiter est ipsa cognitio; fit enim directio ordinando aliquid, et denuntiando ut fiat, et utrumque cognitionis est : hac enim ratione docet D. Thomas (I-II q. 17, a. 1) imperium esse actum intellectds, quia ordinat et denuntiat. Quia vero in tali ordinatione imperativi etiam includitur efficacia movendi, quae a voluntate originatur : ideo ordinatio ut efficax, addit supra cognitionem aliquid extra genus ejus, scilicet motionem voluntatis. Intuitivuhi autem et abstractivum non differunt intrinsece loquendo per diversam manifestationem et lumen, sed per diversam condicionem ex parte terminationis objecti : quia scilicet objectum est in se exsistens quando cognoscitur et coexsistens cognitioni, vel non est exsistens; non quia magis vel minus penetratur, sed stante eadem penetratione et manifestatione, per hoc solum quod sit praesens vel non sit praesens, redditur intuitivum vel abstractivum. — Quod vero additur, quod si Deus daret facultatem faciendi aliquid, sufficeret notitia speculativa ante habita cum illa facultate ad faciendum : dico non sufficere puram speculationem, sed requiri dictamen directivum; et hoc si non adderetur cum illa nova facultate, numquam aliquid fieret.

16. Secundo, arguitur ad probandum quod theologia non est simul speculativa et practica, formaliter et proprie. Nam theologia pure est scientia, et non prudentia; ergo est mere speculativa, et non practica. — Antecedens est certum : quia si theologia esset prudentia, non requireretur alia virtus prudentiae praeter ipsam; constat autem posse esse magnum theologum, et valde imprudentem seu peccatorem. Et quia alias corrumperetur theologia per peccatum, sicut corrumpitur dictamen prudentiae, si theologia esset prudentia. — Consequentia autem patet : quia inter habitus practicos solum numeratur prudentia circa agibilia, et ars circa factibilia; scientia autem ut scientia non est virtus practica, etiamsi versetur circa materiam moralem, quia procedit resolutivo modo, definiendo et dividendo, non movendo. — Confirmatur : quia cognitio pure speculativa sufficit regulare amorem et virtutes; ergo non bene colligitur

quod theologia sit practica, ex eo quod regulat amorem Dei et virtutes. Antecedens probatur : quia Deus per notitiam quam habet de se, regu¬lat amorem sui; et tamen notitia quam de se habet, est pure speculativa, ut docet S. Thomas (I P. q. 14, a. 16); ergo sufficit speculativa co¬gnitio ad regulandum amorem Dei et virtutes. — Confirmatur secundo : quia theologia solum secundario est practica, scilicet respectu objecti secundarii, id est, operationum nostrarum, nam primarium est Deus; ergo solum secundum quid est practica.

17. Respondetur : theologiam non esse pru¬dentiam proxime et formaliter, sed directive et architectonice; nam ut dicit D. Thomas (II-II q. 9, a. 3), « per scientiam credibilium, et eorum quae ad credibilia consequuntur, dirigimur in agendis. » Et (q. 16, a. 2 ad 1) inquit quod « scientia, et intellectus fidelium Dei consistit in praeceptis legis ». Et (q. 52, a. 2 ad 2) dicit quod « donum scientiae directe non respondet pruden¬tiae, cum sit in speculativis, sed per quamdam extensionem eam adjuvat». Sic ergo theologia dirigit prudentiam et ideo architectonice se habet ad illam; sicut enim fides dirigit prudentiam in quantum credendo dirigit vitam nostram, sic theologia discurrendo circa ea quae fidei sunt, et circa praecepta quae traduntur in Scriptura, etiam habet instruere vitam nostram et dirigere pru¬dentiam; formantur enim discursus prudentiales consulendo theologiam, quae explicat fidem etiam in his quae pertinent ad instructionem morum. Unde sicut fides, quatenus est practica et per dilectionem operatur, habet dirigere prudentiam et ea quae ad mores'nostros pertinent : ita theo¬logia quatenus explicat fidem etiam in his quae practica sunt, habet dirigere prudentiam. — Et cum dicitur quod non datur scientia practica, nisi habeat adjunctam prudentiam : respondetur quod scientia quae tantum fundatur in principiis naturalis ordinis, non est practica, ^ed distingui¬tur a prudentia; quae vero habet pro principiis res fidei, illa etiam est practica habetque ratio¬nem prudentiae : non proxime formaliter, sed regulative, quatenus explicat fidem quae dirigere potest prudentiam, non solum ut speculativa est sed ut practica. — Et cum dicitur quod potest aliquis esse theologus, et valde imprudens et peccator : respondetur quod tunc manet theo¬logia sine exercitio practico et extensione actuali ad res practicas, non tamen sine essentiali ratione practici; sicut etiam fides potest dari in pecca¬tore sine hoc quod actu se extendat ad exerci¬tium practicum, sive ad virtutes : quod est amittere, non aliquam perfectionem intrinsecam, sed solum extensionem actualem et exercitium circa ordinationem et regulationem practicam virtutum. Eodem modo se habet theologia, quae in peccatore solum amittit actualem extensionem, et exercitium practicum circa regulationem pru¬dentiae et virtutum.

18. Ad confirmationem negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quod Deus respectu amoris sui non indiget prudentid neque reguld aliqua practicd directivd, quia amor ille neces¬sarius est neque regulatur arbitrio seu prudentia, sed simplici cognitione sui; respectu vero amoris creaturarum, scientia Dei non solum est specu¬lativa, sed practica. — Ad secundam confirma¬tionem respondetur, quod theologia, tam respectu sui objecti primarii quam secundarii, speculativa est et practica; nam licet primarium objectum, quod est Deus, non sit operabile operatione fa-ctivd, est tamen attingibile operatione morali per amorem, tamquam finis ultimus et regula actionum nostrarum, et sic practice cognosci¬bilis; similiter virtutes et operationes nostrae etiam sunt speculabiles, et de earum natura et quidditate disserit theologus, et regulative etiam atque directive se extendit ad practicandum de illis; immo non repugnat, quantum est ex ratione formali, eumdem actum theologiae esse simul practicum et speculativum : sicut unico actu fides potest credere Deo, et inflammare in amo¬rem ejus, ad illumque ordinare actus virtutum; licet aliquando ex parte subjecti propter aliquod impedimentum seu limitationem aut fatigatio¬nem, non semper possit se explicare theologia in rationem practici et speculativi simul.

19. Ultimo, arguitur ad probandum quod speculativum et practicum theologiae non est aliquid eminentius, et simul formaliter tale : Nam speculativum quod est in theologia, eisdem regulis regulatur quibus speculativum in aliis scientiis, scilicet ab eadem logica quae regulas speculationis omnibus scientiis praebet. — Nec potest dici, quod invenitur in theologia illud speculativum, remoti imperfectione et limita¬tione. Nam contra est : quia speculativum illud quod invenitur in scientiis inferioribus, est per¬fectio simpliciter, et est principium practici. Ergo non est cur negetur theologiae ex defectu perfectionis. — Confirmatur : quia esse eminen¬ter tale, et formaliter tale, opponuntur inter se :

sicut sol non potest esse formaliter calidus, et eminenter. — Nec tenet exemplum de anima rationali, quae simul est vegetativa formaliter et eminenter; nam vegetativum et sensitivum animae non sunt species seu genera, sed gradus convenientes eidem formae; speculativum autem et practicum non se habent ut gradus in scientiis, sed ut species condistinctae intra idem genus; ergo non possunt formaliter convenire theologiae, nisi ponatur sub utroque genere : sed si conveniunt, solum erit virtualiter. — Neque est necesse id ponere, ex eo quod theologia dirigit ad finem virtutum; nani alias etiam philosophia moralis esset simul practica et speculativa, quia non solum speculatur naturam virtutum, sed ad earum exercitium dirigit. — Ac denique theologia non est proxima regula praxis, sed id pertinet ad prudentiam; ergo non est formaliter practica, sed tantum virtualiter et remote.

20. Respondetur : speculativum theologiae eisdem regulis regulari quibus aliae scientiae speculativae, scilicet logicaiibus : sed non eadem limitatione qua aliae scientiae, sed cum majori eminentia, quatenus non sistit in speculatione, sed extenditur etiam ad praxim; sicut in homine vegetativum utitur eisdem instrumentis, quibus alia animalia, scilicet calore et frigore aliisque qualitatibus : non tamen limitatur ad hoc solum, sed eminentiam habet ad gradum sensitivum et rationalem. — Ad replicam respondetur, quod speculativum ex suo genere est perfectio simpliciter; et sic invenitur in Deo, et participatur in fide et theologia cum eminentia dicta. Ut autem invenitur in inferioribus, est admixtum limitationi et imperfectioni, et haec separatur in forma altiori, in qua sine tali limitatione invenitur. Et in inferioribus habitibus speculativum est principium practici, tamquam sibi extrinseci; in superiori autem form& est principium practici, non per realem causationem, sed per virtualem : sicut in Deo unum attributum dicitur ratio alterius, et in ente ipsa entitas est ratio boni et veri.

21. Ad confirmationem negatur antecedens. Ad primam probationem respondetur, quod eminenter et formaliter non opponuntur, nisi quando ly formaliter importat aliquam imperfectionem ex genere suo, quae cum eminentia stare non potest; quando autem ex suo genere formalitas non importat imperfectionem, sed solum habet illam adjunctam ex aliqua ratione inferiori, tunc in forma eminenti manet formalitas illius generis, depurata tamen ab imperfectione; et illa forma dicitur eminenter habere id quod est in inferiori, comparatione ad imperfectionem, qua invenitur in inferiori. — Ad secundam probationem, quando dicitur quod duae species oppositae non possunt contineri in forma superiori, sed solum duo gradus, distinguo : secundum illas condiciones et rationes, quibus illae species inter se sunt limitatae et imperfectae et diversificatae, transeat; secundum rationem, qua praecise perfectionem dicunt ex genere suo, nego. Et sic non repugnat quod non tam species ipsae inferiores, quam earum perfectio inveniatur in aliqua forma eminenti, semotis imperfectionibus : sicut in Deo inveniuntur species prudentiae et scientiae formaliter, cum eminentia tamen removente imperfectionem et limitationem quam habent in nobis, ubi tamquam species distinctae inveniuntur. Unde similiter non repugnabit in formis superaaturalis ordinis participare suo modo hanc eminentiam divinam, ut in se habeant per modum unius ea quae secundum diversas species limitate et imperfecte inveniuntur in inferioribus; ad hoc enim reducit D. Thomas (in hac quaest. a. 5 *) quod theologia nostra sit simul practica et speculativa, et similiter donum sapientiae (II-II q. 45, a. 3 ad 1). — Cum autem dicitur quod theologia non potest poni in utroque genere : respondetur verum esse, quod non ponitur directe in genere practico vel speculativo ordinis inferioris : sed in genere scientiae superioris, quae originatur ex principiis supernaturalibus; et sic habet pertinere ad aliud genus tertium, nempe nec practici tantum, nec speculativi tantum, sed ad genus seu speciem eminentiorem utroque. Practicum autem et speculativum solum, sunt differentiae adaequatae generis naturalis, et in scientiis quae sunt praecise ordinis naturalis.

* cf. etiam art. 4

22. Sed dices : Cur similiter omnes virtutes supernaturales, ut donum sapientiae et scientiae, sicut sunt practicum et speculativum ex participatione divini, ita etiam non erunt una sola virtus, quae simul sit sapientia et scientia, etc., quia haec omnia in Deo sunt unum? — Respondetur, quod de istis supernaturalibus non possumus reddere rationem ex solo nostro discursu, sed ex revelatione per quam nobis constat de illis. Ex revelatione autem constat nobis fidem non solum esse speculativam, sed etiam practicam : tum quia per dilectionem operatur una exsistens, quia dicitur una fides, unum baptisma, etc.; tum quia dependet a pia affectione voluntatis, et consequenter subordinatur practicae

Gal. v. 6
Eph. iv, 5

cognitioni dirigenti piam affectionem. Si autem fides est simul practica, etiam id conveniet theologiae [quae ex illa derivatur, et donis Spiritus Sancti quae illi deserviunt. Quod vero sint una sola virtus donum sapientiae et scientiae, aliaque similia dona et virtutes, hoc non constat nobis ex revelatione, sed potius oppositum : quia distinguuntur septem dona Spiritus Sancti (Isa. xi, 2-3) et tres virtutes theologicae (I Cor. xm, 13) : Manent fides, spes, caritas, tria hcec. Unde non possumus haec omnia redigere in unam virtutem, sicut possumus uni tribuere practicum et speculativum.

• cf. supra, p. 401, n. 19 Nequt est

23. Ad ultimam probationem * dicitur, quod philosophia non habet dirigere finem virtutum, neque de ipso fine tractare sub ratione boni et virtutis, licet tractet 'sub ratione veri et quidditatis : tractare enim de illis sub ratione convenientis et boni, pertinet quantum ad principia ad synderesim, et quantum ad applicationem mediorum ad prudentiam. — Theologia autem licet non sit proxima regula praxis per modum imperii et applicationis (id enim facit prudentia), tamen quantum ad regulationem etiam ordinat de illa; quia sicut svnesis et gnome judicant de his de quibus praecipit prudentia, ita id facit theologia superiori modo ordinando ista judicia svnesis et gnomae : quia id quod facit fides circa illa credendo, facit theologia explicando fidem.

ARTICULUS XI

Utrum Deus sub ratione deitatis sit subjectum theologice.

1. UT punctus difficultatis resolvatur, supponendum est quod in qualibet scientia differunt subjectum et objectum, et in utroque potest inveniri id quod est formale, et quod est materiale. Objectum scientiae est aliquid complexum, scilicet id quod per scientiam manifestatur tamquam illatum et probatum, scilicet conclusiones, ut docet S. Thomas (II-II q. 1, a. 1) : scientia enim non cognoscit, nisi probando et inferendo. Quod autem infertur et probatur, est conclusio illata : conclusio autem est aliquid complexum, in quo aliquod praedicatum dicitur de aliquo subjecto; et illa propositio seu conclusio illata dicitur objectum scibile, id est, id quod scitur et infertur in aliqua scientia. Subjectum autem est illud de quo in conclusione praedicata aliqua seu passiones inferuntur et probantur; et quia conclusio illata infertur ex aliis prioribus propositionibus, quae circa idem subjectum aliquid continent, ex quo tamquam per connexionem infertur id quod in conclusione praedicatur : ideo principia et conclusiones in scientia circa idem subjectum versantur; sed in principiis praedicantur ea quae sunt per se nota, sicut praedicata essentialia seu definitiones, quae non probantur per aliud medium : in conclusione autem ea quae ex istis inferuntur, scilicet passiones.

2. Distinctio autem materialis et formalis in objecto et subjecto ex eo explicatur, quod objectum materiale est illa propositio quae per illationem probatur et scitur tamquam veritas illata; formale vero est ratio illa sub qua, et per quam illustratur et manifestatur talis conclusio : quae utique in principiis inferentibus invenitur tamquam in medio probativo conclusionis. Et de hoc jam supra diximus *, in theologia esse revelationem virtualem, id est, principia fidei quatenus habent rationem medii probativi alicujus conclusionis. — Subjectum materiale est res illa, de qua aliquid demonstratur in aliqua scientia; formale vero est illa habitudo, seu ratio, secundum quam subjecta illa considerantur in tali scientia; et illud subjectum cui primo et per se convenit talis habitudo, dicitur subjectum principale, seu attributionis : v. g. in philosophia, quae agit de tam diversis corporibus, sicut sunt caelum et elementum et mixta, non quidem sub omni ratione, sed quatenus mobilia. Metaphysica agit non solum de corporibus, sed etiam de immaterialibus quatenus habent rationem entis. Et ideo in philosophia, ipsa corpora sunt subjectum materiale, et ly mobile formale; et res omnes sunt subjectum materiale metaphysicae : ratio vero entis, formale : et subjectum principale, Deus seu primum ens. Inquirimus ergo quodnara sit subjectum theologiae, tam formale quam materiale.

• cf. sapra, art. 7, n. io, sqq. (p. 377-8)

3. Omissis ergo antiquorum opinionibus, quarum aliquas refert S. Thomas in I D. 1 *, q. 1, a. 4, et in praesenti art. 7, ubi inquit « assignare

* revera : I Seni., q. i prologi, a.

aliquos diversa subjecta attendentes ad ea quae tractantur in ista scientia, non ad rationem secundum quam considerantur »; aliaeque sententiae videri possunt apud Magistrum Bafiez et Nazarium et Gonzalez tt (hic, super istum art. 7); Vazquez (disp. 10); Granados (disp. 2 primi tractatfls) :

f controT. 13 (seu : contr. 1 in art. 7)
tt 7. initio

4. SIT ERGO CONCLUSIO : Subjectum attributionis et formale adaequatum est Deus secundum absolutam rationem deitatis, non sub aliquo attributo tantum; subjectum vero adaequatum materiale extensive est quodcumque revelabile a Deo, prout subest virtuali revelationi divinae. — In hac sententia jam fere omnes conveniunt. Et qui olim aliud subjectum assignaverunt in theologia, consideraverunt diversas res quae in hac scientia tractantur, non vero rationem ultimam formalem secundum quam pertinent ad hanc scientiam, scilicet in ordine ad Deum, vel quia est Deus, vel quia est aliquid Dei.

4bi*. Ratio sumitur ex D. Thoma (hic, art. 7): quia theologia est scientia de Deo deducta ex principiis fidei; fides autem habet pro subjecto de quo credit, Deum; ergo Deus secundum ipsam rationem deitatis est subjectum theologiae. — Major est manifesta : nam theologia significat scientiam de Deo, et ex principiis fidei deducit suas conclusiones, ut hactenus explicatum est. — Minor vero probatur : quia illud est subjectum fidei primarium et formale, quod est subjectum visionis in gloria : id enim creditur per fidem, quod manifestatur in illa visione; ibi autem subjectum circa quod est visio beatificans, est Deus in ratione deitatis; reliqua vero quae per fidem creduntur vel in theologia tractantur, solum tractantur ut sunt aliquid Dei, vel ut pertinent ad ejus mysteria : unde etiam humanitas Christi, quae maxime cognoscitur in hac scientia, non propter se ultimo cognoscitur, sed ut pier illam ad Dei cognitionem ducamur. At vero Deus ita cognoscitur in hac scientia, quod propter se ipsum, et non propter aliam rationem ulteriorem cognoscitur; ergo Deus habet rationem subjecti formalis et principialis. — Unde etiam confirmatur : quia haec scientia non incipit ab effectibus creatis ut tendat ad Deum, sicut scientia naturalis, sed incipit a Deo immediate prout revelatur per fidem; ergo Deus est subjectum primarium et per se de quo agit theologia, quia idem est subjectum scientiae et principiorum ejus; ergo sicut fides quae praebet principia theologiae agit de Deo tamquam de primario subjecto et pier se, ita et theologia; licet enim de eodem subjecto materiali piossint esse diversae scientiae, tamen de eodem subjecto formali, de quo agunt principia alicujus scientiae, necessario debet agere ipisa scientia.

5. Nec obstat, quod objectum formale fidei non est Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis primae ut testificantis; ergo similiter objectum | theologiae non potest esse Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis revelantis. — Respondetur, quod veritas prima revelans dicitur esse objectum formale fidei, non subjectum : est enim ratio formalis testificandi, sub qua veritas fidei attingitur; sed Deus sub ratione deitatis, seu secundum se, est subjectum primarium de quo fides veritates istas credit, vel in ordine ad quem cognoscit illas; et similiter in theologia subjectum de quo demonstrat veritates est Deus, non solum attributum veritatis primae : siquidem de omnibus attributis agit, ut tamen per revelationem veritatis primae testificantis cognoscuntur, immediate in fide, virtualiter autem et mediate in theologia; sed subjectum de quo demonstrantur, est Deus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

6. Primo, arguitur ad probandum Christum esse subjectum adaequatura formale theologiae, ex illo (I Cor. n, 2) : Neque existimavi me scire aliquid inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum; ergo neque theologia debet scire aliud; ergo Christus est subjectum adaequatum hujus scientiae : illud enim est adaequatum subjectum scientiae, in qua non scitur nisi illud. — Confirmatur : quia Christus, ut dicit caput et membra, includit omnia quae in ista scientia p>ossunt cognosci; includit enim Deum, qui est caput, caput enim Christi, Deus; includit humanitatem; includit omnia membra Christi, quae sunt omnes Angeli et homines; ergo extra Christum, ut dicit caput et membra, non tractat aliquid ista scientia; sicut etiam omnia quae tractat includuntur in rebus, et signis : nam creaturae sunt signa Dei, et Deus significatur per illas.

i Cor. xi. 3

| Ita omnes || Forte melius legeretur : subjectum.

7. Respondetur, quod Paulus non tractat ibi de subjecto fidei vel theologiae secundum se, sed de modo quo se gessit erga Corinthios in praedicando fidem : quia scilicet praedicavit illis non statim ea quae ad mysteria divinitatis pertinent, sed quae ad humanitatem et passionem Christi, ut sic manuduceret illos ad cognitionem deitatis : quae est expositio S. Thomae (I ad Annibald. D. 1 *, q. 1, a. 2 ad 4). Unde signanter dicit inter vos, ut explicaret se loqui in casu particulari suae praedicationis, in qua manifestavit mysteria Christi quantum ad ea quae humilitatis sunt.

• revera : q. i prologi, a. 2 ad 4

8. Ad confirmationem respondetur : illa omnia pertinere ad subjectum materiale et extensivum, non tamen explicare id quod est rationis formalis in tali subjecto in ordine ad scientiam;'nam licet Christus includat Deum, tamen etiam includit naturam humanam et membra ejus mystica, et sic complectitur omne objectum materiale et extensivum : non tamen explicat formalem rationem secundum quam omnia ista attinguntur, quae est solus Deus; quia omnia alia se habent ut medium deducens nos ad divinitatem, Deus autem se habet ut ratio attingendi omnia alia, et non reducibilis ad ulteriorem rationem. Quare si objectum vel subjectum adaequatum sumatur pro adaequato ex parte materiae, seu objecti materialis et extensivi : sic non est solus Deus, sed etiam ea quae Dei sunt, et effectus ejus. Si vero ly adaequatum sumatur pro adaequato formali, id est, pro subjecto in cujus ratione, et per habitudinem ad quod cetera tractantur : sic adaequatum subjectum formale est solus Deus.

8b". Secundo arguitur ex P. Arrubal (hic, disp. 6, c. 3 *) : non solum Deus, sed etiam alia aeque proprie habent connexionem cum rebus fidei; ergo tam proprie versatur theologia erga illa, quam erga Deum. — Antecedens praeterquam quod experienti^ ips& constat (quia multa ex rebus fidei colligimus quae non slint Deus, et ita D. Thomas in I D. 1 *, q. 2, a. 4, ponit pro objecto primario Deum, non pro adaequato), ulterius probatur : quia adaequatum objectum et subjectum debet sumi ex formali ratione scientiae : quidquid enim participat de ratione ejus formali pertinet ad talem scientiam ratione connexionis quam habet cum illa ratione formali; sed plurima alia praeter Deum revelata sunt, et ex illis tamquam ex revelatis plura colligi possunt; ergo non est solus Deus adaequatum objectum formale. — Confirmatur: quia etiamsi Deus nihil de se revelasset, sed de aliis, tamen adhuc daretur vere et proprie fides circa illa, et vera theologia circa ea quae ex illis colligerentur; ergo Deus non est per se objectum theologiae, sicut neque fidei. — Confirmatur secundo : quia Deus non est subjectum adaequatum metaphysicae licet sit principale et primarium, ex eo quod principia metaphysicae non solum Deo, sed etiam aliis rebus applicari possunt; ergo ob eamdem rationem theologia non habebit pro objecto adaequato Deum, quia ejus principia etiam aliis applicari possunt.

* n. io

• revera : i Sent., q. i prologi, a. 4

9. Respondetur negando antecedens. — Ad primam probationem respondetur, quod multa demonstrantur | de aliis quam de Deo tamquam de subjectis extensive et materialiter se habentibus, non tamquam de subjectis diversam rationem formalem dicentibus; D. Thomas autem ponendo pro objecto primario Deum, etiam ponit illum pro subjecto formali adaequato, ut ex locis supra citatis patet, licet inter objecta cognita ut res, primarium sit : alia vero pertinent ad subjectum materiale et extensivum. — Ad secundam probationem respondetur, quod quidquid participat rationem formalem pertinet ad subjectum materiale et extensivum, si per modum subjecti participantis illam rationem formalem se habeat : non autem ad distinctum objectum formale, et attributionis, sed hoc solum est unum cui cetera subordinantur.

10. Ad primam confirmationem respondetur, quod in illo casu fides, vel non esset virtus theologica sicut modo, quia non attingeret Deum ut rem cognitam : et sic neque scientia deducta ex illa, esset theologia, quae est scientia de Deo : licet maneret fides divina, quantum ad rationem genericam divinae fidei, non tamen haec species fidei quae est virtus theologica; sicut spes si non speraret Deum tamquam finem, sed alias res, esset diversa a virtute spei theologicae. Vel secundo, dato quod maneret eadem fides quantum ad speciem atomam propter eamdem rationem formalem testimonii divini revelantis, et similiter theologia quae ex illa deduceretur retineret eamdem revelationem virtualem, quae pertinet ad rationem sub qua : tamen remoto subjecto primario quod est Deus, de quo modo agit theologia, distingueretur specie ab illa; quia licet non dependeat scientia a subjecto materiali

| Ita M || GI-CP demonstrantur tam de aliis quam de Deo : prorsus infelix emendatio.

tamquam a ratione formali, tamen quando subjectum est formale primarium, dependet ab illo tamquam a requisito per se ad speciem talis scientiae; sicut si manente ratione formali metaphysicae quae sumitur ex tali abstractione, tolleretur primarium objectum ejus, quod est ens in communi, vel substantia, et solum ageret de aliquo particulari, non maneret metaphvsica, quia non esset tam universalis.

11. Ad secundam confirmationem respondetur, quod metaphysica non tractat de Deo tamquam de subjecto formali adaequato, seu attributionis, licet agat de illo tamquam de subjecto principali dignitatis : quia subjectum ejus est ens in communi ; et ad Deum non adscendit nisi per effectus: non descendit ut a cognito primario ad alia objecta, ut ad secundaria.

12. Ultimo arguitur : illud est subjectum adaequatum formale cui adaequatur formalis ratio sciendi, et in quo adaequate continentur omnes veritates talis scientiae; sed hoc non convenit Deo tantum, sed enti revelabili, ut abstrahit a Deo et creaturis; ergo illud, et non Deus, est subjectum formale adaequatum. — Major constat : quia non potest aliunde concipi subjectum adaequatum nisi ex adaequatione cum ratione formali ; nec possunt veritates illatae contineri extra subjectum adaequatum; ergo omnes in illo contineri debent, quia ex illo debent inferri. — Minor probatur : nam ratio formalis theologiae est revelatio virtualis, ut saepe dictum est : haec autem non adaequatur soli Deo, quia plura extra Deum revelantur quae non sunt ipse Deus. Similiter, ex sola cognitione Dei non inferimus omnia quae in theologia demonstrantur; nec de solo Deo demonstrantur, sed multa de vitiis et virtutibus, de Sacramentis et aliis similibus; ergo potius dicendum est quod subjectum adaequatum est ens revelabile quam solus Deus : sicut illud ponit D. Thomas (in I D. 1 *, q. 1, a. 4). — Confirmatur : quia nulla scientia probat de suo subjecto, quod sit, sed supponit : ut dicitur in i Poster, t; sed theologia probat Deum esse, ut sequenti quaestione patebit; ergo Deus non est subjectum adaequatum ejus.

* rc»era : i Sent., q. i prologi, a. 4

i colligitur ex cap. 1, initio; cx cc. 9 et 10 (ed. Bekker 71 a 1-16; 76 a 16-20 et 31-36; 76 b 3-6)

13. Respondetur : illud esse subjectum adaequatum, cui adaequatur ratio formalis primario, et per attributionem : non cui adaequatur extensive et materialiter; sic enim adaequatum objectum scientiae erit conflatum ex objecto primario et secundario, seu objectum adaequatum extensive; subjectum autem adaequatum formaliter et primario est solum illud ad quod cetera dicunt habitudinem tamquam ad subjectum attributionis. — Item cum dicitur : illud est subjectum adaequatum, in quo continentur omnes veritates illius scientiae, distinguo : in quo continentur veritates secundum formalem rationem, et per modum objecti primarii, concedo; in quo continentur veritates secundum extensionem, et per modum objecti materialis, nego. Sufficit enim, ut aliquid sit objectum primarium et formale adaequate, quod contineantur in illo omnes veritates non omni modo, sed tamquam in subjecto formali et primario ad quod cetera subjecta referuntur. — Et ad minorem argumenti respondetur, quod revelabilitas fidei adaequatur Deo, ut subjecto attributionis et primario, non ut subjecto extensionis et materiali : revelatur enim Deus, ut principale et primarium subjectum : reliqua autem, ut ordinata seu subordinata illi. Et ita tota ratio formalis sumitur ex objecto primario; in subjecto autem secundario solum invenitur participative et extensive, ut derivata a subjecto primario. Et licet omnia subjiciantur Deo generali ratione, quia creata sunt, tamen in theologia speciali modo : quatenus scibilia sunt ex subordinatione ad Deum, ut ad objectum primarium revelatum. Similiter omnes veritates theologicae, licet non inferantur immediate et ex aequo, ex sola et nuda cognitione Dei : tamen mediate ex ipso inferuntur et per attributionem ad ipsum, quia cognoscuntur ut sunt aliquid Dei, vel ut derivata ab ipso, vel referibilia ad ipsum.

14. Ad confirmationem respondetur, quod exsistentia subjecti non potest probari ab aliqua scientia, a priori, et per medium proprium et intraneum : bene tamen a posteriori per medium ab alia scientia mutuatum, licet sibi deserviens et ministrans; et sic theologia demonstrat exsistentiam Dei rationibus desumptis a metaphysica, quae ministrat theologiae, ut sequenti quaestione videbitur. Et addo quod exsistentia Dei ut auctoris supernaturalis, a theologia non probatur, sed pure creditur : et sic est proprie subjectum ejus; solum autem ex rationibus metaphysicis probat Deum esse, ut auctorem naturalem.

ARTICULUS XII

Utrum modus procedendi theologice et Scripturce sit conveniens.

1. "m *"Odus procedendi in theologia potest VI tripliciter considerari. Primus est modus scientificus, qui praestatur a logica, et est generalis omni scientiae. Secundus est modus disponendi ipsa principia quantum ad locos arguendi, qui faciunt auctoritatem et vim probativam. Tertius modus est tradendi ipsamet principia theologica quae sunt veritates Scripturae, quae aliquando metaphoris et aliis obscuritatibus et sensibus abundat. De his ergo breviter nos expediemus.

2. DICO ERGO PRIMO : Sacra doctrina utitur forma logicali et scientifica in suo processu, respectu conclusionum; respectu vero principiorum se habet ad modum sapientiae in defendendo sua principia, non probando illa, sed solvendo rationes contra illa, et ex uno principio concesso, arguendo ad aliud. — Ita sumitur ex D. Thoma (in hac quaest. a. 8).

Et prima pars satis est manifesta : quia theologia est habitus illativus, et procedit per evidentem consequentiam. Evidentia autem consequentiae non fundatur in aliis regulis quam logicalibus, ut dici de omni, et de nullo, et aliis similibus : si enim in argumento theologico negatur aliqua consequentia, non probatur nisi per regulas logicales.

3. Secunda vero pars, de modo procedendi theologiae circa sua principia, optime declaratur a D. Thoma (in hoc art. 8) et Cajetano (ibi): aliquando enim procedit pure theologice, id est, ex principiis de fide; aliquando accipit aliqua ex aliis scientiis naturalibus quae illi ministerialiter deserviunt^ immo etiam ex probabilibus; et in istis maxime occupatur theologia scholastica, quia magis conforme est nostro intellectui pro hac vita ex naturalibus rationibus juvari ad fidem sive defendendam, sive persuadendam. Circa principia vero pure theologica, scilicet veritates fidei, potest theologia dupliciter procedere et disputare. Primo, ex una veritate fidei arguendo ad aliam, sicut probavit Apostolus (I Cor. xv, 16) quod si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit; et similiter contra haereticos si concedunt unum articulum, possumus ex illo probare alium. Secundo, potest theologus procedere solvendo rationes quae fiunt contra fidem; et hoc potest fieri evidenter a theologia, licet non ab omni theologo. Et ratio est : quia rationes contra fidem solum possunt esse apparentes et fallaces, eo quod fides est veritatis infallibilis : et sic quidquid est contra illam, non potest habere fundamentum solidum; ergo non potest ex vi sua convincere; ergo est evidenter solubile.

4. An vero possit a theologia evidenter ostendi credibilitas fidei? Aliqui negant, ut Arrubal (hic. disp. 7, c. 3). Sed tamen una ex evidentiis credibilitatis fidei est solvere evidenter omnes rationes in contrarium; est enim valde credibile quidquid null<k ratione potest ostendi repugnare veritati : si ergo theologia potest ostendere quod rationes evidenter solvantur, etiam potest ostendere evidenter esse credibile quod proponit. Et praeterea : quia licet theologia non possit quando primo acquiritur fides in subjecto, demonstrare sibi ipsi credibilitatem fidei, quia haec praecedit fidem in tali subjecto, et consequenter theologiam quae generatur ex fide : tamen non repugnat quod theologia alteri demonstret credibilitatem fidei, ut alter ad fidem convertatur vel in ea confirmetur; sicut dicit Augustinus citatus a D. Thoma (hic, art. 2), quod « per theologiam fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur ». Et theologi multas accumulant rationes ad ostendendum evidenter istam credibilitatem fidei, ut disputatione praecedenti * etiam adduximus. Et hoc ideo est quia theologia, cum sit sapientia, potest reflectere supra sua principia defendendo et explicando illa, sicut facit metaphysica respectu suorum principiorum : unde etiam theologus in se ipso potest evidentiam hanc credibilitatis ostendere; licet enim procedat ex praemissis de fide, et consequenter supponat credibilitatem de illa in subjecto : potest tamen amplius illam ostendere adjungendo praemissis de fide aliqua alia principia naturaliter nota, vel per experientiam, et sic probare credibilitatem.

xiv de Trin. c. i, n. 3; P L 42. 1037

• art. 1. praesertim nn. 1218

5. Dices : Si theologia evidenter solvit rationes contrarias fidei : ergo evidenter cognoscit illam

veritatem esse possibilem, et sic saltem habebit evidentiam de possibilitate rei; et si sit aliquid conveniens Deo, etiam habebit evidentiam de exsistentia, quia in aeternis idem est posse et esse. — Respondetur, quod evidenter solvere rationes oppositas stat dupliciter : vel ex evidentia fundamenti propriae sententiae : vel ex evidentia fallaciae, et defecttis fundamenti oppositi. Primo modo theologus non solvit evidenter ea quae sunt contra fidem, quia non habet evidentiam eorum quae credit, ut ex tali evidentia solvat evidenter oppositum errorem : et sic non reddit evidentem possibilitatem vel veritatem fidei ab intrinseco, et ex proprio fundamento. Secundo modo solvit theologus evidenter, ostendendo quod tale vel tale argumentum non concludit, sed quod habet defectum vel fallaciam; et haec fallacia seu defectus, sive in principiis, sive in consequentia secundum quam procedit tale argumentum, evidenter ostendi potest a theologo. Ex hoc tamen non concluditur veritas, seu possibilitas rerum fidei quasi intrinseca : sed solum ostenditur non impugnari ab oppositis argumentis, faciendo evidentiam de eorum defectu et fallacia.

6. Instabis : Illa veritas fidei impugnatur per suam contradictoriam, scilicet probando quod non ita est; ergo si evidenter ostenditur hanc contradictionem esse fallacem et non veram, evidenter constabit de veritate oppositae, quia duas contradictorias simul non esse veras lumine naturali evidens est. — Respondetur : non constare evidenter illam contradictoriam fidei esse falsam in se, sed quod istae probationes quibus probatur non sunt efficaces. Ex hoc autem quod una pars contradictoria efficaciter non probatur, et evidenter ostenditur non probari, non continuo fit quod altera pars opposita simpliciter et absolute sit in se vera : sed solum quod ex vi talium probationum non ostendatur falsa.

7. DICO SECUNDO : Loca seu principia unde theologus sumit principaliter suas probationes sunt Uecem, licet non aequaliter ex omnibus sumatur certitudo probationum : sed quaedam probant certo et infallibiliter absolute, quaedam infallibiliter moraliter, quaedam probabiliter. — Sed tamen quaecumque infallibilitas in istis probationibus maxime regulanda est per acceptationem et usum Ecclesiae, quia ut dicit D. Thomas (II-1I q. 10, a. 12) : « Maxime habet auctoritatem Ecclesiae consuetudo, quae semper est in omnibus aemulanda, quia et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet: unde magis standum est auctoritati Ecclesiae, quam auctoritati Augustini vel Hieronymi vel cujuscumque doctoris. »

8. Igitur primus locus unde sumitur irrefragabile argumentum a theologo, est Scriptura divina : quae tunc habetur pro canonica, quando sic ab Ecclesia declarata est, sicut declaravit Concilium Tridentinum (sess. iv) qui sint libri canonici. — Secundus locus sumitur ex traditionibus apostolicis sic acceptatis ab Ecclesia; de quibus traditionibus late agunt catholici doctores contra haereticos hujus temporis, et videri potest Bellarminus (de verbo Dei non scripto, lib. iv); Cano (lib. ni de Locis) et Bahez (II-II q. 1, a. 10 *) et multi alii, qui ab istis citantur. — Tertius locus est consuetudo Ecclesiae, quae in omnibus maxime aemulanda est, ut dicit S. Thomas t. — Quartus est ex Conciliis generalibus approbatis a Romano Pontifice. — Quintus est ex declarationibus Romanorum Pontificum, et eorum auctoritate. Ista quinque loca faciunt probationem irrefragabilem, quia praebent principia certa de fide. Et prima duo loca se habent tamquam norma ipsa et regula circa res fidei, alia vero tria tamquam judex a quo discernitur quid sit tenendum de fide : eo quod Ecclesia, Concilia, Pontifices habent potestatem determinandi res fidei. Et sic ex istis quinque locis accipiuntur probationes irrefragabiles.

Hardouin x, 2223

• praesertim in fusioribus commentariis dub. 6

t II-U q. 10, a. 12

S). Sextus locus est auctoritas sanctorum Patrum Ecclesiae. — Septimus est auctoritas theologorum scholasticorum. Ista duo loca de se faciunt auctoritatem ita magnam, quod oppositum est temerarium; sed tamen ex adjunctis etiam possunt facere argumentum infallibile, videlicet si sit unanimis consensus Patrum in exponendo aliquo loco Scripturae, vel traditione, et sic acceptetur ab Ecclesia. Ubi discerne, quod si auctoritas Patrum vel scholasticorum concors sit circa aliquid quod in materia fidei vel morum grave est, communiter reputatur tamquam approbatum ab Ecclesia : siquidem major et eminentior pars Ecclesiae sunt ipsi Patres, et doctores; nec ipsi sic concordant, nisi quia Ecclesia virtualiter ita approbat vel definit, vel ex Scriptura deducitur. Unde tale .testimonium facit oppositum ad minus proximum errori. Quando vero solum major pars doctorum in aliquam propositionem convenit, et aliqui licet paud in oppositum : tale testimonium ex se et ex vi propria

non facit majus argumentum quam fundamenta ipsorum doctorum, scilicet testimonia vel rationes quas afferunt: nisi interveniat auctoritas Ecclesiae, quae alterius partis sententiam damnet vel approbet. Et non determinandus hic an auctoritas illorum paucorum, velretiam unius viri docti, faciat opinionem probabilem, quae tuto et in conscientia sequi possit contra sententiam multorum : de hoc enim agetur I-II q. 19; sed in praesenti solum agimus de locis arguendi et probandi veritatem speculativo modo, non de sequenda opinione probabili practice.

10. Octavus locus est ratio naturalis adducta ex scientiis naturalibus, et firmiter deducta. — Nonus est auctoritates philosophorum. — Decimus auctoritas humanae historiae. Ex quibus duo ultima loca, solum faciunt argumentum probabile, quantum est ex propriis. Si tamen conjungatur cum aliqua approbatione Ecclesiae vel Scripturae, sicut Paulus (Act. xvii, 28; et Tit. I, 12-13) approbavit aliquorum philosophorum dicta, similiter etiam si historia humana contineat traditiones Ecclesiae et acta approbata ab ipsa : sic talia loca majorem auctoritatem sortiuntur juxta modum approbationis eis adjunctae *. De istis locis latissime disseruit Cano in libro de Locis, et videri etiam potest Bahez (super art. s hujus primae quaest.; et II-II q. 1, a. 10*, per plura dubia); Magister Gonzalez disp. s) et alii commentatores D. Thomae (in praesenti; et in II-II citata).

• prswerUm ^comment18

11. DICO TERTIO: Convenientissime Scriptura utitur metaphoris seu similitudinibus, et similiter diversos habet sensus. — Metaphora dicuntur locutiones in sensu, seu suppositione impropria : quando nomen significat unum, et accommodatur alteri quod non significat proprie, sed per quamdam similitudinem vel comparationem seu translationem; sicut dicitur Deus ignis consumens, Chrfctus vocatur leo, etc. Ad metaphoram pertinent parabolae, tropi, similitudines, aenigmata, etc. : haec enim omnia inducuntur ad significandum rem non immediate et in se, sed per quosdam circuitus seu ambages vel comparationes magis vel minus obscuras vel proportionatas; quibus non solum simplicem aliquem jterminum, sed etiam propositiones aliquando significamus, utendo illis parabolis seu similitudinibus. — Sensus autem Scripturae in genere sunt duo. Primus est litteralis, secundus mysticus seu spiritualis. Mysticus dividitur in tres, in allegoricum, anagogicum et moralem, qui etiam tropologicus dicitur. In litterali includuntur tres, aetiologia, historia, analogia. Metaphoricus, seu parabolicus sensus reducitur ad litteralem. Accommodatitius vero proprie non est sensus expositivus Scripturae, sed quaedam allusio seu comparatio ad aliquid contentum in Scriptura, ad cujus instar accommodamus id quod concipimus.

Deut. iv, 34
Apo. v, s

12. De convenientia utendi metaphoris in Scriptura, optime agit D.Thomas in praesenti (art. 9). Reducitur autem, tum ad id quod tenet se ex parte nostra, quia spiritualia intelligimus per similitudines corporeas, quae metaphorice se habent ad spiritualia : unde et Christus Dominus nonnisi in parabolis loquebatur ad turbas; tum etiam ex parte ipsius Scripturae : pertinet enim ad ejus majestatem loqui in mysterio et sacramento res ita altas. — An vero omnino necesse fuerit uti metaphoris et similitudinibus? Respondetur ex Cajetano non fuisse simpliciter, id est, omnibus modis vel absolute necessarium : fuisse tamen conveniens et melius. Nam ad simpliciter cognoscendum spiritualia per ordinem ad corporalia, sufficit uti dependenti;! a phantasmatibus, non vero3 isto circuitu et comparationibus metaphoricis; constat enim aliquando sine metaphoris nobis proponi et declarari res spirituales. Dixit autem Dionysius « esse impossibile aliter lucere nobis divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum », vel propter dependentiam a phantasmatibus, vel quia juxta modum a Deo statutum in tradendis rebus fidei, aliter impossibile est.

c«iest. hier, c- *• §2; pG3,121

QUI SINT SENSUS SCRIPTURA-.

13. Circa sensus sacrae Scripturae duo advertenda sunt. — Primo, in generali, circa divisionem assignatam in sensum litteralem et mysticum, optimam esse rationem D. Thomae quam affert (in praesenti art. 10), qua probat proprium esse Scripturae habere istos duos sensus : eo quod Deus/ qui est auctor Scripturae, non solum voces sed etiam res potest accommodare ad significandum; unde proprium est sacrae Scripturae non solum habere sensum litteralem qui est communis aliis scientiis (cum sit sensus ortus

Omnes : adjuncta. — * Intellige : non vero [necesse est uti] isto circuitu. Vide Praefationem.

ex significatione vocum), sed etiam habere sensum fundatum in ipsis rebus quas Deus assumit ad significandum : et hic est sensus mysticus seu spiritualis, ad differentiam litteralis qui est sensus significationis vocum non autem rerum.

13bis. Contra hoc autem est: quia etiam homines utuntur rebus ad significandum, et non solum vocibus : sicut mappae in mensa significant prandium, et ramus ante portam, vinum; quomodo ergo dicitur proprium esse Scripturae uti rebus ad significandum? — Respondetur, quod res aliquas designare ad aliquid significandum stat dupliciter. Uno modo generaliter, sicut per modum similitudinis vel parabolae utimur aliquibus rebus ad circumloquendum, et non solum vocibus. Alio modo possunt res aliquae designari specialiter ad significandum aliquid modo mystico, id est, per modum finis vel medii, in supematuralibus seu spiritualibus. Et hoc modo, solum pertinet determinare res ad significandum, ad illum ad quem pertinet ordinare ad spiritualem vel supematuralem finem : quia solum ipse potest tradere signa certa et determinata erga talem finem; sicut patet quod solus Deus, vel auctoritate ipsius possunt institui Sacramenta, quae sunt signa gratiae. Non est autem sic de vocibus, quia voces quibus significamus res supernaturales non sunt aliae quam usuales et communes in tota republica; neque enim specialem linguam debebat Deus instituere ad communicationem rerum supematuralium. Unde S. Thomas (quodlib. 7, a. 16) absolute docet «in nulla alia scientia praeter istam inveniri posse sensum mysticum, seu spiritualem : quia Deus adhibet ad significationem aliquorum ipsum cursum rerum suae providentiae subjectarum ». Quia ergo homines non possunt res subjectas divinae providentiae in ordine ad finem talis providentiae sic determinare, ut significent significatione certa et determinata ea quae ordinata sunt ad talem finem : ideo non possunt sensum faysticum instituere.

14. Secundo, oportet in particulari declarare IN QUO CONSISTAT QUILIBET SENSUS. — Litteralis est ille qui per voces seu litteras Scripturae intenditur et significatur, sive proprie, sive metaphorice seu parabolice, quia omnia ista fundantur in significatione litterae seu vocis. — Sensus mysticus, seu spiritualis, est ille qui significatur non per voces immediate, sed per ipsas res significatas a vocibus secundum quod sic vel sic ordinantur a Deo. Et haec est divisio magis generica et communis. Postmodum sensus mysticus dividitur in tres species; sensus vero litteralis proprie non dividitur in species, quia omnia, sive proprie sive parabolice significentur, fundantur in eadem significatione vocum : quae potest sic vel sic applicari diversimode, sed non propter hoc variat significationem, sicut nec impositionem vocum. Mysticus vero fundat diversas significationes secundum quod res diverso modo ordinantur a Deo ad significandum, et ideo in diversas species, hoc est significationes, partitur. Sed tamen in sensu litterali inveniuntur diversae partes, seu modi significandi intra eamdem impositionem, de quibus statim agemus.

15. Igitur sensus mysticus seu spiritualis dividitur in tres species, scilicet allegoricum, anagogicum, et moralem qui etiam tropologicus dicitur. Distinguuntur autem secundum quod res aliquae assumuntur ad significandum secundum diversam ordinationem ad finem spiritualem. Et quidem ut dicit Apostolus (Rom. x, 4) : Finis legis est Christus. Christus autem datus est nobis, primo in exemplum, secundo in auctorem gratiae, tertio in consummatorem gloriae. Ea ergo quae nobis significant id quod debemus agere ad imitationem Christi, pertinent ad mores, id est, ad instructionem nostram et exemplum : et sic est sensus moralis seu tropologicus. Quae vero in lege veteri per umbras et figuras, seu per modum sacramentorum, significabant gratiam et statum evangelicum in quo veritas per Jesum Christum facta est, constituunt sensum allegoricum, juxta illud Apostoli (Gal. iv, 24) deJerusalem et monte Sinai : Qua, inquit, sunt per allegoriam dicta. Ea vero quae assumuntur ad significandum statum gloriae futurum per Christum, faciunt sensum anagogicum, id est, sublimem et superiorem. Unde versus :

> Littera gesta docet, quid credas allegoria,
> Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

15bis. Partes autem, seu modi significandi in sensu litterali tres sunt, historia, et aetiologia, et analogia. Historia est illa quae simpliciter factum narrat. ^Etiologia est quae assignat causam alicujus dicti, ut cum Christus Dominus assignavit causam libelli repudii : propter duritiam cordis Judaeorum. Analogia, quando ostenditur veritatem alicujus dicti non repugnare alteri; quod frequenter in novo Testamento et epistolis Pauli invenitur, praesertim in epistola ad Romanos et ad Galatas.

Mat. xix, 8

16. Quod vero attinet ad sensum parabolicum seu metaphoricum, constat illum reduci ad litteralem : quia iste sensus fundatur in significatione vocum, licet translative et metaphorice. Quidquid autem in ipsa vocum significatione fundatur, ad sensum litteralem spectat; cum enim didmus : «Deus ignis est *;» « vicit leo de tribu Juda '';» « brachium Domini cui revelatum estt? » etc., sensus immediatus et proprius litterae, id est, a Spiritu Sancto intentus, non est brachium verum, leo verus, ignis verus, sed metaphoricus seu similitudinarius; alioquin, si litteraliter significaret verum ignem, sensus litteralis esset falsus : numquam autem dicendum est quod litteralis sensus Scripturae est falsus; ergo oportet quod in istis parabolis et metaphoris, sensus litteralis sit ipsa metaphora.

• Dent, iv, 24
— Apo. v, 5
t Isa. lui, 1

17. Quod attinet ad sensum accommodatitium, ille proprie non est sensus expositivus : sed per allusionem unius rei ad aliam, ea quae dicuntur de uno applicat alteri per aliquam similitudinem; quod fit juxta arbitrium dicentis, non juxta sensum ab auctore Scripturae positum et intentum sive in vocibus sive in rebus. — An vero scriptores canonid aliquando usi fuerint testimonio alterius Scripturae in sensu tantum accommodatitio? Aliqui affirmant, ut ex Jansenio * docet Pater Vazquez (hic, disp. 14) : ut est illud vulgare quod Matth. n, 15, dtatur ex Osea propheta : Ex Agypto vocavi filium meum. Nos in hac re morari non possumus. Videatur Magister Gonzalez (hic, disp. 10, sect. 4) qui ex Magistro Banez optime docet, non in sensu accommodatitio, sed in litterali vel mystico illa testimonia adduci. Et mihi sic videtur : quia sensus accommodatitius non explicat nec probat aliquid ex Scriptura, nec veritatem confirmat, sed solum fadt allusionem unius rd ad aliam; scriptores autem canonid, quando afferunt aliquem locum ex alia Scriptura, id afferunt in confirmationem seu probationem aut manifestationem veritatis-; ergo id afferunt in aliquo sensu probativo, qui utique non est sensus accommodatitius : hic enim omnino negari potest, utpote non intentus a Spiritu Sancto, et sic non probat. Et locus ille Matthaei n, 15, nullo modo utitur sensu accommodatitio : expresse enim didt: Ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ex AZgypto vocavi filium meum; adimpletio autem prophetiae non potest esse in sensu accommodatitio tantum.

• Comment. in tuam Concord. c. 11
Osc. xi, 1

18. Objicies : tantam multitudinem sensuum parere confusionem et aequivocationem, et praesertim quia certum est eumdem locum Scripturae posse habere plures sensus litterales; ergo tunc erit aequivocatio in illo loco, nec poterit probari aliquid determinatum efficaciter ex illo, quia quilibet ad alium sensum trahere potest. — Respondetur : quod attinet ad sensum 'litteralem et mysticum, non parere aequivocationem : tum quia mysticus fundatur in litterali, et ad illum dicit habitudinem et dependentiam : ubi autem unum est propter aliud, non est aequivocatio, sed ordo; tum quia mysticus non pertinet ad voces, sed ad res significatas quae ad aliud significandum destinantur : aequivocatio autem fundatur in voce, quando significat plura; si vero ipsae res significatae etiam significant aliud, non est aequivocatio : sicut voces modo significant conceptus qui sunt signa rerum, et aliquando significant aliquas res quae sunt signa aliarum, v. g. fumus qui est signum ignis, vestigium quod est signum bovis, sine aequivocatione.

19. Ad id vero quod dicitur eumdem locum significare plura litteraliter, admittimus posse eumdem locum plures litterales sensus habere, ut docet S. Augustinus (xn Confess. * c. 3 et 31, et aliis capp.; et ra de Doctrina christ. + c. 27), D. Thomas (hic, art. 10; et quodlib. 7, a. 17 tt), et communiter expositores (super hunc locum I" partis) Baneztft,Gonzalez*,Zumel ".Molina Vazquez t et alii. Cujus rei plura afferunt exempla. Nobis vero sufficit illud (Psal. n, 7) : Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod de aeterna nativitate Christi intelligitur a Paulo (Hebr. ı, 5); de resurrectione autem Christi intelligitur ab eodem (Act. xra, 33) et potest etiam intelligi de nativitate ex matre; certum est autem, quod Paulus cum in illis locis disputaret contra Judaeos, nonnisi in sensu litterali locum istum intelligeret, alioquin ejus probatio non esset efficax. — Nec tamen sequitur aequivocatio aut confusio ex ista pluralitate sensuum : tum quia saepe isti sensus habent inter se aliquam similitudinem, seu ordinem : ubi autem est ordo, non est aequivocatio; tum quia multiplicitas sensuum tunc facit aequivocationem, quando est occasio deceptionis; est autem occasio deceptionis, quando in altero sensu potest esse, falsitas : quando autem uterque sensus est verus, sicut necessario est hoc ipso quod a Deo est dictus litteraliter, nulla est occasio deceptionis neque aequivocationis : sed potius pertinet ad mysterium et ad majestatem dicentis, quod possit unica oratione plures sensus amplecti et significare.

*cc. 30-32; P L 32. 843-4
t P L 34, 80
tt rectius : a. 14, ad 5
ttt dub. 7
* disp. 10, sect. 3
q- 5» conci. 2
••• disp. 1
t disp. 13